

Otthonosan itthon

Települési ifjúsági munka

- az otthonosság megközelítései

Otthonosan itthon
Települési ifjúsági munka
- az otthonosság megközelítései

A kiadványt Wootsch Péter készítette

Tartalomjegyzék

Előszó egy kirakóhoz	5
1. fejezet: A település, ahol élünk	11
1.1. A település, ahol lakunk. A polisz, ahol élünk	12
1.2. A település térképei	13
1.3. A települési környezet mentális/kognitív térképei	16
1.4. A szabad terek térképei – ahogyan a fiatalok készítik el a település térképeit	18
1.5. A település, mint a fiatalok társadalom-tanulásának környezete. A település, mint tanító környezet	21
1.6. Az „Ifjúságbarát település”	24
1.7. Település és környezete	25
2. fejezet: Fiatalok a társadalomban – Ifjúságképek	31
2.1. Képek az ifjúságról	32
2.2. A szubjektív és az objektív ifjúságkép	34
2.3. A fiatalság kora, ifjúkor, a fiatalok és a társadalom: tudományos nézőpontok	36
2.4. A fiatalok helyzete az objektív ifjúságképben	39
2.5. Generációk a történelem színpadán – az objektív és a szubjektív nézőpontok találkozása	45
2.6. Állapot vagy státusz?	49
2.7. A fiatalok célcsoportjai	53
2.8. A fiatalok a szabad terekben – hozzájárulásuk a társadalmi ifjúságképhez	56
2.9. Fiatalok a XXI. században – az ifjúság térhódítása?	59
2.10. Ajánlások ifjúságkép-alkotóknak	65
2.11. Politikai nézőpontok és ifjúságpolitika	68
2.12. Helyi ifjúságpolitika	77
3. fejezet: Ifjúsági munka – ifjúságsegítői tevékenységek	81
3.1. Az ifjúsági munka európai hagyományai	82
3.2. Az ifjúsági munka feladatai	89
3.3. Küldetések	92
3.4. Mit csinál az, aki a fiatalokkal „foglalkozik”?	94
3.5. Mit NE csináljon az, aki „fiatalokkal foglalkozik”?	96
3.6. Az ifjúsági munka szereplői	97
3.7. Ifjúsági munka ifjúsági szervezetben	101

3.8. Az ifjúsági munka szinterei	104
3.9. Az ifjúsági munka módszerei. Mivel dolgozik az ifjúságsegítő?	107
3.10. Az ifjúsági munka szövetségesei	111

4. fejezet. A települési önkormányzat és az ifjúsági ügyek.

Települési ifjúságpolitika, annak megközelítései, munkaformái, intézményei és szereplői

4.1. Települési önkormányzat: hagyományok és modern demokrácia	116
4.2. Fiatalok és önkormányzat – legalább ennyit az önkormányzatokról ..	121
4.3. Fiatalok ügyei a képviselő-testületben	123
4.4. Ifjúsági ügyek az önkormányzat hivatalában, önkormányzati intézményekben	128
4.5. Ifjúsági ügyek fontos szereplői: tisztségviselők, köztisztviselők, közalkalmazottak	134
4.6. Ifjúsági ügyek megalapozása a települési önkormányzat munkájában. Konceptió és feladatterv	136
4.7. A települési önkormányzat ifjúsági referense	150
4.8. Ifjúsági ügyek és regionalitás	159
4.9. Az ifjúság képvisellete a települési önkormányzatban	162
4.10. Az „Ifjúságbarát” települési önkormányzat	164

5. fejezet: A fiatalok részvétele a helyi társadalomban, és az önkormányzatok életében

5.1. A részvétel: jog és lehetőség	170
5.2. A részvétel felelősség és kötelezettség	178
5.3. A részvétel gyakorlata – tanuljunk a jó és a rossz példákból!	180
5.4. Ifjúsági munka és a fiatalok részvétele	181
5.5. Települési önkormányzat és a fiatalok részvétele	184

Előszó egy kirakóhoz...

*„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon
legyünk benne!”*

(Tamási Áron: Ábel a rengetegben)

*„Egyszer, egy szép napon, / tudom, hogy elhagyom
A várost, ahol élek.*

*Mindent itt hagyok, / mit Miskolc adhatott,
Igen, holnap, holnap indulok...*

*Igen, elhagyom a várost, / elhagyom, ha nem fogad
magába, / Erről szól a dal: EDDA BLUES!”*

(Edda: Edda-blues)

Ez a kiadvány nem egy regény és nem egy egységes szerkezetű szakmai tanulmány. Nem is olvasható úgy, mint egy regény, vagy esszé. Az Olvasó sokkal inkább egy kirakó elemeit találja meg a következő oldalakon. Ezek az elemek gondolatok, megközelítések, vélemények, állásfoglalások és ajánlások szövegeiből állnak össze. Mintha egy képkirakó (puzzle) elemeivel teli doboz tartalmát az asztalra borítanánk: a dobozon látjuk azt a képet, amelyet ki szeretnénk rakni. Az asztalon pedig megtaláljuk azokat a képdarabokat, amelyekből nekünk, magunknak kell megalkotnunk a teljes képet. Hasonlóképpen működik ez a kiadvány. A képzeletbeli asztalra borítjuk az elemeket. Az Olvasó válogathat – innen vagy amonnan szedegeti fel a kép megalkotásához szükséges elemeket.

Ebben a kiadványban – a különböző fejezetekben szétszórt képdarabok felhasználásával – a települési ifjúsági munka képét szeretnénk megalkotni, sőt szeretnénk magát a képkészítési folyamatot is segíteni! Ehhez egyrészt szükségünk lesz arra, hogy áttekintsük, milyen sokféleképpen gondolkozhatunk a településünkről, másrészt arra is, hogy rápillantsunk, milyen sokféleképpen gondolkozunk a fiatalokról. Nem mondjuk azt ebben a kiadványban, hogy egyik vagy másik megközelítés jobb vagy rosszabb lenne. Viszont alkalmazunk egy átfogó nézőpontot, az ún. „ifjúsági munka” nézőpontját.

Az „ifjúsági munka” kifejezést gyűjtőfogalomként, átfogó elnevezésként használjuk, amely olyan napi tevékenységek széles skáláját fogja át, amelyeket mindig a fiatalokkal és a fiatalok érdekében végzünk. Ma Magyarországon sokkal többen végeznek ilyen tevékenységeket, mint gondolnánk. Egyesületek és civil mozgalmak keretei között éppen úgy találunk ifjúságsegítőket, mint a szociális és közművelődési intézményekben, sportpályákon, szabadidős terekben. Ifjúsági munkával találkozhatunk a nevelés és a megelőzés különböző területein. Az elmúlt években lassan és fokozatosan alakulnak ki a szolgáltatások és intézmények, amelyek a fiatalokkal és a fiatalokért való munkának biztosítanak hátteret. Ilyen intézményekként írhatjuk le pl. az ifjúsági információs és tanácsadó irodákat is.

Ez a munka a maga eszközeivel és lehetőségeivel hozzájárul ahhoz, hogy társadalmi viszonyai kiegyensúlyozottabbak, békésebbek, tervezhetőbbek legyenek. A Föld megóvása, a fenntartható fejlődés, az európai kontinens egysége a sokféleségben, a társadalmi csoportok közötti harmónia, a különbözőségek tisztelete, az emberi együttműködések és a demokrácia kiteljesedése, az emberi jogok érvényesítése a mindennapjainkban nem elvont, távoli célok. Az értékek hordozói mi vagyunk. Az értékeket cselekedeteinkben képviseljük. A jövő mindig a jelen viszonyai között születik. A nagy célok nem függetlenek a természetes, személyes céloktól. A változtatások mindig emberi mértékkel és emberi léptékben mérendőek. Az ifjúsági munka ezekben a változtatásokban működik közre a maga eszközeivel.

A fiatal emberek az életük feladataira készülnek. Ha mi, felnőttek, azt mondjuk: fiatal, ezzel azt fejezzük ki, hogy tudjuk, olyan emberről beszélünk, aki az életfeladataira készül. Ez egy olyan tanulási folyamat, amely során a fiataloknak kíséretre, segítségre, bátorításra és támogatásra van szükségük. Erre mindig ott van szükségük és erre ott kínálkozik lehetőség, ahol vannak, ahol élnek. A fiatalokkal foglalkozók, az ifjúsági munka képviselői időről időre szót emelnek a jobb feltételekért. Az elismertetésért és támogatásért folytatott küzdelmek részei az ifjúsági munkának. Az ifjúsági munka mindig a fiatalok oldalán áll. Az az egyik rendeltetése, hogy hangoztasson, tereket teremtsen a fiatalok aktivitásainak. Sokszor ezek megfogalmazása, az ezek megvalósításához vezető út az önkormányzatokkal való konfliktusok forrása lehet. Nem szabad elfelejtenünk, hogy minden generáció friss elképzelésekkel lép a társadalom színpadára. Minden generáció számára nagy kihívást jelent ennek a megértése, megértetése és elfogadása. Mindig kísérletet kell tennünk arra, hogy közösen teremtsük meg a fiatalok társadalom-tanulását segítő munkafeltételeit, támogatását.

Azt gondoljuk, hogy a Világhoz való viszonyunk a közvetlen és helyi viszonyainkban alakul. Valójában Európával először a településünkön és nem a tömegmédiák segítségével érintkezünk. A Világgal pedig elsőként Európából lépünk kapcsolatba. Az európai értékeket a bennünket körülvevő közösségeinkben tanuljuk, képviseljük. Közösségeinkben sajátítjuk el a másokkal való együttélés és együttműködés lehetőségeit. A települési ifjúsági munka a maga eszközeivel, lehetőségeivel hozzájárul a fiatal személyiség kiteljesedéséhez, a helyi közösség, a lokális társadalom megismeréséhez, az Országban, az Európában és a Világban való eligazodáshoz.

Szerintünk a település – vagyis az a Világ, ahol a fiatalok élnek – az ifjúsági munka legtermészetesebb környezete. Úgy gondoljuk, hogy ifjúsági munkát mindig településen, mindig hús-vér fiatal emberekkel, emberi közösségekben végzünk és azokban a terekben, ahol szívesen találkoznak egymással. Tisztában vagyunk azokkal, hogy a legtöbb megközelítés ennél nagyobb léptékben – ha úgy tetszik országos ifjúságpolitikai megközelítésben – tárgyalja ezeket a kérdéseket. Mégis azt állítjuk, hogy az ifjúsági munka a helyi társadalom befoglaló környezetében van igazán otthon.

Kiadványunk mindezek miatt – a megszokottaktól eltérően – sokkal kevesebbet foglalkozik európai vagy országos ügyekkel, sokkal többet azonban a helyi társadalomban, a települési önkormányzatok tervezési, intézkedési, kezdeményezői, cselekvési felelősségében megjelenő kérdésekkel. Ott utalunk a nemzetközi, az európai vagy az országos összefüggésekre, az „Állam” igazgatásával összefüggő kérdésekre, ahol ezek azért szükségesek, mert alapvetően befolyásolják egy települési önkormányzat vagy egy helyi közösség cselekvési lehetőségeit.

Ma Magyarországon nincsen önálló ifjúsági törvény. Ennek hiányában sokan úgy gondolják, hogy a fiatalokért való cselekvés lehetőségei szűkösek, és a feltételek javítását elsősorban az Államtól, a törvényhozóktól várják. Sok települési önkormányzat küszködik a feltételek és a költségvetési lehetőségek szűkösségével, amely miatt a kötelező önkormányzati feladatok színvonalas ellátása is nehézségeket okoz a számára. Közülük sokan mondják, hogy az ifjúsági ügyeket, mint választható feladatot már csak erejükön felül vállalhatják, és arra várnak, hogy ezekhez az állami költségvetés hathatósabb, kiszámíthatóbb, láthatóbb támogatást nyújtson. Más települési önkormányzatok az ifjúsági terület állami és önkormányzati feladatainak törvényi meghatározása nélkül is ifjúsági cselekvési terveket fogadnak el, programokat indítanak el, figyelnek a fiatalok véleményére. A fizikai és pénzügyi feltételek szűkössége mellett sokszor szemléleti akadályokat is tapasztalunk. Sokan gondolják úgy, hogy a Család vagy az Iskola mellett talán nincsen szükség arra, hogy a fiatalokkal külön is foglalkozzunk. Mi nem osztjuk ezt a felfogást. Úgy gondoljuk, hogy egy településnek és közösségének elsődleges érdeke az, hogy a fiatalok otthonosan érezzék magukat ott, ahol élnek. Csak így várhatjuk el tőlük, hogy alkotó energiáik a település közösségében hasznosuljanak, hogy a közösség életének minőségét javító erőforrássá váljanak.

Szerintünk azt, hogy egy települési önkormányzat mit tud és mit akar tenni az ott élő fiatalokért, hogy a velük közös cselekvések számára milyen feltételeket teremtsen, nem a jelenlegi jogszabályi környezet határozza meg. Nincsen ma a Magyar Köztársaságban annak törvényes akadálya, hogy egy települési önkormányzat elkötelezett, tudatos, tervszerű, a helyi sajátosságokra és szükségletekre tekintő ifjúságpolitikát valósítson meg. Ezt persze a költségvetési nehézségek nehezíthetik, de valójában a felismerések cselekvésre váltásához szükséges bátorság korlátozza igazán.

Ez a kiadvány tehát bemutatja az ifjúsági munkát a települési önkormányzatoknak, és bemutatja a települési önkormányzatot, mint a települési ifjúsági munka erőforrását, feltételeit és lehetőségeit alakító tényezőt. Abból indulunk ki, hogy hangsúlyozzuk, nézetünk szerint a „települési ifjúsági munka” azon ifjúságsegítői és azok feltételeit megteremtő és fenntartó tevékenységek összessége egy településen, illetve a települések közötti együttműködésben, amelyeket a települési önkormányzat ismer, elismer és támogat.

Ezzel persze egyáltalán nem azt mondjuk, hogy egy településen nem lehetséges ifjúsági munka, ha azt a település önkormányzata nem támogatja. Számos példát ismerünk arra Magyarországon, hogy elkötelezett civil szervezetek és személyek, a fiatalok közösségei vagy a fiatalok életében meghatározó felnőttek olyan terveket valósítanak meg, amelyeket a település önkormányzata nem támogat, nem ismer el, sőt, esetleg értetlenül viszonyul azokhoz. Ezek a kezdeményezések ma már akkor is szerezhetnek a munkájukhoz külső támogatást a különböző európai vagy országos pályázati forrásokból, ha a települési önkormányzat nem áll mellettük. Azt szeretnénk azonban mondani: úgy gondoljuk, hogy természetesebb az az állapot, ha a települési ifjúsági munka az abban részt vevő minden lényeges szereplő kiegyensúlyozott, kiszámítható, áttekinthető és tartós együttműködésére épül. Az egyén és a közösség, a fiatalok és a civil társadalom, a civil társadalom és a települési önkormányzat, a települési önkormányzat és a települést körülvevő térség együttműködési lehetőségei fontos fonalat adtak a kiadvány megírásához.

Ez a kiadvány ifjúságsegítőkkal és önkormányzatok képviselőivel való találkozások, benyomások hatására készült. Alapvetően arra a tudásra, azokra a megközelítésekre és elképzelésekre épül, amelyek az ifjúsági ügyekkel Magyarországon foglalkozók munkájában megjelennek, és amelyek egy irányba mutatnak. Ez az irány pedig az, hogy az ifjúsági munka segítse a magyar fiatalok otthonossá válását egy egyre bonyolultabb világban.

A kiadvány alapját az a szakmai folyamat teremtette meg, amelyet a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat még 2007 végén indított, amikor pályázatot írt ki két feladat elvégzésére. Ezek egyike az „Ifjúsági referensek kézikönyvének” elkészítése, a másik a „Magyar ifjúsági munka sztenderdjeinek” meghatározása volt. E két feladattal egy olyan Szakmai Műhely foglalkozott, amelynek tagjai az önkormányzatokban dolgozó ifjúsági referensek és önkormányzati intézményekben vagy civil szervezetekben dolgozó ifjúságsegítők voltak. A Szakmai Műhelynek nagyon fontos szerepe volt abban, hogy a kiadvány főbb tartalmai és megközelítései kialakuljanak. Ennek a Műhelynek munkájában Bába Karola, Burai István, Fróna Katalin, Gesztelyi Tamás, Groska Éva, Hornyák Éva, Horváth Marianna, Kőműves Judit, Szabó Csaba (Habi), Szabó Zsuzsanna, Szász Henrietta, Tanács Gábor, Varga Tamás, Vincze Béla odaadóan, személyes részvételük erejével, Ditzendy Károly Arisztid inkább távoli szimpátiával vettek részt. Katona Mária (Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda) és Vajda Árpád (Dél-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda) felelősségteljes irodavezetői munkájuk mellett felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak a szakmai folyamat egészében és abban, hogy a Szakmai Műhely kollegiális légköre és a munka körülményei támogassák a folyamatokat. A Szakmai Műhely munkáját és 2008-ban a különböző városokban megtartott találkozóit Kovács Erzsébettel közösen facilitáltuk. A fogalmazás pongyolaságainak javításáért Járosi Évának tartozom köszönettel. A kézirat türelmes átolvasását és a segítő megjegyzéseket a Mobilitás munkatársainak – Kátai Brigittának, Letenyeiné Mráz Mártának, Szebenyi Mariannának és Tiszolczi Péternek – köszönöm. Végül megköszönöm a budapesti

Puskin Café (kiváló minőségű wifi minden asztalnál konnektorokkal!) megértő és figyelmes személyzetének azt a türelmet, amit akkor tanúsítottak, amikor törzsszatalomnál ennek a könyvnek a különböző fejezeteit oly sok órán át gondoztam.

A kiadvány, mint hangsúlyoztuk, nem regény, hanem szövegkírákó. Ez a megjegyzés valamennyi fejezetre érvényes. A bemutatott nézetek, gondolatok, megközelítések sokszor felelnek egymással vagy kiegészítik egymást. A szövegben a további utak keresése, egy-egy témakör jobb megértésének, egy-egy dolog továbbgondolásának segítése érdekében lábjegyzeteket és a szövegbe beszúrt ún. „szöveglakokat” alkalmaztunk. Ezeket kisebb betűtípussal, dőlt betűvel és behúzással különböztetjük meg. A kiadványt egy szöveggyűjtemény egészíti ki, amely a szövegekhez illeszkedő illusztrációkat, példákat tartalmaz. Ezeket a szövegeket és a webográfiát a www.mobilitas.hu/niida/telepulesi_ifjusagi_munka címen találja meg a Tisztelt Kírákó-Olvadó! A fejezetek végén WEB – ehhez a fejezethez cím alatt jelezzük a hivatkozott oldalról letölthető illusztrációkat, szövegeket. Itt közöljük azokat a kulcsszavakat is, amelyek segítségével magunk is kerestük az interneten a fejezethez tartozó tartalmakat. Mindent elkövettünk azért, hogy az idézeteket a forrás feltüntetésével közöljük. Ha ebben nem minden esetben voltunk sikeresek, az inkább a web változásai, semmint szándékaink indokolják.

Kírákóként mutattuk be ezt a kiadványt. Talán nem is olyan elképzelhetetlen, hogy „kírákásában” egyszer-egyszer közösen vesznek részt azok, akik

- egy település képviselőtestületében, választott tisztségviselőként fontosnak tartják azt, hogy településüknek terveken alapuló, rendszeres és folyamatos, kiszámítható és tartós feltételeket teremtő ifjúságpolitikája legyen,
- a települési önkormányzat hivatalszervezetében az ifjúsággal kapcsolatos feladatok ellátásával megbízott köztisztviselőként dolgoznak,
- különböző feltételek és körülmények között ifjúságsegítőként dolgoznak,
- a települési önkormányzat által fenntartott ifjúsági, oktatási, közművelődési-közösségi, szociális vagy egészségügyi intézményben dolgozván találkoznak a fiatalok problémáival, és segítségükre vannak ezek megoldásában,
- egy településen működő civil szervezet keretei között közvetlenül foglalkoznak a fiatalokkal,
- e kereteken belül önkéntes tevékenységeikkel segítik a fiatalok közösségeit, és együttműködnek velük a társadalom-tanulásuk folyamatában.

A kiadvány készítőjeként minden észrevételt, kritikai megjegyzést szívesen fogadok.

Budapest, 2009 tavaszán

Wootsch Péter
peter.wootsch@t-online.hu

1. fejezet: A település, ahol élünk

Ebben a fejezetben...

tereket, tornyokat, ablakokat, templomokat látunk. Eltűnődünk azon, hogy a település az elsődleges élőhelyünk. A tornyok és templomok, az iskolák és a színházak előtt emberek, az ablakokban virágok és az azokból kitekintő polgárok láthatóak. A települést – amely lehet város vagy község, kicsi vagy nagy, fejlett vagy halmozottan hátrányos helyzetű, gazdag vagy szegény – lakhatják nagyon sokan, és lakhatják olyan kevesen, hogy minden ott lakó a személyes ismerősünk. A település, amely mindig más és más, de Élet-keretet ad az ott élőknek. Elgondolkodunk azon, hogy a település mit taníthat nekünk, és azon is elgondolkodunk, hogy mit is tanulnak a településen, a településtől a fiatalok. Javasoljuk az Olvasónak, fontolja meg ezeket a kérdéseket: Vajon hol tanulják a fiatalok a társadalmat? Vajon a település a fiatalok társadalom-tanulásának elsődleges vagy másodlagos kerete? Azt gondoljuk, felismerhető, hogy a tanulási folyamat tervezhető és segíthető, és ebben a cselekvésben mindenki – a települési önkormányzat és a helyi társadalom civil szereplői is – megtalálhatja a saját feladatait. Azt reméljük, hogy ebből az együttműködéshez elvezető cselekvések következnek. Reményeink szerint elfogadható, hogy azért mondjuk ezt, mert hiszünk abban, hogy a fiatalok hozzájárulnak egy település megtartóképeségéhez. Jövőjéhez.

1.1. A TELEPÜLÉS, AHOL LAKUNK. A POLISZ, AHOL ÉLÜNK

„A polisz tanítja a polgárt.”

(Szimonidész, i.e. 8.sz.)

A polisz fogalma még ma, a XXI. században is sokféleképpen kerül elő. Egyik jelentésében a fejlett, közösségi ügyek iránt érdeklődő polgárok közösségének, a működő településnek a szinonimája. A régi görögöknél a polisz egyszerre és egy időben jelentette az együtt, egy helyen élők életét keretező fizikai és szellemi teret. A polisz jelentése a múltban sokszor fallal körülkerített fizikai terület és közvetlen környezete, valamint a politikai közösség volt – egyszerre. Egyesek a poliszhoz tartoztak, mert annak fizikai területén éltek, és mert jogokkal rendelkeztek ahhoz, hogy részt vegyenek a közösséget érintő döntések meghozatalában. Voltak olyanok is, akik bár a polisz fizikai területén éltek, nem vehettek részt a közösség életét befolyásoló döntések meghozatalában – mert ehhez nem volt joguk, így lehetőségeik is korlátozottak voltak.

A működő település fogalma mind a mai napig erre a görög városállamok idején kialakult elképzelésre épít, ezt idézi fel. Sokszor mint egy kívánatos, elérendő állapot összefoglalását használjuk. Alkalmazták évszázadokon át a középkori uralkodók, amikor várost alapítottak, vagy kiváltságokkal ruházták fel a már megalapított város közösségét. Ezt a gondolatot álmotdták tovább a reneszánsz fejedelmek, amikor az olasz városállamok versengésére alapították hatalmuk egyensúlyait. Éltek ezzel a hagyománnyal a XIX. század nemzeti forradalmainak talaján született mozgalmak, amikor az új nemzetállamok közigazgatási szerkezetén gondolkodtak, és amikor kijelölték az új nemzetállamok fővárosait és meghatározták azok státuszát. A polgári autonómia alapegységeként a települési önrendelkezés joga mindig komoly követelés volt – annak elfojtása mindig erős hatásokkal, tiltakozásokkal járt együtt.

A XX. század második felében megszületett új város- és település-szervezési elvek sem szakadtak el nagyon ettől a gondolattól – sőt, „újdonságuk” éppen abban rejlett, hogy keresték a megoldásokat arra, hogy az egyre nagyobbra növvő települések életének megszervezése érdekében hogyan lehet még közelebb vinni az együttélést szabályozó megoldásokat az ott élő polgárokhoz.

A polisz – értelmezésünk szerint – olyan fizikai és szellemi környezet, amely az ott élők összességét foglalja keretbe. Véleményünk szerint az ő poliszhoz való viszonyuk alapvetően a poliszban elérhető élet minőségét határozza meg. Egy település aktív közösségei élettel töltik meg a tereket, „érezni lehet”, hogy a település polgárai számára fontos az, hogy hol és hogyan élnek. A településen élők részvétele a település életében olyan minőség, amely élhetőbb környezetet teremt. Ez a valódi polisz! – mondjuk. Ott, ahol a részvétel helyett apátiát, a települési események ürességét és felszínességét, a települési eseményekkel kapcsolatban csak sodródást, passzivitást tapasztalunk, ott általában kevesebb vonzalmat éreznek a településhez, és ez kihatással van még az oda látogatóknak és turistáknak nyújtott szolgáltatásokra is. Ezt érzékelvén azt mondjuk majd: ez nem polisz!

A település olyan élőhely tehát, ahol jól akarjuk érezni magunkat, és szeretnénk, ha másoknak is kedvező benyomásai lennének a „mi élőhelyünkről”. Ezek szerint nem minden település polisz, de saját elhatározásaival azzá válhat. A XXI. században a településfejlesztési elképzeléseink még a XX. századi folyamatokból következnek. Összhangot kell teremteni az elmúlt és a megérkezett évszázad követelményei között – ez mind a település fejlesztése, mind az ifjúsági munka körülményeinek szempontjából azonos elvárásokat teremt! A fiatalok sokat segíthetnek abban, hogy a településeink felzárkózzanak a XXI. századhoz.

1.2. A TELEPÜLÉS TÉRKÉPEI

„Mi a térkép? Egy rajz, de nem akármilyen rajz...”

(ismeretlen)

„Ki gépen száll fölébe, annak térképe táj...”

(Radnóti Miklós)

„Egy földrajzilag meghatározott, összefüggő területen művi (épített) és természeti elemekből álló együttes, mely más településekkel együtt kiszolgálja polgárainak fizikai és szellemi igényeit, lenyomata és hordozója a települési közösség múltjának és jelenének, tükrözője a társadalmi és gazdasági berendezkedés és a közösség kultúrájának.” – így határozza meg a település fogalmát Tóth Zoltán¹.

A település közigazgatás-jogi meghatározása még ennél is egyszerűbb. A Magyar Köztársaság Alkotmányának 41. §-a szerint: „A Magyar Köztársaság területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre tagozódik.” Ebből persze a jogoknak és a kötelezettségeknek egész rendszere következik a gyakorlatban, olyan jogok és kötelezettségek, amelyek nem „csupán” a településen élő polgárok által választott települési önkormányzatra, hanem magukra a választókra is hatással vannak.

A magyar wikipédián (www.wikipedia.hu) a *település* szócikke szerint² a kérdés azonban már korántsem ilyen egyszerű, hiszen Magyarországon a településeket az a helyzet jellemzi, hogy a településeken lakók több, mint 30 %-a ingázik: nem ott

¹ www.fogalomtar.hu/index.fm

² (2008. október) „Egyszerűen fogalmazva olyan hely, ahol az emberek laknak és dolgoznak. Maga a jelenség (ti. egy adott helyen való letelepedés vagy megtelepedés) nem csak embereknél figyelhető meg. Az emberek a telepedés vagy a telepítés során alkotnak telepet, vagyis önszántukból vagy akaratok ellenére.

Mendől Tibor szerint az emberscsoport lakó és munkahelyének térbeli együttese

• Lakóhely: az a hely, ahol egy ember vagy emberscsoport a maga testi épségének és anyagi javainak megvédése céljából alkalmas módon berendezkedett.

• Munkahely: ahol egy ember vagy emberscsoport a maga szükségleteinek megszerzése céljából valamilyen tevékenységet folytat.

Persze beláthatjuk a meghatározás idejétmúlt voltát, hiszen ma Magyarországon a népesség hozzávetőleg 30%-a ingázik lakóhelye és munkahelye között. Ilyen módon a lakó- és munkahely egységéről már nem beszélhetünk.

Beluszky Pál meghatározása szerint: A település egy emberscsoportnak és a bővített társadalmi újratermelés céljait szolgáló, az ezen emberscsoport által igénybevert létesítmények (lakó-, munka- és pihenőhelyek, szolgáltató intézmények) – a lakosság mindennapos, rendszeres „mozgástera” által kijelölt – funkcionális egysége.

• A közigazgatás és a településföldrajz álláspontja itt eltér!

• Ez a definíció ma is helytálló, mert nem feltétlen térbeli egységéről, viszont funkcionális egységéről szól.

Tóth József szerint: A település egy adott földrajzi környezetben, annak elemeivel intenzív kölcsönhatásban élő gazdasági, társadalmi, műszaki (infrastrukturális) struktúrák rendszere. Tóth professzor szerint a települést egy olyan elméleti tetraéder belsejében szükséges vizsgálni, melynek a négy lapja: a társadalom, a gazdaság, az infrastruktúra és a természeti környezet”.

tanul, nem ott dolgozik, ahol lakik. Választópolgárként nem ott szavaz, ahol a munkájával és főbb tevékenységeivel kapcsolatos érdekei keletkeznek.

Még bonyolultabbá válik a kérdés akkor, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy mit jelent a település a fiatalok számára. Jól tudjuk a saját tapasztalatainkból, hogy vannak olyan magyar települések, ahol a fiataloknak nem kell azért messzire utazniuk, hogy iskolába járjanak vagy azért, hogy megtalálják azokat a tereket, ahol barátaikkal találkozhatnak. Tudjuk azt is, hogy vannak olyan települések, ahonnan a fiataloknak messzire kell utazniuk mindezért.

Melyik a „településem” tehát? Az, ahol álomra hajtom a fejem, vagy az, ahol az idóm nagyobbik részét töltöm el tanulással, munkával, vásárlással, a szabadidóm szervezésével? A fiatalokat a helyet könnyen változtató, a helyváltoztatás okait jól kezelő, rugalmas magatartás jellemzi. Hol vagyok otthon Magyarországon és hol Európában? Európai magyarként hol vagyok a településem polgára? Identitásom miatt szükségem van a településre. A helyre, ahol élek. Mindig fontos kérdés az, hogy „hol laksz”, „hol élsz”.

Az előbb említett különböző szempontú meghatározások egyetérteni látszanak abban, hogy a település olyan emberek által alkotott tér, amelynek elemei egymással kölcsönhatásban vannak. A lakóterek és a munkaterek, a pihenés és a szabadidő terei vagy az épített és a természeti környezet egymással elválaszthatatlanul összefüggenek, összetartoznak. Az ezekben a funkciók szerint elkülönülő terekben keletkező eltérő, sokszor egymásnak ellentmondó, egymásnak feszülő emberi és közösségi érdekeket a választópolgárok által megválasztott települési önkormányzat, a lakóközösség próbálja együtt, összhangban tartani. A település nem azonos a települési önkormányzattal, és a helyi lakóközösség nem azonos a településen tartózkodók összességével. A helyi település helyi lakóközösségek szövődéke, ahol a szomszédságnak, a közvetlen környezetnek, a helyi belső határoknak nagyon nagy a jelentősége! Ebben ott vannak, részt vesznek a fiatalok is.

Az eddigi meghatározások egyszerű összefoglalásaként a településeket tipikusan a következő ismertetőjegyek (címek) szerint szokás tárgyalni:

- Méret (terület, lélekszám)
- Kor (alapítása/i/)
- Történet (neve és nevének eredete)
- Fekvés (helyi és helyzeti energiák, periférián vagy központban való elhelyezkedés, megközelíthetőség)
- Jelleg, típus (amelyek közigazgatási és település-földrajzi szempontok szerint eltérnek)
- Alaprajz (amely összefügg kialakulásával, mint pl. „történeti településközpont”, „ipari terület”, „lakóövezet”)
- Látkép³

3 A már hivatkozott wikipedia szócikke alapján.

Ha ezeknek a kategóriáknak az alkalmazásával beszélünk egy községről vagy egy városról, könnyebben eljuthatunk a település leginkább ismert leírásához, a térképhez. Nagyon sok települési térképet ismerünk és használunk mindennapjainkban. Nevezzük az ezen szempontok alapján készített különböző települési térképeket olyan „kritérium-térképeknek” – földrajzi, politikai, gazdasági, közigazgatási, kulturális stb. kritériumok által készített térképeknek –, amelyek sztenderdekot követnek. Az ilyen típusú település-térképeket mindannyian jól ismerjük. Ezeket találjuk meg a településeket bemutató honlapokon, a településről közölt turisztikai információk mellett, és ezeket használjuk hivatalos dokumentumokban. A hivatalos térképeket a térképészet-tudomány által meghatározott indikátorok alapján rajzolják.

Azonban az ilyen módon készített kritérium-térképek ritkán mondanak valamit a településen élőről. Az ilyen térképek alapján egészen biztosan nem tudhatjuk meg azt, hogy az ott élő emberek hogyan élnek, éreznek, gondolkodnak. Ennek a megismeréséhez más mutatókra, más indikátorokra van szükségünk. Valószínűleg még inkább zavarba ejtő kérdés lenne az, ha a településen élő fiatalok „térképét” kellene elkészítenünk. Úgy gondolom, hamar észrevennénk: ennek a térképnek az elkészítéséhez még az imént említettekhez képest is más indikátorokra van szükségünk!

Egy lépéssel közelebb vezet bennünket a problémánk megoldásához az a módszer, amelyet az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat által kifejlesztett ún. „Urban Audit módszer”⁴ alkalmaz. Ez a vizsgálati módszer az alábbi egymással összehasonlítható szempontokat (indikátorokat) alkalmazza:

- Demográfia (pl. a település népesedési adatainak változása: természetes növekedés, fogyás, el- és bevándorlás)
- Szociális szempontok (pl. szegénység – gazdagság, munkanélküliség)
- Gazdasági szempontok (pl. vállalkozások, befektetések, beáramló tőke)
- Polgári részvétel (pl. egyesületek száma)
- Képzés és oktatás (pl. iskolák, szakképzés, iskolán kívüli képzések)
- Utazás és közlekedés (pl. településen belüli tömegközlekedés, a település megközelítése)
- Információs társadalom (pl. közösségi információ és internet-hozzáférés)
- Kultúra és rekreáció/szabadidő-eltöltés (pl. intézmények, azok típusai)

Ez a 8 indikátor (indikátor-csoport) lényegében összefoglalja mindazon ismereteket, amelyeket – a fentiekben említett szempontok szerint – mérlegelhetnek a döntéshozók települési stratégiák megalkotásakor, vagy mérlegelhetek én, aki európai polgárként arról kíván dönteni, hogy melyik településen kíván letelepedni, élni, boldogulni. Az Urban Audit egy olyan modell, amely segíthet a településeknek

⁴ Részletesebben: www.urbanaudit.org

abban, hogy megfogalmazzák terveiket, stratégiáikat, és mindezt annak ismeretében tehessek, hogy tudják: a hasonló helyzetben lévő, más európai települések hol is tartanak az adott mutatóikkal. Az Urban Audit a felvett adatokat összehasonlító táblázatokban teszi közzé. A módszernek az a különlegessége, hogy a statisztikai adatokat a településeken élők megkérdezése által nyerhető adatok egészítik ki, így képet kaphatunk arról is, hogy a településen élőknek mi a véleménye élőhelyükről.

Vajon elkészíthető egy olyan térkép, amely a fiatalok térképe a településükről? Olyan térkép, amely megmutatja azt, hogy mit is gondolnak ők az élőhelyükről? Ha igen, milyen indikátorokat használunk majd ennek elkészítéséhez? Milyen indikátorokat alkalmaz az alábbi „térkép”? Hogyan vegyíti egy leírásban a különböző térképek indikátorait?

„Kaposzderdahely Somogy megyében Kaposvártól délnyugati irányba a zselickapujában található.

Kaposvár felől érkezőt először is a gyönyörű táj látványa varázsolja el. A faluba érkező jobb kézfelől a tókaji parkerdőt láthatja ahol a tókaji horgászto is található. Bal kézfelől pedig fönt a dombon az új lakonegyed ahol egy mile-neumi parkban Szent István szobor van, melynek hű mása az Erdélyi Farcád tetstvér faluban is meg található. s játszotér is a gyerekeknek. A temető előtt egy Székelyfaragású hangrláb államit a testvér falútól kapta a falunk. A faluban iskola, ovoda , polgármesteri hivatal, egy gondozási központ is működik. Temploma Mária templom nevet kapta. A templom előtt a füt mellett második viládháborus emlékmű látható . A templom előtt tovább megyünk az utca elágazásáig a Petöfi utcában egy trianoni emlékmű található melynek eredetije erdélyben a Farcád nevű testvér faluban van. Ha a főúton tovább haladunk Szenna irányába akkor a Rákoczi utca végén jobbra található a Pazderjás horgászto. Rákoczi útcán haladva Szenna felé jobb kézfelől a második új lakó negyedet láthatják. A faluban keramikusok, textilművész és ötvösmester, kőfaragómester , és faszobrász is van.”⁵

1.3. A TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET MENTÁLIS/KOGNITÍV TÉRKÉPEI

*„...az iskolába menvén, a járda peremén,
hogy ne feleljek aznap, egy kőre léptem én...”
(Radnóti Miklós)*

Sokféle térképet ismerünk tehát. Többségük vonalak, színek, feliratok tarkasága. Vannak azonban olyanok is, amelyeket benyomások, emlékek, szokások, közösen megélt események alakítanak ki – bennünk. Ezeket egyéni, mentális vagy „kognitív” térképeknek hívjuk. A kognitív térkép saját személyes tapasztalataink lenyo-

5 L.: www.falumkaposzderdahely.blog.dada.net. (Ennek a bemutatásnak a szerzője nem tinédzser.)

mata⁶. Kötődik a tevékenységeink ismétlődéséhez, gyakoriságához, emlékezetes eseményekhez, amelyeket „egy életre megjegyzünk”, egy olyan helyzethez, amely ismétlődő jellege miatt vagy valamilyen más ok miatt fontossá tesz, kiemel a környezetéből egy helyet, városrészt, útvonalat, teret, épületet.

Szabó Zoltán *Szerelmes földrajz* című művében így írt erről: „Ma már tudom, hogy a határszélen laktunk. Persze a szónak nem a szokásos, hanem a társadalmi értelmében, a város és a külváros között (...) Délelőtt délnek indultam, a Belváros felé, ahol az iskolában a polgári társadalom nevelt, délután északnak indultam, a Népház kölcsonkönyvtára felé ... Még a szaga is más volt az utcának a házunktól északra, mint a házunktól délre, s a belvárosi iskola és a külvárosi kölcsonkönyvtár szagkülönbségein közvetlenül észlelhettem, szinte naponta, hogy az emberi egyenlőség csak a halál után kezdődik.”

Egy másik példa a mentális (belső/kognitív) térkép „felvételére”: „Csináltunk páran mentális térképet Győről. Volt közöttünk bennszülött helyi lakos, bejárós vidéki. Az eredmények egészen érdekesek lettek. A munka megkezdése előtt egyértelmű volt, hogy a városra jellemző földrajzi elemeket mindenki bejelöli majd. Így is lett. A Rába és a Mosoni-Duna abszolút vezetett az összes tereppont említése között. A két folyó volt az egyik abszolút igazodási pont. Nem véletlen, hiszen ezek választják el a Belvárost az északi városrészekről és az egyetem is folyó mellett fekszik. Hasonló igazodási pont volt még a vasútvo-
nal és a nagyobb bekötő utak...”⁷

Egy ilyen mentális/kognitív térképnek sokszor kiindulópontjául szolgálnak a hétköznapi beszélgetéseink. Sokszor írjuk le így településünket, ha megkérdezi valaki, „milyen az a ... város, ... község, ahol élsz?”. Ezért mondjuk azt, hogy „szeretem a Fő téren álló emlékművet”, vagy azt, hogy „a folyó partján, ahol...”. A települési identitásunk az adott helyen velünk megtörtént események formálta kép. DE ehhez „szükségünk van” a település épített, természetes környezetére is. Az a ház, az a tér, az az utca ott van, talán már évszázadok óta – én pedig akkor lépek ezekkel kapcsolatba, amikor nekem fontos dolgok történnek ott. E szempontból tehát mindegy, hogy azt a teret, azt a házat ki, mikor, miért és hogyan építette – környezetemmé válik, attól elevenné, hogy ott történik valami, velem.

A kognitív térképem a velem másokkal együtt megtörtént/bekövetkezett események lenyomata, feldolgozása. Cselekvés, amely tudattá válik. Identitásunk fontos része az, hogy hol születtünk, hogyan és hol nőttünk fel. Településünkhöz kialakuló viszonyunkat a velünk ott megtörtént események határozzák meg. Ebből szeretet

6 A „mentális/kognitív térkép” fogalmának meghatározása nem egyszerű: „mindazon tudati tulajdonságunk, amely képessé tesz bennünket arra, hogy a térre vonatkozó információkat gyűjtsük, rendszerezzük, raktározzuk, előhívjuk és átdolgozzuk.” – így szól pl. az egyik meghatározás. L.: www.arts.u-szeged.hu/socio/racz/telkut/mentalmap.htm (Letenyei László). Az érdeklődők erről bővebben a *Tér és Társadalom* 1996/2-3. számában, Kiss János – Bajmóczy Péter: Egyetemi hallgatók mentális térképei Magyarországról c. cikkében olvashatnak (55-68. oldal).

7 <http://gyeregyuri.blogspot.com/2007/04/kognitiv-trkpek.html>

és elfogadás, megértés és elutasítás következik. Vannak, akik mindig egykori önmagukat keresik a településen, ahol felnőttek – mert identitásuk része a kút, a tér, az utca –, és a társakat ezek felfedezésében. Van, akinek a település neve, ahol született, csak egy, a személyi okmányokba foglalt adat. A fiatalok még nem döntöttek el, hogy mit gondoljanak élőhelyükről. Identitásuk formálása az életfeladatuk, identitásuk alakulása, megszilárdulása az életük. Úton vannak az identitás megszilárdulása felé. Ennek a kialakításában a település nagyon fontos kapaszkodókat ad nekik.

1.4. A SZABAD TEREK TÉRKÉPEI – AHOGYAN A FIATALOK KÉSZÍTIK EL A TELEPÜLÉS TÉRKÉPEIT

*„Gyerek vagyok és utcákon átszaladok
Gyerek vagyok és lányok szemében úszom el
... Ez a város gyönyörű és ezek a lányok szépek...”*

(Republic)

A fiatalok települési kognitív térképének fontos eltérése a felnőttekétől az, hogy elsődlegesen a szabad terekről készül, és a fiatalok kötelességei által „felvett” térkép elemeit a szabad terek viszonyítási pontjaival köti össze. Az otthon és az iskola, az edzések helyszíne a kötelességek, a szórakozáshoz, a lödörgéshez, az aktív megfigyeléshez alkalmas hely, a barátokkal együtt töltött idők helyszíne a velük közös aktivitásokat befogadó tér a szabadidő viszonyítási pontja.

„A szabad terek egy településen azokat a tereket jelentik, amelyeket a fiatalok a felnőttek ellenőrzése nélkül használhatnak” – mondja Bennie Hendriksson, svéd ifjúságkutató. Ilyen szabad tér lehet az utca, a sportpálya, az iskola melletti városi tér, nagyvárosban a bevásárlóközpont, a multiplex mozi, a diszkó, a biliárd-terem, azok a helyek, ahol a fiatalok másokkal találkoznak, ahol „az idejüket töltik”. A szabad terek közel vannak a fiatalokhoz, és általuk közvetlenül elérhetőek. Elérésükhöz sok esetben nincsen szükség feltételekre. Nem kell belépti díjat fizetni, nem kell belépési nyilatkozatot kitölteni, nem szükséges előre jelezni az érkezésünket.

A település egyéb tereinek eléréséhez, igénybevételéhez vagy használatához különböző feltételeket kell teljesíteniük, amelyek egy részét – mert ezeket a feltételeket nem reájuk szabták – egyszerűen nem képesek teljesíteni, vagy eleve nem akarják teljesíteni őket, hiszen ez olyan szabályok betartását kívánja meg tőlük, amelyektől idegenkednek. A városi utcai sportok (bringa, gördeszka, break-dance), a városi utcai művészetek (a graffiti, a tag) sokszor nagyon is látható jelekkel emelik ki a fiatalok által használt szabad tereket a környezetükből. A fiatalok térhasználatuk során sokszor olyan információkkal rendelkeznek a településekről, amelyekről a felnőttek nem is gondolkodnak. Az például, hogy a fiatalok szívesen kerékpároznak egy városban, sokszor azt jelenti, hogy jobban ismerik a városi közlekedés lehetőségeit és korlátait, mint azok a felnőttek, akik többnyire gépkocsiban ülve

alkotják meg a maguk kognitív térképét. Ezeknek a kognitív térképeknek számos egyéni változata lehet, de gondoljunk arra, hogy ezeket a fiatalok nagyon is „egyeztetik” egymással. A fiatalok egy település közös mentális térképével rendelkeznek. Gondoljuk el, hogy a „közös mentális/kognitív térkép” megalkotása milyen izgalmas feladat! Képzeljük csak el, milyen lenne, ha a település megismerését a különböző generációk kognitív térképeinek összehasonlításával kezdenénk!

Az ifjúsági munkában régóta ismert jelenségek kapcsolódnak a szabad terek használatához. Ezt az irodalom általában konfliktusterületként vagy normák találkozási pontjaként írja le, ahol a felnőttek, a nevükben fellépő hatóságok és a fiatalok „harcban állnak” egymással. A szabad terek ellenőrzésére tett kísérletek végigkísérik a fiatalokkal kapcsolatos politikákat. A tipikus válaszok általában a rendészeti eszközökkel adott válaszokban, a korlátozásban, a terek fokozott ellenőrzésében, a fiatalok aktivitásainak kiszorításában, más terekbe való elterelésében mutatkoznak meg⁸.

Ez sokszor jellemző a nagyvárosi lakótelepi környezetre, ahol a lakóövezet zsúfoltsága, a leértékelődő közösségi szolgáltatások és a sokszor hiányzó közösségi terek, valamint a fiatalok közösségi igényei és szükségletei nagyon gyakran éles konfliktusokat okoznak⁹. Egyes esetekben a városi sportokat olyan helyekre terelik, amelyek ellenőrzés alatt tarthatóak. A BMX vagy gördeszka-pályák építése, a „szeszmentes szórakozóhelyek” kialakítása, a nagy bevásárlóközpontokba telepített ifjúsági szolgáltatások (információs és tanácsadó szolgáltatás, prevenció programok), a diszkóban megjelenő ártalomcsökkentő programok azt is jelzik, hogy a szabad terek elfoglalásának jelentőségét a környezet felismerte, és együtt él az ehhez kapcsolódó jelenségekkel.

A graffitikkal vagy a tag-ekkel folytatott szakadatlan küzdelem szinte természetes része a városi közszolgáltató cégek tevékenységének, sőt a rendőrségnek is. Több olyan példát is ismerünk, amikor egy város „hadat üzent” a város házainak falait elcsúfító „rajzok” ellen, kommandó-akciókat szervezett a firkalások elkövetőinek elfogása érdekében, és igyekezett olyan helyzetet teremteni, amikor az elfogott elkövetők példás büntetésben részesülhetnek. Ismerünk olyan példákat is, amikor nem rendészeti, hanem az ifjúsági munka eszközeivel próbálják ezt a problémát kezelni – van módunk tehát a különböző, prohibicionista (tiltásra és korlátozásra alapuló) és antiprohibicionista (tilts és korlátozás ellenes) elképzelések tanulmányozására, hatékonyságuk mérésére. Egy település dönthet egyik vagy másik meg-

⁸ Ismerünk olyan megoldást is, amikor pl. szülői szerveződések vállalkoznak „örjáratra” a szabad terek ellenőrzésére (pl. Stockholmban). Tudunk arra példát, hogy nagyvárosi terekben a fiatal bringások kiszorítására korlátokat építettek. Ismerünk olyan – egyébként nagy felháborodást kiváltó – esetet, amikor egy-egy, a fiatalok által gyakran használt térre ún. „moszkító” szereltek fel. A moszkító egy olyan készülék, amely nagyon magas frekvenciájú hangokat bocsát ki, ami a 20 év körüli fiatalokat zavarja (hiszen hallásuk sokkal élesebb, mint az idősebbeké).

⁹ A Franciaországban „banlieu”-nek nevezett lakótelepeken kirobbant zavargások és visszatérő erőszakjelenségek magyarázataként is ezt szokták volt felhozni. 2006-ban, az akkori francia belügyminiszter (Nicolas Sarkozy) pl. hatósági úton megtiltotta a fiatalok panelházak lépcsőházában való csoportosulásait – vagyis háromnál több fiatal találkozását – mondván: ez a lépés a zavargások megelőzését szolgálja.

közélejtés mellett. Egy település elfogadó, segítő és megértő légkört alakíthat ki a fiatalok körül, vagy tilalomfákat és korlátokat állíthat a fiatalok elé. Azt szeretnénk javasolni, hogy egyik vagy másik út választását meggondoltan és a fiatalok települési térképeinek ismeretében tegyék meg!

Rámutatunk arra, hogy a fiataloknak a településükről készített mentális/kognitív térképét a szabad terek és az azokban történő események sorozata alakítja-formálja. A településhez való kötődésüket, a települési környezethez való viszonyulásukat ez mindenképpen befolyásolja. A település ünnepeiben való részvétel lehetőségei, az, hogy a település milyen minőségű szabadidő-eltöltési lehetőségeket kínál, az, hogy ezeket könnyen vagy nehezen lehet-e igénybe venni, illetve az, hogy milyen utazási lehetőségek állnak rendelkezésre ahhoz, hogy ezeket a szomszédos településeken el lehessen érní – nos, ezek az adottságok szintén hatással vannak a fiatalok mentális/kognitív térképének alakulására.

Magyarországon vannak olyan – elsősorban városi – települések, ahol a fiatalok szabad terek elfoglalására és megtartására irányuló késztetéseit teljesen láthatóak a külső szemlélő számára is, és vannak olyanok, ahol a fiatalok a településen rejtőzködő csoportot alkotnak, hiszen a település demográfiai állapota, légköre, adottságai miatt jelenlétük csak nagyon áttételesen és közvetetten vehető észre.

Láthatunk települési példákat arra, hogy a fiatalok életének „habzása” gazdagítja, színesíti a település életét, jó kedvvel és étellel tölti meg a település tereit, és olyan szolgáltatásokat indukál, amelyek később a település kereskedelmi szolgáltatásainak növekvő bevételeiben realizálódnak. Látunk ennek az ellenkezőjére is példákat, amikor a település a fiatalok „semmittevésének” következményeit problémaként értelmezi, és harcba száll a fiatalok utcai csoportosulásaival, utcai aktivitásaival, látható jelenlétével, „el akarja tüntetni őket a szem elől”. Egy nyitott és plurális világban van módunk arra, hogy tanulmányozzuk más települések példáit, és tanuljunk belőlük. Európában nagyon sok település foglalkozik tudatosan, rendszeresen ezekkel a kérdésekkel. Megoldásaik sokfélék. Érdemes ezeket tanulmányozni!

1.5. A TELEPÜLÉS, MINT A FIATALOK TÁRSADALOM-TANULÁSÁNAK KÖRNYEZETE. A TELEPÜLÉS, MINT TANÍTÓ KÖRNYEZET

*„Azt mond meg nekem, hogy hol lesz lakóhelyünk,
Maradunk itt, vagy egyszer majd továbbmegyünk?
Itt van a város, vagyunk lakói,
Maradunk itten, maradunk itt, maradunk...”*

(Cseh Tamás–Bereményi Géza: Budapest)

„Bármi történjék is veled, az csak tapasztalat lehet”

(Gráf Légrádi Balázs)

Minden fiatal valahol, egy településen él. Azt mondjuk, hogy ez a tény nem csupán a lakcímkártya egy adata. Kegyetlen ironia: még a hajlék nélküliek is településen élnek, ha fedél nincsen is fejük felett. A település hajléktalanjait sújtó problémák megoldása a település közösségére hárul. Az otthon, a fedél éppen úgy része a településnek, mint a szabad terek hálózata. Az otthon a településhez való kötődés nagyon fontos viszonyítási pontja. A hajléktalanoknak nem az otthonuk, a településük nyújt fedezet, túlélési lehetőségeket.

A település a fiatalok számára az az elsődleges társadalmi és fizikai környezet, amelynek keretei között a szocializáció folyamata zajlik, ahol a „dolgok megtörténnének velük és általuk”. A település, ahol a fiatalok élnek, a társadalom-tanulásuk elsődleges fizikai kerete, tere, épített és természeti-természetes közege. A környezet állapota, adottságai, lehetőségei, szolgáltatásai és azok elérésének feltételei, a környezet által felkínált példák hatással vannak a szocializációs folyamatra. A környezet közösségi viszonyai, a közösségek életében való részvétel lehetőségei erősítik vagy gyengítik a településhez való tartozáshoz elengedhetetlen attitűdjünket.

A környezet társadalmi ingerek sokasága, amelyre reagálnunk kell. A reagálás a bevonódás, az elutasítás, az elfogadás, az állásfoglalás széles skáláján mozoghat, és a fiataloknak van véleményük a környezetükről, amelyet nagyon sokféle módon és elsősorban az aktivitásaikban (vagy a passzivitásaikkal) ki is fejeznek. A véleményük kifejezése az aktív–bevonódó és a passzív–közömbös skála teljes spektrumában helyezkedhet el. Így is gondolkodunk róluk. Mégis, nagyon ritkán történik meg az, hogy kérjük, hogy feltárjuk, hogy vizsgáljuk ezt a cselekvésekben megjelenő véleményt! Sokszor és szívesen mondjuk azt, hogy „szeretnénk, ha településünk megtartóereje nőne” (ami alatt általában azt értjük, hogy a fiatalok itt maradnak, a településünkön), miközben nem törekszünk arra, hogy megismerjük a fiatalok erre adott válaszait, vagy, ha megismerjük azokat, komolyan is vegyük. Ritkán kérdezzük meg: „Miért kötödsz a településhez? Mit tanulhatsz itt?”. Sokkal gyakrabban dönti el a települési teret átalakító projekt sorsát az, hogy a befektetők–vállalkozók mit gondolnak, mint az, hogy mi a fiatalok véleménye. Alig találhatunk arra példát, hogy településfejlesztési kérdésekben a fiatalok véleményével számolnának.

Nem igazán tudunk arra hazai példát mondani, amikor ezt az aktivitást, vagy passzivitást a felnőttek együtt és közösen, több szempontból dolgoznák fel. A településen belüli vagy települést más településekkel összekötő tömegközlekedési vállalatoknak bőséges tapasztalata van arról, hogy a fiatalok vajon hogyan használják a járműveket (pl. biccelnek vagy sem, randalíroznak-e vagy sem a városi buszokon). A rendőröknek elégséges tapasztalata van arról, hogy hol csoportosulnak a fiatalok, és hogy milyen típus-konfliktusok alakulnak ki a felnőttek és a fiatalok csoportjai között (mert pl. „rendzavarásért” telefonálnak nekik). A tanárok bőséges tapasztalatokkal rendelkeznek arról, hogy mi történik az iskolában. Eltérő tapasztalatok eltérő megközelítésekhez vezethetnek. A település azonban a maga sajátosságaival egy egység. Mikor és hogyan van módjuk a különböző tapasztalatokkal rendelkezőknek arról beszélni, hogy hogyan látják a fiatalokat a saját településükön, és hogy szakértői beszélgetés-vezetés mellett egyeztethessék nézeteiket erről? Elsősorban olyankor, ha a fiatalokkal kapcsolatos problémákat érzékelnek, mint az a 2008-as évben, az iskolai erőszakkal kapcsolatos és alapvetően „tűzoltási célokkal” összehívott értekezleteken történt. Mi azonban arról beszélünk, amikor ezek a dialógusok a reális ifjúságkép megalkotásának és a közös cselekvésnek a jegyében történik.

A magyar települések sajátosságai, hagyományai, lehetőségeik és adottságaik alapján nagyon is eltérő tereket kínálnak ehhez a tanulási folyamathoz. Ez a közvetlen környezet természetesen más az egyetlen magyar metropoliszban, Budapesten, a fővárosban, és azon belül a belvárosi vagy külvárosi kerületekben; más egy középvárosban, egy megyeszékhelyen, más egy alföldi nagyfaluban és más egy dél-dunántúli aprófalvas térségben.

Magyarországon az ifjúsági munkának igazodnia kell a 2008-ra kialakult települési realitásokhoz. *Tudomásul kell vennünk, hogy bármennyire is szeretnénk, ma sok magyar kistelepülés például egyszerűen nem tudja már biztosítani a XXI. században megfelelő feltételeket, körülményeket a társadalom-tanuláshoz*¹⁰. Ehhez a település gazdasági, szociális, kulturális állapota és lakosainak kor- és szociális összetétele egyszerűen nem adott, mert a helyi társadalom kiegyensúlyozott viszonyai megváltoztak, a település saját erőforrásainak kimerülése miatt tehetetlenül figyeli a változásokat, és külső-kormányzati segítségre szorul. *Az ifjúsági munkának pedig a maga lehetőségeivel sokszor egyszerűen esélye sincsen arra, hogy ezeken a feltételeken változtasson, hiszen ezek állami támogatásokat, programokat, külső segítséget kívánnának, amelyeket az ifjúsági munka a maga eszközeivel csak nagyon kis mértékben tud befolyásolni.*

Ez a helyzet, amelyre együttműködésekkel, a szomszédos településekkel való kapcsolatok erősítésével lehet válaszolni. A magyarországi városokban és községekben ezek a körülmények és feltételek pedig nagyon eltérő, hosszabb távon nem

¹⁰ Részletesebben I. a Magyar Tudományos Akadémia és a Párbeszéd a Vidékért Egyesület 2008. február 25-i konferenciáján elhangzott előadások szerkesztett változatát a *História, XXX. évfolyam, 8. sz. Ezredforduló c. mellékletében.*

mindig kiszámítható, nem mindig tartós és fenntartható módon alakulnak. Hinnünk kell azonban abban, hogy az ifjúságpolitikai tervezés és az ifjúsági munka ilyen eltérő körülmények között is képes azonos elvárásokat követni. Ezeket a területi és települési körülményeket éppen az ezekhez a szakmai elvárásokhoz igazodó cselekvések egyensúlyozhatják ki – lehetőségeket és élményeket teremtve a fiatalok számára. *Hinnünk kell abban, hogy a települési önkormányzat az ott élő emberek képviseletében és érdekében cselekszik, és ez a demokratikus tér óriási lehetőség ahhoz, hogy közösen keressük a problémák megoldásait.*

Ez azért fontos, mert sok települési önkormányzat nem feltétlenül szövetségest, hanem inkább a megoldandó problémák sorozatát látja a fiatalokban, és sokszor nem gondol arra, hogy a kiegyensúlyozott települési környezet fenntartásában pontosan számíthat a fiatalok és velük foglalkozó ifjúsági munka támogatására. Az ifjúsági munka fontos szerepet tölt be abban, hogy a települési önkormányzatok reális ifjúságképpel dolgozzanak. Az ifjúsági munkának ehhez az együttműködéshez ismernie kell a fiatalok mentális/kognitív települési térképeit, a települési realitásokat, és alkalmazkodnia kell az adottsághoz és a lehetőségekhez. Az ifjúsági munkának bíznia kell abban, hogy a településen élők, a helyi képviselők éppen úgy, mint az ott élő vállalkozók a települési közösség javát akarják, és bízniuk kell a demokrácia erejében: hogy van módjuk figyelmeztetni őket, ha eltérnek ettől. Ugyanakkor ez nem jelentheti azt, hogy az ifjúsági munkának ne kellene igazodnia azokhoz a szakmai elvárásokhoz és küldetésekhez, amelyeket **e kiadvány ifjúsági munkáról** szóló fejezetében mutatunk be.

A társadalom-tanulási folyamatról a **következő** fejezetben szólunk részletesebben. Ezen a helyen ennek a tanulási folyamatnak a települési összefüggéseit foglalkoztatjuk össze:

- A település találkozások, választások, döntések helyszíne, élőhely, szociális tér, példatár. A különböző társadalmi csoportok közötti együttélés legkülönbözőbb formáira és lehetőségeire mutat példákat.
- A település a közösségi-politikai aktivitások környezete. A környezet által kínált lehetőségek alkalmat adnak a közösségi cselekvésekbe való bevonódásra, a részvételre, a csatlakozásra, a közösséghez való tartozás kifejezésére.
- A tanuláshoz térre van szükségem: a települési környezet leromlottsága, elhanyagoltsága (vagyis szegénysége) vagy újdonsága, rendezettség (vagyis gazdagsága) hatással van arra, hogy hol, mikor, hogyan kapcsolódok a település által nyújtott szabadidős kínálathoz – tengődő, változatlan, szürke, kopott környezetben kevésbé fontos pl. az, hogy „megóvjam” a környezeti értékeket – gazdagabb és folyamatosan változó környezetben fontos, hogy legalábbis ne rongáljak azon, fenntartsam a változatosságot magam is.
- A településen található és általam igénybe vehető szolgáltatások befolyásolhatják azt, hogy kivel, hol, hogyan és mikor tudok találkozni, azt, hogy ki, mikor, hogyan lehet a segítségemre abban, hogy elintézhessem azokat a dolgokat, amelyeket muszáj elintéznem, és ilyenkor mások közreműködésére

van szükségem – a település életének és szolgáltatásainak minősége hozzájárul ehhez vagy akadályozza ezt.

- Elsődleges tanulási szükségleteimet a település, mint szolgáltatási környezet ki tudja elégíteni (óvoda, iskola, továbbképzés, közművelődés, folyamatos tanulás – ez nem feltétlenül az ott meglévő intézményeket jelenti a XXI. században, egy távtanulási környezet technikai feltételeinek megteremtése pl. sok ennél költségesebb megoldást kiválthat egy településen).

Egy ifjúságbarát településen a fiatalok, mint társadalmi csoport más társadalmi csoportokkal egyenrangú – és nem más csoportoknak alárendelt – helyzetben vannak.

1.6. AZ „IFJÚSÁGBARÁT TELEPÜLÉS”

„Fiatal város a város fiataljaiért”

(Dombrád város, szlogen)

Mitől válik tehát egy település „ifjúságbaráttá”? Hogyan foglalhatnánk össze azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik, az ifjúságbarát településről beszéljünk, és hogy ezt ne csupán a kognitív/mentális, hanem a kritérium-térképeken is elhelyezhessük? Bárki mondhatná, hogy itt egy olyan szempontot ajánlunk, amely idegen. „A mi településünk mindenkivel barátságos” – mondja valaki. „Ráadásul nálunk sokkal több nyugdíjas él, mint fiatal. Miért nem *nyugdíjas-barát* településről, vagy *minden polgárnak barátja* településről beszélünk?”

Nézetünk szerint *ifjúságbarát település* az, ahol:

- kiegyensúlyozottak a különböző társadalmi csoportok közötti viszonyok („összetartó helyi társadalom”) – a fiatalok éppen úgy természetes társadalmi csoportot alkotnak, mint az idősebbek, mint a vállalkozók, mint a munkaképesek, mint a választásra jogosult polgárok stb., és ezt a település így is veszi tudomásul.
- ennek látható következményei vannak arra, hogy a település mikor, hol, hogyan számít a fiatalokra, hogy milyen módon fejezi ki azt, hogy számít rájuk – vagyis a településen élők számítanak a fiatalok energiáira, cselekvőképességére.
- ebből következően a település megértően kezeli a fiatalok akcióit, és a problémakezeléshez kialakult légkör lehetővé teszi azt, hogy a fiatalokra, mint a saját maguk által okozott problémák megoldásában közreműködni képes csoportra gondoljanak. – A különböző korosztályokhoz tartozók közötti egyensúly megteremtése korántsem egyszerű feladat.
- vannak olyan fiatalok, akik azért hallatják a hangjukat, mert a településen meghallják és meghallgatják őket, és mert a jelenlétükkel számolnak a település életében.
- vannak olyan civil szervezetek, amelyek a fiatalok részvételével és érdekükben működnek, és tevékenységük a település életének természetes része – a tele-

pülés elfogadja, bátorítja és támogatja működésüket, és ők a helyi civil társadalom természetes részei.

- ezért a településen élő társadalmi csoportok képviselői között a fiatalok szószólói és civil szervezetei másokkal egyenrangúak.
- a település más társadalmi csoportjai nem féltékenyek arra, hogy a fiatalok társadalmi csoportjai velük azonos súllyal megjelennek a település életében.
- vannak olyan „meghatározó felnőttek”, akik szavaikkal, tetteikkel és önként segítenek a fiatalabbaknak rokoni–vérségi, illetve gazdasági érdekeltség nélkül.
- a település terei a fiatalok sajátos igényeinek és szükségleteinek a rendelkezésére (is) állnak, és a település el- és befogadja a fiatalok igényei és szükségletei által kialakuló, az együttlétükre teremtett tereket.
- a települési önkormányzat gondot fordít arra, hogy a fiatalok sajátosságainak megfelelő problémafeltáró és problémamegoldó rendszereket működtessen, és ez áthatja az önkormányzat fenntartásában működő intézmények tevékenységét, szempontként jelen van a források tervezésének és azok elosztásáról szóló döntéseknek a folyamatában, és ezt az önkormányzat közösségi szükségletként veszi figyelembe.

Ehhez intézményes megoldások, vagyis kiszámítható, áttekinthető, tartós és demokratikus (azaz részvételre tekintő) viszonyok, és ezeket építő és fenntartó feltételek kellene, amelyhez pedig „ifjúságbarát” települési önkormányzatra van szükség. **Erre a 4. fejezetben visszatérünk!**

1.7. TELEPÜLÉS ÉS KÖRNYEZETE

Az ország politikai–közigazgatási térképe az ország közigazgatási rendszerének megfelelően tünteti fel a megyéket, a városokat, a községeket. Ismerünk olyan térképeket is, amelyek a hét magyar település-statisztikai régiót, valamint a kistérségeket is feltünteti. Rendelkezünk olyan térképekkel is, amelyek egy-egy természetföldrajzi régiót rajzolnak meg, pl. az Őrséget vagy az Ormánságot, a Kisalföldet vagy a Dunántúlt. Ismerünk olyan történeti térképet is, amely Magyarország történelmi megyéit ábrázolja és olyanokat is, amelyek nem tüntetik fel az országok történelmileg kialakult országhatárait, hanem egy-egy nagyobb tájegységet ábrázolnak (pl. a Kárpát-medencét). A települések mindig egy nagyobb egység részei. Ez az elhelyezkedés erős hatással lehet egy település lehetőségeire. Az, hogy egy település melyik és milyen nagyobb térség része, meghatározója a települési identitásnak is.

A térképek utakat, összeköttetéseket rajzolnak a települések között. Az utak összekötik őket. Lehetőségeket teremtenek arra, hogy a települések kapcsolatba lépjenek egymással. A valóságos szomszédsági viszonyokat a térképek nem tudják feltüntetni. A térképek nem mutathatják meg azokat a vonzásokat és választásokat, amelyeket egy településsel kapcsolatban érvényesnek gondolunk. Vannak települések, ahol jobban tudunk vásárolni, mint nálunk, és vannak települések, ahol

van olyan iskola, amire szükségünk van, miközben nálunk nincsen. Van, ahol a pezsgő kulturális életet szeretjük, mert működik a színház, játszik a szimfonikus zenekar, és a városi múzeumban mindig érdekes kiállításokat látogathatunk. Sokszor utaznunk kell azért, hogy igényeinknek és szükségleteinknek megfelelő szolgáltatásokat, kínálatot találjunk. A települések változásai befolyásolják vonzásainkat és választásainkat. Az 1990-es évektől a települések dinamikus, sőt esetenként egyenesen drámai változásai figyelhetőek meg Magyarországon.

„Az elmúlt évtizedben bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások jelentősen módosították, megváltoztatták a magyarországi településrendszert. A folyamat kettős: egyfelől a települések voltak hatással az átalakulásra, hiszen nem „passzív befogadóként” viselkedtek, hanem sokszor alkalmazkodásra kényszerítették a társadalmi-gazdasági folyamatokat is (Enyedi Gy. 1996). Más tényezők – például az önkormányzati rendszer bevezetése – a települések életpályáját változtatták meg. A közigazgatási rendszer átalakítása olyan folyamatokat indított el, melyek hosszú távon az ország társadalmi-gazdasági térszerkezetének az átstrukturálódásához vezetnek. Megerősödött a helyi politika, s egyre gyengébbé vált, majd teljesen megszűnt a központi irányítás szerepe. Mindezek a jelenségek életre hívták a „települések versenyét” (Enyedi Gy. 1996), amely előrevetíti a „sikeres” és „vesztes” települések megjelenését. Kevés idő telt el a rendszerváltás óta, mégis már élesen körvonalazódnak azok a tendenciák, amelyek érvényesülése kettéoszthatja az ország településállományát. Az új gazdasági tér kialakításában a sikeres településeknek egyre növekszik a szerepe, míg a vesztesek kimaradnak ebből, s egy idő után már lehetetlenné válik számukra az önállóság. A települések versenye egyben a térségek, régiók versenyét is jelenti.

Az átmenet időszaka, a kilencvenes évtized a térszerkezetet átalakító folyamatok szempontjából nem tekinthető egységes periódusnak (Nemes Nagy 2001). Az évtized első felét (1993–94-ig) a korábbi rendszer struktúrájának lebomlását kísérő krízisjelenségek uralták, s csak a kilencvenes évek közepétől érzékelhetőek a megújulás jelei. A változások dinamikája meghatározó volt abból a szempontból, hogy az egyes térszerkezet-alkotó rendszerekben milyen reagálási sebességgel jelentkeztek a válaszok. Az átalakulás dinamikája érzékelhetően más a gazdasági, mint a társadalmi térben. Az új, piacgazdasági térszerkezet a korábbiaknál jóval tagoltabb. A társadalmi struktúra egyes csoportjai közötti távolságok megnöttek. Egyes társadalmi rétegek létszáma jelentősen csökkent, míg másoké hihetetlen mértékben megnőtt. Megváltoztak a társadalmi rétegek közötti távolságok is. ...¹¹

Fel kell figyelniük arra, hogy a fiatalokat, a településünkön élő ifjúságot nagyon is érinti az, hogy milyenek a település térségi viszonyai, elhelyezkedése. Hat rájuk

¹¹ Izsák Éva: A települési környezet átalakulása a kilencvenes években (Magyar Tudomány, 2002/11.sz., www.matud.iif.hu/02nov/izsak.html, a cikkben hivatkozott Enyedi György tanulmánykötet: Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában. Bp. 1996.)

az, hogy a település egy „fejlődő” vagy egy „leszakadó” térségben helyezkedik el, hogy milyen a közigazgatási besorolása – amelyet szintén a térségi összefüggések döntenek el –, és az, hogy ez mit jelent a „központok” és a „perifériák”, vagyis a távolságok és a közelségek szempontjából. Miközben természetesen szívesen mondogatjuk azt, hogy az internet korában a távolságok lerövidülnek, és az információk mindenki számára mindenhol elérhetővé válnak, a fiatalok valóságában sem ezt tapasztaljuk. Az „önhibájukon kívül hátrányos helyzetű” kistelepüléseken élők esélyei rosszabbak, míg a fejlődő vagy fejlett városokban jobbak. A megyeszékhelyen vagy a fővárosban élők gazdagabb és folyamatosan gazdagodó kulturális kínálatból választhatnak, míg az északkelet-szabolcsi vagy dél-ormánsági szegregálódó falvakban összehasonlíthatatlanul kevesebből. A beruházások és ezzel a fejlődés lehetőségei egy-egy térségi központban koncentrálódnak, így itt a növekvő adóbevételek miatt a települési szolgáltatások dinamikusan fejlődnek, a települési környezet látványosan korszerűsödik, változik, míg a leszakadó térségek kiürülnek, a szolgáltatások sorvadnak, a települési környezet stagnál vagy romlásnak indul.

Ifjúsági ügyekben a települések nagyobb térségekbe való beágyazódottsága nagyon sokféle hatással van az ifjúságsegítő munkára. Ezek a kérdéskör több aspektusát többféleképpen érintik. A teljesség igénye nélkül említünk meg itt néhány, szerintünk fontos dolgot. Ezek nagyon eltérő minőségű és mélységű kérdések. Valószínűleg ez az a nézőpont, amelynek a további alakításában-formálásában további együttműködések szükségesek a településközi kapcsolatokban. Itt olyan kiaknázható lehetőségek kínálkoznak, amelyeket jelenleg még kevésbé használunk ki. Ezekbe egyébiránt nagyon is beletartozónak érezzük a közvetlen szomszédsági-kistérségi kapcsolatokat, de a testvértelepülési¹² kapcsolatokat is!

Területfejlesztés

A területfejlesztés szó szerint az érintett terület (térség) életének valamennyi aspektusát érintheti. Ez a skála lényegében magába foglalhatja az infrastruktúra-fejlesztéstől, a munkahelyteremtésen át az oktatásig, az egészségügyi ellátástól a közösségi terek teremtéséig a különböző ágazatok területeit.

„Napjaink gyakran emlegetett szóösszetétele a területfejlesztés, de mit is takar ez valójában. A területfejlesztés nem más, mint kormányzati beavatkozások sorozata, amely a területi (regionális) fejlődés spontán folyamatait korrigálja. E korrekció célját a mindenkori fejlesztési politika határozza meg. Habár – más európai országokhoz hasonlóan – a célok kormányonként változnak, a beavatkozások a területi-társadalmi egyenlőtlenségeket kívánják mérsékelni. Természetesen bármilyen területfejlesztési beavatkozás csak akkor és úgy lehet

¹² Nagyon sok magyarországi településnek van európai testvértelepülése. Ezek a kapcsolatok nemcsak arra teremtenek lehetőséget, hogy gazdasági és kulturális együttműködések alakuljanak ki egy-egy település között, hanem arra is, hogy az együttműködés résztvevői a fiatalok ügyeinek önkormányzati intézéséről is tapasztalatokat cserélhessenek. A kapcsolatoknak ebben a léptékében valójában intenzív tanulási folyamatokat lehet elindítani, amelyeket célszerű tanulási folyamatként megtervezni! (a szerk. megjegyzése)

*sikeres, ha pontosan ismertek azok a fejlődési folyamatok, amelyekbe a kormányzat be akar avatkozni, továbbá ha a beavatkozás megfelelő szervezeti-intézményi rendszer keretében folyik...*¹³

E helyütt csupán néhány kérdésünk marad: A beavatkozások meghatározásakor, a fejlesztési irányok meghatározásakor ki, mikor, hogyan és milyen vizsgálatok milyen mutatói alapján veszi figyelembe a fiatalokat érintő és a fiatalokat érdeklő kérdéseket? Milyen mechanizmusok közvetíthetik a fiatalok sajátos érdekeit és szükségleteit a tervezési rendszerben? „A térség felemelkedésének illetve felzárkózásának” programjai milyen logikát követnek? Hallathatják-e a fiatalok ebben a hangjukat? Akarják-e, hogy a hangjuk hallható legyen?

Ezekre a kérdésekre a szerző nem tud válaszolni. Vajon *mit tesz és mit tehet ezekkel a kérdésekkel az Olvasó?*

Közigazgatási környezet

A 4. fejezetben majd amellet érvelünk, hogy a települési önkormányzatoknak foglalkoznia kell(ene) az ifjúsági ügyekkel. Ennek olyan feltételei vannak, amelyek megteremtésében a helyi közigazgatás felelős szereplőinek fontos szerepe van. Hogyan érvényesíthetőek az ifjúsági ügyek szempontjai egy körjegyzőségben? Hogyan találjuk meg az ifjúsági munka szövetségesei és támogatóit egy kistérségben vagy egy többcélú kistérségi társulásban? Hogyan működnek együtt és hogyan találják meg kapcsolataikat a közigazgatással a kistérség területén élő civil szervezetek? Hogyan határozzák meg a „helyi-saját” és a „helyi-közös” feladataikat?

Szolgáltatások és aktivizáló kulturális kínálat

A 2. fejezetben bővebben írunk majd az ifjúsági munkáról és az ifjúságsegítői tevékenységekről. Ennek a munkának nagy szerepe van abban, hogy a fiatalok milyen és milyen minőségű szolgáltatásokat találnak egy-egy településen. Identitásuk elsősorban ahhoz a településhez kötődik, ahol laknak, ahol életüket élik. Gyakran fel szokták tenni azt a kérdést, hogy „Jó, jó, de mi is az a regionális identitás? Nem fogom azt mondani, hogy észak-alföldi vagyok, hanem inkább szabolcsinak vagy bereginek mondom magam!” Ebben az összefüggésben ez a kérdés mélyen igaz. Észre kell vennünk azonban azt, hogy a fiatalok az őket fogadó szolgáltatások és kulturális kínálat alapján határozzák meg tájékozódási pontjaikat. Amennyiben elfogadjuk azt az állítást, hogy a „települések versenye kiéleződött”, mit kezdünk ezekkel az igényekkel és szükségletekkel? Képesek vagyunk-e annak a felismerésére, hogy a szolgáltatások tudatos tervezése, települések közötti szétterítése, a fiatalok igényeinek és szükségleteinek figyelembevétele lehetőséget teremthet akár arra is, hogy egy térségi együttműködés keretei között határozzuk meg azt, hogy melyik település „mit nyújt”?

13 www.vati.hu/main.php?folderID=1981

Szakmai együttműködés és a fiatalok részvétele

A következő fejezetben beszélünk arról, hogy az ifjúságsegítők az ifjúsági ügyek szószólói. A fiatalok érdekében lépnek fel, mert van kellő tapasztalatuk arról, hogy mit is jelent a fiatalokkal együtt dolgozni. Vajon van-e bennük kellő erő annak a felismeréséhez, hogy a fiatalokat bátorító, segítő és támogató megoldásokat a szomszéd településen, a kistérségben, a megyében dolgozó kollégáikkal együtt és közösen kezdeményezzék? Hogyan alakulhatnak meg ezek a helyi szakmai együttműködések intézményesítő megoldások? Hogyan maradnak fenn?

A helyi identitás erősítése

Azok a települések, amelyek az ifjúságnak szóló programjaik tervezésekor azt a célt tűzik maguk elé, hogy a „településük megtartóképesége erősödjön” vajon ebbe beleértik-e a térséget is? Miközben arra fordítjuk a figyelmünket, hogy a települési identitást erősítsük, vajon gondolunk-e arra, hogy a településünk része egy nagyobb egységnek, és ez a nagyobb egység része Európának? Az identitás mélyen emberi dolog. Személyes „ügy”. A helyi társadalomhoz – településünkhöz – tartozás identitásunk és kapcsolódásaink része. Hol van identitásunkban a térség, a megye, az ország, ... és Európa? Következik-e helyi, települési identitásunk a nagyobb térséghez való tartozásból?

Ezekre a kérdésekre a válaszokat nem tudhatja a szerző – hiszen „személyes ügy”. Vajon hogyan gondolkodik ezekről az Olvasó?

WEB, ehhez a fejezethez:

• Kulcsszavak:

identitás * lakóhely * élőhely * település * falu * hátrányos helyzetű település * város * község * megye * statisztikai régió * Budapest Főváros * kistérség * többcélú kistérségi társulás * településfejlesztés * területfejlesztés * Térkép * testvértelepülés * polisz/polis * Nemzeti Fejlesztési Program

• Imázs a regionális politikában című cikk

2. fejezet: Fiatalok a társadalomban – Ifjúságképek

Ebben a fejezetben...

azzal foglalkozunk, hogy bemutassuk: bármilyen meglepő is ez, a fiatalokról, az ifjúságról nagyon sokféleképpen gondolkodhatunk. Ebben a fejezetben összefoglaló névvel ifjúságképek hívjuk majd ezeket a különböző megközelítéseket. Utalunk arra, hogy a fiatalok megismerésének több útja is van tehát. Bízunk abban, hogy egy település életét meghatározó döntésekben a fiatalok helyzetét sok szempont alapján vesszük figyelembe. Hiszünk abban, hogy a fiatalokról alkotott képet maguk a fiatalok aktív közreműködésükkel gazdagíthatják.

2.1. KÉPEK AZ IFJÚSÁGRÓL

*„Az ifjúság minőség, nem a körülmények hatalma.”
(Frank Lloyd Wright, amerikai építész)*

Az ifjúsági munka a különböző feladatok elvégzésekor nagyon is különböző ifjúságképekkel dolgozik. Ifjúságkép megjelenhet egy közpolitikai cselekvésben, ifjúsági akció- vagy feladattervben, a települési önkormányzat vagy a kormány munkájában, egy egyesületi munkatervben. A települési önkormányzat képviselő-testület által elfogadott oktatási programja is ifjúságképet tartalmaz, még akkor is, ha az arról folytatott vita nem pontosan arról, hanem annak költségvetéséről szól. Az ifjúságkép megjelenik a hatósági és rendészeti cselekvésekben, amikor a közterek fokozott ellenőrzéséről, tiltásokról, tilalmakról beszélünk. Az ifjúságkép megjelenik a közbeszédben. Az ifjúságcentrikus, vagy azzal ellentétesen az ifjúsági korcsoportokat teljességgel mellőző megközelítésekben egyaránt találhatunk ifjúságképeket!

Ifjúságképnek a társadalomban a fiatalokról vallott felfogások, nézetek, attitűdök és az ezekkel összefüggő társadalomtudományi kutatások köznyelvre átkerülő eredményeinek összességét tekintjük. Ezek tehát különböző módon és különféle formákban és cselekedetekben, reakciókban és interpretációkban jelennek meg. Az ifjúságképeket összefoglalhatjuk ún. „ifjúsági térképek” vagy „helyzetképek”, személyes és szervezeti megnyilvánulások, cselekvések. Ezek az ifjúságképek differenciáltak az adott, a választott nézőpont (a társadalmi hely, helyzet, ahonnan alkotjuk), a kép funkciója (amire használjuk), a kép elkészítésének módszerei (ahogyan megalkotjuk) szerint. A képek közös jellemzője azonban az, hogy a társadalomban születnek meg, és nem függetlenek azoktól a társadalmi körülményektől, amelyek születésüket kísérik. Az ifjúsági munka egyik fontos feladata, sőt küldetése, hogy a maga lehetőségeivel és eszközeivel hozzájáruljon a társadalomban a fiatalokról kialakult képekhez, felfogásokhoz és alakítsa, formálja azokat – a saját gyakorlatából szerzett ismeretek, tények, benyomások és érzések segítségével. Az ifjúsági munka a reális ifjúságkép kialakításáért dolgozik.

Annak a felismerése, hogy a fiatalok egy sajátos, különféle jegyekkel leírható csoportot képeznek a társadalomban, már nagyon korán, a görög városállamok idején is foglalkoztatta a társadalmi működés sajátosságait megismerni vágyókat, a tudós gondolkodókat. A fiatalok, illetve az ifjúkor sajátosságainak a megragadására, leírására, elemzésére írott könyvek mára már könyvtárakat töltenek meg.

Ehhez a könyvtárhoz az emberiség minden eddigi korszaka – bár eltérő minőségben és mélységben – hozzáadta a magáét. „A gyermekkort a kora újkori Európa fedezte fel, a kamaszkort – Goethe Werther-je nyomán – a romantika, míg a nyugdíjaskort a posztindusztriális időkorszak” – írja Norman Davies, angol történész¹⁴. Tegyük

14 L.: Norman Davies: Európa története, Osiris Kiadó, Bp., 2002., ford.: Bojtár Endre és Bojtár Péter, 486. o.

hozzá: az ifjúkor felfedezése és újrafelfedezése – változó intenzitással – mind a mai napig tart. „A világ szinte valamennyi fontosabb központjában az ifjúság friss forgószélként kavarja fel maga körül a kedélyeket” – írta az 1969-ben megjelent Ifjúság-szociológia c. kötet előszavában Dr. Huszár Tibor és Sükösd Mihály¹⁵. Sokan ma, a XXI. század elején is újra osztják ezt a nézetet. Az 1968-as „ifjúsági lázadások” új szempontokkal gazdagították az ifjúságképeket. A politikai társadalom az események hatására felismerte, hogy többet kellene tudnia a fiatalokról. A '70-es évek intézményesítették, és önálló tudományként elfogadottá tették az ifjúságkutatásokat. A XXI. században az információs társadalom kialakulása újrakonstruálta ezt a kérdést. Az „X és az Y generáció” színre lépett.

Míg évszázadokon át a tudós megközelítésekben alapvetően arra voltak kíváncsiak, hogy vajon a fiatalok „mélto folytatatói”-e elődeik példás életének, hogy hogyan követik azokat a cselekvései modelleket, amelyet elődeik alakítottak ki, és a kérdések is arra vonatkoztak, hogy „mit kell tennünk ahhoz, hogy a fiatalok őseikhez méltó életet élhessenek”, (vagyis, hogy „hogyan teremtenek kapcsolatot a múltak és a jövők között), addig ez a felfogás a XX. és a XXI. század fordulójára alaposan megváltozott. Ma az vált a kérdéssé, hogy mit fognak cselekedni majd a mai fiatalok felnőttkorukban. A korábban domináns „visszatekintő” ifjúságképből az „előre tekintő” ifjúságkép vált jellegzetessé.

Ahogy a nyugdíjasok esetében korábban, úgy mára, a posztindusztriális korban a fiatalok igényeinek kiszolgálására is ipari méretű szolgáltatási ágazatok jöttek létre. Ezek az üzleti befektetők által kialakított szolgáltatások éppen úgy alakítják a fiatalokról a társadalomban alkotott képet, mint a fiatalok maguk. A médiumokból áradó kereskedelmi reklámokban a dinamikus, jókedvű, erőteljes fiatalok képéhez a mobiltelefon, a gyorsételek, bizonyos ruházati termékek egész sora kapcsolódik. Minél több lehetőség áll a fiatalok rendelkezésére ahhoz, hogy kifejezzék gondolataikat, vágyaikat, elképzeléseiket, annál többet tudhatnak önmagukról, de ezzel együtt a megelőző, a korábbi, az „előttük-volt fiatal” korosztályok egyre kevesebbet tudnak róluk. Ma ehhez az önkifejezéshez a fiatalok rendelkezésére már olyan eszközök állnak, amelyeket a náluk idősebb generációk egyszerűen nem is ismerhettek, amelyek kifejlesztésében generációként nem vettek részt, és amelyek alkalmazását, használatát korábban nem is gyakorolhatták. Ezeknek az eszközöknek a használata, megtanulása nekik gondot okoz, ugyanakkor a ma fiatal korosztályok már életük természetes részeként bánnak velük.

Nem véletlen, hogy az önálló ifjúsági életszakasz tudományos és társadalmi-politikai elismerése a legújabb korhoz, a XX. század végéhez és a XXI. század kezdetéhez kapcsolódik. Új és újabb elméletek születtek, és a társadalomtudományok fejlődésével ezek a megközelítések egyre összetettebbek („interdiszciplinárisak”, vagyis tudományköziek) és ezzel együtt bonyolultabbak lettek. Egyre több társa-

15 L.: Ifjúság-szociológia, Budapest, 1969., szerk.: Huszár Tibor és Sükösd Mihály, 7. o.

dalmi, szociális, kulturális és politikai összetevőt kell figyelembe vennünk ahhoz, hogy közelebb kerülhessünk a fiatalok világához. Az ifjúságkép alakítása, formálása egyre több ismeretet, szempontot, új megközelítést kíván, és egyre több megközelítést „vesz fel”.

A különböző megközelítések egymást kiegészítik, a kialakított képet színezik, módosítják, élesítik. A „kemény”, adatokon alapuló szociológiai tények és a „puha”, alapvetően személyes benyomásokra, tapasztalatokra támaszkodó ismeretek mindegyike fontos azoknak, akik ifjúsági munkával, a fiatalok ügyes-bajos dolgaival foglalkoznak. Ugyanakkor egyre bonyolultabbá válik számunkra az, hogy e megközelítések között egyensúlyt tartsunk: túl sok információt kell kezelnünk, a változások nagy sebességgel zajlanak, kevesebb időt tudunk arra szánni, hogy kioldozhassuk a magunk információkat kezelő rendszereit.

2.2. A SZUBJEKTÍV ÉS AZ OBJEKTÍV IFJÚSÁGKÉP

„A fiatalok nem tudják, hogyan gondolnak, érznek az idősebbek, de ez az Ő (ti. a felnőtt) – a fordító) hibájuk, ha elfelejtették azt, milyen is volt fiatalnak lenni.”

(J. Rowling, a Harry Potter szerzője)

Mindenki elfogult a saját szakmájával. Az ifjúságsegítők is a magukéval. Különböges „szemüveget” viselnek orrukon, sajátos „szűrőket” alkalmaznak tapasztalataik, vagy a beszüremelő hírek feldolgozásához, és ehhez kialakítják a saját rendszerüket, szókészletüket. Ez a szakmájukhoz tartozik. A „szemüveg” optikája megmutatja, hogy a részletekből mit kell kinagyítani. A „szűrők” kirostálják a részletekből azt, ami fontos, és ott hagyják hordalékként azt, ami nem az. Azok számára, akik ifjúsági munkával foglalkoznak, a „szubjektív” és az „objektív” kép nem válik el élesen egymástól, hiszen az általános jelenségeket mindennapos személyes találkozók hatásai alatt tanulmányozzák. Egyensúlyban kell azonban tartaniuk ezeket a képeket, hiszen nem hagyhatják figyelmen kívül a társadalmi tényeket, ugyanakkor nem lehetnek érintetlenek attól, amit különböző szerepeikben, személyes bevonódásukkor érzékelnek.

Az ifjúsági munkával foglalkozók nem függetlenek a társadalomtól, amelyben élnek, és amelyben megvalósítják a társadalmi szerepeiket, megélik a hivatásukat. Sőt! Éppen azért, mert a fiatalokkal foglalkoznak, sokkal érzékenyebbek a társadalmi változásokra és a változtatás szükségleteire, mint más szakmacsoportok képviselői. Ebből sokszor hátrányaik következnek, mert mások nem rendelkeznek az ő tapasztalataikkal, amelyeket így nagyon nehéz kívülállókkal megosztaniuk. De vannak előnyeik is. Előnyük az, hogy ezt a szubjektív benyomásokra, velük megtörtént helyzetekre épülő ifjúságképet a tudományok megállapításaival tudják szembevetni, sőt kell, hogy szembevetésük.

Mi a „szubjektív” ifjúságkép? Az a vélemény, amit a fiatalokról a különböző társadalmi szerepeink hatásai alapján alakíthatunk ki. Melyek ezek a szerepek?

- Elsősorban a természetes életkereteinkhez köthető családi viszonyok által kijelölt nézőpontok: gyermekei vagyunk szüleinknek, küzdelmeink a velük való küzdelemmel kezdődnek; majd szülőkké válunk, és saját gyermekeink viselkedése, kezdeményezései és az általunk érzékelt cselekedetei befolyásolják a „fiatalokról” alkotott képünket – ebből általánosíthatunk. Egyszerre vagyunk szülők és gyermekek. Benyomásainkat, tapasztalatainkat szülőként meg is szoktuk beszélni más szülőkkel is. A szülők beszélgetéseit sokszor a saját gyermekeikről szóló monológok és beszámolók uralják.
- Érdeklődő, emiatt médiafogyasztó értelmiségiek vagyunk, akik – ha az ifjúsági munkát választották hivatásuknak – a hírek mélyén az ifjúságról szóló üzeneteket keressük.
- Emlékezünk saját múltunkra, saját múltunk mindig „bennünk és velünk van”. Sokszor gondolunk arra, hogy mi is voltunk fiatalok: a „bezzeg a mi időnkben”, az „amikor mi voltunk fiatalok” sajátos nézőpontja egy nagyon is szubjektív terület. Keveredik benne az emlékek nosztalgiája, az irigység és az aggodalom, a megértés.
- Abban a társadalmi térben, amiben élünk, mások is beszélnek a fiatalokról, véleményt mondanak arról, hogy hogyan is látják őket, és hozzánk fordulnak, mert – úgymond – „mi foglalkozunk a fiatalokkal” – ez is befolyásolhatja ifjúságképünket.
- Szakmánk, hivatásunk állandó tanulási folyamat – ebben minden esetben szembesülünk az ifjúságkép változásaival, alakulásával, a tudományos kutatások új megállapításaival, eredményeivel.
- Nézeteinket identitásaink formálják, beleértve közösségi, politikai, világnézeti, szakmai identitásainkat is. Az ifjúságról alkotott vélekedések gyakran identitásainkkal kapcsolatban jelennek meg.

A szubjektív ifjúságkép fontos kiegészítése a tudományos nézőpontoknak. Ez az ifjúsági munka sajátosságaihoz tartozik! Nem kell kivonnunk magunkat a hatásai aló! Sőt, éppen ellenkezőleg, tanuljunk meg bánni „vele”, hiszen együttműködéseinkben sokszor tapasztalhatjuk, hogy beszélgetőtársaink nézőpontjait ez a szubjektív megközelítés uralja. A szubjektív ifjúságkép segíthet a tudományos eredményeken alapuló vizsgálatok értelmezésében és az eredmények, megállapítások gyakorlati alkalmazásában, cselekvéssé „fordításában”. A gyakorlati ifjúsági munkát végzők meghallgatása, tapasztalataik megismerése sokat segíthet abban, hogy kialakíthassuk nézőpontunkat. A szubjektív ifjúságkép alakulhat–formálódhat a fiatalokkal való gyakori találkozások, a velük való beszélgetések, a cselekedeteik, viselkedésük, szokásaik megfigyelése során.

Az olyan nemzedéki himnuszok, mint Bob Dylan 'Forever young' (Mindörökké fiatal) c. száma, jól mutatják a kérdéskörben megjelenő vágyakat, kívánságokat, elképzeléseket. Pl.: „May you grow up to be righteous, / May you grow up to

*be true, / May you always know the truth / And see the lights surrounding you.
/ May you always be courageous, Stand upright and be strong, / May you stay
forever young, / Forever young, forever young, / May you stay forever young.¹⁶*

Tegyük ehhez még azt is hozzá, hogy a művészetek minden korban igen érzékenyen fordultak a fiatalkorhoz, annak különösségéhez, szépségéhez, nehézségeihez. Az irodalom (a költői művek és a próza), a képzőművészet (a festészet, a szobrászat), valamint a XX. században uralomra jutott és tömegesedő vizuális művészetek közül a film- és fotóművészet gyakran választotta és választja tárgyául az ifjúkor jelenségeit, történeteit és lelki folyamatait. A fiatal alkotók a művészetek kifejezési formáinak megújítására irányuló kísérleteikkel, az elődeiket meghaladni akarásukkal mindig lendületet adtak a művészeti tevékenységeknek. A modern zenei műfajok közül számos vált a fiatalok életérzéseit és szándékait összefoglaló, a mondanivalójuk megfogalmazását segítő műfajjá (pl. a rock-műfajok, a pop, a hip-hop, az acid, a thrash-metal vagy a beatbox...), és teremtette meg e műfajok saját tereit (a fesztiválokat, koncerteket, diszkókat, party-house-okat, a zenének a hallgatókhoz való eljuttatását szervező új formáit – l. pl. MP3).

2.3. A FIATALSÁG KORA, IFJÚKOR, A FIATALOK ÉS A TÁRSADALOM: TUDOMÁNYOS NÉZŐPONTOK

*„A kelet-európai ifjúság vizsgálatok felvetődik a kérdés..., hogy hogyan változik meg a társadalom...,
hogyan változik meg a fiatalok helyzete
a kiépülő új társadalmi rendszerben...”*

(Gábor Kálmán)

Történeti értelemben hosszú út vezetett el a jelenleg vallott felfogások, nézetek kialakulásáig (illusztrációkat l.: Web – ehhez a fejezethez). A történelmi események, társadalmi folyamatok, az uralkodó ideológiák, a kialakult szokások, a generációk egyike vagy másika által dominánssá váló szellemi irányzatok és megközelítések egy adott időszakban, valamint a társadalmi kommunikáció lehetőségeinek változásai mind alakítanak a felfogásokon¹⁷. Ezek hatással vannak a tudományos megközelítésekre is. Az ifjúságkép vonatkozásában hol egyik, hol másik társadalmi tudományi megközelítés vált erőteljesebbé, meghatározóvá. Az ifjúságkép formálásának legújabb tudománya az *ifjúságszociológia*, amely fokról-fokra vált önálló tudománnyá, megközelítéssé, más tudományok által is elfogadott tudománnyá¹⁸.

¹⁶ A szerző az általa megszólított fiatalnak azt kívánja, hogy felnőttként legyen „tisztességes”, „igaz”, ismerje „mindig az igazságot”, lássa „az irányt mutató fényeket”; legyen „bátor”, „büszke” és „erős”; legyen „mindörökké fiatal”!

¹⁷ Az, hogy ki, hogyan, mikor és milyen módon tud hozzáférni a társadalmi kommunikáció tereihöz – az írott sajtó, a rádió, a tévé, az internet, a nyomtatás szabadsága, a gondolatok „eszközfüggetlen” közlésének szabadsága – emberi jogi kérdés! (a szerk.)

¹⁸ Csak annyiban fontos ez, hogy nem is olyan egyszerű önálló tudománnyá válni – ehhez erőfeszítések, bizonyítékok, felismerések, teljesítmények kellene! Nem is olyan egyértelmű dolog, hogy az önálló ifjúságszociológia megszületett – ezt a fiatal generációk teljesítménye és az azok megismerésére érzékeny emberek érdeklődése és eredetisége alakította ki, tette elfogadottá! (a szerk.)

Ne felejtjük el, hogy az alábbi társadalomtudományok¹⁹ mindegyike hozzájárul a mai ifjúságképünk kialakításához – a maga eszközeivel, gondolataival, vizsgálati és megfigyelési módszereinek kidolgozásával és alkalmazásával. A „jó” ifjúságszociológia épít e társtudományok eredményeire, és magában foglalja a társtudományoktól érkező impulzusokat:

- a neveléstudományok (pedagógia, pedagógiai pszichológia, módszertan),
- a fejlődéslelektan (pszichológia és szociálpszichológia, viselkedéstudományok és csoportlelektan),
- a szociológia (társadalomkutatás, ifjúságszociológia mint a fiatalok társadalmi helyzetével kapcsolatos megközelítések összessége és az ifjúsági munka számára elsődleges tudományos forrás),
- a statisztika (vagyis a valóság jelenségeinek számszerű összegzésére, megszámlálására, modellezésére vonatkozó tudomány),
- az antropológia (embertanok, a fizika- és biológiatudományokhoz kötődő, illetve a kulturális antropológia),
- a filozófia (gondolkodás-tudomány),
- a politológia (a politikai cselekvések tudománya).

A tudományok megfogalmazása szerint „fiatalnak lenni” egy olyan sajátos biológiai és társadalmi állapot, amelynek jellegzetességei elkülöníthetőek a gyermekkor, a felnőttkor vagy az időskor sajátosságaitól. (Ezeket a élet-korszakokat egyébként a tudományok külön is kutadják.) A fiatalok kora a természetes életút egy sajátos állapota, de nem megállóhely, inkább egy hömpölygő–áradó folyamat, utazás. Ezt az utat sok esetben „szabályozott és a körülményektől befolyásolt életútként”, „átmeneti korként, életrészekként”, „a tanulás korszakaként”, „a társadalmi szerepekre való felkészülésként”, „beilleszkedési folyamatként” (ahol a beilleszkedés az elődök által teremtett világ szabályainak elfogadását és az azokhoz való teremtő alkalmazkodást jelenti, vagyis a „kapott” értékek újratemtését) vagy „szocializációs folyamatként” (amelynek állomásai a családi-, a közösségi-, az iskolai-, a munkahelyi szocializáció állomásaihoz kötődnek)” írták le, és ezek az elméletek egymást erősítve–támogatva élnek ma is a társadalomban.

Vannak kutatók, akik a mai fiatalokat a „tanulás korának generációjaként” közelítik meg, és vannak olyanok, akik azt vizsgálják, hogy a fiatalok hogyan „illeszkednek be” a társadalomba. Egyesek annak erednek a nyomába, hogy a fiatalok hogyan nyilvánulnak meg, hogyan beszélnek, milyen gesztusokkal fejezik ki magukat a társadalmi terekben, mások pedig arról készítenek statisztikákat, hogy mikor, mit, miből mennyit fogyasztanak és milyen helyzetekben, mikor, hol, hogyan cselekszenek. A leíró–rögzítő, az elemző–gondolkodó, a politikai döntéseket előkészítő, ki–szolgáló–támogató szempontok egyaránt „benne vannak” a kutatásokban.

¹⁹ Az érdeklődők e tudományok eredményeiről, aktualitásairól az alábbi honlapokon részletesebb információkat olvashatnak: www.szochalo.hu (társadalomtudomány online), www.oki.hu (Új Pedagógiai Szemle), www.anthropolis.hu (az Anthropolis Egyesület honlapja), www.ksh.hu (a Központi Statisztikai Hivatal honlapja), www.szociologia.hu (a Magyar Szociológiai Társaság honlapja).

A fiatalokról való gondolkodás társadalmi és történelmi folyamatok által meghatározott. Olyan konstrukció, amely nagyon is *magán viseli azt a kort, amelyben a felnőttek gondolkodnak a fiatalokról*. Magában foglalja azt a képet, amelyet a fiatalok az adott korban magukról tudathatnak a társadalommal, amelyben élnek és azt a módot, ahogy tudat(hat)ják azt. Magában foglalja ennek a felnőttek, a szakértők, a kutatók által készített *interpretációit* (tulajdonképpen fordításait). A fiatalokról való gondolkodás együtt változott a társadalmi kommunikáció tereinek változásaival. Ez a kép más volt a romantika, más volt a korai kapitalizmus és mássá vált a posztmodern kor körülményei között. A fiatalok megnyilvánulásai, önreflexiói és az, amely ezekből a médiafelületeken nagyobb nyilvánosságot kap, éppen úgy árnyalják és változtatják a róluk alkotott képet, mint a már tapasztalatokkal rendelkező felnőttek róluk alkotott képét közvetítő híradások. A „Történelemről” való gondolkodásunkat sok esetben gazdagítja, árnyalja, teljesebbé teszi, ha egy-egy korszakról a fiatalok helyzetének átgondolása alapján tünődünk.

A nyugat-európai diáklázadások évét, 1968-at ma már számosan pl. az „ifjúság koraként” írják le. Ehhez a korhoz sokan a „Nagy Generáció” (tulajdonképpen a Nagy Háború után felnőttek generációja, az 1940-es években születettek) eljövételét, társadalomba való valóságos berobbanását társítják, amelynek következtében megváltozott a parlamenti demokráciákat meghatározó pártstruktúra (a „zöldek” pártja „68-as termék”), az állampolgári részvétellel kapcsolatos felfogás, a különböző kisebbségi társadalmi (etnikai-migráns, nemi-szexuális) csoportokkal kapcsolatos állami kezelés- és eljárás-mód, az emberi jogi normák „hétköznapivá” tétele, a csoportok identitásának tiszteletben tartására épülő módszerek és megoldások alkalmazása. 1968 az ifjúság forradalmaként olyan új intézményeket teremtett, amelyek szakítást jelentettek a korábbi megoldásokkal. Ezek a változások mára beépültek a környezetünkbe.

A tudományok lehetőleg az objektív, a szerepeinkből és társadalmi helyzetünkben követhető nézőpontjaink pedig a szubjektív ifjúságképet „alkotják” meg. Az ifjúsági munka mindkét megközelítéssel dolgozik.

2.4. A FIATALOK HELYZETE AZ OBJEKTÍV IFJÚSÁGKÉPBN

„A joghallgató vizsgálzik.

– Mit lát kolléga, ha kinéz az ablakon?

– Hát... fákat, embereket, házakat, autókat – válaszolja a hallgató.

*– Téved, fiatal barátom! – kiált fel a professzor –
Jogalanyokat és jogtárgyakat! ”*

(anekdota)

Minden tudomány a saját sztenderdjei alapján fogalmazza meg gondolatait. A tudományos gondolkodás és a tudományos vizsgálatok módszertana olyan közmegegyezéseken alapul, amelyeket egy-egy tudományterület képviselői hosszú és közös munkával alkotnak meg, és amelyeket a tudományok képviselőinek fórumai tartanak fent. E sztenderdek letéteményesei az akadémiák és egyetemek, a kutatóintézetek, a tudományos fórumok (szemináriumok és konferenciák) – e sztenderdek képviselői és hordozói, kifejezői pedig a tudományok képviselői, az akadémikusok és egyetemi tanárok, a tudományos fokozatokkal rendelkezők, a kutatók, a tudományos élet résztvevői, azok, akik oktatják – a hallgatók pedig eldönthetik, hogy kutatói vagy alkalmazói lesznek ennek a tudásnak. E tudományos élet résztvevőjévé csak a sztenderdek által szabályozott út betartásával és a módszerek adaptálásával válhat valaki. A tudományos életpálya alakulása során ezeket a kritériumokat mérik.

Innen válik érthetővé, hogy miért különböztetünk meg „szakértőt” és „laikust”, „hozzaértőt” és „műkedvelőt” – hiszen a tudományok fellegvárai nem elérhetetlenek, nem „bevehetetlenek” többé. Itt válik a kérdés izgalmassá: „ki a szakértő²⁰ ifjúsági kérdésekben?” A tudomány demokratizálása lehetővé tette, hogy a tudományterületek eredményei gyorsan, illetve a laikusok, az érdeklődők és a tudományos élettől távol állók számára is elérhetőek legyenek. Ez azonban azzal a problémával is együtt jár, hogy a megismert tudások értelmezéséhez és alkalmazásához segítségre, „tolmácsra”, tudásra van szükség. Az *ifjúsági munka sokszor a különböző tudományterületekről érkező felismeréssel, eredménnyel, mondhatni, „a tőlük kölcsönvett tudásokkal” dolgozik, és ezek segítségével építi fel a maga tudását.* Használja a kirakó-módszert tehát. Az egyes tudományok művelőihez képest az ifjúság(segítő)i tevékenységet végző személy nagyjából-egészéből laikusnak számít. De meg kell értenie a tudományos megközelítésből következő eredményeket – és képesnek kell lennie azok sokféle helyzetben történő alkalmazására. Itt lép kapcsolatba a szakértővel (Magyarországon: „ifjúsági szakértő”), akinek igen nagy a felelőssége: képesnek kell lennie a tudományok etikai és morális szabályainak való megfelelésre, de arra is, hogy ezek betartása mellett a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazását segítse. A szakértőnek tulajdonképpen „fordítónak”, tolmácsnak kell lennie, akinek munká-

²⁰ A Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat által 2008. februárjában rendezett képzés résztvevői szerint pl. „ifjúsági szakértő az, aki annak mondja magát ... illetve az, akit arra kiképeztek ...” – ezek a meghatározások egy egész sor új kérdést vetnek fel: „Valójában és ténylegesen ki minősíti egy ifjúsági szakértő munkáját?” „Ha erre képezik ki, hol, mikor, mit és hogyan tanul?” „Milyen tudások szükségesek az ifjúsági szakértővé váláshoz?” (a szerk.)

ját a gyakorlati nézőpontok, a gyakorlatból következő szükségletek határozzák meg. A rendelkezésünkre álló tudományos eredmények alapján azt is mondhatjuk, hogy *a tudományok mennyiségeket és minőségeket határoznak meg és mérnek. Az ifjúsági munkában mindkettő egyidejű és együttes alkalmazására szükségünk van.* Azt azonban, hogy mikor mire van szükségünk a feladataink elvégzéséhez, hogy mikor melyik tudományos eredmény használható a számunkra, az ifjúsági munkában azok a **tevékenységek** döntik el, amelyeket végzünk. *A tudományos megállapításoknak a cselekvés, a tevékenység „nyelvére” történő lefordítása az ifjúsági munka „művésze”.* Nem teoretikus tudásról, hanem sokkal inkább „*praktiko-teoretikus*” (praktikus, vagyis gyakorlati és teoretikus, vagyis elméleti) tudásról, a gyakorlat cselekvési lehetőségekkel való összevetésének képességéről, a fiatalokról – a velük való együttműködésben, a gyakorlatban – szerzett tudásunk elméleti eredményekkel való összevetésének képességéről beszélünk tehát.

Mely tudományok milyen területeinek eredményeivel, milyen tudományos kulcsszavakkal dolgozik az ifjúsági munka? Mely tudományterületek által kutatott milyen társadalmi jelenségek megnevezésére alkotott szókészlettel rendelkezik?

Azokkal, amelyek az ún. *kemény*, egyéni szempontok alapján nem vitatható *tényekkel írják le a társadalom jelenségeit*, és amelyek e jelenségek tömegesedésének mennyiségi mérésével foglalkoznak (a szociológiai, a demográfiai, a statisztikai vizsgálatok eredményeivel, vagyis az összefoglaló jellegű „ifjúságstatisztikával”²¹), mint pl.

- **népmozgalmi adatokkal (demográfiai adatokkal):** népesség száma, népesség összetétele (társadalmi nemek, korcsoportok, nemzetiségek aránya, mobilitási adatok), születéskor várható legmagasabb élettartam, születések száma, mobilitási adatok (fizikai helyváltoztatás, társadalmi csoportok közötti váltás),
- **foglalkoztatási statisztikákkal:** foglalkoztatási és munkaerőpiaci, illetve munkapiaci adatok (munkanélküliek, önfoglalkoztatók, vállalkozások száma, típusa, foglalkoztatottak száma a foglalkoztató tulajdon-típusa szerint),
- **jövedelmi, gazdasági, területi statisztikákkal:** nemzeti össztermék, jövedelmek foglalkoztatási csoportok szerint, város, község, kistérség adatai – ez utóbbi esetében a vidék – és a város, az urbanizáció, a fejlettség összetett és több területről gyűjtött adatok összességével,
- **oktatási statisztikai adatokkal:** iskolatípusok szerinti statisztikák, iskolába járók száma, aránya, végzettségek megszerzése – az általános iskolai, a közép- és a felsőfokú oktatásban, a szakképzésben, a felnőttképzésben oktatókra, tanárookra és tanítókra vonatkozó adatok,
- **szociális helyzetre vonatkozó statisztikákkal:** társadalombiztosítás, szociális ellátás, segélyben részesülők, családtámogatásban részesülők, állami gondozásban lévők,

²¹ A Központi Statisztikai Hivatalban évekig működött az az Ifjúságstatisztikai Munkacsoport, amely a '90-es évek elejéig nagyon fontos statisztikai adatgyűjtéssel járult hozzá a magyar ifjúságstatisztika eredményeihez. (I.: Kuti Éva, Harcsa István munkásságát, az általuk szerkesztett köteteket!) Ez a munkacsoport évekkel ezelőtt megszűnt. (a szerk.)

- **kriminálstatistikai adatokkal:** fiatal bűnelkövetők, az elkövetett cselekedetek jogi minősítése szerinti statisztikák (pl. élet, vagyon elleni bűncselekmények), büntetés-végrehajtási intézetek statisztikái (típusaik szerint),
- **szabadidő eltöltésével kapcsolatos statisztikákkal:** közművelődési és kulturális intézményekkel, illetve a használatukkal kapcsolatos adatok,
- **civil, illetve nem-kormányzati szervezetekre vonatkozó adatokkal:** civil szervezet típusa (egyesület, alapítvány, közhasznú szervezet), alapítása szerint.

Ezen adatokkal az ifjúsági munka dolgozik, és kell is, hogy dolgozzon. Ezek az adatok lényegesek a települési önkormányzatok számára (is), fontos hivatkozásokat, a tervezési szempontokat megtermékenyítő kiindulópontokat adnak kézbe. A statisztikai adatszolgáltatások nagyon sok esetben törvényileg kötelezőek. Az így nyert adatok elemzése és saját tapasztalatokkal való összevetése fontos szempontokat ajánl fel az ifjúsági munka számára. E tudományos eredmények kikerülhetetlenek az ifjúsági koncepciókat és feladatterveket, a stratégiai terveket készítőkhöz számára: képesnek kell lenniük arra, hogy az eredményeket, az adatokat beépítsék terveikbe, hogy értően „olvassák” azokat, hogy következtéseket vonjanak le belőlük, hogy javaslataikat ugyanakkor a tények nyelvén fogalmazzák meg. Miközben rendelkeznek saját ifjúságképpel – amely a saját cselekvéseiket meghatározó-motiváló és befolyásoló tényező.

Ki kell emelnünk azt, hogy ezeket az adatokat mind európai, mind országos, mind helyi-települési szinten megtalálhatjuk. Néhány, a világ országainak helyzete szempontjából lényeges adat pedig az ENSZ és szakosított szervei (UNICEF, UNDP) vagy az OECD statisztikai rendszerének alapvető elemét is képezi. Az elmúlt években – ezeknek a nemzetközi adatoknak a nyilvánossága jóvoltából – különleges lehetőségekkel rendelkezünk ahhoz, hogy a helyzetképeket egymással összehasonlíthassuk! (Ne felejtjük el, hogy 20 évvel ezelőtt ez nem így volt.) Így tehát a XXI. században módunk van ezen adatok szempontjából a világ országainak helyzetét egymással összehasonlíttani. Emiatt sokszor mond(hat)juk azt, „bezzeg” a svéd, a túnéziai, a kanadai fiatalok ...!

A tudományos megközelítések és felfogások változásait az alábbiakban a magyar ifjúsági kutatások változásai és trendjei alapján mutatjuk be²²:

A rendszerváltoztatás előtti korszakban, egészen a '60-as évekig a szociológiai alapozású (vagyis a társadalom tényleges viszonyait vizsgáló) társadalomtudományi elemzés sokáig tiltott, majd megtört helyzetben volt – hiszen a szociológia és a szociológiai megközelítés potenciális politikai veszélyeket hordozott az egypárti politikai társadalom szempontjából. A társadalmi tényekről szóló objektív igazság kimondása veszélyeztette a politikai okok miatt megha-

²² Az összefoglaláshoz felhasználtuk Ságvári Bence: „Youth research in Hungary – a brief history and current trends” (Ifjúságkutatás Magyarországon – rövid történet és a jelenlegi trendek) c. tanulmányát, amely az Ifjúságkutatók Közép-Európai Hálózata (Central European Network of Youth Research, CENYR) által jegyzett „The Central European Dimension of Youth Research”, Trnava, 2005. összefoglaló tanulmány 103-107. oldalán olvasható. (A szöveg lényegében a hivatkozott írás tartalmi kivonata, nem szó szerinti fordítás. – a szerk.)

misített képeket, amelyeket a rendszer a „prosperitásról”, a „dolgozók jólétéről”, a „társadalmi egyenlőség kiteljesedéséről” és a „szocialista demokrácia fölényéről” festett. Valójában a '60-as évek legvége, a '70-es évek legeleje hozott egyfajta áttörést ebben, elsősorban olyan kutatási területeken, amelyek kevésbé voltak „veszélyesek”. A fejlődő és gazdagodó kutatások még olyan területekre is kiterjedtek, amelyek nagyon kemény ellentmondást mutattak a hivatalos álláspontokkal szemben (az oktatási rendszer problémái, a szegénység, a vidéki térségek leszakadása, a roma népesség társadalmi helyzete) – bár ezeket a kutatásokat szélesebb körben nem lehetett publikálni, ezért a szakmai körökön túl nem is váltak ismertté.

A magyar ifjúságszociológiában mérföldkönek számít a Közgazdasági és Jogi Kiadó által 1969-ben Ifjúságszociológia címmel publikált tanulmánykötet, amelynek szerkesztői (Huszár Tibor és Sükösd Mihály) először ismertették meg a magyar érdeklődő szakmai közvéleménnyel Karl Mannheim, Helmut Schelsky, David Riesman, Pierre Bordieu, Jürgen Habermas, Albert K. Cohen, Janusz Trybusiewicz írásait, és amelyben a fiatalok szocializációjának problémáiról, a generációváltásról, a fiatalok sajátos kulturális aktivitásairól szóló elemzéseket közöltek. A magyar ifjúságszociológia elsődleges érdeklődésének homlokterében ebben az időszakban az ifjúsági szubkulturák álltak. Józsa Péter 1971-ben és '73-ban végzett kutatásait fontos megemlítenünk.

A '70-es és '80-as években három ifjúságszociológiai műhely alakult ki Magyarországon. Az egyik az akkori Népművelési Intézetben (a későbbi Magyar Művelődési Intézet), a másik a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetében és a harmadik a KISZ által létrehozott Ifjúságkutatói Munkacsoportban. 1981-ben jelent meg először az a KISZ által kiadott Ifjúsági Szemle, amely – ha nem is teljes szabadsággal, de – fórumot nyitott a kutatók számára. Ebben az időben már számos publikáció foglalkozott az átmeneti korszakkal.

A '80-as évektől kezdődően egyre több kutatási lehetőség kínálkozott, és a pártállami ellenőrzés lazulásával, a pártállam szétesésével, erodálódásával újabb lehetőségek nyíltak a kutatási eredmények kozmetikázás nélküli megjelentetésére. Míg a '70-es években a kutatások alapvetően az ifjúsági életstílus és az értékek vizsgálatára irányultak, addig a '80-as években egyre inkább a politikai, társadalmi és gazdasági rendszer problémáinak a fiatalokra gyakorolt hatása került a vizsgálatok középpontjába. Ezekben a kutatásokban jelent meg a „vesztések”, illetve '89-90-ben a „rendszerváltozás vesztes generációi” kifejezés. Ez elsősorban a munkaerőpiaci esélyek és esélytelenségek vizsgálatai kapcsán a '90-es évek közepéig élt tovább.

A rendszerváltoztatást követő időszakban – ahogy minden más társadalomtudománynak – az ifjúságszociológiának is teljesen új kihívásokkal kellett szembenéznie. Az átalakuló társadalom, a változások dinamikája, az átmene-

tiség jelenségei új szociális kérdéseket és konfliktusokat „állítottak elő” a fiatalok körében. A kutatóknak meg kellett szokniuk a teljes kutatói szabadságot, és ehhez kellett alkalmazniuk sztenderdjeiket. Új problémaként kellett szembenézniük azzal, hogy kutatásaiknak az anyagi-pénzügyi erőforrások szabhatnak már „csak” keretet, és a kutatásokra fordítható erőforrásokért folytatott küzdelmek új energiák mozgósítását kívánták meg tőlük.

A kutatói műhelyek számos olyan intézményben (egyetemek, kutatóközpontok és háttérintézmények) találtak helyet, amelyek fő kutatási profilja nem az ifjúságpszichológia volt. Az egyetemi kutatások elsősorban a szociológiai, pszichológiai és neveléstudományi tanszékek munkájához kapcsolódtak. Az MTA néhány intézetében (Szociológiai Intézet, Politikatudományi Intézet, Pszichológiai Intézet) szintén fontos ifjúságkutatási programok folytak. A kormányzati fenntartású háttérintézmények közül az Oktatáskutató Központot (OKI), az Országos Kriminológiai Intézetet (OKRI), a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Népesedéskutatási Intézetét feltétlenül érdemes kiemelni. Az Ifjúsági és Sportminisztérium 2001-ben hozta létre a Nemzeti Ifjúságkutató Intézetet, amely az elmúlt években jelentős, ún. „nagy mintás vizsgálatok” koordinációját végezte („Ifjúság 2000”, „Ifjúság 2004”). Számos egyéb magán- vagy közösségi és üzleti alapon álló intézet (Tárki, Századvég, Gallup, Sonda Ipsos, GfK Hungaria) végzett (vagy végez) ifjúságkutatásokat elsősorban a közvélemény-kutatások műfajában, amelyeket részben kormányzati és települési önkormányzati, részben piaci szereplőktől érkező, vagy külföldi kutatások részeként kapott megrendelések alapján készítettek. Miközben a piackutatások műfaja a kutatási piac viszonylag új szeletének mondható Magyarországon, a kutatásokat irányítók többségének a '80-as évektől kezdődően gazdagodó tapasztalatai vannak a klasszikus szociológiai kutatások, köztük az ifjúságkutatások területein.

A hazai ifjúságkutatások elmúlt évtizedben tapasztalható trendjei alapján elmondható, hogy a kutatások mintegy 80%-a valamilyen kérdőívre épül. A kutatások valamivel több, mint harmada (37%-a) használt személyes interjúkat. Ezek a reprezentatív ifjúságkutatások meghatározó módszerei ma Magyarországon. A kérdőívek mintegy 20%-át a kutatások célcsoportjának reprezentatív mintájába kiválasztottak személyesen töltötték ki. Az 1995 óta elvégzett (országos) ifjúságkutatások kb. egyharmada (17%-a) alkalmazott személyes mélyinterjúkat. Jelenleg sajnálatosan nagyon kevés az olyan kutatás, amely lehetővé tenné a hosszabb távú összehasonlításokat. Az elmúlt években (1995 óta) végzett és áttekintett ifjúságkutatások közül az életstílusokkal és életlehetőségekkel, az attitűdökkel és az értékekkel általában nyolc, jellegzetesen olyan kutatás foglalkozott, amelyek megrendelője a kormányzat volt. A legsajátosabb kutatási témák az egészség, a függőség területeihez (21), a hátrányos helyzetűek és a devianciák vizsgálatához (11), az ifjúsági értékekhez, az identitás vizsgálatához és a politikai beállítódások vizsgálatához kapcsolódnak (10), valamint vizsgálatok születtek a munkaerőpiaci helyzet és a karrier-lehetősé-

gek vonatkozásában (10). Újabbban az előítéletes gondolkodás és annak kialakulása szintén jellegzetes kutatási területté vált (5), miképpen a szabadidős és médiafogyasztási szokások vizsgálata (7). Meg kell jegyeznünk, hogy a visszatérő, módszertanilag következetes, megismételt kutatások – amelyek lehetővé tennék a hosszabb időtávú folyamatok összehasonlíthatóságát biztosító indikátorok képezését – nagyon csekély számúak. A kormány által finanszírozott „Ifjúság2000” ígerte azt, hogy egy olyan nagymintás kutatás példájául szolgál (mintegy 8000 fős adatfelvétel), amely ezt lehetővé teszi. Ezt a kutatást az ún. „Mozaik 2001” követte (hasonló módszerekkel), amelyet a határon túl élő magyar fiatalok körében végeztek (Felvidéken, Kárpátalján, Belső-Erdélyben, Székelyföldön és a Vajdaságban). Az „Ifjúság2004” az előbb említett két kutatás módszereit megismételve segítheti az összehasonlíthatóságot²³.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a magyar ifjúságkutatások főbb témakörei: a szociális helyzet és annak változásai, a gazdasági meghatározók vizsgálata, a családi helyzet, a munkaerőpiaci helyzet, a szociális státusszal kapcsolatos érzések, az értékek hierarchiája és elfogadása, valamint az ezekkel kapcsolatos beállítódások vizsgálata, ehhez tartozóan a vallásossággal, illetve a nem-vallásossággal kapcsolatos helyzet, a kulturális javak fogyasztása, az egészséggel kapcsolatos kérdések (tudat, helyzet, állapot), az életstílus, a szexualitással kapcsolatos kérdések, a hátrányos helyzet, a sporttevékenységek és a szabadidő, valamint az információs technológiákkal kapcsolatos helyzet és viszonyok feltárása²⁴.

A hazai ifjúságkutatások könyvtára tehát sokkal nagyobb és kiterjedtebb, mintsem gondolnánk! Függetlenül a szerteágazó megközelítésekétől, az alkalmazott módszerektől és attól, hogy egy-egy kutatási eredményt hogyan „fordíthatunk le” a gyakorlati cselekvés számára – az ifjúságkutatás létjogosultságot nyert az elmúlt több, mint 3 évtizedben Magyarországon is. Az, hogy helyi ifjúságkutatások elvégzéséhez megfelelő partnereket találjunk, nem lehet tehát probléma. Világossá kell tenni azonban, hogy az adott kutatást milyen célokra kívánjuk használni, és hogy valójában mire is vagyunk kíváncsiak – ez mindig a kutatás megrendelőjének a feladata. A tudományos kutatások sztenderdjei alapján elkészített vizsgálatoknak és azok eredményeinek „lefordítása” a politikai döntéshozatalban vagy a civil szervezetek tevékenységében feltétlenül szükséges művelet. Ennek az elvégzéséhez is meg kell találni a megfelelő személyzeti erőforrásokat!

²³ Az „Ifjúság2008” kutatás eredményeinek feldolgozása és az eredmények közzététele a könyv szerkesztésekor is tartó folyamat. (a szerk.)

²⁴ A '80-as évektől kezdve egyre inkább jelenlévő kutatói korosztályokból – a teljesség igénye nélkül, a könyvtári keresés megkönnyítése érdekében – kiemelünk néhány nevet, akiknek a munkássága hatással volt és van a fiatalok társadalmi helyzetével foglalkozó hazai kutatásokon alapuló tudományos ifjúságkép formálásában: Soltész Anikó, Gábor Kálmán, Kéri László, Laki László, Pál Tamás, Somlai Péter, Stumpf István, Lukács Péter, Domokos Tamás, Maticsák Attila, Szapu Magdolna, Diósi Pál, Szabó Ildikó, Trencsényi László, Gazsó Ferenc, Jancsák Csaba, Gazsó Tibor, Bauer Béla, Bánáti Ferenc, Tibori Tímea, Harcsa István, Örkény Antal, Kúti Éva, Kozma Tamás, Csepeli György. E kutatók „egy sorba” állítása egyáltalán nem jelenti azt, hogy azonos álláspontokat, egymással összehasonlítható eredményeket képviselnek, mégis írásaikat akár visszamenőlegesen is érdemes megismerni, és elgondolkozni a módszereiken, a megállapításaikon, azok gyakorlati alkalmazhatóságán, az ifjúságkép változásain, illetve olvasni a kutatói hozzászólásokat. (a szerk.)

2.5. GENERÁCIÓK A TÖRTÉNELEM SZÍNPADÁN – AZ OBJEKTÍV ÉS A SZUBJEKTÍV NÉZŐPONTOK TALÁLKOZÁSA

„...vajon értelmes kifejezés-e a generáció, ha nem csupán korcsoportot, hanem valamiféle kulturális azonosságot, de legalább a fogyasztói szokásokat tekintve hasonló csoportot értünk rajta, emellett pedig csak másodrangú kérdésként vetődött fel az, van-e joga bárkinek egy – ilyen vagy olyan szempontból – generációnak nevezett csoport nevében, annak reprezentánsaként általános kijelentéseket tenni?”

(Gyurkovics Tamás, 2008)

„Nincs generáció, soha nem is volt. A történet egy szó mutációjáról szól. Amivel minket szembesítenek az a Nagy Generáció. Az igazság szerintem egyszerűen az, hogy annakidején egy-két nagyszájút hagytak szóhoz jutni, ők meg a mikrofon láttán (a politikai erősítők, szerek hatására) üvöltöztek, és ha már ott vannak, miért ne azt üvöltöznék, hogy nagyok..”

(Czifrik Balázs, költő, 2008)

A közbeszédben gyakran nagyon is kiterjesztő, általános értelemben használjuk a generáció kifejezést, amely eredeti értelmében az „egy időben élők által egyidejűleg átélt közös társadalmi élmény” alkotta csoport a társadalomban. A generáció értelmezéséhez mindig társadalmi-történeti kereteket határozunk meg. Így beszélünk Magyarországon a „háborút viseltek generációjáról” (házánkban 1938-1945), a „Ratkó-korszak gyermekeiről” (1950-1956) vagy az „'56-osok nemzedékéről”, amely a pesti srácoktól az emigrációs generációkig terjed, vagy a „rendszerváltozás nemzedékéről” (1989-90). E megfogalmazásokban egy történelmileg meghatározott korhoz, eseményhez kötjük a generációt meghatározó élményeket. Ezeket az élményeket az „események részese volt” emberek kollektív tudatukban őrzik. Ezeket az eseményeket a történelemtudományok tanítják a korszak jellegzetességeinek kiemelésével, így a generációt „létrehozó” „közös történelmi esemény”²⁵ maga a közgondolkodás részeként is munkál. Része a családi beszélgetéseknek, a fiatal generációk természetes érdeklődésének szülei múltbéli cselekedetei és eseményei iránt. A „bezzeg az én időmben” kifejezés ennek a gondolkodásnak a sztenderdje. Ha az adott élethelyzetre szóló érveink elfogynak, sokszor használjuk ezt a formulát annak érdekében, hogy összehasonlítsuk *emlékeinket* azzal, amit a jelenben tapasztalunk.

²⁵ Ilyen generációt „létrehozó” illetve a korosztály által „létrehozott” történelmi események Magyarországon a XIX. század óta ismertek: 1848/49: Petőfi nemzedéke, a márciusi ifjak – a tevők, 1867: a kiegyezés – az „elvesztett nemzedék”, 1914: „az első nagy háború”/Isonzó, Galícia, Tiroli – a cserbenhagyottak, 1920: Trianon – a becsapottak, 1942-45: a második nagy háború (Don-kanyar, vereség és veszteség, Deportálás és Duna-part, Budapest ostroma) – a megöltek, túlélők, becsapottak, átállók és meghasonlottak, 1945-47: „újjaépítés” – a teremtők, hívők, csalódottak, 1956: „Te, csillag” – pesti srákok, a küzdők, elfojtottak, 1968: „a reformerek” (folyt. l.: 1989), 1989: „rendszerváltók”; a berlini fal leomlása, a Szovjetunió felbomlása, az egypólusú világrendszer ki- és átalakulása, a magyar gazdasági csoda, a magyar gazdasági összeomlás generációja l.: Web – ehhez a fejezethez: Idővonal gyakorlat)

talunk. Ne felejtjük el, hogy ebben az összefüggésben nagyon is természetes, de nagyon is erős érzelmek motiválnak minket. Ismert érzés az irigység, a tehetetlenség, a tudatlanság jelensége: „Miért kell nekem, éppen nekem a fiatalok elvárásaihoz és igényeihez igazodnom?” „Tudják ők, hogy milyen volt az, amikor én voltam fiatal?” „Én is felnőttem, itt vagyok, sokkal nehezebb körülmények között – miért követelőznek most, amikor annyi minden más, fontos dolgot kell megoldanunk?” – a fiatalok kritériumok nélküli elfogadása vagy ellenkezőleg: a fiatalság elutasítása, vizsgáltság a fiatalok kiszámíthatatlan vagy váratlan cselekedeteitől egyaránt felismerhető²⁶. A generációk a társadalmi terekben akkor is egymás mellett élnek, ha mára már felbomlott az együttélésük természetes és személyes kereteit jelentő nagycsalád: egyre kevesebb példát találunk a magyar társadalomban arra, hogy a különböző generációk együtt éljenek. A generációk közötti természetes kapcsolatok és az egyes generációkba való átlépés rítusai a „családi-belső” eseményekből „külső-szervezett” eseményekké váltak.

A kutatások arra hívják fel a figyelmünket, hogy nem minden korosztály válik generációvá. Ennek ellenére a generáció kifejezés a közbeszédben nagyon gyakran az adott időszakban fiatalok összességének megnevezésére szolgál. Ez kifejezi, hogy tisztában vagyunk azzal, hogy a generációk, a korosztályok egymást követik a társadalom színpadán, egymás „után lépnek fel” arra. A generáció kifejezés lényegében a múlt és a jövő közötti kapcsolatot foglalja össze, ahol a fiatal „generációknak” éppen az a társadalmi küldetése, hogy ezt a kapcsolatot élővé, elevenné „tegyék”. E megközelítéseket akkor tudjuk értelmezni, ha vetünk egy pillantást arra a szocializációs folyamatra, amely társadalmi méretekben a „társadalmi integráció” szolgáltatásban áll. A szocializációs folyamat értelmezésében lényegében három felfogás alakult ki történetileg, és e felfogások egy-egy határozottan felismerhető gondolkodás- és megközelítésmódot jelentenek. Ezek a szocializációs felfogások alapvetően a XIX-XX. századi viszonyok termékei, és nem függetlenek az ifjúságkép változásaitól, az állam szerepének megváltozásától (az állami feladatok és felelőségek kiterjesztésétől – az ún. „jóléti” állam felfogásoktól), az egyház és a család szerepének megváltozásától.

„A szocializációs folyamat értelmezésében három szemléletmódot lehet megkülönböztetni. Az elsőt a rekonstruktivitás²⁷ jellemzi. Ezen elmélet Durkheim-től származik, de ide sorolható a strukturalista-funkcionalista szociológia, a tudásszociológia és a pszichológián és kultúranthropológián belül számos irányzat. Az ő szemléletük középpontjában az áll, hogy az újabb nemzedékek újratermelik azokat a kulturális és szociális mintázatokat, amelyek már szüleik világában is adottak voltak. Az egyén magatartása, értékrendszere és beállítódása nem más, mint kulturális mintázatok elsajátítása és beilleszkedés egy normatív társadalomba. Ezzel szemben a másik elméleti megközelítés (a

²⁶ l.: Efebifóbia = félelem a fiataloktól (www.en.wikipedia.org/wiki/Ephebiphobia, angolul)

²⁷ l. még: a „társadalmi reprodukció”, a „társadalmi újratermelés”, a „bővített társadalmi újratermelés” fogalmakat (a szerk.)

„kritikai irányzatok”) arra mutat rá, hogy a beilleszkedés keretei nem természeti adottságok, hanem történetileg kialakult és változó viszonylatok emberek és embercsoportok között. Ezen belül a marxisták azt hangsúlyozzák, hogy a magatartást és a gondolkodást szabályozó normák a mindenkori osztályviszonyoknak megfelelő keretek. Azonban Bordieu a szimbolikus erőszak strukturális kényszerit mutatja ki. A reformpedagógiai elképzelés arra helyezi a hangsúlyt, hogy az iskolarendszer, az oktatás és a fegyelmzési módszerek elsorvasztják és háttérbe szorítják a gyermek tehetségét és spontán érdeklődését. A harmadik szemléletmód a „konstruktivizmus”, ami a beilleszkedést felszínes jelenségnek tartja, hisz a társadalmi élet szereplői nem passzív befogadók, hanem környezetükből szelektáló cselekvők. Abból indulnak ki, hogy maguk az emberek mint egyes helyzet szereplői maguk határozzák meg és értelmezik a magatartásuk normatív és szabályozó támpontjait.²⁸

Összegezve: „A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata, amelynek során az egyén megtanulja megismerni önmagát és környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedésmódokat. Mások viselkedésének látott, átélt, tapasztalt élményei, a szülők által nyújtott viselkedési „minták”, a saját magatartásunkról nyert visszajelentések módosító hatásai és a tudatos nevelés útján közvetített törekvések egyaránt belejártszanak ebbe a fejlődésbe. Ennek során humanizálódunk, vagyis megtanulunk emberi módon élni és viselkedni. A szocializáció tehát lélektani szempontból a személyiségfejlődés társadalmi vetülete.”

A generációs megközelítés bonyolultsága rokonságot mutat a „célcsoport”-megközelítések összetettségével, bonyolultságával. A célcsoport meghatározását éppen úgy az egymással sokszor versengő elméletek határozzák meg, mint a szocializációs folyamat leírását és a folyamat feldolgozásának szempontjait. A modern társadalom-tervezési elméletek, a projekt-gondolkodás elterjedése, az államszervezési elvek megváltozása előtérbe helyezte a hatékonyság, az érvényesség, a fenntarthatóság problémakörét. Az intézkedéseknek „személyi hatálya” van, amely mindazokat jelenti, akiket az intézkedés érint, akikre vonatkozik, akikkel kapcsolatos. A célcsoport a közpolitikai intézkedés (cselekvés) személyi hatályába vont emberek körének meghatározása. A nyugdíjrendszer célcsoportjai a már nyugdíjban lévők, illetve a nyugdíjba készülők „életkori halmaza”. A célcsoport-képzés fontos meghatározója (indikátora) az életkor, amely az éppen hatályos nyugdíjkorhatárt tekinti kiindulópontnak. Az ifjúságpolitika célcsoportja az egy időben – egy helyen (az országban, a településen, Európában) élő fiatalok köre.

Kik ennek a célcsoportnak tagjai? Milyen mutatók alapján határozzuk meg a célcsoportot? Ez az európai országok gyakorlatában – meglepően – nagyon nagy szórást mutat. Az Egyesült Nemzetek Szervezete az „ifjúság” célcsoport életkori határaiként

28 idézet: www.szochalo.hu/hireink/article/100325/3218/page/2/

már több, mint 15 éve a 14-25 évesek korosztályainak összességét alkalmazza. Ez lényegében megfelel a pszichoszomatikus fejlődés azon állomásának, amelyet e szövegben a „Társas/Társadalmi Lény” kialakulásának állomásaihoz kötöttünk. Ezt a korosztályi megközelítést alkalmazza többé-kevésbé az Európai Unió is. A skandináv országokban a '90-es évektől figyelhető meg az a trend, hogy az életkori határokat ennél tágabban értelmezik. Az „ifjúsági cselekvések” célcsoportjaként a 12/13 – 26/28 évesek korosztályait jelölik meg (Finnország, Svédország). A kelet-európai térség országaiban és egyes dél-európai országokban a korosztályi besorolás „fel-felé tolása” figyelhető meg, ahol a felső korhatár 28, 29 vagy 30 éves korig tart, míg a fejlett nyugat-európai társadalmakban az alsó korhatár „lefelé tolása” tapasztalható, amely utat nyit a „gyermek- és ifjúságpolitika”-ként leírt közpolitikáknak²⁹. Az ifjúságpolitikai célcsoport tehát Európában viszonylag nagy szórást mutat³⁰.

Amikor az ifjúsági/ifjúságsegítői munka határozza meg a projektek célcsoportjait, akkor részben alkalmazkodik a társadalmi közmegegyezésekhez (amelyekre a fentiekben utaltunk), másrészt pedig sokszor az adott cselekvéshez igazodik, hiszen a fiatalok felismert szükségleteire épít, és tartalmazza a pszichoszomatikus fejlődés állomásairól szóló tudást is.

Milyen általános mutatókat használunk az „ifjúsági célcsoportok” meghatározásához? Az alábbiakban a kiindulópontokat (szándékok, szükségletek) jellemző mutatókat foglaljuk össze. Amikor célcsoportról beszélünk, általában figyelembe vesszük:

- az életkori határokat (a különböző életkorú kohorszokhoz – azaz egy időben egy korosztályhoz, korcsoporthoz tartozók összességéhez – tartozók, „alsó” és „felső” korosztályi határok, gyermek és ifjúsági, fiatal felnőtt, illetve felnőtt korosztályok³¹),
- a társadalmi státuszt az önálló jövedelem szerint (önálló jövedelemmel rendelkezők vagy mások – más önálló jövedelemmel rendelkezők – által eltartottak, de ezek lehetnek „öregék” is),
- a társadalmi munkamegosztás szerinti helyzetet (tanuló, dolgozó, eltartott, nyugdíjas),
- a különleges, az átlagostól eltérő társadalmi csoporthoz való tartozást (pl. nemzeti-, etnikai-, nyelvi-, szexuális- stb. kisebbségi csoport – a többséghez

29 A gyermek- és ifjúságpolitika összekapcsolása a modern közpolitika-alkotás viszonylag új kihívása. Jellegetesen azokban az országokban jelenik meg Európában, amelyek a '60-as, '70-es években kiépítették a jóléti állam intézményeit, és megerősítették az intézményekben dolgozó szakmacsoportokat. Határozott állami szerepvállalás, fejlett, tagolt és plurális, a feladatellátásban részt vevő civil társadalom, valamint a szociális partnerség kiépített, fejlett intézményei jellemzik ezeket az országokat (pl. Anglia, Svédország, Dánia, Finnország, Németország stb.)

30 Egy, az Európai Unió Bizottsága számára az IARD által készített, egyes európai országok ifjúságpolitikáját összehasonlító tanulmány szerint Ausztriában a 11-25, Észtországban a 7-26, Németországban a 14-27, Írországban a 10-25, Olaszországban a 15-36, Romániában a 15-35, Spanyolországban a 15-29 évesek korosztályai, Hollandiában pedig a fiatalok 26 éves korig alkotják az ifjúságpolitika célcsoportjait. (l.: Study on the state of young people and youth policy in Europe, Volume 1.: Executive Summary and Comparative Reports, IARD, Milano, 2001, 23. o.)

31 A magyar Központi Statisztikai Hivatal (KSH) nemzetközi mintákat követő statisztikai osztásában az ún. „korcsoportok” (kohorszok) szerinti osztás: (0)-14 (gyermek), 15-29 (fiatal, ifjú), 30-49 (középkorú, felnőtt), 50-59 (felnőtt), 60-69 (idős), 70 – („öreg”) – l.: KSH statisztikák: Népmozgalom, népesedés fejezetek. Ezen osztás szerint történik az adatfeldolgozás. A magyar ifjúsági célcsoportok képzéséhez szükséges statisztikai adatok összegyűjtése további kutató munkát igényel. (a szerk.)

tartozótól megkülönböztethető –, fogyatékkal élő, „halmozottan hátrányos helyzetű”),

- a cselekvés (projekt, akció) által érintett, annak hatásába vont személyek körét (akik a programunkon részt vesznek, akik érdekében az adott projektet csináljuk),
- a cél elérésére irányuló tevékenységek esetén azok csoportját, akik szempontjából változtatásokat kívánunk elérni (a társadalmi projektek célcsoportjai)
- és a fenti szempontok alapján megkülönböztetett csoportok jellemzőit, szükségleteit.

A célcsoport fogalmát használja, és igen nagy felületen, rendkívül kifinomult eszközökkel éri el ezeket a célcsoportokat a piac, a kereskedelem. A marketing-tevékenységek a célcsoport egészének a „meghódítására” irányulnak. Ehhez a kereskedelmi (marketing) üzenetet továbbítónak (az egyszerűség kedvéért az Eladónak) meg kell ismerkednie a terméket igénybe vevő, használó (az egyszerűség kedvéért a Vevő) jellemző tulajdonságaival. A marketing-eszköz megválasztása nagymértékben függ az ezen „ismerkedés” során megismert tulajdonságoktól. Kérdésünk az, hogy vajon milyen módszerekkel ismeri meg a kereskedelmi reklám-tevékenységekért felelős marketing-ipar a fiatalok csoportjait? Vajon az a kép, amelyet a reklámok a fiatalokról sugallnak, reális? Minden fiatal ilyen?

A XXI. században annak vagyunk tanúi, hogy a marketing tevékenységek a célcsoportok szerint nagymértékben differenciálódtak. A fiatal Vevők meghódítására egész marketing iparágak épültek ki, amelyek sokszor megisméltik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiból következő formákat. A televíziós reklámok pl. valóságos videó-klippekké váltak, amelyeknek az a feladata, hogy a „terméket” a fiatalok által használt és teremtett terekbe „helyezze el”. A marketing-ipar mára a fiatalokat elsődleges, bővíthető, kiaknázható piaci felületnek tekinti. A korszerű ifjúsági munka ennek a tudatában kell, hogy cselekedjen. Csak azt ajánlhatjuk, hogy kísérje figyelemmel ennek a piacnak az alakulását, a reklám-klippek képvilágának változásait.

2.6. ÁLLAPOT VAGY STÁTUSZ?

„Csak egyszer vagyunk fiatalok, utána már egyéb kifogásokra van szükségünk.”

(Ismeretlen)

*„Az a kamasz, az a kamasz, / éljen a gyönyörű,
buta kamasz, / az a kamasz, az a kamasz,
szélfújta ragyogó, kicsi tavasz.”*

(Cseh Tamás)

A fiatalok mindenki által elfogadott, tapasztalt és ismert állapot, mert „*valamenynyien voltunk fiatalok*”. Senki sem kérdőjelezi meg ennek a szónak a jogosultságát. Senki sem vált úgy felnőtté, hogy ne lett volna fiatal. A gyermek- vagy fiataloktól

megfosztott ember komoly problémákkal küzd a társadalmi érintkezéseiben. Nem szoktuk tehát feltenni úgy a kérdést, hogy „Te is fiatal vagy?” – mert „látjuk” a választ. Nem tesszük fel ezt a kérdést, hiszen látjuk: a testi-szomatikus jegyek, a beszédmód alapján, hogy a beszélgetésben a társunk fiatal. Fiatal hozzánk vagy az idősebbekhez képest. A „fiatalkor” közmegegyezően alapuló természetes társadalmi fogalom³².

„A tanulás már a születés előtt elkezdődik.” – így szól az a megállapítás, amelyet egy bölcs mondott valamikor –, és „...tanulással végződik.” – mondta egy másik bölcs. Felismertük, és a „lifelong learning”, vagyis az „egész életen át” tartó tanulás az Európai Unió tagországaiban és az Unió által intézményesített fogalmában kimondtuk ezt. Felnevelésünk folyamatát, vagyis azt, hogy gyermekből felnőtté válunk, tanulási folyamatként írjuk le (fejlődéslélektan). Csakhogy akkor sem hagyhatjuk figyelmen kívül a testünk kifejlődésének tényeit, hiszen testünknek be kell fogadnia ezt a folyamatot.

Emlősként lágy koponyával születünk, később nő csak be a „fejünk lágya”. Ujjaink kezdetben nagyon nehezen mozognak együtt, mozgásunk összehangolatlan. Szemünk általában nyitott a születésünk pillanatában, csakhogy nem látunk „vele” – látásunk csak később válik élesebbé, fényeket és árnyékokat, színeket, tárgyakat megkülönböztetővé. Életünk első heteiben látásunk fokozatosan fejlődik ki. Hallásunk fokozatosan válik képessé arra, hogy a környezeti zajokat megkülönböztessük egymástól. Fejlődésünket agyunk alakulása és változásai alapvetően meghatározzák. Segítik motorikus (mozgásaink összehangolásával kapcsolatos) és emocionális (érzelmi, környezeti ingerekre reagáló) reakcióink kifejezését. Az első időnkben nem vagyunk magunk. Nem vagyunk képesek arra, hogy megvédjük magunkat a külső ingerektől, és nem vagyunk arra sem képesek, hogy fenntarthassuk az életünkhöz szükséges táplálék bevitelével kapcsolatos funkciókat. Tudunk enni, de nem tudjuk „megszerezni” a táplálékot, amelyre szükségünk van. Csecsemő- és kisgyermekkorban ellátásunk minősége dönti el azt, hogy milyen minőségű az életünk. A külső ingerek gazdagsága és a körülöttünk lévők hozzánk való közeledése, az a bánásmód, amelyben részesítenek bennünket, hozzájárul érzelmi fejlődésünkhöz. Az Anyák el látják a feladataikat, amelyeket tulajdonképpen ők is velünk tanulnak (I.: „gyakorlati tanulás”). Természetesen sok tanácsot kaptak ehhez a művelethez Anyáiktól és így ebben a példában tanulmányozhatjuk – ha akarjuk – a „generációs tanulás” lehetőségeit is. Ebben a tanulási folyamatban mind az értelmi (IQ-val mérhető), mind az érzelmi (EQ-val mérhető) intelligencia kialakulása fontos.

Növünk, növekszünk és ez a növekedés szemmel látható, mérleggel mérhető. Életünk első és a szüleink – no meg a védőnő – által használt mértékegységei első sorban mennyiségi, egyfelől: „hány kiló, mennyit evett, milyen hosszú?” és „már megint venni kell egy új rugdalózót/cipőt, mert kinőtte” – és büszkék vagyunk erre a fejlődésre. Másfelől mértékünk minőségi: „Láttad? Megfordult!”, „Nézd, mászik!”,

³² Mégis gyakran hallhatjuk azt is: „Mondják meg már végre, hogy ki az a fiatal. Hiszen az a fiatal, aki annak érzi magát. En tehát fiatalnak/idősnek (nem kívánt rész törtlendő!) érzem magam.”

„Figyelj, elérte!” – így beszélnek a felnőttek rólunk. Növünk, növekszünk. Kezünk ügyesebb, gondolataink fürgébbek lesznek. Ezmélésünket a Világra kezdetben az az Én határozza meg, akik vagyunk. Anélkül, hogy tudnánk, az Én-meghatározással a Többiekhez való viszonyaink meghatározásához jutunk majd el. Semmi dolgunk azzal, hogy mások mit gondolnak, éreznek, látnak és érnek el. Semmi dolgunk velük. Kisgyermek vagyunk. Testünk figyelmét leköti az, hogy fogunk nőjön, hogy a csontjaink megszilárduljanak, hogy fejünk és testünk arányai helyreálljanak. Szellemünk figyelmét leköti az, hogy megfigyeljünk, hogy mások gesztusait kipróbáljuk, utánozzuk. Nevetünk, mert ez nevetést vált ki, mozdulunk, mert ez érdeklődést kelt. Nagy munkát végzünk el: kialakítjuk testünk és szellemünk körvonalait.

A gyermekkor egy olyan szakadatlan változásokból álló korszak, amikor kialakul az a Test, amely képes befogadni azt a Társas/Társadalmi Lényt, akiké végül is válunk – egy társadalomban. (A Maugli-életforma már egy nagyon ritka, statisztikai értelemben ki sem mutatható életmodell. Testi és Lelki felkészüléseink a Társas/Társadalmi Lényé válásunk irányába mutatnak!) Szülői késztetéseink egy Társas/Társadalmi Lény kialakulásának segítésére irányulnak! Sokszor ezért gyorsítani igyekszünk a Test kifejlődését, hogy alkalmassá váljon ennek a Társadalmi Lénynek a befogadására. Sokszor, ... a Természet törvényei ellenében is. Így etetünk, itatunk, nevelünk. A szülők számára az a kérdés, hogy „hogyan neveljük?”, sokkal korábban jelentkezik, mintsem azt gondolnák! A Társas/Társadalmi Lény kialakulásának folyamata a szocializáció. Ennek a Lénynek a kialakulása változtatja meg a viszonyítási pontjainkat.

*De: **mikor és hogyan** nő be ennek a Társas/Társadalmi Lénynek a feje lágya? Hogyan következik be a Társas/Társadalmi kiteljesedése?*

A gyermeki állapot az Én és a Többiek különbségeinek felismerésén fordul a Kamaszkor, majd a Fiatalkor állapotába. Először csak az „Én” fontos, a Világom Gyémánt-tengelye csak Én vagyok. Mindent ahhoz viszonyítok, ami Nekem fontos. Minden e körül fordul. (Majd időskorban visszatérünk ehhez a nézőponthoz. Azért mondjuk azt a dementiaival küszködő idősekre, hogy „második gyermekkorát éli”) Ha valami nem úgy történik, ahogy Én szeretném, ahogy Én elgondoltam, hát ordítok! Ha kolerikus vagyok, akkor hangosabban, mint a melankolikusok (akik egyébiránt szintén ordítanak a maguk módján.) Akkor fordulok a Kamaszkor tájai felé, amikor elkezdenek érdekelni mások, amikor „Ők” válnak Viszonyítási Ponttá, tájékozódásaim Égtájaivá. Barátságok születnek életre és halálra. Testem még nincsen készen arra, hogy Mindent megoldhassak. Szellemem szárnyalni akar – és Testem ellenáll ennek. Ezt az ellenállást a kezem és lábam aránytalan növekedésével, a patanásaikkal, csupa szörnyűséges dologgal fejezi ki, miközben Szellemem tiltakozik e szemérmetlenül fizikai kifejezések ellen! „*Ha kopogtatsz egy kamasz ajtaján, gyakran érzed, hogy ott a tábla: Átalakítás miatt zárva!*” – mondja Vekerdy Tamás³³. Igaza van. Itt változik meg a Szülők és a Gyermekek viszonya. A Szülők kopogtatnak,

³³ Az ide vonatkozó elméletekről részletesebben l. a www.kamaszkor.lap.hu linkgyűjteményben elérhető hivatkozásokat.

és az, hogy hogyan fogadják a kopogtatásra adott választ, életsorsokat dönthet el. **Az ifjúsági munka itt kezdődik.** Ki alkalmazkodik kihez? Hogyan? Ez lesz a gyakorlatias kérdés. Ne felejtjük el: az ifjúsági munkásnak nem „kell” kopogtatnia azon az ajtón, de meg kell keresnie az átjárókat. A Szellem önállóságra tör, a Testnek minimális komfortra – pl. tiszta ingre vagy melltartóra – van szüksége. Higiénére. El kell majd dönteni, hogy ki is mossa ki ezt az inget vagy melltartót? El kell dönteni, mósunk-e fogat és mikor? Jó lesz, ha a Szülők megtanulnak nevetni az őrzőgő kamaszok indokolatlan dühkitörései láttán – és bölcsök maradnak nem mutatni ezt. Ha nem teszik, bizony belegebednek: éjszakákon át beszélgethetnek arról, hogy hát „mi is lesz ebből a gyermekből?”. Jól teszik az ifjúsági munkával foglalkozók, ha tudomásul veszik, jelentőségük a Szülőtől való eltávolodással, a kiszakadással, a lázadással együtt növekszik. A védő és óvó környezetből kilépő fiatal új tereket és megnyilvánulási lehetőségeket keres, ehhez pedig kapaszkodókra van szüksége akkor is, ha azt fejezi ki gesztusaival, hogy „hagyják őt békén”. A meghatározó felnőtteknek igen nagy szerepe van ebben az időszakban, akik tanácsokkal, mintákkal segíthetik az önálló út megtalálását. Hogy ez a meghatározó felnőtt a szülő, a „nagyi”, a tanár, az edző, a szomszéd vagy ifjúsági munkás? Nos, ezt sokszor a véletlen találkozások döntik el.

A Gyermekek, szemünk fénye, óvott és dédelgetett kincsünk felnőtt – testarányai helyreállnak. Fejének térfogata arányossá válik a nyakkal, a vállal, a mellkassal. Csipője kirajzolódik azokban a szoknyákban és nadrágokban, amelyeket még a szülőkkel együtt vásárolt, de már nélkülük dönti el, hogy milyen alkalmakkor hordja. Már önállóan szervezi programjait – már „ciki” a szülőkkel együtt megjelenni valahol, és ciki velük kéz a kézben sétálni az utcán. Egyszer csak azzal jön haza, hogy „segíteni kellene Marinak/Pistának, mert bajban van(nak)” – és pénzt kér (kölcson!), hogy segíteni tudjon. Az „Én” helyébe az „Ők” lépett! Fial lett. Viszonyítási pontjai már nem Belőlünk, a Szülőkbeli következnek, hanem a (iskolában, galeriben, érdeklődési csoportban, bandában, együttesben, közösségben) Társakból. Ebben a korban kell Barátságért Élni és Halni. Ők ezt megteszik, cselekszik, viselik. Megszületik a Saját Titok – és ez mindig a barátokhoz, a társas viszonyokhoz kötődik. Ha lány, Nőiességben teljesedik ki, ha fiú, Férfias hallgatásban. Ez a „Titok” a Társas/Társadalmi Lény kialakulásának egy nagyon fontos állomása!

A pszichoszomatikus fejlődés kifejezésben azt foglaljuk össze, hogy végül is tudományos igénnyel nézünk szembe azzal, hogyan változik gyermekből fiatalá az ember, aki Nővé vagy Férfiúvá érik, hogy szabad lehessen ahhoz is, hogy saját vonzóadásairól, kapcsolatairól, társairól döntsön. Az ifjúkor nem más, mint Út a saját jogú választásokhoz, amihez a kifejlődött Test és az immár társas tapasztalatokkal rendelkező Szellem nyújt segítséget. Fontossá lesz a Környezet, amelyben élünk. A Világ érdekessé válik, felfedezésünkre vár, megtanuljuk, hogy ehhez információkra, eszközökre van szükségünk, és elsajátítjuk az azokkal való önálló gazdálkodás képességeit és készségeit. Fial Felnőtté válásunk teoretikusan akkor fejeződik be, amikor magunk is alkalmasak és képesek vagyunk arra, hogy másokért felelősségeket és

kötelezettségeket vállaljunk. Az ifjúsági munka segíti ezt a folyamatot. Lehetőségeket teremt a mielőbbi felelősség- és kötelezettség-vállalásra, mert „szeretné”, ha a Társas/Társadalmi Lény mielőbb „megszületne” – a saját tapasztalatokból való tanulás által.

Az ifjúsági munka számára a pszichoszomatikus állapot ismerete és felismerése, valamint felmérése alapvető fontossággal bír! Nem hagyhatóak figyelmen kívül a testi-lelki fejlődés és állapot stációi a munka során. A fiatalokkal foglalkozók pl. nem kérhetik a tevékenységük alanyait olyan műveletek elvégzésére, amely az adott testi-lelki állapotnak nem felel meg! Ők nem idézhetnek elő olyan helyzeteket, amelyekben a pszichoszomatikus állapotnak, státusznak nem megfelelő feladat elvégzésével frusztrálják, terhelik a fiatalokat!

2.7. A FIATALOK CÉLCSOPORTJAI

*„Fiatalnak lenni ez egy olyan betegség,
amelyből valamennyien kigyógyulunk.”*

(Dorothy Fulheim)

„Könnyű-e fiatalnak lenni?”

*(dokumentumfilm címe, 1986,
in memoriam Juraj Podneiks)*

Az ifjúsági munka az eddigi megjegyzések figyelembe vételével a fiatalokkal mint Társas/Társadalmi Lényekkel foglalkozik. Küldetesei arra irányulnak, hogy segítsen ennek a Lénynek a kialakulását, tapasztalatszerzéseit. Az ifjúsági munka lényegében nem, vagy csak nagyon ritkán foglalkozik, helyesebben szólva a *társadalmi kontextusban* foglalkozik a biológiai érés problémáival, a nemi szerepek kialakulásának pszichoszomatikus kérdéseivel. Az ifjúsági munkában bennünket jobban érdekel az, hogy hogyan változtatja meg a csoport viszonyait, ha a lányok vagy, ha a fiúk vannak többségben, mint az, hogy hol is tartanak ők a nemi szerepekre való érés folyamatában.

A fiatalok társadalmi állapotának, helyzetének és helyének leírására inkább tudományos szttendereden alapuló kutatási eredmények állnak a rendelkezésünkre. Az ifjúsági munkában gyakran a szocializációs folyamatok mentén készített vizsgálatokat alkalmazzuk. Sok esetben használjuk azt a kutatók által alkalmazott megközelítést, amely a társadalmi munkamegosztásból indul ki, és azt mondja, hogy aki dolgozik, az a felnőtt (eltartó), és aki nem dolgozik, az a fiatal (eltartott). A munka itt az önálló jövedelem szerzés képességére utal. Ha van jövedelmed, és annak megszerzése után magad tudod eldönteni, hogy azt mire költöd – felnőtt vagy. Így szól a mai verdikt, amely a társadalmi státuszt a jövedelemhez és a jövedelem önálló elköltésének képességéhez köti. Ez persze nem veszi figyelembe azt a mánapság tömegessé váló jelenséget, hogy elsősorban az egyetemi hallgatói státuszú fiatalok már pénzkereső foglalatosságokat űznek tanulmányaik mellett! Ennek a felfogásnak a jegyében gyakran mondják azt, hogy a „fiatalokat a munkaerőpiac

ra, a munkaerőpiaci versenyre kell felkészíteni”, hiszen önállóvá válásuk célja éppen az, hogy részt vegyenek a társadalmi munkamegosztásban, hogy kereső foglalkozást üzzenek.

Ezért sok elemzés indul ki abból, hogy a gyermekkorban lévők a felnőtteknek kiszolgáltatott és tőlük függő helyzetben vannak, a fiatalok pedig ebből a függő helyzetből törnek ki, erről válnak le. Döntéseiket már saját maguk hozzák meg, és azokat nem a felnőttek róluk szóló döntései határozzák meg. Más elemzések arra mutatnak rá, hogy a társadalomban önálló jogon induló helyzetüket meghatározza, befolyásolja az, hogy a családjuk hogyan gondoskodik róluk, hogyan indítja el őket önálló utakra, hogyan támogatja ezeket az önálló utakat. További elemzések arra mutatnak rá, hogy az értékek elsajátítása – mint a szocializációs folyamat egyik célja – nagyon sokféle lehet, és hogy eltérő utak nyílnak erre. A magyar társadalomban minden megoldásra bőséges számú példát találunk. A magyar fiatalok világában nagyon eltérő életstílusok, az értékek elsajátításának nagyon eltérő útjai és lehetőségei láthatóak – egy korosztályhoz tartozók esetében is. Annak az egyszerű kérdésnek a megválaszolása, hogy „könnyű-e ma magyar fiatalnak lenni?“, nagyon is bonyolulttá változott.

Szociológiai értelemben az önállónak nevezett ifjúkor vagy ifjúsági életszakasz még soha sem volt ennyire differenciált, ennyire sokoldalú, ennyire más kiindulópontokból megközelíthető. A XX. században a „besorolás” ennél egyszerűbb volt. Beszélhettünk a munkásosztály gyermekeiről, a „háborús frontokon szocializáltakról”, „a háborúban elvesztett nemzedékről”, a „békeviselt nemzedékről”. A XXI. század elején az egy generáción vagy egy kohorszon belül is nagyon különböző, egymástól sokszor eltávolodó életutakat láthatunk, tapasztalhatunk, ami előrevetíti a később bekövetkező társadalmi feszültségeket (értsd: egyenlőtlenségeket a társadalmi erőforrásokhoz való hozzáférés tekintetében).

„...Az ifjúság azonban nem értelmezhető automatikusan a társadalomban lejátszódó makrofolyamatokból. Alapvető állításunk, hogy Nyugat-Európában a hatvanas évektől kezdődően a nyolcvanas évekre ifjúsági korszakváltás következett be. A korszakváltás lényege a társadalmi reprodukció megváltozása, illetve az iskolai tudás felértékelődése. Jellemzője a korszakváltásnak az ifjúkor meghosszabbodása, az amatőr ifjúsági státusz professzionális státusszá alakulása. A fiatalokat közvetlenül ellenőrző intézményeket (munkahely, család, politikai szervezeteket) a közvetett ellenőrző intézmények – mass mediák, fogyasztói ipar – váltják fel. Az ifjúság autonómiája, önállósága megnövekszik. Fokozódik a nemzedéki szerveződés szerepe, éleződnek a fiatalok és a felnőttek közötti konfliktusok. Egyre fontosabb szerepet kap az ifjúsági kultúra a fiatalok társadalmi orientációjának, politikai cselekvési mintáinak alakításában. A fiatalok és a felnőttek közötti viszony egyirányú utcája kétirányúvá, illetve az ifjúság mintakövetőből mintaadóvá vált ...³⁴”

34 L.: Gábor Kálmán: Az ifjúságkutatás irányai a kilencvenes években, *Civilizációs korszakváltás és ifjúság* c. fejezet, Educatio, 1995. Nyár, 191. o.)

Magyarországon, itt és most nagyon is nagy különbségek vannak azok között, akik kistélepülésen és akik városban élnek, azok között akik „jobb” és akik „rosszabb” iskolákban készültek fel saját döntéseikre, azok között akik családja „gazdag” és akik családja „szegény”. A fiatalok életstílusában nagyon eltérő kulturális minták követését ismerhetjük fel. A plurális társadalom érték-pluralizmusa hatványozottabban jelenik meg a fiatalok körében, mint az idősebbek esetében. Azok között, akik „le szakadó”, „szegényedő” vagy „gettósodó” településen és azok között, akik „urbánus” vagy „szuburbánus” településeken nőnek fel, és ilyen környezetben eszmélnék ifjúkorukra³⁵, nőnek a különbségek a társadalmi esélyek tekintetében. A települési környezet sokkal erőteljesebben határozza meg ezeket az esélyeket, mint korábban. Nagyok a különbségek, miközben egy időben születtek, és egy óvodába jártak, amely egyazon sztenderd szerint működik, és utána egyazon közoktatási rendszerben folytatják általános iskolai tanulmányaikat.

A szocializáció folyamatának eredménye a „Társadalmi/Társas Lény kialakulása”. Az ifjúsági munka fő céljaként gyakran éppen ennek a segítségét szoktuk volt megjelölni (**1.: az ifjúsági munkáról szóló – 3. fejezetben**). Ez a „Társadalmi/Társas Lény” teljes vértézetben lép fel a társadalom színpadán. Olyan szereplő, aki alakítja és formálja a társadalmi viszonyokat, vagy sodródik bennük, kiúszik a partra, és megkapaszkodik, vagy elmerül e viszonyok örvényeiben, de ezért a merülésért másokat már nem hibáztathat. Rajta múlik, hogy megtanult-e úszni és, hogy „átviszi-e a szeltemet a túlsó partra” (ahogy a költő, Nagy László fogalmaz).

A társadalmi-társas lényvé válás folyamatát a szociológiai irodalom mélységében, minőségeiben egyaránt feltárta. Kialakította azokat a vizsgálati szempontokat, ha úgy tetszik sztenderdeket vagy kánonokat, amelyekkel mérni tudja e folyamat minőségeit, és idősávokban össze tudja hasonlítani a változásokat. A szocializáció folyamatát vizsgáló irodalomban az alábbi indikátorokat alkalmazzák:

- család, családi helyzet (szociális-jövedelmi, lakhatási, életmódbéli kérdések, gyermekvédelem, családon kívül nevelt gyermekek és fiatalok, állami gondoskodás adatai),
- iskola, iskoláztatás (oktatási rendszer és az intézményeiben töltött idő, tanulmányok, iskolai fokozatok: köz-, felső- és felnőttoktatás, valamint szakképzés, részvétel, megszerzett végzettség, befejezetlen iskolai oktatás),
- település-minőség (a közvetlenül befoglaló társadalmi környezet infrastruktúrális, ellátottsági, jövedelmi, fogyasztási-termelési viszonyai),
- közösségi élet (formális, szervezett közösségekhez való tartozás: pl. egyesületi-szervezeti tagság; a politikai életben való részvétellel kapcsolatos adatok: szavazásra jogosultak és a szavazáson részt vettek aránya, választások elemzése; időmérleg-vizsgálatok esetén: „milyen tevékenységekkel töltöm az időmet, mennyi időt fordítok bizonyos tevékenységekre?”),

³⁵ Az idézőjelbe tett kifejezéseket a Párbeszéd a Vidékért Egyesület konferenciájának szóhasználatából vettük. (a szerk.)
l.: MTA honlapok (www.mta.hu)

- kortárs-csoport, amelyben vagy iskolai kötelekek vagy azon kívüli késztetések okán vagyok jelen.

Ezeket az *indikátorokat* a statisztikai vizsgálatokat összefoglaló kötetek tartalomjegyzékében találhatjuk meg. Ezek vizsgálati sztemderdek, és az a jelentőségük, hogy összehasonlíthatóvá teszik a felvett adatokat. Ezért és így lehetővé teszik a számunkra azt, hogy hosszabb időtávon vizsgáljuk a szocializációs folyamat elsődleges „műhelyeinek” működését, és hogy ebből következtetéseket vonhassunk le. *Ezt a szempontot és lehetőséget célszerű figyelembe venni egy-egy helyi ifjúságpolitikai koncepció, feladatterv elkészítésekor, hiszen azoknak tényekre, a társadalmi folyamatok objektív bemutatására kell építeniük.*

2.8. A FIATALOK A SZABAD TEREKBE – HOZZÁJÁRULÁSUK A TÁRSADALMI IFJÚSÁGKÉPHEZ

Az Én és az Én-kép megszilárdulásának folyamata tanulás: a kifejezés és megfogalmazás, a másokkal való viszony és saját helyzetünk másokéval való összehasonlítása, a részvétel másokkal közös cselekedetekben és a döntés arról, hogy tulajdonképpen miben is veszünk részt. (Van, amiben nem kívánunk részt venni akkor sem, ha mások azt mondják nekünk, hogy érdemes. Kitartunk saját véleményünk mellett akkor is, ha mások mást mondanak egy dologról, mint mi.)

A gesztusok, cselekedetek, interakciók a másokkal való kapcsolatokban próbáltatnak ki. Ezeknek a kapcsolatoknak a skálája nagyon széles. A közösségben csendes és passzív, szemlélődő viszonytól az aktív és szószólói szerep vállalásáig, az „életre-halálra” megkötött és/vagy a tragikus hirtelenséggel befejeződött barátságtól a szerelemig, a rokoni-családi kötelekek átértékeléséig terjed. Mindezekhez mindig emberi közösség, az emberi társadalomnak azon tere ad keretet, kínál lehetőséget, amelyben tartózkodom. A szocializációs folyamat eredménye az identitás kialakulása és megszilárdulása. A fiatalokra jellemző szubkulturális jelenségeket nem értjük meg az identitás kialakulásának folyamata nélkül.

Mi az, hogy *identitás*? Nem más, mint Én-azonosság. DE: nagyon bonyolult társadalom-lélektani fogalom³⁶, hiszen társadalmi (és a történeti tényektől nem független), személyes és közösségi tényezők alakítják ki – Bennünk. Az identitás legfontosabb vonatkoztatási pontjai az Én és a Közösség viszonyrendszeréhez kapcsolódnak – az identitás Bennem születik meg, de nem független azoktól a hatásoktól, amelyek a Közösségeimben érnek. Közösségem lehet a Családom és a Családban általam láxható szerepek mintakövetése (Apa és Anya, Nagyapa és Nagyanya, unokatestvéreim), az Iskola (haverok és Barátok, szövetségek és elutasítások, elfogadások és eltasztások), a szabadidős közösségek, társadalmi érintkezéseket befoglaló társadalmi terek, ahol a „a dolgok történnek velem”, ahol a „dolgokat irányítom vagy eltüröm”.

³⁶ A bonyolultságra l.: www.tarstudszotar.adatbank.transindex.ro/?szo=31

A fiatalok szubkulturálisnak mondott aktivitásainak vizsgálatai arra mutatnak rá, hogy a szubkulturális³⁷ jelenségek mélyén azt a tanulási folyamatot érhetjük tetten, amelyről eddig beszéltünk. A fiatalok körében a szubkulturárhoz való csatlakozásról szóló döntés az identitás fontos része. Ha körülnézünk, láthatjuk, hogy ma milyen, egymástól nagyon is eltérő szubkulturális értékek vállalása jellemzi a fiatalokat. A csoporthoz való tartozásukat látható és láthatatlan jelek egyaránt kifejezik. A budapesti Sziget Fesztivál közönsége között „metálosokat”, „goásokat”, „hip-hopereket”, „gothic-okat”, „emo-kat”, „deszkásokat”, punkokat egyaránt megtalálhatunk, akik egy-egy nagyszínpadi koncerten koncentrálan jelen a Nagyszínpad előtt, és egyébként békésen töltönek együtt egy hetet, miközben kiépítik a maguk találkozási helyeit az egyazon térben. Az általában kopott/szakadt farmerben fellépő punkok mellett a tarka és színes kendőket és bő nadrágokat viselő reggae hívők, a feketébe öltözött és kifestett arcú gothic-rajongók, a szemet eltakaró tincseiket rázó emo-k egy-egy jó zenére akár együtt is táncolnak a ska-sokkal, miközben a szubkulturális csoportjaik egymástól nagyon is távoli értékeket vallanak, és nem igazán keverednek egymással. A választás sokszor a másoktól való megkülönböztetés kifejezése miatt születik, és a szubkulturális csoporthoz való tartozásban a csoporthoz és közösséghez való tartozás igénye, az eligazodás és a biztonság igénye, az egyedülét elkerülésének emberi szükséglete („az ember társas lény”) fejeződik ki.

A szubkultúra kollektív, alapvető egysége a csoport³⁸, amelyhez való tartozást az öltözködéssel, a nyelvvél, a gesztusokkal, a csoport-ritusokkal és az odatartozást jelző szimbólumokkal fejezzük ki. A cipőtől a sapkáig vagy kalapig, a köszönések formáitól a szóhasználatig, a hajviselettől a kiegészítőkhöz (táska, ékszer) számos módon azonosíthatjuk azt, hogy ki milyen szubkulturális csoporthoz tartozik. Vannak olyan termékek, amelyeket e szubkulturális csoportok szükségleteinek kielégítésére gyártanak. A piaci marketing tevékenységek egyre inkább figyelembe veszik ezt, hiszen ez a piac nagyon dinamikusan nő. A fiatalok általában eléggé szkeptikusak a hagyományos piaci marketing-módszerekkel szemben, ezért a fiatal fogyasztókat megcélzó kampányok az ifjúsági kultúra (és szubkulturák) egyre több elemét integrálják a sport, a divat, a zene vagy a játékok területeiről.

Azoknak, akik még mélyebben érdeklődnek a fiatalok csoportjai, aktivitásai iránt, azt ajánljuk, hogy üljenek a képernyő elé, és keressenek rá a google.com segítségével a www.youtube.com oldalon a következő kifejezésekre: Beatbox,

37 Az általános meghatározások szerint: „A szubkultúra: az intézményesen támogatott, széleskörűen elfogadott kulturális értékeket elutasító, gyakran velük szemben álló viselkedési formák, szórakozási és életviteli szokások összessége.” A szubkultúra ezek szerint nem azonos az „ellenkultúrával” (azaz a kultúra fő áramaival tudatosan szembehelyezkedő megnyilvánulásokkal). Tárgyunk szempontjából fontos az, hogy: „A szubkultúra fő terméke a csoport, illetve a résztvevők kollektív problémamegoldása. ... A folyamat nem feltétlenül a fiatalok problémáinak megoldását vagy feldolgozását jelenti, hanem sokszor csak az élményvilág publikus életre keltését.” (Rácz, 1998)

38 „A szubkultúra olyan esetenként periférikus, gyakran intézményes, el nem ismert alkultúra, melyhez tartozó személyek azonoságtudatuk, sajátos normakövetési rendszerük folytán megélik a közösséghez tartozás élményét. Ezáltal olyan csoportokba szerveződnek, melyben vagy valamilyen kulturális megnyilvánulás (zenei műfaj szerete, divatirányzat, eszme vagy ideológia követése), vagy pedig valamilyen kulturális, más nem profitorientált aktivitás (kulturális, művészeti, alkotó vagy sporttevékenység) mentén mindennapi életükben, életmódjukban a többségi társadalom által elfogadottól eltérő jellegzetességekkel, értékekkel rendelkeznek.” (– a meghatározást l.: A bakancstól a baseball sapkáig. Ifjúsági közösségkutatás Debrecenben. Szól a Rádió Alapítvány, Debrecen, 2005. 27. o.)

BMX, Critical Mass, Drum'n'Bass, EMO, Funky, Goa, Goths (Gothic), Gördeszka, Graffiti, Heavy Metal, Hip Hop, House (Party), Marijuana, Punk, Rave, Rock, RPG (vagy FRPG), Thrash – ha érdeklődésüket felkeltették a látottak, folytassák bátran a keresést!

Az ifjúsági kultúrában a csoporthoz való tartozás azonban világnézet, megközelítés- és szemléletmód is. Értékeinket a csoporthoz való tartozás formálja, alakítja. Sok esetben a csoporthoz való tartozás tiltakozás a felnőttek által képviselt értékek ellen – ellenállás annak a természetes ténynek, hogy fel kell nőnünk, hogy „be kell illeszkednünk”, hogy „bele kell törődnünk” abba, hogy olyanok leszünk majd, mint ők. A szubkulturális csoporthoz való tartozás sokszor a lázadás szimbóluma ez ellen. Ezzel is szeretnénk meghosszabbítani életünknek azt a korszakát, amikor „mi” döntjük el, hogy mi a helyes és helytelen, mi a jó és a rossz. Ízlésünk szerint való dolgokat cselekszünk, és ízlésünk kialakításához a csoportunk normáit használjuk, azokhoz igazodunk. Ha egy pillantást vetünk ezekre a csoportokra, ha megnézzük azt, hogy egy-egy labdarúgó (Magyarországon inkább kosárlabda vagy kézilabda) klub hívei között mennyi fiatalt találunk, és hogy ők hogyan azonosulnak a klubjukkal – felfedezhetjük és tanulmányozhatjuk a szubkulturális csoportokhoz való tartozás pozitív energiáit.

Időtöltés, másokkal való együttlét, az eligazodás biztonságának keresése és megtalálása, a példaképek ereje, a csoport támogatása – csupa pozitív pedagógiai minta. Társadalmi értelemben nagyon destruktív csoportok is mutathatnak pozitív mintákat. Idegengyűlölő skinhead-csoportok, akiknek az identitása a „másság gyűlölete és elutasítása”, a militáns megoldásokat támogató szélsőjobboldali vagy újfasiszta közösségek, amelyek „alapértéke” a demokratikus megoldások elutasítása is átcsúszhatnak a szubkultúrák területeire.

A szubkulturális csoportok értékeinek megismerése, feltárása, értékelése nagyon fontos feladata az ifjúsági munkának. Legyünk tehát körültekintőek a „banda”, a „galeri”, a „csoport és közösség” fogalmainak használatakor. Vizsgáljuk meg a társadalmi cselekvések szempontjából is ezeket a közösségeket! Közös értékek nélkül nincsen közösség. DE: milyen közösségi értékek jelennek meg a szubkulturális csoportokban?

A szubkulturális jelenségekből való általánosításokkal nagyon óatosan kell bánnunk! Sokszor vonunk le a szubkulturális jelenségekből általánosító, kiterjesztő következtetéseket, és ezek alapján gyakran gondoljuk úgy, hogy az „ilyen” vagy „olyan” jelenségek általánosak, minden fiatalra érvényesek³⁹. Így válik elfogadottá a „hedonista fiatal”, a „yuppie” vagy a „veszélyeztetett ifjúság” megjelölés, és ezeknek

³⁹ „... az ifjúsági kultúra észlelése foglalkoztatja a társadalomtudományokat, jelen van a közbeszédben és médiumokban legalább fél évszázada, bizonyos vonatkozásokban még ennél is régebben. A médiumokban a legtöbb európai országban (nem csupán az „átalakuló” dél- és kelet-európai országokban) az ifjúsági kultúrának egy előítéletes képe jelenik meg. ...A sztereotípiák képzésének két alapvető iránya figyelhető meg. Az egyik azzal az ideológiai felfogással jár együtt, amelyet később a politikusok tettek magukévá, akik a „mi fiataljainkról” beszélnek, és akik – a szétredezett társadalom felfogásának ellentétéként – egy egységes „ifjúság” és egységes „ifjúsági kultúra” felfogást

komoly következményei lehetnek a fiatalokkal és a fiatalok – úgymond – érdekében megfogalmazott politikai programok, közpolitikai cselekvések területein. Az ifjúságképek realitása, egyensúlyban tartása állandó kihívást jelent.

2.9. FIATALOK A XXI. SZÁZADBAN – AZ IFJÚSÁG TÉRHÓDÍTÁSA?

*„Európa jövője egyre inkább attól függ,
képes-e gyermek- és ifjúságbarát társadalmak
létrejöttét elősegíteni!”*

(Európai Bizottság, COM (2005) 206)

A modern kor – a XXI. század, az ún. „globalitás korszaka”, másképpen az internet-korszak – ifjúságképe szükségképpen másként alakul, mint az azt megelőző koroké. (Arról megoszlanak a vélemények, hogy ez a kor mikor kezdődött. Akkor, amikor Bill Gates és Steve Jobs együtt egy garázsban ...? Vagy ...?) Nem vonatkozathatunk el attól, hogy itt és most a XXI. századba érkeztünk, amelyben élve sokszor veszünk el a gyorsan változó részletekben, és ez sok esetben nem teszi lehetővé, hogy nagyobb összefüggéseket megérthessünk, felfoghassunk. Nem felejtethjük el ugyanakkor azt sem, hogy a XX. század csak nagyon lassan ér véget – sok tudásunk abból az évszázadból ered! Ma könnyebben elfelejtjük, hogy milyen hosszú és milyen bonyolult volt az Út, amely idáig vezetett.

Az Európai Béke és az Európai Háború ma csak nagyon keveseket foglalkoztat, miközben egyébiránt otthonunkban nézzük az európai televíziókon az Irakban, Afganisztánban, Afrika egyes országaiban zajló háborúk képeit – olyan háborúkét, amelyekben az európai kontinensről küldött katonák (emberek) nagyon is közvetlenül vesznek részt. Az európai adófizetők pedig nagyon is közvetett módon finanszírozzák ezeket a békefenntartó akciókat, mert adófizetésüket a nemzeti költségvetésekbe teljesítik. (Az európai adófizetők jelenleg nem finanszíroznak közvetlenül nemzetközi intézményeket.)

Európa tehát jelen van ezekben a más kontinenseken zajló, lokálisnak mondott konfliktusokban, hogy megóvja az emberi jogokat, hogy parlamenti demokráciát segítsen, hogy építse a helyi civil társadalmat. Nem importálja saját értékeit, nem „viselkedik” gyarmatosítóként ezekben a helyzetekben – mert tanult történelméből, európai értékeket kíván közvetíteni nagyon eltérő kulturális, gazdasági, szociális és politikai körülmények között.

sugallnak. A másik összetevő magukhoz a fiatalokhoz tartozik, akik a kultúrájuk kulcszereplőjeként és alkotójaként a devianás viselkedések teremtői. Nyugat-Európában manapság már lassan elhagyják a „fiatalok formáldásának” ideológiai felfogását, míg Kelet-Európában a korábbi dogmák, felfogások sokkal nyilvánvalóbbakká váltak. A szenzációkat kereső tömegmédiá és az előítéletek felerősítik azt a felfogást, hogy a fiatalok kultúrája a „devianciák melegágya”. „...manapság is tapasztalható az, hogy ideológiai konstrukciókat alkotnak a fiatalokról (a politikusok leginkább a választások idején) ... és ezek sokszor groteszk és tragikus következményekkel járnak ...” (Benjamin Perasovic: Az ifjúsági kultúráról alkotott elképzelések a jelen viszonyaiban. I.: Resituation culture, Council of Europe publication, 2004, 177. o., ford.: a szerk.)

A változások erejét mérhetjük saját személyes tereinkben is:

- az utazás – a távolságok és közelségek,
- a fogyasztás – a prioritások,
- a közösség – annak belső viszonyai,
- a kapcsolattartás – és a másokkal való kommunikáció módjai

vonatkozásaiban rendkívüli változások zajlanak.

A XXI. század eleje olyan új kihívásokat hozott az emberek, az emberiség számára, amelyekre már nem minden esetben válaszolhatunk a korábbi tapasztalatok alapján. Olyan kihívásokat, amelyek gyökeresen változtatják meg, befolyásolják a más emberekkel való viszonyainkat, más országokkal való kapcsolatainkat és együttműködésünket, a más világtérsegekkel kapcsolatos nézőpontjainkat. A kihívások természete: a megváltozott emberi viszonyokra való válaszadás képessége. Ez a kor – talán aránytalanul – nagy felelősséget „rak” az új generációk, korosztályok vállára. Sokszor azt tapasztaljuk, hogy tőlük várjuk azoknak a problémáknak a megoldását, amelyeket az idősebbeknek eddig – és már – nem sikerült megoldanunk. Ez megváltoztatja a társadalmi helyzetüket és azokat a módokat, ahogyan róluk gondolkodunk.

Mi változott meg? Néhány fontos tájékozási pont a változások nyomán követéséhez – olyan fogalmak, amelyek állandóságához korábban (legalább két évszázadon át lényegében csak módosulásokkal fennálló állandóként), „hozzászoktunk”:

- Megváltozott a *nemzetállam* fogalma (Európai integráció, globalizáció-világhelyzet) – nemzetállami keretek között kevesebb, a nemzetközi együttműködés keretei között egyre több kérdést kell „elintéznünk” (ami korábban „kül- vagy belpolitika” volt, annak mára egyszerűen más lett a jelentése, sokszor a „belpolitika” válik „külpolitikává” és fordítva).
- Megváltozott az állampolgár fogalma – az (állam)polgári jogok és kötelezettségek immár európai dimenziókban értelmezendők, mert így nyerek el új „értelmüket”.
- Ezeknek a hatásoknak az eredményeként megváltozott a „nemzeti kormány” fogalma (úton vagyunk a magyar (állam)polgár és az európai polgár fogalma között) – választásainkban eddig elsősorban azt mérlegettük, hogy ki tud többet tenni az ITT élő polgárokért. Felértékelődött a „nemzetközi” és a „helyi” érték, leértékelődött az „országos”. A nemzeti kormányoknak az európai integráció körülményei között jelentősen módosítaniuk kell prioritásaikat, „üzem-módjukat” – az európai polgári szerepekre való felkészülés segítése az ifjúsági munka alapvető értékévé és küldetésévé változott.
- A nemzeti kormányok a nagy integratív folyamatok nyomása alatt megváltoztatták tevékenységeik eddig megszokott irányait és arányait – megjelenik a „kiszervezés” („outsourcing”), a PPP („public-private partnership”), azaz a felelősség magánvállalatokkal való megosztásának jelensége – miközben az európai integratív szervezetekben a kormányok együttműködése felértékelődik, mert hozzájárulásuk nélkül nem születhetnek meg a döntések. A döntési pon-

tok elmosódottabbak, mint valaha (a „Kormány” nem mindenható többé, nem tud mindent megoldani, mint korábban, sokszor a neki címzett üzeneteket másoknak továbbítja).

- A fentiekből következően felértékelődött a regionalitás, a helyi érték – centralizált problémamegoldás helyett a helyi (települési, településközi, kistérségi, határ menti, regionális stb.) megoldások hoznak eredményeket. Az identitás középpontjába a nemzeti hovatartozás mellett a helyi közösséghez való tartozás került, és ez felértékeli a helyi/települési/regionális önkormányzatok felelősségét az identitás képzésében – korábban ezért a Kormány volt, ma inkább a helyi önkormányzat a „felelős”.
- A helyi Érték diszpozíciója változik – az EU keretei között az országok olyan nagyobb keretekben állapodnak meg, amelyek a HELYI FEJLESZTÉSEKET segítik.
- Megváltozott a vallások és világnézetek évszázados funkciója – nem úgy töltik be már azt a közösség-építő szerepet, amelyet a XX. században még betöltöttek (és ez érvényes a bal-jobb, liberális-szocialista-konzervatív politikai ideológiákra is).
- Megváltozott a család fogalma és működése, beteljesedett az a folyamat, amely a XX. században elkezdődött: a család már nem vagyoni alapokon nyugvó értékközösség, ahol a család feje határozza meg, hogy mi és hogyan is történik az utódaival arra a vagyonra tekintettel, amelyet Ő és az Elődök gyűjtöttek, és át kívánnak örökíteni az utódok jövője, a Család fennmaradása érdekében. – A családi belső szabályok és hagyományok által szabályozott életutak nem tömegesek többé, sokféle egyéni úttá váltak.
- A gyermekek vállalása többségében már nem családi, hanem egyéni döntések függvénye (ehhez is hosszú út vezetett), és bele kell értenünk a nemi identitás alapján relatívvá vált választásokat és döntéseket is (Egy homoszexuális pár is fogadhat örökbe, nevelhet gyermeket néhány európai országban és a tengeren túli országokban.)
- A Globalizációs folyamatok (az interneten minden ember minden emberrel összekapcsolható; egyre kevesebb vállalat képes egyre több ország irányítására: a befektetésekről szóló döntés meghozatalához nincsen szükség az adott országban élő emberekkel való találkozásra) és e trendek következtében felerősödnek és önvédelmi jellegűvé válnak egyes anti-globalista mozgalmak („Think Globally – Act Locally”: „Gondolkozz globálisan! – Cselekedj helyben!” világmozgalmak terjedése).
- Változik a Természet és az Ember viszonya (l.: „globális felmelegedés”, „ózonlyuk”, „természeti erőforrások kimerülése”, „a Föld állapotáért az ember felelős” – mondta ki az ENSZ ezer külföldi szakértőt foglalkoztató különbizottsága 2007-ben a sok évig készült zárójelentésében).
- A Részvétel lehetőségei (az, hogy Én hogyan, mikor és miért, milyen motívációk alapján vehetek részt a folyamatokban) megváltoztak. – Az újonnan érzékelt „demokratikus deficit” egész sora származik ebből (a részvétel korábban intézményesedett formái kiürültek, a részvétel új formái pedig, a régi-ek ellenében még nem intézményesültek).

- A felsorolást zárjuk egy idézettel: *„a globalizáció (avagy: globális folyamatok) eredeti jelentésében a helyi és regionális megközelítések globálissá válása. Ez annak a folyamatnak a leírása, hogy a Földön élő emberek az egyetlen társadalomról szóló megközelítéseiket világméretűvé változtatják. Ez a folyamat a gazdasági, technológiai, szocio-kulturális és politikai hatalom átalakulása...⁴⁰”*

Ezek a nagy változások, nagy kihívások nem hagyják érintetlenül a fiatalok társadalmi szerepeit a XXI. században, sőt éppen azokat változtatják meg drámai erővel. A velük együttműködő ifjúsági munkának dolgoznia kell e kihívások következményeivel. A helyi társadalomban dolgozó ifjúsági munkásnak is fel kell emelnie a tekintetét a globális folyamatokra. Értelmeznie kell ezek hatását a nagyon is lokális közösségek életében – tegyük hozzá: miközben a fiatalok biológiai szerepei, pszichoszomatikus fejlődésük állomásai nemigen változhatnak, hiszen azok változatlanul a Természet törvényei szerint alakulnak. Bár meg kell jegyezni, hogy a környezeti hatásoknak nagy szerepe van abban, hogy pl. a nemi érés biológiai és társadalmi folyamata felgyorsult, előbbre tolódott. Az akcelerációs váltás nagy kérdéseivel a tudományok is foglalkoznak – az ifjúsági munkának az ehhez kapcsolható jelenségekről pedig nagyon is közvetlen tapasztalatai vannak. A jóléti ellátások kiterjedése, az étkezési szokások megváltozása, az ifjúsági (tömegmédiá-alapú) kultúra önállóvá válása más- és másképpen járultak hozzá ehhez, felerősítve bizonyos hatásokat (pl. a (ki)választott étkezési rend, speciális étrend, higiénés szokások alakítása, évszakok szerinti öltözködés, „kihagyása” stb.)

Egy nagyon fontos hozzászólás: „fordítsuk figyelmünket a modern nemzetállamok átalakulásának folyamataira, és vizsgáljuk meg, hogy ezek hogy hatnak az (állam)polgárság koncepciójára. A korábbi értelmezés szerint, amelyet sokan ma is vallanak, mi a nemzetállam polgárai vagyunk, mely államnak a törvényei és intézményei határozzák meg a jogokat és kötelezettségeinket, valamint hozzáférési lehetőségeinket. Ahogy Zygmunt Baumann mondta: „a hatalom gyakorlása a függetlenségek három pólusán nyugszik – gazdasági, katonai és kulturális: a képesség az egyensúlyok megteremtésére, a határok ellenőrzésére, valamint a normák és a minták szabályozására, amely segítségével a szabályok minden alanya megalkothatja maga viselkedésének kereteit”

Mennyire stabil ez a „tripod” manapság? Baumann-nak szólva úgy látom, hogy a tripod „lábai” nagyon ingataggyá váltak az alábbi hatások miatt:

- Globalizáció. A globális pénzügyi tranzakciók sebessége, a vállalati struktúrák területi függetlenedése mind a tőke, mind a munkaerő tekintetében, az éles verseny és az, amit manapság „vad kapitalizmusnak” neveznek, megrengette a nemzetgazdaság koncepcióit. Ki tartja egyensúlyban a folyamatokat? A legtöbb jóléti állam attól fejlődött, hogy a területén keletkezett többletet vissza tudta forgatni a szociális és jóléti rendszereibe, a „nemzet jóléte” a szociális küzdelmek célja

⁴⁰ www.en.wikipedia.org/wiki/Globalisation angol nyelven

volt, és az elosztás megváltoztatására vonatkozott – hogyan lehet ezekért a célokért küzdeni most, milyen dimenziói vannak, és hol, hogyan jelenhetnek meg, ha egyáltalán megjelennek?

- Európai integráció. 25, hamarosan 27 [az idézett előadás 2006. novemberében hangozott el – a szerk.] és később még több olyan ország tagja az Európa Tanácsnak, amely az Európai Uniónak is a tagja. Valamennyien elfogadják a 'nemzetek fölöttiség' eszméjét, amely egészen egyszerűen azt jelenti, hogy amely dolgok az európai egyezmények tárgyát képezik, azok nem nemzeti kérdések többé. Ez egy közösségi tétel, amely különböző területeket különbözőképpen érint: a mezőgazdaság területén több, mint 80%-ban az eddig nemzeti keretek közötti döntéseket, míg az oktatás vagy a kultúra területein kevesebbet, de az tény, hogy nagyon kényelmetlen egy olyan tökéletlen Európai Unió, amely tökéletlen tagországokból áll. Logikusan az Unió egy állandó építkezési folyamatban tökéletesedik, egyszerűen azért, mert igazából nem lehetséges az, hogy „felerészben legyünk terhesek”. – Csakis a politikai, gazdasági és szociális kérdések tökéletesítésével válhat az Európai Unió alkalmassá arra, hogy a tagországok profitáljanak a tagságukból, és még inkább akkor érthetjük meg ezt, ha olyan kérdésekre gondolunk, mint a béke és biztonság vagy az ökológia és energetika. Mindez azt jelenti, hogy a nemzetállam mint független politikai szereplő meghatározása érvényét veszítette, az Unióval európai államokkal foglalkozunk, olyan nemzetekkel, amelyeket közös célok, a történelem és a végzetük alkotott.

A globalizáció és az európai integráció vannak a nemzetállamok átalakulására a legerősebb hatással, de egyéb összefüggések is hatnak az átalakulásra:

- A civil társadalom növekvő fontossága. Az elmúlt évszázad kilencvenes éveit mutatták meg a kormányzás új formáit, a civil társadalom és a kormányzat között egyfajta új szerződés született. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a kormányzati cselekvés minden lehetséges olyan területén, ahol érdekképviseleti csoportok, egyesületek, lobbisták és egyéb civil szereplők vannak, a törvényalkotói munkát nagyon erősen befolyásolják. Éber tekintettel figyelik a kormányzatot, és ezen az alapon olyan kormányzási formák születnek, amelyek a civil társadalom és a kormány együttműködésére és kölcsönös kommunikációjára épülnek. Ez a szektor olyan erőssé vált, hogy Hans Magnus Enzensberger tíz évvel ezelőtt a Spiegelben írott cikkében azt is megkérdőjelezte, hogy egyáltalán lehetséges-e még bármiféle állami akció végrehajtása egy szervezett társadalmi csoport ellen. Bármit is jelent ez a demokrácia szempontjából (A Fegyvertartók Egyesületének az Egyesült Államok Kormányára gyakorolt hatása tényleg olyan jó dolog?), az biztos, hogy az állam hatalmát csökkentette.
- A „karcsúsított állam” filozófiája. Mindenki a közkiadások csökkentése mellett kardoskodik, nem utolsó sorban a közalkalmazottakra fordított kiadások csökkentéséért. A bürokrácia a piaci kritériumok alapján alakul át, és meg kell tanulnia együttműködni a piaccal, amit csak lehet, privatizálnak, és amit ki lehet szervezni, azt kiszervezik. A modern szolgáltató szervezetekben a közszolgáltatások normái közelítenek a piaci szereplők által alkalmazott

normákhoz. Még egyszer: a nemzetállamnak kevesebb erőforrás áll a rendelkezésére, és inkább „karcúsított állammá” válik.

- Decentralizáció. Akár szövetségi felépítésű államról beszélünk, akár olyanról, ahol hagyományai vannak a hatalom megosztásának, vagy akár ennek ellentétékekppen központosított államról, mindegyikükben erős tendencia tapasztalható arra, hogy erősebb jogszabványokkal és nagyobb felelősséggel ruházzák fel a helyi és a regionális önkormányzatokat. Ezt elsősorban a szociális segítségnyújtás, a kockázatos helyzetek, a szegénység kezelésével és a kirekesztéssel kapcsolatos kérdések, a bevándorlással és a multikulturális ügyekkel kapcsolatos városi területek esetében tesszük. A jóléti vagy szociális állam gyakran az önkormányzatokra épít, és amit az meg tud oldani vagy nem tud megoldani, az jellemzi az ezekkel kapcsolatos megoldásokat. Az érem másik oldalán láthatjuk az önkormányzatot mint gazdasági szereplőt: a fejlődő térségek ipartelepítésnek, képzési lehetőségeknek, kutatási és oktatási infrastruktúrának és szolgáltatásoknak adnak helyet. Ez egy nagyon pozitív fejlődés egyfelől, ugyanakkor hozzájárul a nemzetállam erőforrásainak gyengüléséhez.
- Nemzetközi terrorizmus. Ez a világméretben kialakult helyzet olyan új veszélyforrást jelent a polgárok életére és biztonságára, amelyet a nemzeti védelmi és területbiztonsági keretek között már nem lehet kezelni. Ez a helyzet világméretű együttműködést és a hadseregek, a rendőrség és a titkosszolgálatok műveleteinek összehangolását kívánja meg. Nemzetközi erők hiányában és leküzdhetetlen akadályokkal szembesülve, amelyet az amerikai adminisztráció „a terror elleni háborúnak” nevez, a nemzetállam legklaszszikusabb funkciója – ti. a területi integritásának és polgárainak megvédése – kerül veszélybe. Az Európa Tanács jelenleg vizsgálatot folytat annak érdekében, hogy kiderítse: vajon az amerikai hatóságok fogvatartottak vagy vallattak-e európai polgárokat a különleges táborokban vagy börtönökben? Előfordulhatott-e, hogy európai polgárokat egyszerűen elraboltak, és egy másik országba szállítottak? Bármilyen is legyen a válasz, látszik, hogy a nemzetközi terrorizmus olyan helyzeteket teremtett, amelyek kívül kerültek a nemzeti és a nemzetközi jog területein és a nemzetállami kereteken.

Amit be kívántam mutatni, az az államhatalom változása. Zygmunt Baumann ezt a hatalom válásának mondja: a politika területi marad, miközben a gazdaság, a katonai kérdések és a kultúra még inkább globálissá és területen kívülivé válik...⁴¹

Ezek a nagy keretek hatnak a társadalmi körülményekre és azok változásaira, befolyásolják a fiatalokról alkotott képeket, hatnak az ifjúsági munka céljaira, feladataira, eszközeire és módszereire. Feltétlenül hatnak a problémamegoldó rendszerek kialakítására.

⁴¹ Peter Lauritzen: 'The Social City as a space for citizenship in Human Rights Education for Young People' (előadás Berlinben, 2005 novemberében, a berlini kezdeményezésre és Berlin testvérvárosainak részvételével szervezett projekt keretében megtartott konferencián, I.: Eggs in a Pan. Speeches, Writings and Reflections by Peter Lauritzen, Council of Europe, 2008., 41-45.o., ford.: a szerk.)

2.10. AJÁNLÁSOK IFJÚSÁGKÉP-ALKOTÓKNAK

„A hatvanas években nyár volt, és tetőzött az ifjúsági probléma ...”

(Cseh Tamás–Bereményi Géza)

Az eddigiekben több kiindulópontot, megközelítést azonosítottunk. Általános keretként a személyes, a társadalmi, a tudományos és (az utolsó fejezetben) a politikai nézőpontokat vezettük be. Megjegyeztük, hogy e nézőpontok nagy kereteiként célszerű figyelembe venni a nemzeti kereteket, az európai környezetet, a globális folyamatokat. A fiatalok társadalmi helyzetével kapcsolatos vizsgálódásainkra szükség van ahhoz, hogy megfogalmazzhassuk a véleményünket, hogy reális képet alakíthassunk ki az értük és a velük való cselekvések személyes, közösségi, társadalmi és európai lehetőségeihez. Rámutattunk, hogy a fiatalok társadalmi helyzetének vizsgálata több módszer alapján lehetséges, és felhívtuk arra is a figyelmet, hogy a tudományos vizsgálatok olvasásához és cselekvésekre való lefordításához értelmezésre, tolmácsolásra, szakértői olvasásra van szükség. Az ifjúsági munka ifjúságképekkel dolgozik, sőt, dolgozik az ifjúságképekért. Ez egy olyan alkotómunka, amely az alábbiak befolyásolnak:

1. Hagyományok, tradíciók (beleértve a „saját személyes múltunkat – vagyis a „bezzeg az én időmben” emlékek, nosztalgiaik, tények). DE: ezek minden esetben „harcban állnak az új elképzelésekkel”:

- Minden társadalomban léteznek a generáció-váltásnak hagyományai, amelyeket szokásrendek, eljárások, rítusok fejeznek ki a családban és a társadalmi szintereken egyaránt. (Ezek részben még őrzik a megelőző generációk által kialakított hagyományokat, amelyeket átveszünk és módosítunk, részben már új elemeket is tartalmaznak – pl. az érettségi körüli rítusok, vagy az, ahogy kijelöljük a fiatalok helyét, vagy az, ahogyan „elvárjuk” tőlük, hogy átadják a villamoson a helyüket.)
- Általában tudomásul vesszük, hogy az idősebbek tapasztaltabbak, járatosabbak, a fiatalok pedig járatlanabbak az „élet dolgaiban”, ezért tanácsokra, segítségre van szükségük ahhoz, hogy azokban „eligazodjanak”.
- Ennek a tanácsadásnak, vagy „kísérésnek” – újabban „coaching”-nak – számos formája létezik a „fogjuk kézen őket” – „engedjük el a kezüket”, „tanítsuk meg őket önállóan dönteni/halat fogni” megközelítések szélső értékei között: van, aki úgy gondolja, hogy „tölem tanulják”, van, aki pedig azt, hogy „a saját tapasztalat tanítja majd meg őket”.
- Ezek a tradíciók mások és mások a különböző európai kultúrákban (pl. skandináv-protestáns kultúrkör, angolszász kultúrkör, közép-kelet európai katolikus tradíciók stb.) – amely abban jelenik meg, hogy mikor fogadja el egy család, hogy nem ők, hanem a „gyermek” választ (iskolát, lakást, párt, munkahelyet, politikai pártot). Európa e különböző kultúrák egymás mellett élésének, keveredésének, szinergiájának, nagyon változatos példának a földje.

2. Az, ahogyan látjuk őket [a fiatalokat] a különböző terekben – ahogyan megfigyeljük őket. (DE ez a megfigyelés attól függ, hogy mikor, hol és milyen nézőpontokat foglalkozhatunk el.) Túlságosan is nagygyá váltak a különbözőségeik:

- az utcán (öltözködés, viselkedés, divatok),
- a szórakozóhelyeken (italozási, étkezési szokások és közösségi szertartások, pl. a születés vagy a névnap megünneplése – katolikus tradíció –, a sikeres érettségi megünneplésének rítusai a XXI. században stb.),
- az iskolában (amelyet mint társadalmi teret elsődlegesen a fiatalokhoz kötünk – a magatartások, a közösségi viszonyok és a közösségi rítusok),
- a családban (de ez szerepeink által meghatározott, mert pl. apák-édesanyák vagy testvérek vagy unokatestvérek vagyunk),
- az ún. „szabad időben” vagy „szabad terekben”, amelyeket ők [a fiatalok] alakítanak aszerint, hogy mire használják azokat (pl. az utca, ahol gördeszkáznak, bicikliznek),
- a szubkulturális kifejezőmódokban (zene, tánc, film, fotó, internet-művészet, street-art különböző célú csoportok életében).

3. Ifjúságképünkben a szubjektív és az objektív képek keverednek – a modern média-viszonyok között, amikor a média szenzációkra éhes, és ezért rövid idejű, de nagyon intenzív képeket tűz ki a társadalmi tudat faliújságjára, nagy az általánosítás veszélye, ezért a képek egyensúlyban tartása egyre nehezebb.

4. A modern média-társadalmakban nemcsak az befolyásolja az ifjúságképet, ahogyan a média közvetít képeket a fiatalokról, hanem az is, ahogyan a fiatalok használják a médiát (elsősorban az interneten, amit mi, felnőttek is láthatunk: elborzadunk vagy örülünk – ezek a szélsőséges reakcióink skálái). Ugyanakkor a médiára egyre kevesebb a befolyásunk, mert ott a fiatalok már egyre inkább átvették az „uralmat”. – ÉS: létrehozhatjuk saját, kis hatókörű, de jól működő médiánkat (iWiW, Facebook, chat, blog).

- A média „blogosodik”: az ellenőrzött híreket felváltják a személyes vélemények kiterjesztésén alapuló nézetek, hiedelmek, benyomások.
- A plurális társadalomban a fiatalok körében tapasztalható plurális jelenségeket is „egyszerre több” megközelítésben vizsgáljuk, értékeljük – a nagyon eltérő életstílusok egymás mellett élése az értékek teljes skáláján jelenik meg, és ezek olvasásához ki kell alakítanunk személyes álláspontunkat.

Az ifjúsági munkában azonban ennél többre és más nézőpontok felvételére is szükségünk van. Az ifjúság(segítő)i munkával foglalkozók ifjúságképének formálásához hozzájárul:

1. A fiatalokkal való együttműködésben szerzett saját tapasztalat végiggondolása
 - a résztvevő-megfigyelő nézőpont szubjektív és objektív elemeinek egyensúlyban tartása (módszertani biztonság kialakítása),
 - a gyakorlati tanulás képessége,
 - az egyedi-személyes és az általános összhangja.

2. Az ifjúságszociológia eredményeinek ismerete és alkalmazása

- nehézségek: az értés és megértés – a fordítás kritikája,
- a szükséges fordítások elvégzésének nehézsége (a szociológia nyelvének és az ifjúságsegítői szakmai nyelvnek gyakorlatias egyeztetése),
- a fordítások érdekében szervezett szakmai találkozók forgatókönyvének elkészítése,
- a tudományos eredmények kritikai alkalmazása egy adott helyzetben,
- a tudományos eredményekből következő tennivalók meghatározásának a képessége – projektmunka.

3. A társadalmi ifjúságkép kezelésével kapcsolatos nehézségek:

- korrigálni a politikai társadalom nézőpontjait (testületek, személyek),
- egyensúlyban tartani a (tömeg)médiumok által közvetített ifjúságképet azzal, amit személyesen tapasztalunk, tudunk,
- nyelvi nehézségek: a tudásunkat arra a politikai nyelvre lefordítani, amelyet a döntéshozók beszélnek.

Mi okozhat nehézséget manapság? Mások-e a mai fiatalok? Más szempontokat kell-e mérlegelnünk a megértésükhöz vagy a társadalmi helyzetük megítéléséhez? Mire kellene tekintettel lennünk a társadalmi helyzetünkből következő szubjektív ifjúságkép kialakításakor? És mire kellene tekintettel lenniük az általuk választott módszertant alkalmazó kutatóknak a kutatói/objektív ifjúságképek megalkotásakor?

1. A fiatal generációk számos esetben mások, mint elődeik voltak – manapság az élet számos területén élesen megkülönböztethetők az elődeiktől:

- az akcelerációs folyamatok felgyorsultak, a fiatalok biológiai értelemben előbb érnek,
- a kulturális területeken, az önkifejezés és önreflexiós módokban – pl. nyelvi kódok, kommunikációs eszközök használata – gyökeres változások zajlanak,
- az IT (vagyis Information Technology, azaz információs technológia) világában való jártasság és képességek annak önálló, kreatív alkalmazására,
- bizonyos viszonyrendszerek megváltozása (korai önállósodás az ügyek intézésében – mobiltelefon, a pénzhez való viszony megváltozása – bankkártya-használat, a felelősség korai vállalása – vezetői jogosítvány megszerzése, amilyen korán csak lehet),
- a hagyományos részvételi formáktól való elfordulás, eltávolodás – de új formák keresése, amelyet – módszertani bizonytalanságok és szempontok rögzülése miatt – nem tudunk érzékelni,
- sokszor azt tapasztaljuk, hogy a személyes találkozók – bár nagyon fontosak – helyébe virtuális közösséghez való tartozás lépett („kommunikálok veled, tehát vagyok” – mondja sok fiatal, és ehhez nem látja annak szükségét, hogy a beszélgetőtárs szemébe nézzen, mert internet-teremtette felületek segítségével, virtuális terekben kommunikál „vele” – SMS, MMS, Facebook, blog, fájlcsere, MP3 stb.),

- máshonnan és másképpen szerzik be az információkat, mint az idősebbek (a hagyományos információ-forrásokot már egyszerűen nem használják – ezeknek nincsen a számukra referencia-értéke, ezzel szemben más forrásoknak referencia-értéke van).

2. Igen, mások, mert a korszak megváltozott:

- globalitás – a fiatalok jó hatásfokkal beszélnek idegen nyelveket (az idősebbek többsége azonban nem beszél az angolt, a németet, a franciát),
- a fiatalok szívesen és könnyedén, természetesen utaznak (az idősebbek többsége nem); a fiatalok szívesen örökítik meg az utazásaik élményeit fotókon (az idősebbek egyszerűen nem értenek az „adott pillanatot most örökítem meg” technikáihoz),
- a fiatalok másként kötődnek élőhelyükhöz: könnyedebben távoznak onnan, és egyszerűbben – érzelmeiktől mentesebben – érkeznek vissza (az idősebbek nem),
- a fiatalok érzékenyebben követik a változásokat (és e változásokat sokszor egy egész tudatipar közvetíti a számukra),
- a fiatalok gyorsabban reagálnak a divatokra (és ezeket egy új és ipari méretű gépezet közvetíti a számukra) – ez hatással van a közös tereikben történő dolgokra,
- mindezek miatt a fiatalok sokkal könnyebben értik azokat a kortársaikat, akik velük egy időben, de nem feltétlenül egy helyen (nem egy országban, nem azon a településen) élnek,
- ugyanakkor egy korcsoporton belül, egy generáción belül sokkal élesebbek a különbségek szociális-kulturális-gazdasági értelemben (eltávolodás a kortársak megértésétől az eltérő helyzet miatt).

Erre az ifjúsági munkának tekintettel kell lennie. Erre figyelnie kell mindazoknak, akik a fiatalokra mint egy-egy szakpolitika alanyaira, klienseire gondolnak.

2.11. POLITIKAI NÉZŐPONTOK ÉS IFJÚSÁGPOLITIKA

„Az ifjúságpolitika alapvető rendeltetése az, hogy támogatogassa az (állam)polgári nevelést („citizenship education”) és az ennek érdekében összehangolt politikai cselekvéseket.”

(Lasse Siurilla, Helsinki város ifjúsági igazgatója)

„Az a társadalom, amely eltávolodik a fiataloktól, az megszakítja életvonalát”

(Kofi Annan, ENSZ főtitkár)

Egyszerűbben is mondhatnánk: az ifjúságpolitika a fiatalok politikája. A helyzet azonban nem ilyen egyszerű. Az ifjúságpolitika mint közpolitika vagy más szavakkal szakpolitika történeti értelemben viszonylag friss, új közpolitika-terület. Európai

megjelenése a '60-as évekhez, a jóléti állam szakpolitikai rendszereinek kialakulásához és ezen belüli specializálódásokhoz köthető (korábban ezek a politikák a „jóléti” és a „védelmi” elemek által voltak meghatározottak, és később váltak generációs vagy korosztályi meghatározottságúvá). Az európai országok ifjúságpolitikai a nemzeti hagyományaikon és történelmükön alapuló különbözőségeket, illetve az integrációs-tanulási folyamatokra épülő, egyre nagyobb számú hasonlóságot⁴² mutatnak. Az európai integráció intézményei, az Európai Unió (EU), az Európa Tanács (COE), valamint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) egyaránt tesz kísérleteket az ifjúságpolitika egységes értelmezésére. Az Egyesült Nemzetek Szervezete és ún. szakosított intézményei (UNESCO, UNICEF, UNDP) már évek óta tesznek kísérletet arra, hogy a világszervezet tagjai azonos módon közelítsenek a fiatalokkal és a fiatalok érdekében megfogalmazott szakpolitikákhoz⁴³.

Ezek a szakpolitikai törekvések arra irányulnak, hogy az ifjúságpolitika lehetőségeket, feltételeket és támogatásokat biztosítson a fiatalok társadalom-tanulásához, és ezt a fiatalok és a társadalom szükségleteire tekintve, szakszerűen „tegye”. Az Európai Unió az ún. „Fehér Könyvben” és az ahhoz kapcsolódó, a tagországaira kiterjedő folyamatban, az Európa Tanács különböző dokumentumok egész sorában (pl. az ún. „nemzeti országjelentésekről” készített összefoglalásokban, az „európai ifjúságpolitikai sztenderdek” kidolgozására irányuló szakértői és politikai tevékenységekben – pl. az európai ifjúsági miniszterek találkozói alkalmával) foglalta össze az azonosságokat. Az Egyesült Nemzetek Szervezete 1998-ban szervezte meg az Ifjúsági Miniszterek Első Világtalálkozóját, ahol szintén nagy hangsúlyt kaptak az ifjúságpolitika-közpolitika jellegzetességei, követelményei. Ezek alapján azt állapíthatjuk meg, hogy Európában, elsősorban a nyugat- és észak-európai országokban és egyes balti országokban, valamint az észak-amerikai kontinens országaiban, illetve Ausztráliában és Új-Zélandon:

1. Az ifjúságpolitika más szakpolitikákkal (közpolitikákkal) egyenrangú közpolitika.
2. A szakpolitika alanyai a fiatalok (ennek a szakpolitikának a célcsoportját/célcsoportjait, amint erre korábban rámutattunk, azonban eltérően is kijelölhetik).
3. A szakpolitika tartalmainak kialakítása a fiatalok (és a civil társadalom) – a szakértők (kutatók) – a kormányzat együttműködése alapján történik, és ezek a tartalmak reagálnak a társadalmi változásokra.
4. A szakpolitikai tervezés természetes része a hosszú távú társadalompolitikai tervezésnek.
5. A szakpolitika „intézkedési területei” nagyon tág határok között mozoghatnak. Eszerint a szakpolitika:
 - a) lehet egy nagyon kiterjesztett felfogás jegyében 'holisztikus', vagyis min-

⁴² Gondoljunk a „követés”, az „igazodás”, az „adaptáció”, az „eltanulás”, az „áttanulás”, a „mintakövetés”, az „azonosulás”, a „hasonulás” fogalmaira!

⁴³ Az érdeklődőknek az alábbi honlapokat ajánljuk a figyelmébe bővebb tájékozódáshoz: Európai Unió – www.youthportal.int (mellette: www.eu.int), Európa Tanács – www.coe.int/youth és www.youth-knowledge.net – utóbbi a következő oldalra továbbít: <http://www.youth-partnership.net/youth-partnership/index.html> –, www.coe.int/clrae (a Települési és Regionális Önkormányzatok Európai Kongresszusa), www.un.org/youth,

den olyan társadalompolitikai területet érintő, amelynek intézkedései hatással vannak a fiatalok életére (oktatás, egészség, szociális kérdések, munkaerőpiac, szabadidő-kultúra, ...politikák). – Ebben az esetben az ifjúságpolitikai szempontok határozzák meg az összehangolás feladatait. A szempontok abból indulnak ki, hogy milyen speciális szükségletei vannak a fiataloknak – és „mi a jó” a társadalomnak.

- b) lehet egy „prioritások” képviselte felfogás jegyében „szempont-érvényesítő”, vagyis koncentrálnak egy-egy terület fejlesztésére (pl. az oktatásban a nyelvtudás megerősítésére, a munkaerőpiaci helyzetek kezelésében a kompetencia-fejlesztő képzésekre vagy a rész munkaidős „parkoltatásra” – a munkába lépés idejének eltolására – vagy a demokrácia-fejlesztésre).
- c) lehet „csupán” a fiatalok intézményes részvételére tekintő, amely szempontot érvényesíti az oktatásban (diákképviselések), a politikai életben (ifjúsági tanácsok, partnerség), a támogatásokban (civil társadalom ifjúsági célú szervezeteinek támogatása).
- d) lehet a fiatalok társadalom-tanulását támogató rendszereket építő, és ehhez támogatásokat, tereket, személyzeti erőforrásokat rendelő.

Az ifjúságpolitika olyan közpolitika tehát, amely nagyon érzékenyen reagálhat olyan külső körülményekre, mint:

- a kormányzati és önkormányzati cselekvési lehetőségek „gazdagsága” vagy „szegénysége”: egy ifjúságpolitikai elképzelés más fejlődő-felfutó és más leépülő-stagnáló körülmények között (gazdagabb és szegényebb országokban – mérőszámok: GDP/fő, infláció, adósság),
- a kormányzat gazdasági mozgástere (recessziós, stagflációs – azaz stagnáló gazdaság, magas infláció – időszakban „jó kifogás”, hogy „szegénységünk miatt nem tudunk” a fiatalok kezdeményezéseinek támogatásához több forrást biztosítani⁴⁴),
- a demokrácia állapota (a népképviselői szervek és a politikai döntéseket támogató szakértői munka, a döntés-előkészítési folyamat nyitottsága, nyilvánossága, a sajtóviszonyok, a civil társadalom hagyományai, ereje vagy gyengeségei),
- a centrálisan vagy decentrálisan szervezett állam (a „bottom-up”: alulról felfelé, vagy a „top-down”: felülről lefelé szerveződő intézményrendszer) és az ehhez kötődő hagyományok, amelyek befolyásolják a gondolkodást, a megközelítéseket, az akarat-képzést,
- az ifjúságkutatás hagyományai, kutatási eredményeinek nyilvánossága, alkalmazhatósága, a politikai cselekvés nyelvére való fordítás szakértői képessége (felkészültség).

⁴⁴ Meg kell említenünk, hogy a XIX. században, az 1800-as évek elején Dániában, Frigyes király, amikor megnyitotta kincstárát Grundtvig püspöknek a vasárnapi iskolákat támogató kérésére, megjegyezte: „Szegények vagyunk, de ez még nem ok arra, hogy ostobák maradjunk.”

Az európai ifjúsáspolitikákat összehasonlító tanulmányok rámutatnak arra, hogy az ifjúsáspolitikai megközelítés következetesen azokban az országokban érvényesül, ahol tagolt, differenciált, támogatott intézményrendszer alakult ki az állam- és közigazgatás területein, ahol a civil társadalom és a kormányzat viszonya probléma-megoldó együttműködésekre épül, ahol a fiatalok részvételére lehetőségek kínálkoznak. Az Európai Unió 2001-ben kiadott Fehér Könyve az ifjúságról⁴⁵ nem véletlenül utal a bevezetőjében a „Jó kormányzás”-ra⁴⁶, amely a fő elveket így határozza meg:

- **Nyitottság.** Az intézményeknek sokkal nyitottabbnak kell lenniük, olyan nyelvezetet kell használniuk, amelyet a szélesebb közvélemény is megért.
- **Részvétel.** Az EU politikák minősége, relevanciája és hatékonysága az egész politikai döntéshozatali mechanizmust átható részvételen múlik – a koncepció-alkotástól a végrehajtásig tartó döntési láncolatban. A részvétel erősítése megerősíti a bizalmat azokkal az intézményekkel kapcsolatban, amelyek felelősek a végrehajtásért, és segíti az eredmény elérését.
- **Elszámolhatóság.** A szerepek és a végrehajtás folyamatára vonatkozó szabályoknak világosaknak kell lenniük. Minden EU intézménynek el kell mondani, hogy mit csinál, hogy miért felelős, és vállalnia is kell azért a felelősséget, amit csinál. A Tagországoknak is, és mindazoknak, akik EU politikák megvalósításában vesznek részt, világossá kell tenniük a felelőségeket.
- **Hatékonyág.** A politikáknak hatékonyaknak kell lenniük. A végrehajtásnak világosan megfogalmazott célokra, a jövőbeni hatások értékelésére, és ahol ez lehetséges, a múltbeli tapasztalatok feldolgozására kell épülnie. A hatékonyság attól is függ, hogy az EU politikák végrehajtásában mennyire voltak megalapozottak az előfeltevések, és a döntések a megfelelő szinteken történtek-e meg.
- **Koherencia (összehangoltság).** A politikáknak és végrehajtásuknak koherensnek és könnyen érthetőnek kell lenniük. A koherencia iránti igény nő az Európai Unióban: a célok tartománya szélesedik, a bővítés a különbözőségeket és változatosságokat növeli, az olyan kihívások, mint az éghajlatváltozás vagy a demográfiai trendek átlépik a szakpolitikai határokat, a helyi és regionális önkormányzatoknak az EU politikák végrehajtásába való bevonódása erősödik. A koherencia követelménye határozott vezetést és erős felelősségvállalást jelent az intézmények tekintetében, hogy a komplex problémákra komplex megoldásokat találhassanak.

Látható, hogy az EU által képviselt elvek nagyon kiterjedtek, és nem csupán a központi kormányzatra vonatkoznak. Az ifjúsági munkában való alkalmazásukat a Fehér Könyv a területi és települési önkormányzatokra is kiterjeszti. Célszerű arra is

⁴⁵ I. magyarul: www.mobilitas.hu/dariszi/konyvtar/kiadvany

⁴⁶ „Jó kormányzás” (Good Governance) – az Európai Unió alapelvei a jó kormányzásról (Fehér Könyv az európai kormányzásról – ‘European Governance’, a White Paper (Brussels, 25.7.2001, COM(2001) 428 final, angolul: www.eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf)

tekintettel lennünk, hogy az ifjúságpolitika nem csupán a centrális politikákat, hanem a helyi politikákat is jelenti.

A „jó ifjúságpolitika” egy országban a fiatalok helyzetét jellemző társadalmi tényekből indul ki, és figyelembe veszi a fiatalok nagyobb társadalmi csoportján belül a szociális, kulturális és speciális társadalmi státuszú csoportok sajátos szükségleteit. A helyzet feltárása, a változások követése érdekében támaszkodik a kutatási eredményekre. Sok esetben, az ifjúságpolitikai keretek között megvalósuló programok megalapozása érdekében éppen maga a kormányzat rendel meg kutatásokat. A politikai döntéshozatalért felelősök, a kutatók és a fiatalok (gyakran szószólóik, képviselőik részvételével) együttműködnek az ifjúságpolitikai célok megfogalmazásában és az ifjúságpolitikai programok végrehajtásának felülvizsgálatában, értékelésében.

Az ifjúságpolitika egésze figyelembe veszi a tanuláshoz, a pihenéshez és a „hasznos vagy jelentéssel” szabadidőtöltéshez, a munkapiaci szükségletekhez, az egészséghez, a környezet megóvásához fűződő társadalmi érdekeket, és számít arra, hogy a fiatalok a lehető legközvetlenebbül vesznek részt az ezekhez fűződő érdekek és értékek képviseletében. A részvétel az ifjúságpolitika egészét átható fogalom, és kapcsolódik a fenntartható társadalmi fejlődés, a demokrácia fejlődése, a demokratikus jogállam eszméje és gyakorlata, az összetartó és kiegyensúlyozott társadalom és az ahhoz szükséges gyakorlatok (mint az elfogadás, a szolidaritás, az emberi jogok köznapi képviselete és tiszteletben tartása) nagyobb eszméihez. A részvétel az ifjúságpolitika hozzájárul a felelősség- és kötelezettségvállalás gyakorlással történő elsajátításához.

Az európai országokban a nemzeti ifjúságpolitikáknak:

- jogi-törvényi,
- költségvetési,
- szervezeti,
- személyzeti,
- tartalmi,
- módszertani

aspektusai vannak. Ezen aspektusok vizsgálata alapján készített beszámolók, elemzések egész sora áll a rendelkezésünkre az európai ifjúságpolitikai gyakorlatokból. A tapasztalatok összefoglalásának igényével készített beszámolók közül – példaként – az Európa Tanács által kezdeményezett ún. „nemzeti ifjúságpolitikai beszámolók” összegzését tartalmazó tanulmánykötet megállapításaiból idézünk⁴⁷.

A kötet áttekinti azokat az ifjúságképeket, amelyekkel az egyes országok ifjúságpolitikája „dolgozik”. „A szociológusok régóta vitatkoznak azon, hogy az „ifjúság” inkább társadalmi konstrukció, mintsem biológiai állapotként megha-

⁴⁷ Supporting young people in Europe: principles, policy and practice. The Council of Europe international reviews of national youth policy 1997-2001 – a synthesis report. Howard Williamson. Council of Europe, 2002. (A fiatalok támogatása Európában: elvek, politikák és a gyakorlat. Az Európa Tanács nemzeti ifjúságpolitikákról szóló nemzetközi áttekintő tanulmánya 1997-2001. Összegzés)

tározott. ... A 20. század vége felé a társadalmi és biológiai konstrukcióval kapcsolatos nézetek igencsak megváltoztak annak az elméleti megközelítésnek a hatására, amely az „ifjúságot” mint meghosszabbított életszakaszt vizsgálta. ... Az „ifjúság” koncepciója különböző megközelítéseket vett fel, amelyek nem csupán az életkori határookra reagáltak (mintegy keretbe foglalva a korosztályokat), hanem a korosztályok belső természetére (probléma vagy erőforrás) is. E megközelítések befolyásolják a politikákat. ... Angliában pl. az újonnan létrehozott Gyermek- és Ifjúsági Kormányiszerv a 0-25 éves korosztályokat tekinti célcsoportnak. Ez egy olyan politikai víziót vetít előre, amely a fiatal korosztályok biztonságára és fejlődésére tekint, és az idősebb korosztályokkal kapcsolatban azt mondja, hogy „megfelelő állapotban legyenek ahhoz, hogy rendelkezhesse- nek az életvezetés képességével”. (31.o.) ... A svéd nemzeti beszámolóban olyan fogalommal dolgoznak, amely megalkotásakor óvakodtak attól, hogy az ifjúságot korosztályokként határozzák meg. Ez az ifjúságpolitika nem kíván különbséget tenni és választani az ifjúság értelmezésének két versengő elmélete között (hogy ti. társadalmi kategória vagy életszakasz) ... Bizonyára lenne értelme annak, hogy világos különbséget tegyünk a gyermekek, a kamaszok és a fiatal felnőttek között – mert ezek olyannyira jellegzetesen különböző életsza- kaszok, hogy mindegyiknek saját szükségletei és elvárásai vannak. (32.o.)

Az ifjúság kategorizálása, az ifjúságkép koncepcionálása része az ifjúságpo- litikáknak! – mondja ki ez az összefoglalás és így folytatja: Az ifjúságpolitika konstruálása szintén része a folyamatoknak. Itt a szerző az alábbi vizsgálati szempontokat vezeti be: „az ifjúságpolitika koncepciója és a koherencia szem- pontjából fontos: lefedés (földrajzi és szociális csoportok), kapacitások (a kormá- ny szerepe, illetve a kormányzat és az ifjúsági szervezetek közötti kapcsolat), kompetenciák (a képzettségi követelmények és képzések), együttműködés (koo- peráció), összehangolás (koordináció), koherencia (hierarchikusan és horizon- tálisan), költségek (pénzügyi és a személyzeti erőforrások vonatkozásában”).

„Általánosságban azt mondhatjuk, hogy 'integrált' ifjúságpolitikára van szükségünk. Az ENSZ vitatja ezt, hiszen állítása szerint a tagországok 90%-ában általában az oktatás és a képzés a domináns politika. Az integrált poli- tika lehetséges eléréséhez szükséges politikai struktúrák olyan szektorok-közi döntéshozatali eljárásat tesznek lehetővé, amely hatással van a fiatalokra, és le- hetővé teszi a fiatalok bevonódását a döntéshozatalba. ... Ahogy a finn nemze- ti beszámoló leszögezi: „...az ifjúságpolitika mint egy koncepció a (nemzetközi,) nemzeti, regionális (területi) és helyi politikai döntések sorozata, amely külön- böző közpolitikai szektorokat érint (mint pl. az oktatás, képzés, lakhatás, egészség). Ez a fiatal népesség egészére éppen úgy vonatkozik, mint a teljes népességen belüli speciális társadalmi csoportokra (pl. fiatal nők, etnikai ki- sebbségek). Különleges figyelmet fordíthat olyan területekre, amelyek külön megközelítéseket kívánnak (fiatal anyák, etnikai kisebbségi csoporthoz tar- tozó munkanélküliek). Az ifjúságpolitika ezen különböző szintjei számos sze-

replőt és végrehajtót érintenek mind az adminisztráción belüli, mind az azon kívüli területeken. Kutatási eredmények, ifjúsági szervezetek, médiumok, a társadalmi értékek védelmezői és különböző nyomásgyakorló csoportok mindegyike megpróbálja befolyásolni az ifjúságpolitikai dimenziókat meghatározó politikai döntéshozatalt, amely a lehetséges, vagy – éppen ellenkezőleg – nem feltétlenül „a lehető legjobb módja a fiataloknak a társadalomban való pozitív fejlődésének”. „Amit cselekszenek, az meghatározza az ifjúságpolitika tartalmait.” (36.o.) ... (Másutt) „...mind az ész, mind a holland beszámoló alapján a nemzetközi szakértő csoport úgy fogalmazott, hogy ezek „paternalista” ifjúságpolitikák. Ennek az volt az oka, hogy hiányolták a „fiatalok hangját”, amely a nemzeti ifjúsági tanács hiányára volt visszavezethető. E szempontból a holland ifjúságpolitikát úgy jellemezték, hogy „fennmaradt paternalizmus”, amely a „védelemre” és a „megelőzésre” koncentrál. A holland ifjúságpolitika szakítani kíván a paternalizmus kihívásaival, és egyúttal jól illusztrálja azt is, hogy milyen nehéz ettől megszabadulni...” (37.o.) ... Az európai ifjúságpolitikákban két alapvető megközelítés válik meghatározóvá: úgymint a fiatalok mint erőforrás és nem (csupán) probléma, illetve a polgári szerepek és a kirekesztés elleni küzdelem. Az európai ifjúsági miniszterek konferenciái 1985-től (I.: Strasbourg, II.: Oslo 1988., III.: Lisszabon 1990., IV.: Bécs 1993., V.: Luxembourg 1995., VI.: Bukarest 1998.) más prioritásokat is hangsúlyoztak, mint: a részvétel, az esélyegyenlőség, a fiatalok szociális helyzete, az átfogó és integrált ifjúságpolitika, a nem-formális oktatás/képzés.

Az elemzésben tárgyalt országok által készített és róluk szóló jelentések alapján az ifjúságpolitikai prioritások a következőket foglalták magukban: személyes fejlődés és civil aktivitások, a lehetőségek támogatása, a részvétel alkalmainak és lehetőségeinek támogatása, a fiatalok szervezeteinek és közösségeinek támogatása és a részvétel, bevonódás segítése, ifjúsági munka a politikai részvétel érdekében, a fiatalok életlehetőségei, a függetlenedésük támogatása, oktatás és szakképzés, oktatás és munkaerőpiac, oktatás és oktatási feltételek, oktatás és társadalmi integráció, nemzetközi kapcsolatok, a fiatalok kirekesztésének megelőzése, marginalizálódott fiatalok segítése, a fiatalok kreativitásának kibontakozásához nyújtott támogatás (39.o.).

Az ifjúságpolitika területeinek és prioritásainak meghatározása tehát alapvetően felfogásbéli kérdés – politikai döntésekben formálódik. A döntéshozatal módja és módszerei döntő hatással lehetnek a tartalmakra, minthogy az is, hogy milyen módon hallathatják a fiatalok a hangjukat a folyamatban. Ki formálja a politikákat? A politikai társadalom? A társadalom?

A fent megkezdett idézet folytatása: Az ifjúságpolitikai intézmények kialakítása függ az állam- és közigazgatási szerkezettől. Az eddig idézett összefoglaló áttekinti az ifjúságpolitikai intézményeket, és azt, hogy ezek munkáját hogyan segíti a törvényalkotás. Megállapítja, hogy több országban született speciális ifjúsági törvény – de hozzáteszi azt is, hogy ezek egy része valójában az ifjúsági

munka és az iskolai nevelés területeit szabályozza, kisebb része az „integrált ifjúságpolitikát”. Áttekinti továbbá azt, hogy e törvények hatására hogyan alakultak a pénzügyi/financiális helyzetre, a végrehajtás intézményeire vonatkozó viszonyok. Itt kitér az országos és a helyi struktúrákra, valamint bevezeti a „vertikális” és a „horizontális” struktúrákat, tárgyalja az ifjúsági szervezeteket. Felsorolja az azonosított tartalmakat, amelyek: oktatás, képzés, foglalkoztatás, ifjúsági munka és nem-formális képzések, egészség, lakhatás, szociális biztonság, család- és gyermekjóléti politika, szabadidő és kultúra, ifjúsági igazságszolgáltatás, nemzetvédelem és katonai szolgálat (ahol kötelező katonai szolgálat, illetve polgári szolgálat van). További áttekintésben az ifjúságpolitikai küldetéseket összegzi: a részvétel és polgári szerepek, a kirekesztés és diszkrimináció elleni küzdelem, információs politika, multikulturalitás és kisebbségek, mobilitás és nemzetközi környezet, biztonság és védelem, esélyegyenlőség. (49-117. o.)

Talán ebből is látható, hogy az európai ifjúságpolitika – a törekvések, a szándékok tekintetében – az egyes országok különbségei mellett számos hasonlóságot mutat. Az európai elemzések és az európai példák azt jelzik, hogy:

- a „jó” ifjúságpolitika megalkotása és fenntartása a politikai döntések kihívásait rejtik, és a politikai társadalom (országgyűlés, képviselők, kormány) közreműködésének minőségétől függenek,
- a fenntartható társadalmi fejlődés, a kiegyensúlyozott társadalom eszméje, az európai értékek képviselése ifjúságpolitikát kíván – hiszen az olyan szakpolitika, amely kiszámíthatóvá teszi a társadalom jövőjét,
- a „jó” ifjúságpolitika tartalmi közös döntéshozatali eljárásokban formálódni kezd, és ebben a fiataloknak „hallatniuk kell” a hangjukat,
- az ifjúságpolitikának szervezet- és intézményrendszere van, amely segíti és támogatja a civil társadalomból érkező kezdeményezéseket,
- az ifjúságpolitika feltételeket, lehetőségeket biztosít az ifjúsági munka számára.

Az ifjúságpolitikáról szóló általános fejtegetéseket egy Peter Lauritzen-től származó üzenettel⁴⁸ zárjuk:

„21 megjegyzés a 21. század kezdetén az európai ifjúságpolitika és oktatás számára

A közös identitás hét eleme

- 1. Erőforrásként adjatok helyet a fiataloknak a társadalomban a munkapiacban, az oktatásban, a kulturális életben és a közügyek gyakorlásában, és fogjátok fel az ifjúságpolitikát úgy, mint humán erőforrás-politikát!*
- 2. Erősítsétek a fiatalok részvételét az államéletben és a társadalomban, a gazdaságban és a kulturális ügyekben!*

⁴⁸ L.: *Eggs in a Pan*, 390-392. o. ford.: a szerk. (A szöveghez a kötet szerkesztői a következő megjegyzést fűzték: nem teljesen világos, hogy Peter mikor írta ezt a szöveget, és az sem, hogy vajon az Európa Tanács Ifjúsági és Sport Igazgatóságának szánta-e. Azonban olyan általános kihívásokra válaszol, amelyek túlmutatnak az ET keretein.)

3. Építsétek fel az európai polgári szerepeket, és tanítsátok rá a fiatalokat!
4. Alakítsátok ki a gyermekek és fiatalok speciális jogait az emberi jogok rendszerén belül!
5. Építsétek fel a tanulás-központú Európát olyan tanuló szervezetek segítségével, ahol a fiatal az idősebbtől, az idősebb a fiataltól tanulhat!
6. Támogassátok a fiatalok nemzetközi kapcsolatait és hálózatait projektek és a nem-formális képzésekkel kapcsolatos konkrét tapasztalatok megosztásán keresztül!
7. Alakítsátok ki az interkulturális képzések európai sztenderdjeit az ifjúsági munkások képzései számára!

Két alapvető attitűd

8. Lépjétek át a hatékony ifjúsági munkát hátráltató bürokratikus akadályokat a még el nem fogadott területekre való átlépéssel is, csakúgy, mint az iskolában és az iskolán kívüli képzésekben, az egyetemeken és a diákszervezetekben, a szociális és ifjúsági munkában és egyesületekben, a sport és a kulturális környezetben! – Egyik ilyen forma sem „birtokolja” a fiatalokat; oda mennek, ahova akarnak.
9. Folytassátok a Rasszizmus, az Antiszemitizmus, az Idegengyűlölet és az Intolerancia elleni küzdelmet, támogassátok a kisebbségi fiatalok kulturális és politikai jogait!

Hat alapvető orientáció

10. Fejlesztétek az összeurópai együttműködést decentralizált tudás- és képzési központok létrehozásával!
11. Támogassátok az ifjúsági információszolgáltatást és az új technológiák alkalmazását az ifjúsági munkában!
12. Folyamatosan fejlesszétek és tökéletesítsétek az ifjúságpolitikai fejlesztések és képzések intézményeit, úgymint az Európai Ifjúsági Alapítványt, az Európai Ifjúsági Központokat Strasbourgban és Budapesten, a Kormányzó Tanácsot [Irányító Testületet – CDEJ] és munkacsoportjait, a kutatási és dokumentációs részleget!
13. Fokozzátok az erőfeszítéseket a hátrányos helyzetű fiatalok nemzetközi projekteken történő részvétele érdekében!
14. Támogassátok a nemzeti ifjúsági tanulmányokat, és eredményeiket hasznosítsátok a nemzetközi diskurzusokban!
15. Alakítsátok ki az ifjúságpolitika azonos értelmezését a tagállamokban, folytassátok a jó példák megismertetését, és törekedjétek a tagországok még erősebb egységére!

Négy új munka-prioritás

16. Fordítsatok erőforrásokat az ifjúsági munka innovációinak megismerésére találkozókon, képzési programokban és projekteken, valamint alakítsátok ki világos prioritásokat, amikor a politikai, oktatási és praktikus célokat határozzátok meg az ifjúsági területen!

17. Alakítsatok ki képzési célokat az ifjúságpolitikai tartalmakról folytatott diskurzusok során, építsetek kapcsolatokat, és fejlesszétek tovább a költségvetési és személyzeti erőforrások rugalmas alkalmazását!
18. Az oktatástól a képzési konzultáció felé – lépjétek tovább az ifjúsági területen a felhasználók és a személyzet közötti „képzési szerződés” dolgában, még inkább felhasználó-központú szervezetek, illetve világos képzési és tanulási ajánlatok, részvételre orientált képzési programok segítségével!
19. Hozzátok létre az Európai Képzési Hatóságot az Európai Unióval való együttműködésben!

Két pont újabb pont, hogy ne felejtjük el

20. Fenntartva a fiatalok számára az elérhetőséget és a hozzáférést, legyetek nyitottak az ifjúsági kultúra jelenségeire és az életstílusokra, hozzatok létre vonzó tereket a multikulturális alkotómunka számára, mérsékeljétek, amennyire csak lehet, a hierarchikus és bürokratikus viszonyokat, és maximálisan adjatok helyet a kifejezés szabadságának!
21. Minél több partnert kapcsoljatok be a munkába, győzzétek meg a közvéleményt annak értékeiről, és szerezzétek minél több kormányzati támogatást, legyetek sokkal jobbak és bátrabbak a munka eredményeinek publikálásában, és legyetek még láthatóbb példája a jövő európai társadalmának!”

2.12. HELYI IFJÚSÁGPOLITIKA

Az eddigiekből az következik, hogy a *helyi ifjúságpolitika a fiatalok érdekében és a fiatalokkal együttműködésben kialakított és megvalósított helyi közpolitika*. Nyilvánvaló, hogy ez a település méretei, elhelyezkedése, lehetőségei és adottságai, illetve a rendelkezésre álló erőforrások függvénye. Egy nagyváros vagy egy kistelepülés más-más módon közelíthet a helyi politika-alkotás kérdéseéhez. Sok esetben – elsősorban kisebb településeken – nem is tudatosulhat az, hogy amit „csinálnak”, az helyi politikai tevékenység. A természetes léptékű szomszédságokra, személyes és közvetlen ismeretségekre, illetve a közelségre épülő helyi társadalmi viszonyokban a tervek személyes beszélgetésekben formálódnak, a végrehajtást a személyes fellépések segítik. Ennek ellenére ne mondjunk le arról, hogy a helyi–települési viszonyok között is tervszerű, tudatos tevékenységeket végezzünk a fiatalokkal, a fiatalok érdekében. A helyi társadalom szükségletei között számolnunk kell a fiatalok igényeivel, szükségleteivel is.

Az állandóság, a rendszeresség, a kiszámíthatóság, a részvétel és a támogató-sok elveit célszerű figyelembe vennünk. A helyi ifjúságpolitikában ajánlatos nem a „tűzoltásra”, hanem távlatos célokra tekintenünk, és erről a fiatalok véleményét is megismernünk, meghallgatnunk. Csak akkor számíthatunk aktív közreműködésükre, ha mindig érzik, hogy számítanak rájuk, hogy fontosak. Folyamatok elindítása és folyamatok kezelése a feladat még egy olyan településen is, ahol viszonylag

kevés erőforrás áll a rendelkezésünkre. A **4. fejezetben** részletesen szólunk a települési önkormányzatok ifjúságpolitikájáról. Mind abban, mind az **5. fejezetben** részletesebben is bemutatjuk a Települési és Regionális Önkormányzatok Európai Kongresszusa (Congress of Local and Regional Authorities in Europe, CLRAE) által készített, „Ajánlás a fiatalok részvételéhez a települési és a regionális önkormányzatok életében” című, 2003-ban frissített dokumentumot mint egy olyan példát, amely a helyi ifjúságpolitikai tervezés és végrehajtás számára ad javaslatokat, hasznosítható ötleteket.

WEB – EHHEZ A FEJEZETHEZ:

• Kulcsszavak:

ifjúság * ifjúsági * fiatalok * ifjúságkutatás * ifjúsági felmérés * ifjúsági cselekvési minták * szociológia * generáció * „Y generáció” * „X generáció” * szubkultúra * ifjúság és társadalom * fiatalok és társadalom * szocializáció * fiatalok szocializációja *

• Illusztrációk:

- „Idővonal-gyakorlat”
- „Egy ifjúságpolitikai felfogás...”
- „Életkori keretek” – összefoglaló táblázat
- Gyurkovics Tamás: Egy időben születtek című cikk
- Valamit a szubkulturákról
- Európai Közösségek Bizottsága, Brüsszel, 30.05.2005. COM (2005) 206
- Csata Zsombor: Ifjúság és közélet az Új Ifjúsági Szemle hasábjain
- Európa Tanács Ifjúsági Irányító Testület (CDEJ) 36. ülés, 2006. március: Ifjúságpolitikai követelmények az Európa Tanácsban
- A Magyar Köztársaság Kormánya J/2843. számú Jelentés a gyermekek és az ifjúság helyzetéről, életkörülményeinek alakulásáról és az ezzel összefüggésben a 2005. évben megtett kormányzati intézkedésekről
- A győri ifjúság véleménye a városról és önmagukról

3. fejezet: Ifjúsági munka – ifjúságsegítői tevékenységek

Ebben a fejezetben...

beszélgetést kezdeményezünk arról, hogy mi is az ifjúsági munka. Arról szeretnénk meggyőzni az Olvasót, hogy ez éppen olyan emberi tevékenység, mint olyan sok másik. Ennek azért látjuk a szükségét, mert ez az emberi tevékenység – más szakmákkal való összehasonlításban – még mindig keresi a helyét Magyarországon. Ebben a helykeresésben módszereket tanul és közvetít, „csinál” különböző dolgokat – itt ennek szeretnénk utánajárni. Mit is csinál az ifjúságsegítő vagy az ifjúsági munkával foglalkozó személy? Mivel, hol, mikor, hogyan dolgozik?

3.1. AZ IFJÚSÁGI MUNKA EURÓPAI HAGYOMÁNYAI

*„Muszáj mindig megoldásokhoz jutni?
Nem élvezhetnénk egy kicsit a problémát?”*

(ismeretlen)

Az „ifjúsági munka” kifejezést nagyon gyakran használjuk az európai találkozókön. Ez tulajdonképpen egy nemzetközi kifejezés tükörfordítása. (Az angol „youth work”, a német „jugend arbeit”, a francia „travail de jeunesse”, az orosz: „rabota mologyezs” /fon./ ugyanaz.) Úgy tűnik, hogy ennek a kifejezésnek a terminológiák közötti rögzülése a XX. század elején kezdődött. Nagyon változatos jelentésekkel gazdagodott az azóta tartó történelmi folyamatban – és ezeket az új, „rárakódó” jelentéseket mindig nagyon konkrét társadalmi és politikai gyakorlatok formálták. A fogalmat sokszor sajátította ki a politika („kommunista” vagy „nemzetiszocialista” ifjúsági munka), sokszor kötötte magához egy-egy társadalmi intézmény (iskola, egyház, mozgalom). Az a történelmi tapasztalat, hogy az ifjúsági munkát mind a politikai, mind az intézményi kisajátítási szándékok ellen védeni kell! Az ifjúsági munka az egész társadalom szolgálatában és nem egyik vagy másik politikai ideológia vagy irányzat, vagy egyik vagy másik társadalmi intézmény kizárólagos szolgálatában áll!

Ezt a fogalmat ma, a XXI. században már politikai jelentéstől megtisztított módon mind az állami intézményrendszer, mind a civil társadalom egyaránt otthonosan, gyakran használja. Alkalmazza hivatásos és önkéntes, elemző és szakértő. *„Az ifjúsági munka gyakorlata világszerte nagyon változatos, és ezt el kell fogadnunk, nem kell egyetlen modellt követnünk. Az ifjúsági munka meghatározása a különféle gyakorlatok nagy családjának gyűjtőneve, és ez elégséges kereteket biztosít a számunkra.”* – mondja az amerikai Michael Baizermann. Mások úgy gondolják, hogy célszerű lenne egyetlen, egységes és mindenhol alkalmazható meghatározást használni.

Az ifjúsági munka meghatározásával kapcsolatos igények gyakran nem mindig esnek egybe azoknak az igényeivel, akik közvetlenül a fiatalokkal dolgoznak, akik ezért arról, hogy e meghatározások valójában mit is érnek a fiatalok számára, bővebben rendelkeznek közvetlen tapasztalatokkal. Ezek a tapasztalatok bizonyára azt mondatnák velük, hogy a „fiatlokat bizony nagyon nem érdekli az, hogy ki hogyan határozza meg, definiálja az ifjúsági munkát”.

Valljuk be egyértelműen: az ifjúsági munka meghatározására nem a fiataloknak, hanem sokkal inkább a velük foglalkozóknak van szükségük. A meghatározásra vonatkozó igényeink magukban rejtik a módszertanok és módszerek iránti igényeket és azokat a szakmai szükségleteket, amelyeket a gyorsan változó helyzetek keltenek bennünk. Az ifjúsági munkát ugyanakkor persze szeretnénk úgy meghatározni, hogy ezt a meghatározást mások is megérthessék, és ráadásul szeretnénk napi tevékenységeinkhez támogatásokat kapni ezekből a meghatározásokból, erőt méríteni a megértésből és az elfogadásból.

Ezért gondoljuk azt, hogy az ifjúsági munka meghatározását befolyásolja, hogy a definíció készítőjének milyenek a körülményei, a munkafeltételei, az ismeretei és a szakmai tapasztalatai, vagyis:

- a státusza, a foglalkoztatási körülményei (az, hogy hivatásos, önkéntes, vagy pl. kortárssegítő, illetve szakértő vagy politikus) – és ez egy nézőpont,
- az a hely, az a tér, ahol a személy a fiatalokkal kapcsolatos tevékenységeit végzi (nemzetközi vagy honi intézmény, civil szervezet – és az ezek működésére vonatkozó belső szabályok), valamint azok az elvárások, amelyeket ezeken a helyeken megfogalmaznak,
- az a mód, ahogy a fiatalokkal és a fiatalok érdekében tevékenykedik (a foglalkoztatási körülményei, a besorolása, az, hogy közvetlenül vagy közvetett módon foglalkozik a fiatalokkal), vagyis az, ahogy az ifjúsági munkára ráláthat – a személyes tapasztalatok.

Ma Magyarországon kettős törekvés figyelhető meg. Az ifjúsági szakmai törekvések a szakma elfogadtatására, más szakmacsoportok közé való beilleszkedésre, a más szakmákkal való egyenrangúság státuszának elnyerésére irányulnak. Ehhez a fogalmak és meghatározások megszilárdulására van szükség, és sokan úgy gondolják, hogy a szakmai nyelv megalkotása ehhez alapvetően fontos. Egyesek e „szakmai szótár” megalkotásának megoldásait az európai – elsősorban angol – szókincs lefordításában és magyarításában keresik, mások egy olyan „vegyes nyelv” alkalmazása mellett foglalnak állást, amely az eredeti angol szakszavakat magyar kifejezésekkel vegyíti. Ezért ilyen mondatokat hallhatunk tőlük: „Ezen a képzésen facilitáltam, hogy a résztvevők multiplikátor hatást érjenek el.”

Ezeket a szavakat azért vegyítjük egymással, mert a facilitálásra nincsen magyar szavunk, mint ahogy nagyon nehezen tudnánk lefordítani az „empowerment” vagy az „engagement” kifejezéseket is, amelyeket szintén megtanultunk a nemzetközi találkozókön. Ezek a találkozók a magyar ifjúsági munka számára igazán 1989-ben kezdődtek el. A kinyíló új lehetőségek bontották le valójában azokat a nagyon szűk körökre kiterjedő monopóliumokat, amelyeket a korábbi rendszer olyan gondosan épített és óvott. A '90-es évektől kezdve egyre többeknek adatott meg, hogy személyes és közvetlen tapasztalatokat szerezzenek arról, hogy hogyan is csinálják az ifjúsági munkát Európában, és hogy ott mit is értenek rajta. Sokan voltak olyanok is, akiket ez az élmény úgy ért, hogy nem tudtak közvetlenül beszélgetni a külföldi kollégákkal, mert egyszerűen csak anyanyelvükön tudtak kommunikálni: tolmácsolásra voltak utalva ahhoz, hogy megérthessék az üzeneteket, és hogy továbbíthassák a maguk üzeneteit. A '90-es évek legvégére alakultak ki annak a feltételei, hogy a közvetlen és személyes kommunikációra, vagyis az idegen nyelven való beszélgetésre képes kollégák kerüljenek többségbe az európai kapcsolatokba. Emellett az, hogy az EU-hoz való 2004. május 1-jei csatlakozást megelőzően már megnyílt az EU „Ifjúság 2000-2006” (YOUTH) Programja a magyar pályázók számára, azt eredményezte, hogy az európai ifjúsági munkával kapcsolatos módszerek, megoldások, példák, megfogalmazások egyre nagyobb felületen keresztül

érték el Magyarországra és ütköztek-találkoztak a magyar társadalom realitásaival, a magyar fiatalokat segítő kezdeményezésekkel.

Európában azt tapasztaltuk, hogy az ifjúsági munkának több megfogalmazása ismeretes. Ifjúsági munkát különböző európai országokban különbözőképpen végeznek. A nagy európai szervezetek (az Európa Tanács (ET), az Európai Unió (EU), az OECD) rendelkeznek ifjúságpolitikai elképzelésekkel. Ezek a szervezetek nagy gondot fordítanak arra, hogy különböző megközelítésekben a közösen és együtt vállalható felfogásokat megkeressék, és hogy megteremtsék ezek vállalásának lehetőségeit. Ebben pl. az ET és az EU nagyon szorosan együttműködik egymással (l.: a két szervezet közötti együttműködést ifjúsági területen – „Youth Partnership”). Az Európai Unió közösségi jogalkotásának („acquis communautaire”) az ifjúsági ügyek nem részei, miközben az oktatás és szakképzés, a mobilitást segítő intézkedések, a szociális politikák területein politikai prioritásnak számít az, hogy milyen közösségi akciók és támogatások szolgálják az EU-ban élő fiatalok felkészülését a jövő kihívásaira. Az EU nézőpontját, felfogását, ifjúságpolitikáját a 2007-2013-as uniós költségvetési ciklusban elsősorban a Fiatalok Lendületben Program pályázati elvárásai, valamint a különböző akciók, kampányok, munkaformák közvetítik (Fehér Könyv, Euro-med Youth Platform, SALTO stb.). Az ET nézőpontját ugyanígy: akciók és kampányok (pl. „Te is más vagy, Te sem vagy más”), munkaformák (képzések, szakértői találkozók, konferenciák, az Európai Ifjúsági Alapítvány (EYF) támogatásai), politikai találkozók (kormányközi együttműködések, ifjúsági miniszterek európai találkozói) és ifjúsági területen egy egyedülálló működési mód és intézményirányítási gyakorlat, az ún. co-management, közvetítik.

Az ezekben a lehetőségekben való részvétel mindig az európai felfogások, gyakorlatok és példák tanulását jelenti. Ezért tehetjük fel a természetes kérdéseket: Mit is látunk Európában? Mit jelent az ifjúsági munka Európában? Jegyezzük meg azt is, hogy az „európai” állandó jelzője lett a tisztességnek, a kiszámíthatóságnak, a szavahihetőségnek, a minőségnek és a színvonalnak. „Európai-dialógusnak” a demokratikus, nyitott, mások véleményét is meghallgató és azt tiszteletben tartó diskurzust nevezünk. Az „európai” a szóhasználatunkban azt jelenti, hogy minőséget, állandóságot, szavahihetőséget és kiszámítható viszonyokat kívánunk magunknak és másoknak – azt is, többek között, hogy NE kelljen olyan dolgokkal foglalkoznunk, amelyeket egyébként másoknak a kötelessége megoldani.

Azt látjuk, hogy az európai országokban kialakult ifjúságpolitikai felfogások és az ifjúsági munka gyakorlatai mögött különböző hagyományok „állnak”:

- társadalmi-történelmi hagyományok (pl. a segítség felfogása, hagyományai, a családi nevelés hagyományai, az ifjúságkép hagyományai, a fiatalok társadalmi szerepeivel kapcsolatos hagyományok, a társadalmi munkamegosztásra vonatkozó hagyományok),
- az állam és a „jóléti állam” feladataival kapcsolatos felfogások és az ebből következő állami feladatok, illetve az ennek a nyomán kialakult társadalmi szolgáltatásokhoz kötődő hagyományok és elvárások,

- a tartós gazdasági helyzet, a nemzetgazdaság állapota és a nemzetgazdaság globális gazdasághoz való alkalmazkodásának képességével összefüggő hagyományok (nem csupán a „gazdag” és a „szegény” ország, hanem az adottságok és a lehetőségek, országa”),
- az adott országban kiépült szociális, kulturális, oktatási rendszer, amely mögött ott található az ezek kiépüléséhez vezető úthoz kötődő hagyományok (politikai, kulturális, egyházi/vallási),
- az adott ország civil társadalmá és a civilség hagyományai,
- az adott országban vallott ifjúság-felfogás, társadalmi ifjúsággép és az ezekhez kapcsolódó hagyományok,
- az adott országban élő fiatalok szerveződéseinek hagyományai, az újdonságok és innovációk elfogadásával kapcsolatos hagyományok (amelyek az egyesületi élet, egyesületi szövetségek, korporatív megoldások az állam és a civil társadalom kapcsolataiban, vagy a korszerű környezet és az IT állapotában, illetve a „szövetkezések kategóriáiban” érhetők tetten).

Az ifjúsági munka vonatkozásában az európai gyakorlat:

- a társadalmi hagyományok és helyzetek,
- a késztetések, a felismerések,
- az adottságok és a lehetőségek

szempontjából színes, tarka, eltérő képeket mutat.

*„Egység a sokféleségben. / United in diversity”
(EU jelmondat)*

*„A feladatunk nem az egység, hanem a sokszínűség
harmóniájának megteremtése”*

(Hamvas Béla)

Úgy tűnik, hogy az európai ifjúsági munkát alapvetően az alábbi „nagy iskolák” gazdagították és termékenyítik meg. Ezek az iskolák egy történelmi folyamatban – a fentiekben leírtak alapján –, eltérő hagyományokat követve alakultak ki, és azokat a kereteket, amelyek a nemzetközi együttműködések jóvoltából erős kölcsönhatást teremtenek közöttük, az európai integrációs folyamatok szilárdították meg. Azt kell mondanunk, hogy a nemzetközi ifjúsági együttműködések nagyobb kérdéseiben mind a mai napig elsősorban az lendíté elöbbre a dolgokat, hogy a „nagy iskolák” képviselői éppen hol tartanak, és milyen innovatív megoldásokkal állnak elő.

Az európai ifjúsági munka ún. „nagy iskolái”:

- az angolszász (Egyesült Királyság: Anglia, Skócia, Wales és Észak-Írország, az Ír Köztársaság), amely erősen érezteti hatását a Benelux országokban is, illetve a legerősebb nemzetközi közvetítő nyelvet használóként minden térségre, ahol vannak angolul beszélők, illetve jelentős hatással van az ifjúságkutatásokra és az ifjúsági munka szakmai módszereire.

A legfontosabb szakszavaink az angol nyelv közvetítésével terjedtek el. Érdekes a Google keresőben rákeresni a „citizenship”⁴⁹, „youth policy”, „youth work”, „youth participation” szavakra és megnézni azt, hogy hány találatot érünk el. Az ifjúsági munka meghatározásaihoz idézzük itt az Ír Köztársaságban 2001-ben elfogadott ifjúsági törvényben található bekezdést: „Az ifjúsági munka olyan tervezett, tudatos programokat jelent, amelyeket a fiatalok – önkéntes tevékenységekben való részvételen keresztül – személyes és társadalmi fejlődése érdekében alkotunk, amelyek kiegészítik az iskolában vagy a szakképzésben kapott tudást, és amelyeket kiteljesít a fiatalok önkéntes szervezetekben végzett aktivitása.” Az angolszász iskola vonatkozásában figyelemre méltó a szakmai szervezetek sztenderd-képző szerepe⁵⁰. Az angol ifjúsági munkások („youth worker”-ök) szakszervezete nagyon fontos szerepet tölt be ennek a sajátos munkaterületnek a társadalmi és politikai elismertetésében. Az angol ifjúsági munkának ez adja az erejét. Miközben pl. az angol kormányának tulajdonképpen nincsen ifjúsági minisztere, és az angol kormányzati ifjúságpolitikát a külföldi kapcsolatokban sokszor a British Council képviseli, addig mindenütt, ahol fiatalok vannak a brit társadalomban, ott találjuk az ifjúsági munkát, amelynek tevékenységi spektruma nagyon széles és lényegében átfogja a fiatal életének minden egyes aspektusát. Az angol ifjúságkutatás szintén iskolateremtőként hat.

- a német (Német Szövetségi Köztársaság, Ausztria, Svájc), amely részben érezheti hatását a Benelux országokban és a kelet-közép-európai térségben, a bal-ti országokban és Oroszországban, jelentős hatással van az ifjúságkutatásokra és az ifjúsági munka törvényi feltételeivel összefüggő megoldásokra, valamint az ifjúsági munkával hivatásszerűen foglalkozók képzéseire:

A német „Jugendarbeiter”, szociálpedagógus, alkalmazási, képzési követelményeinek akkor tud megfelelni, ha a legalább három éves képzést követően „szociálpedagog(in)” végzettséget szerez. Németország szövetségi köztársaság, ahol az egyes tartományok meglehetősen önállósággal dolgoznak ki és tartanak fent különböző társadalmi kérdésekkel kapcsolatos köz- és szakpolitikákat. Ifjúsági ügyekben az egységes felfogást a szövetségi „Gyermek- és ifjúságsegí-

49 A „Citizenship” olyan angol fogalom, amelynek a magyarátsa nem egyszerű. A „citi”-szógyökér egyértelműen a közösségre, város-/település-közösségre (city) utal, a francia „citoyen” kifejezés a polgár és a közösség többdimenziós kapcsolatára. A „citoyen” nem alattvalója az „Államnak”! A „citizenship education” kifejezést Magyarországon szívesen „állampolgári nevelésként” nevezzük meg. Az állampolgár kifejezés alkalmazásával azonban – az eredeti szóhasználat szerint – alapvetően csak a polgár és az állam kapcsolatára utalunk, miközben a „citizen” szóban ennél sokkal többre: a befoglaló közösségre történik utalás. Természetesen a mi állampolgár-felfogásunk magában foglalja értelmezésünkben a kulturális és nyelvi közösséghez való tartozást is: „magyar állampolgárnak lenni” azt jelenti a számunkra, hogy alapvetően magyarok vagyunk. Ezért okoz nehézséget a „European citizenship” fordítása, hiszen, ha azt mondanánk, hogy „európai állampolgár” nagyot tévedünk, hiszen „Európai Állam” nincsen. Az Európai Unió nem állam, még akkor sem, ha vannak államszerű vonásai. A „European Citizen” ideája az a polgár, aki otthon van Európában, és a saját közvetlen közösségében cselekszik európaiként. Ezért tesszük zárójelbe a szövegben az (állam)polgár összetételt – jobb híján. (a szerk.)

50 Az angol ifjúsági munka sztenderjeiből a web-es illusztrációk között közlünk részleteket.

tői törvény” (Kindern- und Jugendhilfe Gesetz) tartalmazza, amely törvény normatív, és amely ott írja elő az egységes normák alkalmazását, ahol a fiatalokkal a lehető legközvetlenebbül foglalkoznak – vagyis a településeken. A „szocial-pedagóg” tehát típusosan a települési önkormányzat, az általa fenntartott intézmény, vagy – a települési önkormányzattal feladat-ellátási szerződésben – a hivatkozott törvényben megfogalmazott intézményi és intézkedési, szolgáltatási normák ellátására szerződött civil szervezet alkalmazásában áll. A törvényből következő meghatározás⁵¹ szerint az ifjúsági munka „alapvetően az iskolán kívüli tevékenységek nagyon széles körét foglalja magában”, „a tevékenységeket nem lehet uniformizálni, [az ifjúsági munka] sokkal inkább egy plurális válasz a fiatalok szükségleteire, amelyek eltérően fejlődnek ki a különböző társadalmi terekben. [...] az ifjúsági munka különbözőképpen jelenik meg a különböző helyzetekben, és alapvetően az időtől és helytől függ, hogy hogyan.” Az iskolán kívüli ifjúsági munka kiegészíti a családot, az iskola és az egyéb elfoglaltságok világát azzal, hogy „olyan általános készségeket és képességeket tanít a fiataloknak, amelyekre szükségük van ahhoz, hogy szervezhessék életüket, meghatározhassák jövőjüket. Segíti őket abban, hogy a társadalom aktív tagjaivá váljanak, és hogy kimutathassák a társadalom iránti elkötelezettségüket. A politikai részvételhez szükséges készségeket és képességeket tanít, amelyek segítik a fiatalokat abban, hogy jobban értssék a társadalmat és az állam működését, hogy kialakíthassák a véleményüket, hogy képesek legyenek konfliktusok kezelésére, hogy felismerjék jogaikat és kötelezettségeiket, és bátorítják őket abban, hogy részt vegyenek egy nyitott, liberális, demokratikus társadalomban és kormányzati rendszerben, valamint közreműködjenek annak fenntartásában. [...] Olyan szociális készségeket és képességeket tanít, amelyek bátorítják a fiatalokat abban, hogy kiálljanak a jóléthez való jogokért, és segítsék azokat, akiknek segísége van szükségük a különböző hátrányok miatt. [...] kulturális aktivitásokkal hozzájárul ahhoz, hogy a fiatalok kipróbálják a kreatív, művészeti kifejezőmódokat, támogatja az esztétikai nevelést a mindennapokban, különösen az alkotóművészetek területén (irodalom, képzőművészet, film és videó, fotó, modern média, zene, dráma és színház, tánc ...) [...] hozzájárul a természet és a környezet tiszteléséhez és megóvásához szükséges aktív viszony kialakításához ...”

- a skandináv (Svédország, Finnország, Dánia, Norvégia, egyes balti államok, elsősorban a finn modelleket követő Észtorország), amely részben érzeteti hatását a Benelux országokban, és amely nagy hatással van az ifjúságstatisztikai alap kutatásokra, illetve a kormányzati és nem-kormányzati együttműködések szervezésére, a „teljes vertikumú rendszer” – értsd: kormány, önkormányzat, civil társadalom, egyéni segítség valamennyi elemét, eszköztárát felvonultató megoldásokra:

⁵¹ Részletesebben I.: „Children and Youth Services, Organizations and Institutions in the Federal Republic of Germany (IJAB, Bonn, 2002, 15-17.o.)

Skandináviában született meg az ifjúsági törvény műfaja. A világon először Skandináviában fogadtak el ifjúsági törvényeket. Ma már ezekben az országokban az ún. harmadik generációs ifjúsági törvények vannak hatályban. A gyermek jogait óvó speciális ombudsman szintén skandináv kezdeményezés volt. A Skandináv Ifjúsági Tanács [Nordic Youth Council] – amely a szomszédos országok ifjúsági együttműködéseinek szervezete – nagy hagyományú intézmény, amely az ifjúsági ügyek nagyon széles értelmezésével dolgozik, közös projekteket indít és projekteket finanszíroz. A Dán Ifjúsági Tanács (a fiatalok szervezetei képviselőinek tanácsaként) önállóan dönt a dán állami lottóbevételekből származó biztositott évenként nagyon jelentős összeg felhasználásáról. Az északi országok gyakorlatából néhány példa: Olli Saarela, a Finn Oktatási Minisztérium Ifjúságpolitikai Főosztályának vezetője által jegyzett szöveg⁵² szerint a finn ifjúsági munka meghatározása: „Az ifjúsági munka jelentése az, hogy hozzásegítse a fiatalokat a társadalom aktív tagjaivá váláshoz, és erősítse őket a társadalmi cselekvéseikben. Az ifjúságpolitika jelentése az, hogy támogassa a fiatalok életkörülményeit a különböző ágazatok közötti átfogó együttműködés kialakításával mind nemzeti, mind helyi szinten. Ez a két meghatározás az új Ifjúsági Törvényből származik. A jelenleg hatályos törvény szerint az ifjúsági munka megfelelő körülményeket biztosít a fiatalok közösségi aktivitásaihoz, és segít életkörülményeik javításában. Minden olyan terület, amelyet ez a meghatározás érint, felülvizsgálatra szorul. Minden törvénynek a kor értékeire kell reagálnia. Jelenleg az olyan értékek, mint a helyi közösségben való gondolkodás, az önkéntes munka és az erőforrások kerültek előtérbe. Azt szeretnénk, ha fiatalok sokkal sikeresebbek lehetnének. Ha visszatekintünk a '70-es évekre, sokkal inkább arra a társadalomra koncentráltunk, amely abban a korban volt jellegzetes. A demokrácia volt az első törvényünk kiindulópontja.”

A Svédországban az új ifjúságpolitikai program szlogenjeként használt mondat: „Power to decide – right to the welfare” (Erő a döntéshez – jog a jóléthez) frappánsan foglalja össze a skandináv ifjúsági munka felfogását.

- a francia (Franciaország, Luxembourg), amely részben hatással van a Benelux országokra, és a mai napig erőteljes hatást gyakorol az európai ifjúságkutatókora:

Franciaországban az ifjúsági munka a szocio-kulturális animáció („animation socio-culturelle”) területeit foglalja magában. Mint az elnevezésből is következik, alapvetően a szabadidős, kulturális tevékenységeken keresztül közelíti meg a társadalmi integrációt segítő kérdéseket.

A szakmai tapasztalatszerék, a személyes és szervezeti kapcsolatok közvetítésével egy-egy eredmény, egy-egy jó megoldás nagyon gyorsan kerülhet át egyik vagy másik országba, és minden eddiginél könnyebben válik ott elfogadott megoldás-

⁵² Részletesebben I.: „Children and Youth Services, Organizations and Institutions in the Federal Republic of Germany (IJAB, Bonn, 2002, 15-17.o.)

sá, gyakorlattá. Tegyük hozzá: abban az esetben, ha az adaptálásnak megvannak a feltételei. Mind az Európai Unió, mind az Európa Tanács – bár néha eltérő módon, néha pedig az együttműködésük keretei között – foglalkozik az „európai ifjúsági munka” egységesnek tekinthető tartalmaival, céljaival és módszereivel. A jelenlegi trendek egy irányba: az európai ifjúsági munka lépésről-lépésre kialakuló egységes fogalmi keretének kialakulása felé mutatnak.

Ez az a pont, ahol rátérhetünk az ifjúsági munka jellemzőinek tárgyalására.

3.2. AZ IFJÚSÁGI MUNKA FELADATAI

Ezeket a jellemzőket szívesen rajzoznánk meg a küldetések oldaláról is. Valójában annak az eldöntése, hogy mi a feladat és mi a küldetés – ebben az esetben nagyon nehéz. Kissé ironikusan: a racionálisabb nyugat-európai kollégák szívesen beszélnek feladatról (tasks, aims), míg a romantikusabb kelet-európai kollégák küldetésről (mission). Az eddigiekben bemutatott logika mentén az alábbiakban az európai tapasztalatok összefoglalása alapján készített meghatározás kulcsfogalmait soroljuk fel úgy, hogy azokat együttes feltételnek, vagyis egymással együtt érvényesnek gondoljuk:

- az ifjúsági munka a fiatalokkal és a fiatalok érdekében dolgozik; célja a fiatalok társadalom-tanulási (szocializációs) folyamatának segítése annak érdekében, hogy képesek legyenek az életüket maguk formálni (felkészülni a felelős felnőtt életükre),
- az ifjúsági munka a nem-formális és az informális tanulási folyamatokkal dolgozik, alapvetően az iskolarendszeren kívül fejt ki hatásait,
- az ifjúsági munka szociális, szabadidős-kulturális, oktatási tevékenységek sokasága, magában foglalja az egyéni fejlesztést, tanácsadást, segítséget, a csoport- és közösség(szervező) tevékenységeket, rendezvények és események szervezését,
- az ifjúsági munka hagyományos tartalmai: a fiatalok társadalmi részvételének, aktív és felelős polgárrá válásának támogatása-segítése, illetve a saját élményű tanulási folyamatok szervezése a fiatalok életében,
- az ifjúsági munka általános célcsoportja minden fiatal – de különösen a fiataloknak azon csoportjai, akiknek kiemelt segítségre van szükségük (e szempontból az ifjúsági munka a szociális-ellátó rendszerek kiegészítője),
- az ifjúsági munka foglalkozik a munkanélküliség miatt hátrányos helyzetben lévők, a szociálisan hátrányos helyzetű családokban, vagy a család nélkül felnövekvők, az iskolarendszerekből kihullottak, a bevándorlók és menedékkérők, a különböző kisebbségi csoportokhoz tartozó fiatalok problémáinak megoldásával, e fiatalok segítségével és társadalmi integrációjával,
- az ifjúsági munkának egyes európai országokban országosan kiépült és intézményes rendszere van, amely ifjúságpolitikára mint szakpolitikára és annak keretei között megalkotott önálló szabályokra (beleértve a foglalkoztatási

sztenderdeket is), pénzügyi forrásokra, szabályozott együttműködésekre épül – más országokban az ifjúsági munka alapvetően az önként vállalt társadalmi tevékenységek körében értelmezhető, ahol intézményes rendszer nem alakult ki, és a tevékenységek fő hordozói a civil szervezetek, az elkötelezett személyek és a természetes szövetségkötések közöttük (a munkát alapvetően a társadalmi kihívások és az adott feladatok elvégzésének követelményei, „szabályozzák”).

A meghatározásban szereplő fogalomkészletből a fiatalok, mint célcsoport és a célcsoport differenciáltsága, az ifjúsági munka módszerei és módszertana, valamint az ifjúsági munka forrásai (beleértve a személyi-személyzeti, intézményi, pénzügyi, törvényi erőforrásokat) jelenti az európai országokban kialakult gyakorlat összehasonlításával szolgáló alapokat. *A megfogalmazás azt sugallja, hogy az ifjúsági munka több, egymással összefüggő, egymást kiegészítő és támogató elemből álló rendszert alkot.* Természetesen lehet ifjúsági munkát végezni akkor is, ha a rendszer egyes elemei valójában nem alkotnak rendszert. Ebben az esetben azonban számolnunk kell azzal, hogy az ifjúsági munka hatékonyságát rontja, hogy a rendszer hiányzó, töredékes vagy tökéletlen elemeit az ifjúsági munkával foglalkozóknak – mások helyett – maguknak kell megteremteniük.

Itt bevalljuk, hogy a fenti meghatározást az európai ifjúságpolitikában nagyon fontos szerepet betöltő személy, Peter Lauritzen⁵³ meghatározása alapján készítettük. Az Ő általa készített szöveget az alábbiakban teljes terjedelmében közöljük. *Repetitio est Mater studiorum!* (Ismétlés a tudás anyja!)

„Az ifjúsági munka fő küldetése lehetőségeket biztosítani a fiatalok számára ahhoz, hogy maguk alakíthassák jövőjüket. Az ifjúsági munka kifejezés olyan „aktivitások” összefoglaló elnevezése, amelyeket a fiatalokkal és a fiatalok érdekében szociális, kulturális, oktatási vagy politikai környezetben végzünk.

Az ifjúsági munka magában foglalja a sporttevékenységeket és a fiatalok részére működtetett szolgáltatásokat is. Az ifjúsági munka az „iskolán kívüli tevékenységekhez” kapcsolódik, és vagy nem-formális, vagy informális tanulási

⁵³ Peter Lauritzen (1942-2007) 1972-től dolgozott az Európa Tanácsnál, és alapító munkatársa volt a strasbourg-i Európai Ifjúsági Központnak, ahol pályafutását megkezdte. Képző, képzési referens és tanácsadó, a Budapesti Európai Ifjúsági Központ alapító igazgatója, az Európa Tanács Ifjúsági és Sport Igazgatóságának ifjúsági igazgatója – az európai ifjúsági ügyekben máig meghatározó munkaformák és együttműködések elindítója. Gondolataival intézményeket teremtett. Kapcsolatteremtő képességével és hitelességével meg is tudta tartani a teremtett intézményeket. Személyéhez kötődik pl. az ún. országjelentések elkészítésére vonatkozó eljárás elindítása és az ehhez szükséges szakértői-kutatói együttműködések kialakítása, az európai ifjúságpolitika alapjainak megfogalmazása, sztenderdjeinek és indikátorainak meghatározására vonatkozó együttműködések kezdeményezése és működtetése, valamint a legtöbb eddig megtartott Európai Ifjúsági Miniszteri Konferenciának és az ENSZ Ifjúsági Miniszterek I. Világtalálkozójának szakmai megszervezése, gondolati előkészítése és dokumentálása. Az európai ifjúsági munka nagykövete volt. Az Európa Tanács által a munkásságáról kiadott „Eggs in a Pan” (Tojások serpenyőben – Peter Lauritzen beszélői, írásai és gondolatai az ifjúsági munkáról) c. kötet (ET, 2008) és a „Born in Flensburg, Europe” (Született Flensburgban, Európában) c. kötet (magánkiadásban, 2008) alapján az is megismerheti Peter, akinek nem volt módja személyesen találkozni vele. Az angol nyelvű kötetekről részletesebben l.: www.coe.int/youth/publication, illetve: www.nonformality.org/borninflensburg

folyamatként írjuk le. Az ifjúsági munka fő feladata a fiatalok társadalmi integrációjának és részvételének támogatása. Magában foglalja a személyes fejlődés és a társadalmi beilleszkedés támogatását is. Az ifjúsági munka mind a társadalmi jóléti, mind az oktatási rendszerek része. Egyes európai országokban az ifjúsági munka követelményeit (törvényben) szabályozzák, és az ifjúsági munkát végző személyek olyan közalkalmazottak, akiket a helyi önkormányzatok foglalkoztatnak. Mindezeket túl a főállású és az ifjúsági munkát önkéntes keretek között végzők között nagyon fontos kapcsolat alakul ki, amely egyaránt lehet ellentmondásos vagy nagyon gyümölcsöző, együttműködő.

Miközben az ifjúsági munkát számos európai országban a közhivatalok támogatják, addig más országokban az ifjúsági munkát végzők csak marginális, megtűrt helyzetben vannak, és alapvetően önkéntes keretek között tevékenykednek. Amit az egyik országban hagyományosan ifjúsági munkaként tartanak számon – legyen az hivatásos vagy önkéntes keretek között végzett tevékenység –, az más országban tanácsadói vagy szomszédügyi, illetve családi keretek között végzett munkának, vagy nagyon kis számú helyen végzett munkálkodásnak számít.

Manapság – az államnak a munkapiaccal kapcsolatot teremtő oktatási rendszerrel összefüggő szerepeinek megváltozásával – az ifjúsági munka egyre inkább a munkanélküliség, az oktatási rendszerből kihullottak, a marginalizáció és a szociális kirekesztettség problémáival foglalkozik. Az ifjúsági munka sok esetben a „jóléti állam” által korábban létrehozott szociális intézmények működését egészíti ki. Ebből következően magában foglal oktatási, munkaerőpiaci és foglalkoztatási, tanácsadói és segítségnyújtással összefüggő, a mobilitással, az igazságszolgáltatással és az egészséggel kapcsolatos elemeket is éppen úgy, mint az ifjúsági munkában hagyományosnak számító részvétellel, ifjúságpolitikai cselekvéssel, természetjárással, szabadidős és sporttevékenységekkel kapcsolatos munkaformákat.

Az ifjúsági munka gyakran dolgozik olyan fiatalokkal, akik hátrányos helyzetben, fogyatékkal vagy alulfejlett térségekben élnek, illetve bevándorló, menedékkérő fiatalok. Az ifjúsági munka gyakran szerveződik valamely egyház hagyományos tevékenységei jegyében.⁵⁴

Talán ezek után már eldönthetővé válik az, hogy mire is való az ifjúsági munka. Természetesen az is, hogy mire nem! Eldönthető, hogy hol is van a helye az ifjúsági munkának a társadalmi munkamegosztásban, és talán arról is ezeknek a meghatározásoknak a figyelembe vételével lehet beszélgetni, hogy a pedagógiai-nevelési tevékenységekkel való összevetésben mit is csinál az ifjúsági munka!

54 Az idézetet az eredeti változattól a szerk. fordította. Az eredeti változat teljes terjedelemben a www.nonformality.org honlapon található. A meghatározás („youth work” címszó alatt angol nyelven) rövidített formában a www.youth-partnership.net/youth-partnership/glossary.html honlapon található.

3.3. KÜLDETÉSEK

Végül is „csak azt” állítjuk tehát, hogy az ifjúsági munka értékeket közvetítő, elsajátító, erősítő tevékenységek gyakorlatias rendszere. Az ifjúsági munka „szívében” az értékek dobognak. Ne gondoljunk itt nagyon elvont fogalmakra. Az együttlét, a közös cselekvés, a közösségi életben az elfogadás, a másik meghallgatására való képesség tanulása vagy az, ahogy a másokkal közösen megcsinált „dolog” emlékezetes élménnyé válik – mind az értékek felé mutatnak. Az idő „hasznos” eltöltése úgy is mondhatnánk: „jelentésteleli időtöltés”. Az ifjúsági munkában igenis nagyon nagy jelentősége van a „kis lépés az emberiség számára, de nagy lépés X.Y. számára”-féle megközelítéseknek. Az ifjúsági munka személyes elkötelezettség, amelynek „szemüvegén át” észre kell vennünk a legkisebb elmozdulásokat is, és örülnünk kell nekik. A kis változások – lehet, hogy – egy nagy út megkezdésének a jelei és – lehet, hogy – annak a kifejezései, hogy „úton vannak”. Az ifjúsági munkát végzők valamilyen küldetés részesei. Sokan, amikor „feladatról” beszélnek, valójában „küldetést” értenek alatta. Hozzá szeretnének ahhoz járulni, hogy a fiatalok „ne vesszenek/kallódjanak el”, hogy hasznos tagjai legyenek a közösségeiknek, hogy fontos dolgokat tanuljanak, hogy „általuk legyen jobb a társadalom”.

Látszólag nagy szavak ezek. De csak látszólag azok. Ennek a szakmának ezek a gondolatok jelölik ki a cselekvési távlatait. Mivel ez a szakma a fiatalok késztetéseivel dolgozik, mindig rájuk figyel. Ebből talán érthető az, ha mindig a cselekvési lehetőségek korlátait feszegeti – hiszen érzékeli, feltárja és képviseli ezeket a késztetéseket. Az ifjúsági munka mindig a fiatalok oldalán áll, de mindig a társadalom érdekében és sohasem ellenében. Az ifjúsági munka nem rombol, hanem épít. Nem támogatja a társadalom szövetét romboló nézeteket és tetteket. Törekvése megelőzni, hogy a fiatalok ezek hatása alá kerüljenek. Segít a fiataloknak a tévedéseik beismerésében, hibáik kijavításában. Nagy megértéssel fordul azok felé a fiatalok felé, akik most próbálják ki a felelősség és a másokat érintő cselekedetek korlátait és lehetőségeit. Őket támogatja abban, hogy eljussanak a felismeréshez, hogy felelősnek kell lenniük önmagukért, a környezetükért, a közösségükért.

A lehetőségek és a korlátok, a felelősség és a kötelezettségek tanulása nagyon nehéz és bonyolult folyamat. Az ifjúsági munka úgy támogatja és segíti ezt a folyamatot, hogy attól ne ijessze el a fiatalokat, ellenkezőleg: arra törekszik, hogy a fiatalok részt vegyenek ebben a folyamatban. Hisz abban, hogy részvételük olyan tanulási út, amelyben a gyakorlati tanulás („cselekedve tanulás”) segítségével tanulhatják meg, mi a felelősség- és a kötelezettség-vállalás. Segíti azt, hogy a fiatalok a maguk lehetőségei, adottságai, képességei szerint maguk legyenek képesek a saját ritmusuknak megfelelő tanulási folyamatot megtervezni, sőt, ezeket a terveket végrehajtani.

Az EU Statisztikai Hivatala (Eurostat) megbízásából az Európai Unió tagállamaiban évente kétszer folytatott közvélemény-kutatás, az Eurobarométer rendszeren, visszatérően és összehasonlíthatóan vizsgálja az EU (állam)polgárainak

véleményét különböző kérdésekről. Vizsgálja pl. azt is, hogy mit gondolnak az értékekről – mit tartanak a számukra alapvetően fontos társadalmi-politikai értékeknek. A 2005-ös vizsgálat⁵⁵ adatai szerint az értékek sorrendje a béke (a 2004-ben tagországgá lett országokban a megkérdezettek 58%-a számára), az emberi élet tisztelete (48%), az emberi jogok (42 %, a 2004 előtti 15 tagországban: 37 %), a tolerancia (23 %, illetve: 19 %), a jog uralma/jogállam (22 %, illetve: 15 %), a személyes szabadság (18 %, illetve 30 %), a demokrácia (17 %, illetve 25 %), a vallás (14%, illetve 7 %), a szolidaritás és mások támogatása-segítése (14 %, illetve 13 %), az esélyegyenlőség (13 %, illetve 16 %). ... Az ifjúsági munka olyan értékekért áll ki, olyan értékeket továbbít, erősít meg, képvisel, amelyek általános erkölcsi, társadalmi, politikai és kulturális értékekre alapozódnak.

Az ifjúsági munka tehát a maga területein és munkaformáiban képviseli és erősíti az európai és egyetemes értékeket, közreműködik az értékek elsajátításában, a részt vevő fiatalokat az értékek elsajátításának sokszor nem egyszerű „útjára hívja”. Szakmai szótárunkban ezeket az értékeket különböző kifejezésekkel írjuk körül. Beszélünk:

- a fiatalok emberi jogi neveléséről – az emberi jogok mindennapi környezetünkben, életünkben való tiszteletben tartásához szükséges attitűdök kialakításáról,
- a környezettudatos magatartás kialakításáról – amely magában foglalja a természeti és az épített környezettel kapcsolatos felelősség kialakításához és a felelősség gyakorlásához szükséges készségek és képességek fejlesztését,
- a felelős, tudatos (állam)polgári és európai polgári magatartás kialakulásához és gyakorlásához („aktivitásokhoz”) szükséges beállítódás, felfogás, készségek és képességek fejlesztéséről,
- a társadalom közösségeiben való tájékozódáshoz, a különböző társadalmi csoportokhoz tartozók különbözőségeinek tiszteletben tartásához, a rászorultak segítéséhez szükséges felfogás, beállítódás, megközelítés és a tolerancia és szolidaritás aktív viszonyaihoz szükséges készségek és képességek fejlesztéséről,
- az interkulturális megközelítésekhez szükséges képességek és készségek elsajátításáról, érzékenyítésről, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy más nyelvet beszélő, más kultúrát képviselő „külföldiekkel” tudjunk együttműködni, hanem azt is, hogy más társadalmi csoporthoz tartozó, más iskolákat végzett, más felfogást valló „honfitársainkkal” is képesek legyünk az együttműködésre,
- az egyéni felelősség (a saját cselekedetekért való felelősség, az egészség- és környezettudatos magatartás, a közösségben való részvétel) kialakulásának segítéséről, tudatosításáról.

Szakmai szótárunkban a tanulási/nevelési és pedagógiai folyamatokat a nem-formális tanulás területein *belül* jelöljük ki.

⁵⁵ http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm – Eurobarometer, Autumn, 2005: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.htm

3.4. MIT CSINÁL AZ, AKI A FIATALOKKAL „FOGLALKOZIK”?

Az ifjúsági munka meghatározásakor vizsgáljuk meg azt, hogy mit is csinál, aki a „fiatalokkal foglalkozik”. Ennek a megválaszolásához azonban mozgósítanunk kell a saját tapasztalatainkat! Később meglátjuk majd, hogy mi is a jelentősége a saját tapasztalatoknak, és annak, hogy azokat a másokéival összehasonlíthatjuk!

Tisztázzuk először, hogy mit is jelent „fiatalokkal foglalkozni”? A fiatalok környezetében minden cselekvésre és megoldásra példák sokasága kínálkozik. *A fiatalok éppen az különbözteti meg a gyermekkortól, hogy az utánzás korából a választás korába lépünk.* A gyermek az utánzás műveletei hosszú sorozatán át tanul beszédet, gesztust, cselekvést, reakciót mások cselekedeteire. A fiatal ember a választások mezejére lép. A szülőkkal való konfliktusok legfőbb forrása éppen ez: nem úgy tesz, ahogy „ők” mondják nekem, hogy tegyek. Ezekhez a választásokhoz, döntésekhez természetesen még használok példákat. A példák fontosak. Figyeljünk fel arra, hogy milyen gyakran hozzuk szóba: „a fiataloknak példaképekre van szükségük!” De ki az a „példakép”? Egy kiváló énekes, „akit szeretnék” énekelni? Egy nagyszerű történelmi személyiség, egy hős, akit szeretnék utánozni abban, ahogy felfogta és megvalósította elképzeléseit? Egy kitűnő szomszéd, aki mindig szépen és megértően beszélget velem? Apa? Anya? Akiket szerettek? Mégis elkövetek olyan dolgokat, amelyektől ők óvni igyekeztek – de a barátaim, a társaságom meggyőzött arról, hogy másképpen is lehet. Sőt, esetleg egyenesen jó érzés volt, hogy ellenkező dolgokat csináltam, mint amit ők követendő gyakorlatnak mondtak.

A fiatalok a választások útvesztőin át a választás felelősségének megtanulása. Az ifjúsági munkának ebben a felelősségben (tanulási folyamatban) van tennivalója. Mert azokban a terekben és helyzetekben van jelen, ahol a szülők, a tanárok nem lehetnek ott. Ez a magyarázata annak, hogy miért ilyen megfogalmazásokat alkalmazunk.

Mit csinál tehát az, aki a fiatalokkal foglalkozik? A cselekvések határait kijelölő lista azoknak, akik közvetlenül foglalkoznak a fiatalokkal, vagyis velük együtt vesznek részt folyamatokban:

- társadalmi élethez szükséges kulcskompetenciákat tanít, ilyeneket:
 - fellépés, önkifejezés és ön-megfogalmazás, cselekvés,
 - közösségi élet (vezető, partner, résztvevő) és cselekvés a közösségben,
 - kiállás a véleményért, az érdekekért,
 - az értékek tisztelete és elfogadása, képviselése a cselekvésekben,
 - a különbözőségek elfogadása és tisztelete (tolerancia) a társadalmi együttélésben hátrányokkal küszködők segítése (szolidaritás) mint alapértékek elfogadása,
 - tudatos élet (pl. környezettudatos viselkedés, magatartás, fogyasztóvédelem),

- a cselekvéshez szükséges erőforrások megtalálásának és megszerzésének a képessége (a „projekt” ezért az ifjúsági munka alapegysége),
 - ebben természetesen épít arra, amit az „életben”, és arra, amit az „iskolában” tanulnak a fiatalok,
 - a kulcskompetenciák tanításakor figyelemmel van arra, hogy feladata „képesse tenni” a fiatalokat ezeknek a kompetenciáknak az alkalmazására – ezért a lehető legtöbb gyakorlati lehetőséget biztosít a számukra, mert úgy gondolja, hogy ezek tanulása „gyakorlás által” lehetséges;
- ennek érdekében, amikor a fiatalokkal dolgozik:
 - közösségeket épít, közösségi helyzeteket teremt (egy rendezvényen, kívül vagy beltérben, egy klubban, egy közösségi térben), és arra indítja a fiatalokat, hogy saját közösségeket teremtsenek,
 - segít nekik abban, hogy a közösségteremtés folyamatában pénzügyi forrásokhoz (pályázati tanácsadás, pályázatírás), kapcsolatokhoz jussanak (települési önkormányzat tisztségviselői, hivatala, helyi vállalkozók, helyi média) – vagyis segít nekik a különböző erőforrásokhoz jutásban, és erősíti a lobbiképességüket,
 - felhívja a figyelmüket arra, hogy a társadalmi folyamatok egyéni, közösségi, települési, regionális, országos, helyi, európai szinten egymással összefüggenek – a „részben mindig ott az egész, az egészben mindig ott van a rész”: az értékek katalizátora,
 - figyelemmel van a fiatalok pályaválasztásaira, és segít nekik abban, hogy a döntéseik megszilárduljanak,
 - közreműködik pályaválasztásaik motivációinak tudatosításában, segíti őket az iskolából a munkapiacra történő kilépésükben, pl. az ún. „szociális kompetenciák” erősítésével,
 - aktív: képessé tesz, tájékoztat, orientál, eligazít, támogat, facilitál és animál (tulajdonképpen folyamatokat befolyásol, vezet), szervez, kezdeményez, megold, befolyásol, ha szükséges, fellép mint a fiatalok szószólója, de mindig velük, sohasem nélkülük, mindig az érdekükben, sohasem ellenükben – a megértés és az elfogadás segíti ebben,
 - a jutalmazás és a „büntetés” nagyon fontos – az ifjúsági munka él a jutalmazás és a büntetés eszközeivel, de hogy hogyan, azt beleérező képességeink határozzák meg: az elismerésre szükségük van a fiataloknak – a büntetésből pedig tanulniuk kell. Tartsunk itt egyensúlyokat!
 - A feltételek és az elfogadás érdekében:
 - kapcsolatot tart a települési önkormányzattal, az önkormányzat fenntartásában működő intézményekkel, a civil társadalom szereplőivel, a helyi társadalom meghatározó tényezőivel (vállalkozókkal, piaci szereplőkkel),
 - részt vesz szakmai és szakmaközi együttműködésekben, és folyamatos önképzésében használja ezeket az együttműködéseket arra, hogy feladatait még jobban végezhesse el,
 - feladatainak elvégzésére felkészül, tudását, készségeit, képességeit karban tartja, és érzékenyen figyeli a fiatalok változásait,

- közreműködik a feltételek teremtésében – erőforrások biztosításában (projektterveket készít, projekteket valósít meg, pályázatokat ír és hajt végre, közreműködik a rendelkezésére álló erőforrások gondos és cél szerinti felhasználásában),
- a rendelkezésére álló feltételekkel – a fiatalokkal közösen – gondosan bábáskodik, és mindig figyelemmel van a lehetőségekre, az adottságokra, az állapotonokra és a fenntarthatóság követelményeire.

3.5. MIT NE CSINÁLJON AZ, AKI „FIATALOKKAL FOGLALKOZIK”?

A fent bemutatott pozitív állítások akkor válhatnak érvényessé, ha azt is áttekinthetjük, hogy mi következik mindebből – mi az, amit nem javallott „csinálnia” annak, aki közvetlenül foglalkozik a fiatalokkal, aki felelősséget vállal velük és értük. Következzenek tehát a negatív állítások – és kérjük az Olvasót, hogy ezeket együttesen kezelje! Ha Ön közvetlenül és rendszeresen foglalkozik fiatal emberekkel:

- Ne vállaljon, ne végezzen el olyan feladatokat, amelyek túlmutatnak a kompetenciáin (a kompetencia személyes, szakmai, intézményi egyaránt lehet)!
- Ne vállalja el azokat a feladatokat, amelyeket másoknak kell megcsinálniuk, megoldaniuk!
- Ne „fogalmazza meg” a fiatalok helyett a gondolataikat!
- Ne használja a fiatalokat személyes és egyéni célokra! A fiatalok soha nem lehetnek dekorációi egyéni érdekek vezérelte cselekvéseknek!
- Ne sajátítsa ki magának, ne tulajdonítsa el azokat az eredményeket, amelyeket a fiatalok értek el! – Mondja el, hogy „ők” voltak azok.
- Ne „kísérletezzon” a fiatalokkal! Az ifjúsági munka a jövő laboratóriuma, de ez nem jelentheti azt, hogy a fiataloknak a „kísérleti nyúl” szerepe jut! Ne felejtjük: a „kísérleti nyúl” teljesen kiszolgáltatott! Soha ne tegyük ki ilyen helyzetnek a fiatalokat!
- Ne manipulálja a fiatalokat és az általuk elért eredményeket! Ha az eredmény „tökéletlen”, arról soha sem a fiatalok tehetnek, hanem azok, akik nélkülük átlapították meg az ún. „siker-kritériumokat”!
- Ne feledkezzen meg soha arról, hogy a demokrácia mindenütt jelen van! Antidemokratikus körülmények között sohasem lehet demokráciát tanítani!
- Ne uralkodjon a fiatalokon – működjön együtt velük és ne „telepedjen” rájuk!
- Ha megszerezte a fiatalok bizalmát – ne éljen vissza azzal! Tudja, érezze, hogy mikor kell másokhoz fordulnia azoknak az információknak a birtokában, amelyeket tőlük szerzett meg, és legyen ebben nagyon felelős!
- Csak akkor „titkolózzon”, ha erre a Személy és a személyes viszonyok miatt van szükség – az ifjúsági munkának mindig mindenki számára áttekinthetőnek és átláthatónak kell lennie, és az ifjúsági munkával foglalkozónak képesnek kell lennie arra, hogy azoknak is megmagyarázza, hogy mi miért történik,

akik nincsenek velünk a folyamatokban és a kapcsolatokban! Az ifjúsági munka sohasem része a nemzetbiztonsági kérdéseknek – vagyis a titokvédelmi szabályoknak!

- Csak azokban az esetekben oldja meg a fiatalok problémáit helyettük, amikor más lehetőségek már nem kínálóznak a problémamegoldásra, és ezért külső segítségre van szükség! (pl. hiányoznak a tudások, a kapcsolatok, a problémamegoldás képességei)
- Ne találja ki a fiatalok helyett, hogy mire is van szükségük! Bízson abban, hogy el tudják mondani! Segítse őket abban, hogy el is tudják mondani!
- Ne csak arra figyeljen, hogy mit vár el az, aki alkalmazza Önt, hanem mindig figyeljen arra, hogy mit akarnak, kívánnak, álmodnak a fiatalok! Tanulja meg kezelni az ebből következő munkahelyi (foglalkoztatói) konfliktusait!
- Ne legyen foglya azoknak az érzelmi hullámzásoknak, amelyeket a fiatalokkal való találkozásaikor átél! Tanuljon meg kilépni egy nehéz folyamatból, kikapni egy nehéz nap fáradalmait, erőt gyűjteni egy hosszú folyamat végén, és „újratöltödni” egy keserves projekt lezárása után! Ön az állandóságot és a kiszámíthatóságot képviseli úgy, hogy alkalmazkodik a változásokhoz!
- A fiataloknak szükségük van Önre akkor is, ha ezt nem fogják kimutatni. Legyen következetes, bátor és erős ennek az elviseléséhez!

Az előbbieken megfogalmazott tétel-mondatokat azoknak szántuk, akik közvetlenül, naponta, folyamatokban foglalkoznak a fiatalokkal. Ők azok, akik „azért kapják a fizetésüket”, hogy ezt tehessék. Az ifjúsági munkának azonban éppen az a sajátossága, hogy nem csupán azon kevesek számítanak „ifjúsági munkásnak”, akik ezeket a tevékenységeket közvetlenül, a fiatalokkal és a fiatalok érdekében végzik, hanem azok a sokak is, akik ezt a munkát más tevékenységeik mellett, önkéntesen, vagy például kortárs-csoportokban látják el.

3.6. AZ IFJÚSÁGI MUNKA SZEREPLŐI

A fiatalok életében sok felnőtt tölt be nagyon fontos szerepet. Felnőttek veszik körül őket akkor, amikor a társadalom-tanulás útjait járják. Természetesen ezek között a felnőttek között a Szülők az elsők: Apa és Anya. A hozzájuk ÉS hozzánk tartozó Nagyapa és Nagymama. A rokonok különös felhője, gomolygása. Nagynénik és Nagybácsik, Unokatestvérek és a hozzájuk tartozók. A Család. A fiatalok számára a felnőttek viszonyítási pontokat jelentenek: követhető vagy elutasítható példákat. Elfogadható vagy elfogadhatatlan mintákat. A mintákra azért van szükségük, mert meg kell oldaniuk a helyzeteket, amelyekben éppen akkor, éppen úgy, éppen olyan körülmények között vannak, és amelyekbe kerülnek. Ők azt tanulják, hogy a felnőttek uralják a körülményeket. Ők úgy gondolják, hogy a körülmények nem is annyira fontosak, mint azt a felnőttek hiszik. Mégis: jó látni a példákat, jó hallani az eligazító szavakat és tanácsokat – hogy megoldhassák a „helyzeteket”.

A „meghatározó felnőtt” a tájékozódási pontokat kijelölő személy. Sokszor kompasz a cselekvéseinkhez. Sokszor ő a hősünk. Hogy mi a helyes és mi a helytelen, azt ezeken a példákön keresztül tanuljuk lassan-lassan. Sokszor ellent is állunk a példáknek, és kerülő utakon próbálkozunk. A „meghatározó személy” egy sajátos Példatár a számunkra, igazodási pont vagy iránytű. Követésre érdemes értékek közvetítője. Értékekhez és nem szokásokhoz akarunk igazodni ugyanis. A szokásokkal való viszonyunk alapvetően szkeptikus: „miért gondolják ezek a felnőttek azt, hogy az ő példáik segítenek nekem? Most?” Az értékekkel kapcsolatos viszonyunk ennél sokkal differenciáltabb, megfontoltabb. Szívesen tanulunk értékeket. Szívesen utasítunk el szokásokat.

Még a XXI. században is előfordulhat, hogy a „meghatározó felnőtt” a Szülő: Apa és Anya. „Virrasztottak a kiságyam mellett. Etettek, ruháztak, mintákat adtak. Velük kell megküzdeni azért, hogy én Én legyek!” Ezek a küzdelmek tesznek bennünket edzetté és felkészültté ahhoz, hogy immár nélkülük vívjuk meg a magunk küzdelmeit. Ez az a pillanat, amikor azt mondjuk a kérdésekre, hogy „semmi különös”. „Mi történt az iskolában?” – kérdés. „Semmi különös” – válasz. Titkoljuk a valódi történeteket. Úgy gondoljuk, hogy azt, ami történt, nem tudjuk elmagyarázni abban a bonyolultságban, ahogy történt. Az, ami történt, az Titok – még Anyával és Apával sem oszthatjuk meg, mert megszegnénk egy olyan törvényt, amit csak most tanultunk meg. Persze kíváncsiak lennénk a véleményükre. De, hát olyan nehéz ez az egész!

Nos, a fiatalok életében számos meghatározó felnőtt jelenik meg! A családban tapasztaltak mellett (Anya, Apa, Nagyi) az Iskola és a Jó Tanár, az Edző és a Zongora- vagy Nyelvtanár, a megértő Szomszéd. Valaki, aki egy kellő pillanatban jól szólt hozzánk, mert megértett minket, és mert kellően Bölcs volt ahhoz, hogy elfogadja: nekünk az a Problémánk, amivel éppen küzdünk. Nos, ők mind lehetnek „meghatározó felnőttek”. Olyan, nálunk feltétlenül idősebb emberek, akik tanácsokat tudnak adni nekünk, amelyeket elfogadunk és követni akarunk, akik segítenek abban, hogy feldolgozzuk társas viszonyaink konfliktusait, akik segítenek nekünk abban, hogy egy konkrét problémát megoldjunk. Ilyen meghatározó felnőtteket megtalálhatunk a családban, a szomszédságban, a közösségben, a galeriben és bandában, a csoportban, de az iskolában és az iskolán kívül is.

Meghatározó felnőtt – a Szülők mellett – lehet mindenki Nagyija, aki palacsintát süt annak, „aki arra jár”, az empatikus Szomszéd, aki kisegít minket biciklink megjavításakor, a Jó Tanár, aki észrevesz minket, a sportpályákon az Edző (tanácsadó, a „Mester”), aki figyel ránk és ránk kiabál, hogy tartsuk be az utasításokat, sőt az Ifjúságsegítő is lehet az a közösségek életében! *Mégis, le kell szögeznünk, hogy végsősoron a meghatározó felnőtt NEM ifjúságsegítő!* Empátiája személyiségéből és társadalmi státuszából következik, módszerei ösztönösek, és nem tekinti azokat módszereknek. Egyéniségéből következik, hogy felismeri, mikor és miben van reá szüksége a fiataloknak.

Az ifjúsági munkának nagyon fontos szövetségese ez a „meghatározó felnőtt” – de tudjuk, hogy sokszor milyen bonyolult és milyen nehéz ezt a szövetséget megkötni és fenntartani vele. A saját szabályai által cselekszik – a kihívás az, hogy ezeket a szabályokat „összhangba hozzuk” a magunk szabályaival. Míg az ifjúságsegítő tudatosan, a meghatározó felnőtt ösztönösen cselekszik. Ez egy fontos különbségtétel – az ifjúságsegítőknek együtt kell ezzel élniük. A fiatalok megnyeréséhez az út sokszor vezet a meghatározó felnőttekkel kötött szövetségeken át.

Az **önkéntes ifjúságsegítő** azonban egy más kategória. Az önkéntes tevékenységek nagyon fontosak az ifjúsági munkában. Így is le tudjuk írni azt, hogy anyagi ellenszolgáltatás nélkül, önként vállalva, vagyis alapvetően saját időt áldozva végez valaki *tudatos ifjúsági munkát*.

Jellegzetesen önkéntes ifjúsági munkát végző személyek találhatóak pl. a kortárssegítés különböző területein, az ifjúsági tagságú vagy ifjúsági célú szervezetekben, amelyek egyben gyakran olyan „program- vagy projekt-szervezetek”, amelyek a szervezeti működés meghatározó jellege szerint fiatalok mint célcsoport számára programokat szerveznek, vagy projekteket valósítanak meg. E két működési jellegzetesség nem zárja ki egymást!

Az önkéntes ifjúságsegítői munkát végző személy követi a szakmai elvárásokat, betartja a szabályokat, igazodik az intézményi vagy szervezeti követelményekhez. Mivel sok esetben a fiatalok kortársa, a lehető legközvetlenebb, legszorosabb kapcsolatban van velük:

- beszélget a fiatalokkal, és segít megfogalmazni a gondolataikat, kifejezni az érzéseiket és igényeiket, szükségleteiket,
- meghallgatja a fiatalokat, nyitott a tőlük érkező gondolatokra, véleményekre, javaslatokra és észrevételekre, képes ezek feldolgozására, kezelésére, továbbítására,
- közreműködik a fiatalok programjainak megvalósításában,
- tudatosan vesz részt a csoportfolyamatokban, animál, motivál, dicsér, kiemel, segít, támogat, értékel és részt vesz a konfliktusok kezelésében,
- képes arra, hogy alkalmas helyzetben lépjen ki a csoportfolyamatokból,
- vállalja a tevékenységeiért a felelősséget.

Ahhoz, hogy önkéntesként elláthassa a feladatait:

- szakmai kapcsolatokat, támogatást és képzési lehetőségeket keres,
- törekszik a szakmai kompetenciák (hozzaértés) megszerzésére, fejlesztésére,
- tervezi a munkáját, meghatározza annak az időtartamát, igazodik az adott kezekhez, amelyek megismerésére, megértésére törekszik,
- munkáját megbízás vagy meghatalmazás alapján végzi⁵⁶.

⁵⁶ A Szakmai Műhely 2008. január 24–25-i találkozásán elhangzott megjegyzés szerint: „Az önkéntes és a főállású ifjúságsegítő között az a különbség, hogy foglalkozási, megbízási munkaviszony van mögötte, írásban rögzített felelősségi körrel. Egyébként munkájuk tárgya ugyanaz. Munkáját tegye tervezetté és áttekinthetővé.”

A hivatásos vagy önkéntes ifjúsági munkát végző személy munkájában figyelembe veszi a fiatalok igényeit, szükségleteit. Tisztában van a felelősségével és a tevékenysége korlátaival. Ismeri a kompetenciáit, és tudja, hogy milyen kompetenciákat kell fejlesztenie ahhoz, hogy elvégezhesse a munkáját. Nem árt, ha tisztában van azzal, hogy „feladata” és „küldetése” sokszor egybevág. Kapcsolatokat épít annak érdekében, hogy elvégezhesse a munkáját. Szövetségeseket keres. Érzékeny a „meghatározó felnőttekre”, az ösztönös tevékenységekre, amelyek segíteni akarnak a fiatalokon/-nak, és amelyek sokszor önzetlen, felelős megközelítésekre, személyes motivációkra épülnek.

A 2000-es évek vége felé Magyarországon hivatásos ifjúsági munkásokat, ifjúságsegítőket⁵⁷ találhatunk a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat irodáiban, az ifjúsági információs és tanácsadó irodákban, az ifjúsági házakban és az ifjúsági klubokban, a művelődési házakban/otthonokban, a gyermekjóléti szolgálatok némelyikében, néhány iskolában, pár olyan civil szervezetben, amelynek költségvetési lehetőségei megengedik, hogy munkatársakat foglalkoztathasson. Kevés számú hivatásos ifjúságsegítőt a történelmi egyházak is foglalkoztatnak – bár az egyházi keretek között végzett ifjúsági munkát alapvetően az önként vállalt feladatokat ellátó személyek jellemzik, akik sokszor más feladataik mellett foglalkoznak ifjúsági ügyekkel. *A magyar hivatásos ifjúságsegítő jellegzetes foglalkoztatási karakterét nehéz ma Magyarországon megrajzolni. Szívesen látnánk olyan közalkalmazottnak, aki önkormányzati fenntartású intézményben dolgozik.* A realitás azonban ma nem ez. Az ifjúságsegítők nagyobb része ma inkább civil szervezetekben, mintsem közintézményekben vagy közszolgáltató helyeken tevékenykedik.

Önkéntesként ifjúsági munkát végzőket találhatunk ifjúsági szervezetekben, nemkormányzati szervezetek által gondozott projekteknél, közösségfejlesztők által indított folyamatokban, kortárs-segítői csoportokban, civil szervezetek által működtetett ifjúsági szolgáltatásokban, közművelődési intézmények által működtetett szolgáltatások és rendezvények környezetében, kiscsoportos tevékenységekben, elsősorban a történelmi egyházak ifjúsági munkájában. *A magyar önkéntes ifjúságsegítő jellegzetesen olyan személy, akit valamilyen civil szervezet vonz magához, az általa végzett tevékenységek hatókörébe.*

Meghatározó felnőtteket ma Magyarországon elsősorban az idősebb korosztályban találhatunk. Egyrészt jellegzetesen olyan személyekről van szó, akik személyes érintettségük miatt fontosnak tartják azt, hogy a fiatalok lehetőségeket, támogatást kapjanak, hogy „törődjenek” velük a lakókörnyezetben. Ezek olyan érték-alapú tevékenységek, amelyek sokszor nagyon egyszerű módon mutatkoznak meg: közös kirándulás, felügyelet, együttlét, főzés, beszélgetés, figyelem és köszöntés, észrevétel – csupa olyan dolog, amely a hétköznapi érintkezés lakókörnyezeti szintjén

⁵⁷ 2004 óta a hazai ifjúsági munkában az ifjúságsegítő kifejezés honosodott meg, és egyre inkább átveszi az ifjúsági munkás kifejezés helyét. Az ifjúságsegítői feladatokra felkészítő felsőfokú (két éves) képzéseket ma már több, mint tucatnyi felsőoktatási intézmény szervezi.

nyilvánul meg. A meghatározó felnőttek másik csoportja az, aki a „munkaköri kötelezettségein” túl külön törődik a foglalkozása miatt látókörébe került fiatalok ügyes-bajos gondjaival. Ilyen jellegzetes szerepe van pl. annak az edzőnek, aki a sportfoglalkozások szakszerű levezetése mellett külön közösségi eseményeket is szervez, aki felkeresi a szülőket, ha valamilyen problémát érzékel, akit érdekel az, hogy a gyermek honnan érkezik az edzésre, és hová tart onnan. Egyikőjük sem ifjúságsegítő – cselekedeteik egészséges ösztöneikre, megérzéseikre, a fiataloktól kapott információk feldolgozására, a megfigyelésükkel szerzett benyomásaikra épül. Közös vonásuk az, hogy „tenni szeretnének valamit Értük”.

Az ifjúsági ügyekben néhány szakértőt is azonosíthatunk, akik a politikai tanácsadás, elemzések elkészítése, döntés-előkészítésben és véleményeztetésben talál szerepeket mind országos, mind helyi szinten. A magyarországi ifjúsági szakértők száma nem túl magas.

3.7. IFJÚSÁGI MUNKA IFJÚSÁGI SZERVEZETBEN

A magyar ifjúsági ügyekben is éppolyan fontos szerepet tölthetnek be az ifjúsági szervezetek, mint más európai országokban. A magyar helyzetet az európaiaktól azonban az különbözteti meg, hogy nem függetleníthetjük ennek a szerepnek a megértését azoktól a társadalmi és politikai folyamatoktól, amelyek lejátszódtak a '80-as évek végén és a '90-es évek elején. Ezek a folyamatok még 20 év múlva, a XXI. században is hatást gyakorolnak az ifjúsági szervezetek együttműködésére, az ifjúsági szervezetek társadalmi és politikai megítélésére, az ifjúsági szervezetek és a pártpolitika összefonódásának jelenségeire. Ezt a hatást követhetjük a „Nemzeti Ifjúsági Tanács” megalakításának és felbomlásának immár majdnem 20 éves történetében, ezt a hatást észlelhetjük aktuálpolitikai megjegyzésekben, sőt, néhány esetben még a szervezetek által elnyerhető állami pályázatok elbírálásának folyamataiban is.

Ez a hatás gyakran olyan erős, hogy elfeledkezünk arról, mi is egy ifjúsági szervezet, sőt még inkább elfeledkezünk arról, hogy az ifjúsági munka egyik legtermészetesebb közege éppen a fiatalok által létrehozott szervezet és azok az aktivitások, amelyekhez ez a szervezet kereteket, feltételeket, „otthont” kínál.

A civil társadalom egyébiránt is az ifjúsági munka legtermészetesebb közege. Az ifjúsági munka nem csupán a tartalmi és módszertani okok miatt érintkezik a lehető legtermészetesebb módon a civil társadalommal, hanem a küldetései miatt is. A civil társadalom, a polgárok öntevékeny és önkéntes szervezeteinek minősége mindig a demokrácia minőségének fokmérője. Az ifjúsági munka a maga eszközeivel járul hozzá ahhoz, hogy a demokrácia minősége javuljon, késztetéseivel, kezdeményezéseivel, programjaival segíti a demokrácia iránti elkötelezettséget, erősíti a demokráciába vetett hitet és bizalmat.

Demokratikus viszonyok nélkül nem lehet demokráciát tanulni. Egy antidemokratikus iskolában üresen csengenek az „állampolgári nevelés” kulcsszavai. Egy demokratikus viszonyokat nélkülöző egyesületben, ahol a tagokat dekorációnak használják a szűk körű és egymás között „mutyizó” egyesületi vezetés törekvése-
éhez, ma már nem beszélhetünk arról, hogy az egyesület a „demokrácia kis köre” lenne.

Az ifjúsági szervezet meghatározására sok magyar dokumentumban találunk példákat. Szociológiai jellemzőkkel mint „generációs szervezetet” írják le, mondván, hogy „tagsága döntően fiatalokból áll”. Politikai kategóriákat alkalmazva sajátos „érdekvédelmi funkciókkal” írják le, mondván, hogy az „ifjúsági szervezet alapvetően a fiatalokat képviselő szervezet”. Ez a meghatározás megkülönbözteti egymástól az „ifjúsági célú” és a „fiatalokból álló tagságú” szervezetet. Vannak olyan meghatározások is, amelyek a tevékenységek és funkciók oldaláról közelítik meg a kérdést, és ilyen kategóriákat használnak: „projekt-szervezet” vagy „szabadidős-kulturális szervezet” vagy „kortárs-segítők szervezete”. Egy frappáns és több szempont együttes meglétét mérlegelő meghatározás szerint azokat a „szabad társulásokat” tekinthetjük ifjúsági szervezetnek, amelyekben „a formális vezető a szervezetet ifjúságiként definiálja, más szavakkal az ifjúsági ismérv a célok megfogalmazása során megjelenik. Továbbá, a vezető illetve a vezetőség aktív tagjainak és vezetőségének, valamint tagságának a többsége fiatal. Végül, a célcsoport többsége is fiatalokból áll!”⁵⁸

Az ifjúsági szervezetekben és/vagy az általuk végzett ifjúsági munka szempontjából ezek a meghatározások nagyon fontosak, de velük legalább egyenértékűen fontos az is, hogy milyenek a szervezet belső viszonyai, állapotai. Rendkívül lényeges, hogy az ifjúsági szervezet vajon tényleges részvételi lehetőségeket kínál és biztosít-e a tagjainak, hogy a részvétel hogyan hatja át a cselekvéseket, amelyeket a szervezet tervez, kezdeményez, megvalósít és az, hogy mennyire tudatos ez a cselekvés. Egy jól működő ifjúsági szervezet képes arra, hogy az ösztönös és a tudatos cselekvések számára egyaránt feltételeket és körülményeket biztosítson, és ezt úgy tudja elérni, ha tudatos az ifjúsági munka vállalásában. Ehhez feltétlenül figyelembe veszi azt, hogy az ifjúsági szervezetek életében ciklusok vannak, amelyeket az évszakok változásaival írhatunk le a legegyszerűbben:

- a Tavasz: a pezsgés, a megalakulás izgalma, a tenni és cselekedni akarás vágya, sok ötlet, intenzív beszélgetések, tervezés;
- a Nyár: a sok ötlet kikristályosodása és megszilárdulása, a terv megvalósítása/kivitelezése, a szerepek kialakulása és rögzülése;
- az Ősz: a „betakarítás”, az eredmények „élvezete”, a tanulások feldolgozása, értékelés;
- a Tél: kinek-kinek a pihenés, az elfordulás és elkedvetlenedés (az esetleges sértségek és félreértések feldolgozása), az aktivitás csökkenésének állapota, kiürülés és várakozás.

⁵⁸ Barna Gergely: Erdélyi magyar ifjúsági szervezetek szervezetszociológiai elemzése.
L.: http://erdelyitarsadalom.adatbank.transindex.ro/pdfdok/et4_2k4_2_tanulmany_1_4.pdf

E csoport-ciklusok kezelése tudatosságot, felismeréseket és ezek nyomán szakértelmet kíván! Sok fiatal képes arra, hogy ösztönösen megérezze, mikor van szükség beavatkozásra, irányításra, animálásra vagy facilitásra ahhoz, hogy a szervezet túlélje a ciklusok változásait. Ne felejtjük el, hogy a fiatalok a gyors és konkrét eredményekben érdekeltek! Nem szeretnék az eredmények élvezetét a távoli és ködös jövőbe „kihelyezni”! Az ifjúsági szervezetben egy csoportfolyamat kiválasztja a maga vezetőit, az ügyek szószólóit és az ellenlábásokat, akiket meg kell győzni arról, hogy jobb a csoportfolyamatban részesnek lenni, mint kívül maradni abból. Az eredmények közös ünnepeinek, a közös jutalmazásnak és elismerésnek, a jó teljesítményekért kapott dicsőretnek nagyon nagy a jelentősége!

A „Jó Ifjúsági Szervezet”:

- a tagságát nem tekinti a vezetőség által elhatározott tevékenységek dekorációjának, és számára a részvétel a szervezetet átható fogalom,
- visszatérő, állandóvá váló elemeket (hagyományok, rítusok) alkalmaz a közösségi együttlétben a teljesítmények elismerésére, a jutalmazásra, a közösségi együttlét ünnepeire,
- vezetői nem csupán ellátják a szervezet képviselését, de törődnek azzal is, hogy „hogyan érzik magukat a tagok”,
- mindig akkor kér külső segítséget, ha arra szüksége van (mert pl. hiányzik az a tudás, amely az általa meghatározott dolgok elvégzéséhez szükséges) – de ez mindig közös döntés eredménye!
- Ebből következően a szervezeti együttműködésekéről soha sem dönt a tagság véleményének kikérése nélkül.

A „Jó Ifjúsági Szervezet” az ifjúságpolitikai tervezés és az ifjúsági cselekvési tervek végrehajtása szempontjából a legfontosabb partner a települési önkormányzat számára! Az együttműködések során azonban mindig tiszteletben kell tartani azt, hogy az ifjúsági szervezet önkéntes, öntevékeny közösség, amely maga dönt arról, hogy mit, mikor, hogyan valósít meg. Figyelembe kell venni azt, hogy ezek a szervezetek ritkán képesek olyan szakértői munkát végezni, amely egy települési önkormányzat elvárásainak vagy igényeinek megfelelne. Ez túlzott elvárás lenne, hiszen az ifjúsági szervezeteknek nem ez a dolga. Az együttműködés során arra is figyelni kell fordítani, hogy az ifjúsági szervezetek egyik sajátossága szerint a „virágzás” és az „elhalás” ciklusai sokkal gyakrabban váltakoznak, mint a felnőttek által létrehozott szervezetekben, az ifjúsági szervezetek sokszor küszködnek a kapcsolatok, a felkészültség, az erőforrások tudatos tervezésének hiányosságaiával. Sokszor lenne szükségük segítségre, és sokszor nem tudják megfogalmazni azt, hogy milyen segítségre is van szükségük. Az együttműködés során kialakuló bizalom, a nyitottság, a megértés sokat segíthet a feleknek abban, hogy megértsék egymás helyzetét és szempontjait.

3.8. AZ IFJÚSÁGI MUNKA SZÍNTEREI

Melyek az ifjúsági munka jellegzetes színterei? Hol végzünk ifjúsági munkát? Milyen az ifjúsági munka számára megfelelő, annak törekvéseit támogató környezet? Milyennek kell lennie a térnek, ahol az ifjúsági munkát végezzük?

Ezek olyan fontos kérdések, amelyekre meg kell próbálnunk válaszolni azokban a különböző helyzetekben, amelyekben fiatalokkal dolgozunk. A válaszadáshoz nem indulhatunk ki csupán azokból a helyzetekből, amelyekben naponta részünk van, hogy ti. csökkentett feltételek mellett, rossz körülmények között és maradék-elven dolgozunk – úgy általában –, és hogy a feltételek megteremtése, vagy a másoktól kapott – vagy sokszor csak úgy *talált vagy felismert* – feltételek „belakása” a magyar ifjúsági munka jellemzője. Nem felejtethetjük el, hogy a leromlott, rendetlen, kusza és kaotikus környezet éppen úgy hatással van a nevelési-tanulási folyamatokra, mint azok a módszerek, amelyeket alkalmazunk. Ha valaki tartósan ahhoz szokott, hogy szegényes, sivár környezetben tartózkodik, az zavarba jön attól, ha a környezet kényelmes, jól fűtött, rendezett és átlátható. Időre lesz szüksége ahhoz, hogy „átlépjen” egy másik minőségbe.

A magyar ifjúsági munkát jellemzően olyan tevékenységekhez kötjük, amelyek alapvetően „szabadidőben” valósulnak meg. A magyar ifjúsági munka sajátos környezete ezért egyfajta „szabadidős infrastruktúra”: közművelődési intézmény kínálta tér vagy közösségi létesítmény (és ez sokszor „beltéri” vagy „kültéri” is lehet), iskolai környezet, sportpálya, lakóterület vagy egyes esetekben egyenesen az utca vagy a köztér, de ifjúsági munkát végezhetünk manapság virtuális terekben is – az internet segítségével.

Nagyon általános válaszként tehát azt mondhatjuk: *ifjúsági munkát mindenütt, a legkülönbözőbb terekben lehet végezni. Az ifjúsági munka fizikai körülményei, a tevékenységeket befogadó tér állapota, adottságai nagyon fontosak, de a személyes elkötelezettségek ennél sokkal fontosabbak.* Az elkötelezettség segít a körülményekhez való alkalmazkodásban és a tevékenység színvonalának megőrzésében. Az elkötelezett ifjúsági munka könnyebben alkalmazkodik a változatos fizikai körülményekhez, terekhez. Az elkötelezettségeiben nem biztos, bizonytalan ifjúsági munka nehezebben alkalmazkodik a külső körülményekhez, és a körülmények a kitűzött célok elérésének akadályaivá válhatnak. Az elkötelezett ifjúsági munka ott valósítja meg az elképzeléseit, ahol erre lehetőségek kínálkoznak. Visszaigazolást a fiatalokkal való együttlét intenzitásától és a következetes értékeléstől kap – ez mindig visszaigazolja azt, hogy a kitűzött cél, az eléréséhez választott eszköz, a megvalósítás színvonala, az Út, amelyen az ifjúsági munkát végző és a fiatalok együtt járnak, megfelel-e vagy sem.

Az ifjúsági munka terei ezért átfoghatják az oktatás, a szociális és gyermekjóléti ellátás, az egészségügyi, a munkaerőpiaci szolgáltatások, a közművelődési-kulturális

intézmények és a sport világát. Minden helyzetre sok példát mondhatunk és láthatunk. Ifjúsági munka megvalósulhat egy iskolában, egy közművelődési intézményben, egy szabadidős-sport létesítmény tereiben, szabadtéren és a játszótéren vagy természeti környezetben és kirándulás közben. Láttunk már példát arra, hogy kiváló ifjúsági program valósult meg egy nyugdíjasotthon alkalmilag kölcsönvett termében, és arra is láttunk már példát, hogy pompás és exkluzív körülmények között sem valósult meg az a cél, amelyet a folyamatért felelős személyek el kívántak volna érni. Vajon mennyire „a helyhez” kötött az ifjúsági munka? Azok a célok, amelyeket el akarunk érni, amikor a fiatalokkal a fiatalok érdekében dolgozunk, vajon mindenütt elérhetőek-e? Ezek fontos kérdések, különösen annak az ismeretében, hogy az ifjúsági munkában nagyon erős motivációt jelent a „saját hely” megteremtésének igénye és szükséglete: annak a térnek a létrehozása és fenntartása, amelyet „csak Mi használunk”, amelyet „Mi magunk teremtünk magunknak”.

Próbáljuk meg optimalizálni a válaszainkat, és induljunk ki abból, amit az ifjúságsegítő feladatairól mondtunk. Tegyük fel tehát másképpen az előbbi kérdéseket:

- *Akadályozhatja-e a tér a fiatalok részvételét, bevonódását a folyamatokba? (fizikai akadályok, időbeli akadályok: pl. nyitva tartás; a tér igénybevételének egyéb feltételei: pl. belépti díj vagy ingyenesség)*
- *A megvalósítandó célhoz szükséges eszközök rendelkezésre állnak-e a térben? Lehetőség-e az adott térben azt megvalósítanunk, amit elterveztünk? (pl. Lehet-e mozogni a térben, milyenek a bútorok, a rendelkezésre álló eszközök, van-e elegendő szék ahhoz, hogy mindenki leüljön?)*
- *Képesek vagyunk-e figyelni a fiatalokra az adott térben, és képesek-e ők arra, hogy figyeljenek reánk? (pl. A közvetlen környezetben milyen zajok, a figyelmet elterelő körülmények vannak, hogyan tudunk ezekhez alkalmazkodni? Egy külső zajokban erős fesztivál-környezetben is szükség lehet intim beszélgetésekre. – Hogyan teremtjük meg ennek a feltételeit? Mire kell figyelnünk?)*
- *Birtokában vagyunk-e azoknak a módszereknek, amelyek lehetővé teszik, hogy alkalmazkodjunk az adott körülményekhez, és hogy úgy változtassunk a terveinken, hogy akkor is elérjük a céljainkat, ha egészen más körülményeket találunk, mint amire előzetesen felkészültünk? (Az ifjúsági képzési helyzetekben elég gyakori, hogy egy másutt jól működő gyakorlatot nem tudunk az adott fizikai térben megvalósítani, mert egyszerűen nem állnak a rendelkezésünkre a megfelelő fizikai feltételek. – Van-e olyan megoldás a tarsolyunkban, amellyel áthidalhatjuk ezeket a körülményeket?)*

Az ifjúsági munka számára megfelelő tér kialakításához tehát sok esetben alkalmazkodó- és belátó-képességre, rugalmasságra, a fiatalokra fordított figyelem képességére, a módszereink változatos fizikai térben való alkalmazásához szükséges

készségekre és képességekre van szükségünk. Célszerű az adott cselekvéshez, aktivitáshoz szükséges tér megteremtésébe bevonni a fiatalokat is, ha ez lehetséges!

Az ifjúsági munka tartós, kiszámítható feltételeinek egyik fontos összetevője (a személyzeti, pénzügyi erőforrások mellett) az, hogy milyen térben dolgozunk, és az hogy hogyan használjuk azt a teret. Egy tartós, rendszeres ifjúsági szolgáltatás esetében rendkívül fontos:

- a nyitvatartási idő, amely alkalmazkodik a fiatalok életritmusához,
- a fiatalok egyértelmű tájékoztatása arról, hogy hogyan vehetik igénybe a szolgáltatásokat, és arról, hogy milyen szolgáltatásokat vehetnek igénybe,
- a könnyen betartható, egyszerű és nyilvános szabályok,
- a barátságos és kényelmes környezet,
- a személyzet fiatalok felé forduló figyelme, a légkör, a nyitottság,
- a fiatalok bevonására irányuló elkötelezettség és az erre alkalmas módszerek.

A jól megválasztott, illetve jól „használt” tér az ifjúsági munkában sok esetben pótolja, illetve kiegészíti a pénzügyi erőforrásokat, és segíti a személyes erőforrások érvényesítését!

Az ifjúsági munkát végzőknek tudatosan kell bánniuk a rendelkezésükre álló terekkel. Közben nem felejthetik el, hogy azok a fiatalok, akik ebbe a térbe lépnek, nem a tér, hanem az ott velük megtörténő események miatt lépnek be. Az ifjúsági munkát végzőknek ezért az a kihívás, hogy hogyan tudják az eseményt és a teret úgy összehangba „hozni”, hogy a „térbe belépő fiatalok” teljes élményhez juthassanak.

Az alkalmas ifjúsági tér – az egyszerűség kedvéért – rugalmas (flexibilis), viszonylag könnyen változtatható, külső veszélyektől mentes, mind mentális, mind fizikai értelemben akadálymentes, könnyen használható TÉR. Erre a térre további kritériumokat (feltételeket) is megállapíthatunk.

A 2007-ben kiírt, IFJ-KT-07 jelű, a Belföldi gyermek- és ifjúsági közösségi terek fejlesztésének támogatását célzó pályázat pl. így állapította meg a kritériumokat:

A gyermek- és az ifjúsági közösségi térrel kapcsolatos általános követelmények:

- 1) a gyerekek és fiatalok által jól, közterületről megközelíthető helyen működik,*
- 2) minden politikai szervezettől független, politikai ideológiáktól mentes,*
- 3) legalább 50 m² alapterületű és legalább két, a közösségi programok megszervezésére alkalmas helyiségből áll,*
- 4) a gyermek- és ifjúsági közösségi tér helyszíne megfelel az alapvető higiénés feltételeknek, és rendelkezik a közösségi programok megszervezéséhez szükséges alapvető infrastruktúrával,*
- 5) szolgáltatásait, programjait a gyermekek, tanuló és dolgozó fiatalok szabadidejéhez mérten igazodva szervezi,*
- 6) szolgáltatásai, programjai a célcsoport tagjai számára megkülönböztetés nélkül korlátlanul elérhetők, illetve igénybe vehetők, azokba a gyermekek és a fiatalok diszkrimináció nélkül bekapcsolódhatnak,*

- 7) szakmai segítséget nyújt a településen működő gyermek és ifjúsági közösségek, szervezetek, különösen a helyi ifjúsági tanács számára; szakmai háttérrel és helyet biztosít a közösségi kezdeményezések kialakulásához, megvalósulásához, továbbá a gyermekek és fiatalok, valamint az értük tevékenykedők szervezeteinek működéséhez, fejlődéséhez, a korosztálynak a helyi közéletben való részvételéhez,
- 8) a gyermek és ifjúsági közösségi tér szakmai felügyeletét szakirányú (pedagógus, közművelődési) humán felsőfokú végzettséggel rendelkező, az ifjúságsegítés, illetve a közösségszervezés és közösségfejlesztés terén legalább 3 éves szakmai gyakorlattal rendelkező személy látja el,
- 9) az ifjúsági közösségi tér szolgáltatásainak, programjainak biztosítását legalább érettségivel rendelkező, a közösségszervezés és közösségfejlesztés terén legalább 1 éves szakmai gyakorlattal rendelkező, teljes, vagy részmunkaidőben tevékenykedő munkatárs látja el. A szolgáltatások biztosításában önkéntesek is tevékenykedhetnek (az önkénteseknek a feladataikat a közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény alapján kell ellátniuk).

Az ifjúsági munkában a Tér tervezése az ifjúsági munkát végzők (hivatásos ifjúságsegítők, önkéntes ifjúságsegítők) nagyon fontos feladata. A fiatalokkal közvetlenül foglalkozók számára a Tér adott cselekvéshez megfelelő tervezése olyan kihívást jelent, amellyel meg kell küzdeniük, és fel kell készülniük ennek a küzdelemnek a megvívására. Figyelmükbe ajánljuk, hogy maguk a fiatalok azok, akik ebben a legtöbbet segíthetnek. Vonjuk be tehát a Teret igénybe vevő, az ott tartózkodó fiatalokat a Tér kialakításának és formálásának műveleteibe!

3.9. AZ IFJÚSÁGI MUNKA MÓDSZEREI. MIVEL DOLGOZIK AZ IFJÚSÁGSEGÍTŐ?

Azok számára, akik nem foglalkoznak tudatosan, tervezetten, hivatásszerűen a fiatalokkal, talán furcsa lehet az a mód, ahogyan az „ifjúságsegítő” dolgozik velük. Amit ők láthatnak, bizony alaposan eltér attól, ahogyan a tanárok dolgoznak a fiatalokkal. Megfigyeléseik szerint ez sokszor nem több annál, mint véget nem érő beszélgetésekből álló folyamat, amelyben – vagy amelynek a végén – történik „valami”. Nekik el kell tudnunk mondani a saját nyelvünkön azt, hogy az ifjúságsegítő:

- folyamatokkal,
- tervezett és/vagy nem várt, nem tervezett eseményekkel,
- rendezvényekkel, eseményekkel, projektekkel,
- személyes történésekkel,
- megfigyelésekkel,
- felismerésekkel,
- személyekkel,
- és a saját személyiségével

dolgozik.

Ebből következően az ifjúságsegítő elemez, értékkel, következtéseket von le, tervez és szervez, végrehajt, megelőz, kezdeményez, irányít, segít, folyamatokat és eseményeket követ, képvisel, tapasztalatai alapján hangot ad, megfogalmaz, megszervez, kiértékel, figyel, kérdez és válaszol, kapcsolatot teremt és tart, bátorít és „képessé tesz” a folyamatokban, alkalmazkodik a körülményekhez és feltételekhez, de változtatásra törekszik.

Az ifjúságsegítő tehát helyzetekkel, körülményekkel és feltételekkel, személyekkel és a saját személyiségével dolgozik. Mit jelent ez a gyakorlatban?

Az ifjúságsegítő dolgozik:

- a fiatalokkal, akik különböznek a családi háttér és indíttatás, az iskolai lehetőségek, a szociális helyzet, a kulturális identitás, a társadalmi csoporthoz és a saját választásukon alapuló csoportokhoz való tartozás szerint,
- a fiatalok személyiségével és csoportjaival, közösségeikkel és szervezeteikkel, hangadóikkal és szószólóikkal, a közösségben passzív és aktív tagokkal, a csoportban csillogó és az ott rejtőzködő személyekkel,
- a jogállami körülmények között törvényben („jogokat és kötelezettségeket csakis törvényben lehet rögzíteni”) meghatározott intézményi feltételekkel,
- a rendelkezésére álló körülményekkel és feltételekkel, valamint az azokon javítani akaró szándékokkal (kezdeményez, pályázatot ír, projektet hajt végre stb.),
- kimondott és leírt szavakkal, nyelvi és testnyelvi gesztusokkal, egyéni, csoportos és közösségi interakciókkal,
- a fiatalokkal való munkája során a saját személyiségével: választéka a helyzetekből következően nagyon széles – lehet autokratikus (uralkodó, elnyomó, egyoldalúan kijelentő) vagy megengedő és ráhagyó (laissez-faire), demokratikus (a döntéseket a közösségre bízó) és politikai kategóriák szerint lehet liberális, lehet konzervatív vagy szocialista, vagy ultra –, választásait azonban mindig azok a fiatalok és azok a helyzetek/körülmények kell hogy befolyásolják, akikkel és amelyekben/amelyek között dolgozik (A célok az ifjúsági munkában sem szentesítik soha az eszközt!),
- a fiatalok által elmondott, megmutatott, megismert, feltárt dolgokkal, helyzetekkel és csoportfolyamatokkal, az egyéni eltérésekkel és különbözőségeikkel,
- helyzetekkel és szituációkkal, amelyekben figyelembe veszi a társadalmi nemi szerepeket, a szociális helyzetet és állapotot, a társadalmi csoporthoz való tartozásból következő identitásokat,
- kimondott mondatokkal és szavakkal, leírt mondatokkal, írásokkal, tervekkel, előterjesztésekkel (mind a fiatalok, mind a befoglaló társadalmi tér vonatkozásában),
- azzal a Térrel, amelyben meg kell valósítania elképzeléseit (falak, bútorok, eszközök),
- az elképzeléseivel (terveivel, szándékaival, felismeréseivel).

Nagyon banálisan: az ifjúságsegítő alapvetően és elsősorban a fiatalok felismerésével, szükségleteivel és elvárásaival dolgozik. A fiatalok kezdeményezéseit nyitott, elfogadó és támogató módon fogadja, úgy segíti ezeket a kezdeményezéseket, hogy nem oldja meg a fiatalok helyett a szükséges feladatokat, de segít nekik abban, hogy képesek legyenek azokat megoldani. Ennek a munkának a fizikai eszközei mindazok, amelyekre a folyamatokban szükség van. Így az ifjúságsegítő dolgozik a terekkel (és a térhez tartozó berendezésekkel, eszközökkel) és a kommunikáció eszközeivel (számítógép, telefon, fénymásoló és egyéb irodai eszközök).

Az ifjúsági munka célcsoportja nagy általánosságban minden fiatal, függetlenül attól, hogy milyen társadalmi és anyagi helyzetben él, hogy milyen a családi háttere, hogy milyen iskolába jár. Az ifjúsági munkának azonban arra is képesnek kell lennie, hogy a különleges törődést és figyelmet igénylő fiatalokkal is foglalkozhasson, figyelembe véve azok különleges szükségleteit és igényeit. A fogyatékkal élők, a halmozottan hátrányos helyzetű és szegényes, leszakadó környezetben élők, a különböző kisebbségi csoportokhoz tartozók, a migránsok, a fiatal bűnelkövetők, az egyes szubkulturális csoportokhoz tartozók, a marginalizálódott élethelyzetben lévők és kirekesztettek mind-mind olyan fiatalok, akiknek az ifjúsági munka esélyeket adhat ahhoz, hogy ne vesszenek el a társadalom számára, ne rekesztődjenek ki az esélyekből és a lehetőségek közül, hogy hozzáférhessenek a lehetőségekhez.

Sok esetben tapasztaljuk azt, hogy az ifjúságsegítő nagyon magas színvonalú, elkötelezett munkát végez a fiatalokkal, ha azok homogén társadalmi csoportot képviselnek, átlagosak, azonos vagy egymáshoz közelítő élethelyzetben vannak. A „fehér galléros” ifjúsági munka nagyszerű eredményeket tud felmutatni a közösségfejlesztésben, a szervezeti működésben, a különböző projektekben, az egyéni segítségben és támogatásban. Kiváló munkát végez EVS önkéntesek küldésekor és fogadásakor, felbecsülhetetlen segítséget nyújt a munkapiaci versenyben, a nagy előnyt jelentő önbizalom, kommunikációs készség, prezentációs képességek és projekt-gyakorlatok kialakításában. Ugyanez az ifjúságsegítő ugyanakkor sok esetben nem tud mit kezdeni azokkal, akik az átlagtól eltérnek, akik a kirekesztettségük következményeit testükön és gesztusaikban hordozzák, és akiket sokszor nagyon nehéz megszólítani, akiknek nagyon nehéz a bizalmába férkőzni, és akikkel gyakran egészen alapvető és természetes dolgokat kell tisztázni előbb, hogy aztán együtt dolgozhassunk velük.

A „**kék galléros**” ifjúságsegítő Magyarországon döntően cigány, roma fiatalokkal, alkoholista szülők gyermekeivel – akik maguk is egészen korai korban alkohol-fogyasztóvá váltak –, szenvedélybetegségekkel küszködőkkel, fiatalok bűnelkövetőkkel, az iskolarendszerben „sajátos nevelési igényűnek” mondott fiatalokkal foglalkozik. Be kell vallanunk, hogy ma Magyarországon sokkal több „fehér galléros”, mint „kék galléros” ifjúságsegítőt találhatunk, és hozzá kell tennünk azt is, hogy a „kék gallérosok” még a szakmán belül is elszigeteltebb helyzetben vannak, szegényesebb feltételek között dolgoznak.

Az ifjúsági munka küldetése, céljai, módszerei sok esetben pedig éppen a hátrányos helyzetű fiataloknak tudnak segíteni abban, hogy kitörhessenek a helyzetükből, hogy képesek lehessenek megoldásokra. Az az interkulturális munka, amelyet az ifjúságsegítő végezhet pl. roma fiatalokkal, az a módszertan, amelyet alkalmaz, biztosan sokat segítene az előítéletek leküzdésében, a pozitív élményeket szerző cselekvések szervezésében, egymás megértésében, a problémamegoldáshoz szükséges bizalom kialakításában. Természetesen a nehéz sorsú fiatalokkal végzett ifjúsági munkában többlet-energiákra, nagyobb türelemre, hosszabb időtartamra, esetleg külön készségekre és képességekre van szükség. Az ifjúsági munka azonban minden fiatalnak meg kell, hogy adja az esélyt a felelős felnőtté válásra. Az ifjúsági munkának képesnek kell lennie a „kék gallérosok” támogatására, annak elismerésére, hogy felbecsülhetetlen a hozzájárulásuk az egészségesebb, összetartóbb társadalom fenntartásához. Ennek a megteremtése pedig az egész ifjúsági szakma kihívása, hiszen honnan máshonnan meríthet erőt és energiát az, aki a nehéz sorsú fiatalokkal foglalkozik, mint onnan, ahonnan tudásának, elkötelezettségének forrásai erednek: az ifjúsági szakmából, a szakmai közösségeiből, együttműködésekéből.

A sokszor gyorsan változó körülmények között dolgozó, állandóan új kihívásokkal találkozó ifjúságsegítőnek a feladatai ellátásához biztos szakmai alapokkal kell rendelkeznie, de azzal a képességgel is, hogy szakmai tudását folyamatosan karbantartsa. Az ifjúságsegítő szüntelenül tanul, és ebben a tanulási folyamatban a közvetlen tapasztalatszerzésnek, a szakmai látogatásoknak, a szakmatársakkal való kapcsolatoknak nagyon nagy jelentősége van. Az ifjúsági munka ebben a szociális munkásokkal, a művelődésszervezőkkel, a közösségfejlesztőkkel mutat hasonlóságot, rokonságot. Az ifjúságsegítőnek nyitottnak kell lennie mind a szakmán belüli, mind a rokon vagy társszakmákkal való szakmaközi kapcsolatokra, és képesnek kell lennie arra, hogy ezekből tanuljon, ezekből merítsen energiákat.

Mindenkinek, aki emberekkel foglalkozó szakmában dolgozik, és ebben elkötelezett, szüksége van tehát a tanulás és a tudásfrissítés, a pihenés és a feltöltődés készségeire és képességeire. Ehhez a számára leginkább megfelelő egyéni utat kell megtalálnia. Célszerű, ha erre tudatosan készül, és terveket készít arra, hogy hogyan tanuljon, pihenjen, hogy hogyan pótolja vissza a kiadott energiáit. Célszerű, ha időről időre értékeli a saját munkáját, és ennek alapján frissíti fel a terveit. Nem szabad elfelejtenie, hogy munkájának elismerése mindig nagyon is közvetett módon történik, a külső környezet számára gyakran láthatatlanul, de számára nagyon is láthatóan: a fiatalok cselekedeteiben mindig ott van és ott lesz. Az ifjúságsegítő nézzen bátran szembe ezzel.

3.10. AZ IFJÚSÁGI MUNKA SZÖVETSÉGESEI

A fentiekben vázolt munkához feltételek, körülmények, támogatások, elismerések, bátorítások kellenek. A magyar ifjúsági munkában a világos és nyilvános, tartós és egyértelmű elvárások hiányában ezeket a különböző együttműködések által lehet megszerezni.

Az ifjúsági munka nagyon érzékeny az együttműködésre. A helyi ifjúsági munkában nagyon érzékenynek kell lennünk az együttműködésekre. Szívesen használjuk az együttműködések kifejezést a „szinergiák” (vagyis összeadott értékek) szinonimájaként. Az ifjúsági munkában az együttműködésnek a fiatalok érdekében – és a fiatalok érdekében végzett tevékenységek megfelelő körülményeinek biztosításában – nélkülözhetetlen értelmet tulajdonítunk.

Az ifjúsági munka ezért együttműködik mindenkivel, aki a saját környezetében foglalkozik fiatalokkal:

- az iskolával, a pedagógusokkal, az iskolai programokkal,
- a közösségi művelődés (közművelődés, kulturális kezdeményezések és szolgáltatások) területein dolgozókkal és intézményeikkel, események szervezőivel,
- a közösségfejlesztés és a helyi demokrácia-fejlesztés programjainak kezdeményezőivel, a helyi közösségek építőivel, a helyi közösségi folyamatok „gondozóival” (animátoraival, segítőivel, irányítóival, szervezőivel),
- a sport területein dolgozókkal: edzőkkel, egyesületekkel, események szervezőivel,
- meghatározó felnőttekkel, önkéntes ifjúságsegítőkkal, kortárs-segítőkkal,
- szociális munkásokkal (gyermekjóléti szolgálatokkal, családvédelmi intézményekkel, utcai szociális munkásokkal, drog-prevenációs szervezetekkel, szolgáltatásokkal),
- civil szervezetekkel, a civil társadalom szereplőivel,
- országos, regionális és helyi szakmai közösségekkel, fórumokkal, hálózatokkal,
- természetesen magukkal a fiatalokkal, szószólóikkal, képviselőikkel, szervezeteikkel, közösségeikkel, csoportjaikkal,
- nem utolsósorban a települési önkormányzat választott tisztségviselőivel és hivatalszervezetének köztisztviselőivel,
- nagyon ritkán rendvédelmi és rendészeti szervekkel, szervezetekkel, azok képviselőivel (a rendőrséggel, polgárőrséggel),
- még ritkábban a büntetés-végrehajtás intézményeivel, a jog- és igazságszolgáltatás intézményeivel.

Ez nagyon sokféle, nagyon eltérő, nagyon változatos viszonyrendszert jelent. Az együttműködés éppen ezért különböző minőségű, eltérő intenzitású, eltérő rendszerességű, eltérően szervezett és különböző módokon intézményesített lehet.

Az együttműködések típusosan:

- az önkormányzat és a civil társadalom (szervezetek), illetve
- az önkormányzat és a személyek közötti kapcsolatokban,
- a civil–civil (szervezetek közötti) kapcsolatokban,
- a személyközi és személyes együttműködések, valamint
- a személyes és civil együttműködések keretében és
- az intézmények, személyek és szervezetek közötti kapcsolatokban valósulnak meg.

Az együttműködések sokszor tervezett, előre elhatározott találkozók, megbeszélések, konferenciák, szemináriumok, testületi ülések, szakértői és szakmai találkozások alkalmával kezdődnek, és fenntartásukhoz is szükség van a tudatos, rendszeres, tervezett eseményekre, tevékenységekre. Az együttműködések lehetnek időtartamhoz kötött vagy határozatlan időre szólók, lehetnek nagyon tudatosak és lehetnek ösztönösek, természetes érzéseken, rokonszenven, vonzásokon alapulók. A modern társadalomban az együttműködéseknek különféle formái alakultak ki, és a felnőtt társadalom az értékek és az érdekek mentén egyaránt számos együttműködést hoz létre és tart fent. A fiatalokat az ösztönös, tudattalan és spontán kialakuló kapcsolatokból a tudatosan, tervezetten alakított együttműködések vállalására szeretnénk bátorítani. Szeretnénk ilyen helyzetekhez elvezetni őket. Az ifjúsági munkával foglalkozók számára ezért az együttműködések kialakítása munkájuk mindkét dimenziójában fontos, vagyis a fiatalok és ügyeik képviselésében és a fiatalokkal együtt végzett tevékenységekben.

Az ifjúsági munka együttműködéseinek számára ezen az alapon meghatározhatunk néhány olyan általános követelményt, amelyeket a lehetséges együttműködő felekkel való kapcsolatokban egyformán, következetesen, állandóan lehet képviselni. Ezek:

- *Az együttműködés – alapvetően a fiatalokkal és a fiatalok érdekében végzett munka színvonalas elvégzése érdekében –:*
 - *tekintettel van a fiatalok szükségleteire, különleges társadalmi státuszára és helyzetére, arra, hogy a fiataloknak szükségük van ennek a képviseletére (az együttműködésekben elsősorban a „fiatalok érdekében” végzett munkára és nem a „fiatalokkal közvetlenül” végzett munkára helyeződik a hangsúly),*
 - *az ifjúsági munka elfogadtatására és ez által a fiatalok kezdeményezéseinek kedvezőbb fogadtatására, a szükséges támogatás megszerzésére és fenntartására és az ehhez szükséges támogató légkör kialakítására irányul,*
 - *figyelembe veszi, hogy az együttműködések lehetőséget adnak a munkánk és felfogásunk mások általi megismerésére és arra, hogy mi is megismerhesük, hogy mások hogyan gondolkodnak a fiatalokról és a velük/értük való cselekvésekről.*
- Az együttműködés célját, feltételeit, időtartamát, az együttműködéshez szükséges forrásokat és eszközöket egyaránt tisztáznunk szükséges.

- A jó együttműködés kölcsönösségen, a résztvevő felek közötti bizalmon, a közösen értelmezett célokon és az együttműködés közösen tisztázott feltételein alapul – csak az az együttműködés lesz fenntartható, amelyben ezek a feltételek rendelkezésre állnak.
- Nem szabad arról elfeledkeznünk, hogy az együttműködés tanulási folyamat: rendkívül sokat tanulhatunk a másokkal való együttműködésben. Ez az alapja annak, hogy kijelenthetjük: az ifjúsági munka a fiatalokkal való együttműködésen alapulva a folyamatokban segíti az együttműködéshez szükséges készségek és képességek kialakulását. Ez a gyakorlati tanulás, a nem-formális módszerekkel végzett ifjúsági munka területe. Ezért fontos az, hogy a fiatalokkal való kapcsolatban az együttműködéseket mint alapvető kérdéseket kezeljük, tervezzük, irányítsuk, animáljuk, és hogy feltételeket teremtsünk az együttműködésekhez.
- Az együttműködés egy lépés a bevonás és bevonódás állapotának, a részvételnek és a részvétel lehetőségeinek, feltételeinek, céljának és minőségének a kialakításához. Együttműködések nélkül nagyon valószínű, hogy a részvétel nem valósul meg, nem teljesül.
- Az együttműködés céljainak meghatározásakor figyelembe kell vennünk az együttműködő felek sajátos igényeit, lehetőségeit, adottságait és szükségleteit. Ezek nyilván mások és mások a személyes-személyközi és a szervezeti, vagy a szervezetek és a hivatalok közötti együttműködésekben. Célszerű, ha az ifjúsági munka – elsősorban a települési önkormányzatok és a fiatalok kapcsolataiban jellegzetes – találkozási alkalmait is együttműködésként fogjuk fel, tehát a különböző fórumok, ifjúsági tanácsok, tartósan működő testületek kialakításakor a létrehozás és fenntartás műveleteit együttműködésekre irányuló projektként fogjuk fel. Erről gyakran elfeledkezünk, és emiatt ezek a testületek kiüresednek (munkájuk formálissá válik, eltávolodik a fiataloktól), és sokszor egyéni érdekek megnyilvánulásaihoz teremtenek kereteket. Ha ezt a helyzetet meg akarjuk előzni, végig kell gondolnunk a fentieket.

WEB – EHHEZ A FEJEZETHEZ

- *Kulcsszavak:* ifjúsági munka * ifjúságsegítő * youth work * youth worker * jugendarbeit * travail de jeunesse * kompetencia * bátorítás * ifjúsági szervezet * ifjúsági tanács * Európai Unió Ifjúsági Portál * Európai Ifjúsági Központ *
- *Illusztrációk:*
 - Az ifjúsági munka funkcióinak összefoglalása; *National Occupational Standards*
 - Az ifjúságsegítő tulajdonságainak iránytűje
 - A fiatalokkal és az ifjúsági munkával kapcsolatos néhány kulcsszó etimológiája
 - Az Európai Unió ifjúsági programjának értékelése

4. fejezet: A települési önkormányzat és az ifjúsági ügyek. Települési ifjúságpolitika, annak megközelítései, munkaformái, intézményei és szereplői

Ebben a fejezetben...

tulajdonképpen a települési önkormányzatok lehetséges feladatvállalásáról beszélünk ifjúsági ügyekben. Itt szeretnénk elmondani, hogy ennek a fejezetnek több előzménye van. Bencze Györgyné gondozásában néhány évvel ezelőtt megjelent könyv⁵⁹, a „Település és ifjúsága” konferenciák immár majd évtizedes múltra visszatekintő sorozata, a Gyermek és Ifjúsági Önkormányzatok Társasága (GYIÖT) kitartó munkássága, valamint számos települési szintű ifjúsági koncepció- vagy feladatterv igazolja, hogy ezt a témakört az ifjúsági munkával foglalkozók és a települési önkormányzatokban dolgozók nem lanyhuló érdeklődése kíséri. Az eddigi fejezetekben inkább az ifjúsági munka oldaláról, ebben a fejezetben inkább az önkormányzatok oldaláról szemléljük a közös ügyeket. A következő lapokon térünk ki az önkormányzatok lehetőségeire és adottságaira, és figyelembe vesszük a települési önkormányzatokra vonatkozó hatályos joganyagot. Azt állítjuk, hogy ebből a joganyagból NEM az következik, hogy a települési önkormányzatok NE foglalkozzanak ifjúsági ügyekkel, hanem az, hogy LEHETŐSÉGÜK VAN ifjúsági ügyekben cselekedni. Amellett érvelünk, hogy önálló ifjúsági törvény hiányában is sok mindent tehetnek a települési önkormányzatok a fiatalokért, hiszen nagyon is sokféle erőforrással rendelkeznek. Ezek között nemcsak pénzügyi, anyagi-fizikai és infrastrukturális erőforrásokat tarthatunk számon, hanem szellemi, személyzeti és az együttműködésekben rejlő erőforrásokat is. Az erőforrások és energiák összeadása, a szinergiák nagyon sokat segíthetnek az önkormányzatoknak abban, hogy a településük lehetőségeivel és adottságaival összhangban meghatározzák a fiatalokat a település életébe bevonó programjaikat, amelyekre a fiataloknak szükségük van ahhoz, hogy otthon érezzék magukat a településen. Az elmúlt években sokféle önkormányzati program indult, a hazai gyakorlatban sokféle önkormányzati megoldással, munkaformával találkozunk. E tapasztalatok alapján ebben a fejezetben a munkaformákról, a szereplőkről, a szerepekről, a funkciókról és a feladatokról egyaránt írunk.

⁵⁹ Helyzet és lehetőség az önkormányzatok gyermek- és ifjúsági feladatellátásában. Kiadja: Pest Megye Önkormányzata, SZÍNpatikusok Műhelye Kft., Bp. 2002.

4.1. TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT: HAGYOMÁNYOK ÉS MODERN DEMOKRÁCIA

- „1. A helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát és képességét jelenti, hogy – jogszabályi keretek között – a közügyek lényegi részét saját hatáskörükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében.
2. E jogot olyan tanácsok vagy testületek gyakorolják, amelyeknek tagjait egyenlő, közvetlen és általános választójogon alapuló szabad és titkos szavazással választják, és amelyek nekik felelős végrehajtó szervekkel is rendelkezhetnek. E rendelkezés semmilyen módon nem érinti az állampolgári gyűléseknek, a népszavazásnak vagy a közvetlen állampolgári részvétel egyéb formájának igénybe vételét ott, ahol azt jogszabály megengedi.”

(Önkormányzatok Európai Chartája, 1997. évi XV. tv.)

A települési önkormányzatiság hagyományai a múlt mélyére nyúló gyökerekből táplálkoznak. Az egy területen élők önkormányzó politikai közössége – a polis fogalma – a görög demokráciában született meg. A reneszánsz városállamok, azt követően a XIX. századi államszervezési reformok, majd a XX. századi modern (nemzetállami) demokráciák közigazgatási felfogásának megszilárdulása mind olyan állomások voltak, amelyek a mai berendezkedéshez vezettek. A centralizáció és a decentralizáció, ezzel együtt a centrum és a periféria fogalmának változása, a modern település- és területfejlesztési elvek és gyakorlatok, a gyorsuló urbanizációs folyamat, majd a globalizációs hatások, az ezzel együtt járó társadalmi változások, valamint az európai demográfiai trendek a területi felelősség elvén alapuló önkormányzatiság eszméjét ugyan nem tudták kikezdeni, de sokat változtatnak, módosítanak „rajta”. A gyakran hangoztatott elvek és azok gyakorlati alkalmazása, illetve a változó körülmények és feltételek egymással olyan kölcsönhatásban vannak, amely bizony próbára teszi azokat a személyeket, akik tisztséget és feladatot vállalnak a települési önkormányzatban.

A területi és települési önkormányzatoknak ma nagyobb önállósága és nagyobb felelőssége van, mint volt a korábbi évszázadokban. A decentralizáció és a decentralizált döntéshozatal az Európai Unióhoz való csatlakozással felértékelődött. A térségi-regionális alapú európai támogatások gyorsíthatják a decentralizációs folyamatokat. A decentralizációs folyamatok azonban együtt járnak azzal is, hogy egy-egy településnek le kell mondania az eddigi térségi szerepeiről, és azokat át kell adnia egy másik településnek. Olyan új együttműködések alakulhatnak ki települések között, amelyek eddig ismeretlenek voltak, és a hagyományok már nem segítenek annak az eldöntésében, hogy mi a helyes és mi az, ami helytelen.

Az autonóm települési önkormányzatok megléte a modern európai demokráciák fontos, megkérdőjelezhetetlen feltétele, hiszen az ott élő emberek önrendelkezési joga fejeződik ki benne. A felnövekvő, új generációk számára olyan természetes közeg ez, amelynek léte nem kérdés a számukra. Beleszülettek. A hétköznapiakban

sajátítják el, hogy a települési önkormányzat van, és hat a családjuk, környezetük (pl. az iskolájuk) életére. A felméréseken alapuló ismereteink azonban azt is megmutatják, hogy ennek ellenére a fiatalok között csak nagyon kevesen tudnak arról, hogy mi is az a települési önkormányzat, és még kevesebben arról, hogy mit várhatnak el joggal tőle. A fiatalok többségét – valljuk be – a települési önkormányzat nem is érdekli. Sok fiatalnak fogalma sincsen arról, hogy a települése életében az önkormányzat mennyi mindent tesz, és még mennyit tehetne érte és társaiért.

Egyszerűen nem kérdés számukra a demokratikus önkormányzatiságnak az élet sok területét átható fogalma sem. Nem kérdés, hiszen a mai fiatalok – szerencsére – közvetlenül nem ismernek más igazgatási megoldásokat!

Az önkormányzat nem csupán egy település (egy hely) öngazgatását jelenti. A fiatalok számára az önkormányzatiság magától értetődő fogalom – akkor is, ha sokszor nem is pontosan tudják azt, hogy mit jelent. Aktív részvételük, bevonódásuk nagyon fontos hajtóereje az önkormányzatiságnak. Az ifjúsági munka közreműködik abban, hogy a fiatalok aktív és felelős polgárai legyenek közösségeiknek, önkormányzataiknak. Az önkormányzatiságot a fiatalok természetes igazságérzete is támogatja. A modern demokráciák egész intézményrendszerét áthatja annak a felismerése, hogy az érintettek mindig részt vesznek a rájuk vonatkozó döntések előkészítésében és meghozatalában. Ismerünk pl. kisebbségi önkormányzatokat, intézményi önkormányzatokat, egyesületi önkormányzatokat, öngazgató (vagyis önkormányzó) vállalatokat (gazdasági, profit-orientált vállalkozásokat és szövetkezeteket), a területi elvű önkormányzatisághoz kapcsolódóan kerületi, városrészi, sőt lakótelepi önkormányzatokat is! Sok fiatal számára jelent fontos és meghatározó élményt a diákönkormányzat vagy az egyetemi tanulmányaik alatt a hallgatói önkormányzat, amelyekben sokat tanulhatnak arról, hogyan intézhetik önállóan ügyeiket, hogyan képviselhetik érdekeiket, hogyan működhetnek együtt másokkal. Sok fiatal a helyi gyermek- és ifjúsági önkormányzatban ismerte fel ennek a jelentőségét.

Ebben a fejezetben tehát a települési önkormányzatokra irányítjuk a figyelmünket –, de nem felejtjük el azt, hogy az önkormányzatiság eszméje áthatja a demokráciát, és számos formája, megjelenési módja van.

Miközben magának a települési önkormányzatnak nagy hagyományai vannak, az ifjúsági ügyek önkormányzati kezelésének a hagyományai nem olyan régiek, mintsem azt hinnénk. Ez a sajátos terület, a helyi ifjúságpolitika önálló szakpolitikai ágaként való megjelenése, az ifjúsági munkáról korábbi fejezetben bemutatott „nagy iskolához” kapcsolódik. Németországban, Angliában, a skandináv országokban vagy Franciaországban alakultak ki az első megoldások, szilárdultak meg azok a munkaformák, amelyeket ma már sok tízezer európai települési önkormányzat életében láthatunk. Ugyanakkor az új európai demokráciákban, így a Magyar Köztársaságban is, sokszor még mindig vita tárgya az, hogy vajon az „ifjúsági ügyekben”

az „Államnak”, az államigazgatásnak, vagy a települési önkormányzatnak, a közigazgatásnak van-e nagyobb szerepe. A demokrácia-fejlesztésben előttünk járó európai országok ebben is előttünk járnak. Történeti értelemben náluk először az „Állam” volt, majd a települési önkormányzat lett az ifjúságpolitika kulcsszereplője. A nálunk folytatott viták sokszor elterelik a figyelmet arról, hogy a Magyar Köztársaságban a települési önkormányzatok olyan széles jogkörrel rendelkező entitások, amelyek viszonylagosan tág törvényi keretek között önállóan döntenek arról, hogy mivel foglalkoznak, mit, hogyan oldanak meg, hogyan gazdálkodnak a rendelkezésükre álló erőforrásokkal.

A Magyar Köztársaság is azon európai jogállamok közé tartozik, ahol a települési önkormányzatok ún. „kötelező” és „fakultatív” feladatait, ellátási kötelezettségeit különböző törvények határozzák meg. *E szabályok között azonban egyetlen olyan sincsen, amely megtiltaná és ezáltal megakadályozná azt, hogy a települési önkormányzat saját hatáskörében döntsön arról, hogy a területén élő fiatalokkal és érdekében mit és hogyan kíván cselekedni.* Azt, hogy ma Magyarországon a települési önkormányzatok mikor, hogyan és mit cselekszenek a településen élő fiatalok érdekében és azt, hogy milyen módon teszik azt, inkább más egyéb feltételek és körülmények befolyásolják tehát. Ilyenekre gondolunk:

- A települési önkormányzatokra vonatkozó jogokat és kötelezettségeket összefoglaló alkotmányos szabályrendszer (pl. az Alkotmányban foglalt felhatalmazások alapján a különböző törvényekben rögzített, „kötelező” és „fakultatív” feladatok egymással összefüggő rendszere, az önkormányzati feladatellátáshoz rendelt költségvetési támogatás, az adórendszer, a helyben keletkező adóbevételeknek a központi és a helyi költségvetések közötti megosztása, a saját bevételek lehetősége, a garanciális szabályok, amelyek jogokat és kötelezettségeket tartalmaznak) – a jogállam és a jogállamiság, illetve annak a helyi értelmezése.
- A települési önkormányzatok költségvetésének forrásai nagyon sok esetben döntő mértékben az állami költségvetésből származnak – ezért a települési önkormányzati gazdálkodást az Állami Számvevőszék ellenőrzi, amely egyes nézetek szerint az állami fennhatóság fennmaradását jelenti az önkormányzati autonómia felett.
- Az a felfogás, megközelítés, ahogyan az önkormányzat az elé kerülő kérdéseket kezeli – pl. hogy „felismeri-e a szükségleteket”, „kivár”, „központi vagy egyéb külső támogatásra számít és épít”, „fejleszt”, „sodródik” – és ez sok esetben azon múlik, hogy az önkormányzat döntéshozói mennyire tájékozódtak, milyen képességekkel rendelkeznek, hogyan alakították ki a döntéseikhez vezető utakat (szubjektív– objektív feltétel).
- Az európai és az országos gazdasági-, valamint térségi- és településfejlesztési programok, infrastrukturális beruházások, fejlesztések és az ezekhez képest meghatározható lehetőségek (elhelyezkedés: központi, alközponti és/vagy periferiális szerepek, fejlődő vagy leszakadó térségek – pl. a lehetőség arra,

hogy központi vagy európai forrásokat vehessenek igénybe – és ez összefügg a következőkkel).

- A település erőforrás-feltevő (vagyis abszorpciós⁶⁰) képessége, amely alapvetően a meglévő erőforrásokkal való tudatos, megfontolt gazdálkodáson múlik, illetve ha nem állnak rendelkezésre olyan belső erőforrások, amelyekkel gazdálkodni lehet, akkor annak a felismerésén, hogy más módokon szükséges gondoskodni az abszorpciós képesség erősítéséről.
- A felismerések és a késztetések, a településfejlesztési elképzelések kialakulása – és ezek szükségletei.
- A fiatalok jelenléte és aktivitása, valamint szöszlőik munkája a településen.
- A választott önkormányzati testületek elkötelezettsége és tartós elköteleződése.
- A mindezt befolyásoló települési környezet adottságai, lehetőségei és elképzelései („a település ifjúságképe” vagy az, hogy egy település „ifjúságbarát”⁶¹-e).

A körülmények és feltételek egy része „belső feltétel”: attól függ, hogy az önkormányzat meghatározó szereplői hogyan értelmezik feladataikat, mennyire érzékenyek a fiatalok ügyeire, mennyire elkötelezettek az értük és a velük való cselekvésekre, mennyire érzékenyek, belátóak és elfogadóak mások kezdeményezéseire. A körülmények másik része pedig az adottságok, a lehetőségek, az elhelyezkedés (centrum és periféria) és a lakossági csoportokhoz kapcsolható ellátási kötelezettségek függvénye, amelyek az önkormányzat által nagyon nehezen megváltoztatható „külső körülményeket” jelentik.

A települési önkormányzat közvetlenül maga is foglalkozhat minden olyan kérdéssel, amely az ott élőknek fontos, és kiépíthet olyan rendszert, amely képes kezelni másoknak a különböző szükségletek és igények kielégítésére válaszoló cselekvéseit. (Pl. óvodát fenntarthat egy szülői egyesület is, szociális szolgáltatás ellátására szolgáltatási szerződés is köthető.) A települési önkormányzat „mondhatja” azt, hogy „én azoknak a kérdéseknek a megoldására koncentrálok, amelyeket más nem képes, nem tud, vagy nem akar megoldani”, illetve mondhatja azt is, hogy „mindennel foglalkozom, és partnerségeket építünk ki másokkal”. Az Európai Unió működésének egyik fontos elve az ún. szubszidiaritás elve, amely tulajdonképpen azt jelenti, hogy „lehetőség szerint ott oldjuk meg a problémákat, ahol azok keletkeznek”⁶². Sokféle felfogással, megközelítéssel találkozhatunk, amelyek nagyon sok lehetőséget adnak a különböző együttműködések, partnerségek kialakítására és fenntartására, kezdeményezések és közös projektek megvalósítására. Egy demokráciában a személyiség ereje (a felkészültség, tudás, kiállás, személyes készségek és

⁶⁰ Ez a kifejezés a természettudományokból terjedt el. Eredeti jelentésében: megkötés, elnyelés, abszorpció, fel szívódás (Wikipédia: „**Abszorpció**nak nevezzük azt a jelenséget, amikor energia illetve anyag valamilyen közegben elnyelődik, megjelenési formája módosul.”)

⁶¹ Visszatulva a települési önkormányzatokról mondottakra, valamint az Európai Önkormányzati Chartában szereplő megfogalmazásra, itt vehető fel az az érdekes kérdés, hogy vajon az „ifjúsági ügyek” közügynek számítanak-e! Ez az a terület, amelyet – nézetünk szerint – az előző fejezetekben bemutatott ifjúságképről, a ifjúsági munkáról, a részben a település és az ifjúsága viszonyairól mondottak során érintettünk.

képességek, alkalmasságok és ezek kezelésének képessége) nagyon fontos! A személyközi viszonyokkal való bánásmód sokszor ügdyöntő erővel jelenik meg akkor, amikor a „személyiség ereje” és „a pozíció – a tisztség” találkozik⁶³!

A település önkormányzatának jogait és kötelezettségeit a Magyar Köztársaság Alkotmánya és az ebben foglalt rendelkezéseket „kibontó”, részletező törvények tartalmazzák. A Magyar Köztársaság az európai országok együttműködésében (Európai Unió, Európa Tanács) résztvevő jogállam. A vonatkozó törvények betartása egy jogállamban mindenki számára alapvető kötelesség. Az európai együttműködés normáit a részt vevő alkotók közös döntéseikben megfogalmazott elvei tartalmazzák, amelyek betartása az együttműködés minőségét is „minősíti”.

A Magyar Köztársaság aláírta és társadalom-, állam-, közigazgatás-, valamint (köz)intézmény-szervezési gyakorlatában alkalmazza, vagyis ratifikálta az Európai Önkormányzati Chartát. Az aláírással (ratifikálással) kifejezte azt, hogy vállalja az ezzel együtt járó kötelezettségeket. Ennek a Chartának a „szelleme” járja át a hazai alkotmányos-jogi szabályozást. A szabályozás gyakorlati alkalmazása alapvetően mindig attól függ, hogy ez a „szellem” hogyan „járja át” a gyakorlati alkalmazóit, akik egy demokratikus országban mindig emberek, személyiségek (képviselők, választók és választhatók). Az Európai Önkormányzati Chartát Magyarországon az 1997. évi XV. tv. hirdette ki, így az a magyar jogrend része. Ez a ratifikáció szerves része annak a jogi folyamatnak, amely – a nemzetközi egyezmények egész sorához való csatlakozás jóvoltából – megteremtette annak a feltételeit, hogy Magyarországot mint az európai demokráciák hagyományait követő országot fogadja el a nemzetközi közösség.

Az európai demokrácia jellemzőjeként el szoktuk mondani azt, hogy:

- a népképviselői szervet (országgyűlést, az ország gyűlését, az önkormányzat közgyűlését) a választók – a saját szabad akaratuk alapján – maguk választják meg, a megválasztottak felelősséggel tartoznak választóiknak, bizonyos korlátozásokkal mindenki lehet választó és választott – ez tehát a népképviselői szervezetnek adott nagyon erős, közvetlen felhatalmazás (alkotmányjogi szempontból a települési önkormányzat képviselő-testülete és az Országgyűlés között nincsen lényegi különbség!).

62 Természetesen ennél azért bonyolultabb fogalomról van szó! „A szó európai szinten való használata – először az Európai Unióról szóló szerződésben – az integráció és differenciálás, a harmonizáció és a sokféleség, a centralizáció és a lokalizáció közötti kiegyenlítésre irányuló erőfeszítésekhez kapcsolódik. Az alapvető ismérv ebben az összefüggésben a döntések közelítése az állampolgárokhoz. (kiemelés: a szerk.) A „Szubszidiaritás elvének Alkalmazásáról Szóló Egyezményben”, amely az Amszterdami Szerződés része, az Európai Közösségnek az alábbi esetekben kell cselekednie: amennyiben a problémának olyan transznacionális aspektusai vannak, melyek a tagállamok ellenőrzési körén túlra terjednek; amennyiben a tagállamok intézkedése vagy a Közösség részéről az intézkedés hiánya megsértené a szerződést; amennyiben a Közösség intézkedése a tagállamok intézkedésével való összehasonlításban méretét és hatását tekintve nagyobb hasznot produkálna. A szubszidiaritás-elv gyakorlati alkalmazásával kapcsolatban bírálatok is megfogalmazódnak. Az ilyesféle bírálat az illetékességek szférájának azonosítási problémáját veszi célba a kizárólagos, a megosztott és a vetélkedő illetékességek tekintetében. Valójában igen könnyű olyan helyzetbe kerülni, mikor a kompetenciák átfedik egymást. ...” (l.: Sztótr plurális társadalmaknak, szubszidiaritás szócikk, l.: www.tarstudszoatar.adatbank.transindex.ro/?szo=81)

63 Idézzünk egy ismeretlentől származó mondást: „Leadership is an action, not a position” (A vezetés cselekvés, nem pozíció.)

- az egyes hatalmi ágak között egyensúly alakul ki, egyik hatalmi ág sem kerülhet „túl-hatalmi” helyzetbe (a „senki sem adhat több jogot másnak annál, mint amivel maga is rendelkezik” elve: az Országgyűlés ellenőrzi a kormányt, a bírói ág független a kormánytól, a települési önkormányzatok függetlenek a kormánytól).
- az élet minden szintjén és színterében érvényesülnek az emberi jogok, és védelmükre kiépülnek és működnek a védelmet garantáló intézmények – ezek magukban foglalják a polgári szabadságjogokat, a szociális jogokat egyaránt, sőt egyre inkább az ún. „harmadik generációs” jogokat is (pl. az egészséges környezethez való jog, a fogyasztóvédelem).
- a polgároknak garantált, csak különleges esetekben korlátozható lehetőségeik vannak arra, hogy véleményt és bírálatot fogalmazzanak meg, fejezzenek ki, illetve, hogy lelkiismeretük szerint nyilatkozzanak, cselekedjenek (éljenek az alapvető polgári szabadságjogokkal, mint a szólásszabadság, a lelkiismereti és az egyesülési szabadság, a gyűlekezés szabadsága). Vagyis az állampolgári jogok rendszere⁶⁴ és az ezek érvényesítését és védelmét célzó intézmények biztosítottak, működnek, ha a másként (az „uralkodó párt” nézeteitől eltérő módon) gondolkodókat nézeteikért nem üldözik, nem lehetetlenítik el.
- az egyesülés szabadsága lehetővé teszi, hogy a polgárok a saját döntésük alapján szervezeteket hozzanak létre és működtessenek a problémáik megoldása, az érdekeik képviselete, életük szervezése érdekében, és e jogukat csak akkor lehet korlátozni, ha a tevékenységük az Alkotmányban foglaltakkal ellentétes lenne, ezt pedig vizsgálni szükséges. Az önkéntes szervezeteket a bíróság nyilvántartásba veszi, és csak a tagok vagy a bíróság mondhatja ki a feloszlásukat.

4.2. FIATALOK ÉS ÖNKORMÁNYZAT – LEGALÁBB ENNYIT AZ ÖNKORMÁNYZATOKRÓL

Ezt a fejezetet elsősorban az ifúsági munkával foglalkozók számára ajánljuk.

A települési önkormányzat a rendszeres időközönként (Magyarországon jelenleg négyévenként) megtartott helyi választásokkal jön létre. A választásra jogosultak közül a választáson részt vettek egyszerű többsége által megválasztott tagokból álló Közgyűlés a megválasztott képviselők eskütételével kezdi meg működését⁶⁵.

⁶⁴ „A jog nem az, amit valaki ad neked, hanem az, amit senki sem vehet tőled el!” (Ramsey Clark, am. ügyvéd)

⁶⁵ Az eskü szövegét az önkormányzati törvény tartalmazza: mivel az eskü személyes ügy, ezzel az aktuálisan fejeződik ki, hogy az esküt tevő személyesen elkötelezett az esküjében foglalt betartására, az abban foglalt normák követésére. Demokráciában a hatalom nem személytelen, a tisztviselők – mint ahogyan a kifejezés is utal erre – személyes felelősséget viselnek. Az eskü szövege: „Én (a polgármester, a testületi tag neve) esküszöm, hogy hazámhoz, a Magyar Köztársasághoz hű leszek; az Alkotmányt a többi jogszabállyal együtt megtartom és megtartatom; a tudomásomra jutott titkot megőrzöm; (a tisztség megnevezése) tisztségemből eredő feladataimat a (megye/település/kerület) fejlődésének előmozdítása és az Alkotmány érvényesülése érdekében lelkiismeretesen teljesítem. (A megválasztott önkormányzati tisztviselő meggyőződése szerint) Isten engem úgy segíljen!” (1994. évi LXIV.tv. melléklete)

A választáson – az egyenlő, általános és titkos választójog alapján (amely nem ismer különbségeket vagy on, nem, hovartartozás szerint) – az vehet részt, aki nagykorú (Magyarországon az, aki a 18. életévét a választások napja előtt betöltötte⁶⁶) és cselekvőképes (vagyis társas/társadalmi lényként tisztában van cselekedetei következményeivel). A magyar választójogi szabályozás szerint az önkormányzati választásoknak sem érvényességi, sem eredményességi küszöbe nincsen.

A választójogot ennek a cselekvőképességnek a hiánya, illetve bírósági ítélet korlátozhatja („közügyektől való eltiltás” – büntetőjogi eljárásokban). A választásra jogosult választópolgár – bizonyos kivételek mellett – általában választható is!⁶⁷ A választás és a választhatóság joga egymással összefüggő fogalmak. Nagyon leegyszerűsítve azt is mondhatjuk, hogy bizonyos tisztségekre – így pl. a települési önkormányzat tagjának – a 18. életévét betöltő pályakezdő fiatal éppen úgy választható, mint a 45. életévét betöltött, megállapodott, kétdiplomás, családos polgár. Köztük a választhatóság tekintetében, alkotmányos értelemben nincsen különbség, ha mindketten jelöltek a települési önkormányzat képviselőjének. Megválasztásukkor elsősorban szociológiai szempontok játszanak szerepet – az életkor miatt senkit sem lehet kirekeszteni az eljárásokból, a folyamatokból, éppen úgy, mint ahogy nem lehet a társadalmi nemi hovartartozás, etnikai csoporthoz való tartozás vagy a társadalmi státusz alapján hátrányosan megkülönböztetni (diszkriminálni) valakit. Ezzel egy jogállamban az alkotmányos és tételes jogot sértenék meg. Ugyanakkor az emberi közösségekben az emberi jogi normáknak a hétköznapi cselekedetekben megnyilvánuló alapjait rúgnánk fel.

„A magyar helyi önkormányzás a helyi közigazgatási szervek jogszabályok keretein belüli jogát, lehetőségeit jelenti a közügyek jelentős részének saját hatáskörben és a lakosság érdekében történő szabályozása és igazgatása terén. Az önkormányzati törvény (Ötv.) az ellátandó feladatok közül azokat nevesíti, emeli ki, amelyek a helyi társadalom közösségi életének legfontosabb területeit érintik.

A helyi önkormányzás lehetővé teszi, hogy a választópolgárok helyi közössége – közvetlenül, illetőleg a választott helyi önkormányzata útján – önállóan és demokratikusan intézze a helyi érdekű közügyeit.

Az Országgyűlés, támogatva a helyi közösségek önszervező önállóságát, segíti az önkormányzásához szükséges feltételek megteremtését, előmozdítja a közhatalom demokratikus decentralizációját. A helyi közügyek a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátásához, a közhatalom önkormányzati típusú helyi gyakorlásához, valamint mindezek szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek helyi megteremtéséhez kapcsolódnak. A helyi önkormányzat – a törvény ke-

⁶⁶ A betöltött 18. életévben meghatározott választói korhatár Európában általánosnak mondható. Az Osztrák Szövetségi Köztársaságban 2008-ban elsőként a 16. életévüket betöltők is részt vehettek a parlamenti választásokon! A választói korhatár leszállítása Európa más országaiban is napirenden lévő kérdés. A választásokon való részvételnek az életkori határ megállapításán túl más kritériuma lényegében nincsen. A „közügyektől való eltiltást” csak nagyon ritkán alkalmazzák a bíróságok. Gazdag és szegény, városi és falusi, dolgozó adófizető és eltartott tanuló egyaránt szavazhat, ha betöltötte a 18. életévét! (a szerk.)

⁶⁷ A Magyar Alkotmány csak néhány tisztség esetében köti életkorhoz a választhatóságot (pl. a Köztársaság Elnöke, a Legfelsőbb Bíróság elnöke, az Állami Számvevőszék elnöke, az Állampolgári Jogok Biztos).

retei között – önállóan szabályozhatja, illetőleg egyedi ügyekben szabadon igazgathatja a feladat- és hatáskörébe tartozó helyi közügyeket. Döntését az Alkotmánybíróság, illetve bíróság kizárólag jogszabálysértés esetén bírálhatja felül.

A helyi önkormányzat – a választott helyi képviselő-testület által, vagy a helyi népszavazás döntésével – önként vállalhatja minden olyan helyi közügy önálló megoldását, amelyet jogszabály nem utal más szerv hatáskörébe. Az önként vállalt helyi közügyekben az önkormányzat mindent megtehet, ami jogszabályt nem sért. Az önként vállalt helyi közügyek megoldása nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátását.⁶⁸

4.3. FIATALOK ÜGYEI A KÉPVISELŐ-TESTÜLETBEN

A demokratikus települési önkormányzat legfontosabb szerve a választók szabad elhatározásai és akaratai alapján megválasztott képviselők gyűlése: a képviselő-testület. A testület jogosítványai nagyon kiterjedtek, széles körűek, átfogóak. Kiindulópontként az alábbiakat ajánljuk a Tisztelt Olvasó figyelmébe!

„A helyi önkormányzati autonómia népképviselői szerve a képviselő-testület. (...) A képviselő-testület a helyi autonómia, a lakossági akarat, az önkormányzati jogok megtestesítője. (...) Önállóságát biztosítja azon rendelkezés, mely szerint tagjait – a települési képviselőket – közvetlenül az állampolgárok választják, illetve a szervezeti- és működési szabályzatban működésének részletes szabályait maga határozza meg, függetlenül minden egyéb központi vagy helyi szerv befolyásolásától. (...) A képviselő-testület nevéből adódóan is testületi szerv, így a jogszabályok által számára megállapított feladat- és hatásköröket testületi ülésen látja el. (...) Az ülések a fő szabály szerint nyilvánosak – biztosítva ezzel a lakosság üléseken való részvételét, kivételesen azonban zárt ülés megtartására is sor kerülhet (...) A képviselő-testület üléseit a polgármester vezeti. (...) A képviselő-testület döntéseit nyílt szavazással hozza, de titkos szavazást tarthat azon ügyek tárgyalása esetén, melyeket zárt ülésen vitat(hat) meg. (...) A képviselő-testület akkor határozatképes, ha az ülésen a települési képviselőknek több mint fele jelen van. Az egyes javaslatok elfogadásához a jelenlévő testületi képviselők több mint felének igen szavazata szükséges, de kivételes esetekben minősített többséggel is dönthet (a megválasztott képviselők több, mint felének a szavazata). (...) Az önkormányzati feladatok ellátásában a képviselő-testület munkáját szervei segítik: a polgármester, a képviselő-testület bizottságai, a részönkormányzat testülete, a képviselő-testület hivatala (...)

A képviselő-testület bizottságai: 1. szervezetét a képviselő-testület határozza meg és választja meg azokat, azzal a törvényi kötelezéssel, hogy a kétezer-nél több lakosú településen pénzügyi bizottságot köteles választani, illetve a kisebbségi jelöltként mandátumot nyert tagjai kezdeményezésére kisebbségi ügyekkel foglalkozó bizottságot hoz létre. (...) 2. előkészítik a képviselő-testület döntéseit. 3. szervezik és ellenőrzik a döntések végrehajtását. 4. ellájtják a képviselő-testület által átruházott feladatokat. 5. elnökét és tagjainak több mint felét a települési képviselők közül kell választani, de a polgármester, az alpolgármester, a települési kisebbségi önkormányzat elnöke, a képviselő-testület hivatalának dolgozója nem lehet a bizottság elnöke, tagja. 6. ellenőrzik a képviselő-testület hivatalának a képviselő-testület döntéseinek előkészítésére és végrehajtására irányuló munkáját. (...)”⁶⁹

Az önkormányzatiság határát a helyi közügyek szabják meg, nevezetesen a helyi önkormányzatnak gondoskodnia kell az egészséges ivóvízellátásról, az óvodai nevelésről, az általános iskolai oktatásról és nevelésről, az egészségügyi és a szociális alapellátásról, a közvilágításról, a helyi közutak és a köztemető fenntartásáról; köteles biztosítani a nemzeti és az etnikai kisebbségek jogainak érvényesülését (...) Az önkormányzati jogok közül kiemelendő, hogy a képviselő-testület többek között jogosult a közügyek helyi viszonylatoknak megfelelő szabályozására. Lényeges, hogy az általunk említett szabályozás helyi rendelet formájában történik, amely a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény értelmében jogszabálynak, mégpedig helyi szintű jogforrásnak minősül. (...) Az önkormányzati rendeletet a képviselő-testület hivatalos lapjában, illetőleg a helyben szokásos módon ki kell hirdetni. Az önkormányzati rendeletet a polgármester és a jegyző írja alá. Az önkormányzati rendelet kihirdetéséről a jegyző gondoskodik (...) A helyi rendeleteket kizárólag az Alkotmánybíróság bírálhatja felül, de csak jogszabálysértés esetén (vagyis a célszerűségi szempontokat még a társas testület sem vizsgálhatja). A képviselő-testület szabadon igazgathatja a feladatkörébe utalt ügyeket, és kiemelendő, hogy tulajdonával szabadon rendelkezhet, társulásokat hozhat létre, és a jogszabályok keretei között bizottságokat működtethet (...) A helyi önkormányzás másodikként kiemelt szerve a polgármester, akinek személyéről szintén a választópolgárok döntenek (...) A polgármester a lakosság és a polgármesteri hivatal, illetve a képviselő-testület közötti kapcsolattartó szerepét tölti be. Az államigazgatási hatósági jogkö- rök elsődleges címzettje a jegyző, az igazgatási ügyek szakértője, aki a vezetésé alatt álló polgármesteri hivatallal tesz eleget kötelezettségeinek. A képviselő-testület határozott időre – pályázat alapján – a jogszabályban megállapított képesítési követelményeknek megfelelő jegyzőt nevez ki (...)

A képviselő-testületnek tehát alapvető, meghatározó szerepe van abban, hogy egy település milyen ifjúságpolitikai elképzelést érvényesít, hogyan szervezi meg az if-

69 L.: <http://www.magyarorszag.hu/kozigazgatas/intezmenyek/onkig/testonk/keptest/keptest20040916.html?highlight>

júságpolitikai koncepciójában foglaltak végrehajtását, ahhoz milyen személyzeti, személyi, intézményi, fizikai és infrastrukturális erőforrást biztosít. Még egyszerűbben szólva: az, hogy egy településen milyen minőségű ifjúsági munka alakul, az nagyrészt függ az önkormányzat képviselő-testülete által elfogadott döntésektől és azok végrehajtásától.

Az ifjúsági munka szempontjából a képviselő-testület megnyerése az ügyek támogatására alapvető jelentőségű kérdés. Vizsgáljuk meg ezt az állítást az alábbi táblázat segítségével!

A képviselő-testület feladat- és hatáskörének összefoglalása	A testületi feladat- és hatáskörök következményei ifjúsági ügyekben (példák)
Önkormányzati ügyekben önállóan szabályoz, döntése kizárólag törvényességi okból vizsgálható felül.	Elfogadja a település rövid, közép- vagy hosszú távú ifjúsági koncepcióját (feladatterv, akcióterv, végrehajtási utasítás, rendelet).
Gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat, az önkormányzat bevételeivel önállóan gazdálkodik, saját felelősségére vállalkozhat.	Dönt az alapításokról, kinevezésekről (intézmény, intézmény vezetője, közalapítvány létesítése, kuratórium).
Az önkormányzat törvényben meghatározott feladatainak ellátásához megfelelő saját bevételre jogosult, továbbá e feladatokkal arányban álló állami támogatásban részesül.	Dönt arról, hogy létrehoz-e ifjúsági bizottságot, és arról, hogy annak kik a helyi képviselői, illetve az ún. külsős tagjai.
Törvény keretei között megállapítja a helyi adók fajtáit és mértékét.	Dönt a település költségvetéséről (pl. arról, hogy van-e „sor” a költségvetésben az ifjúsági ügyekre).
Törvény keretei között önállóan alakítja ki a szervezetét és működési rendjét.	Dönt a támogatásokról – a pályázati hozzájárulásokról.
Önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat.	Dönt arról, hogy alapít-e olyan elismerést, amely megtiszteli a „fiatalok érdekében végzett” tevékenységeket.
A helyi közösséget érintő közügyekben kezdeményezéssel fordulhat a döntésre jogosult szervhez.	Dönt arról, hogy hogyan szabályozza a fiatalok részvételét a rájuk vonatkozó döntések meghozatalának folyamataiban.
Szabadon társulhat más helyi képviselő-testülettel, érdekeinek képviseletére önkormányzati érdekszövetséget hozhat létre, feladatkörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek.	Dönt a nemzetközi kapcsolatokról, a projektekben való részvételről.
A helyi képviselő-testület a feladatkörében rendeletet alkothat, amely nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal.	

Fontos kiegészítő szabályok tekintetében

<p>A képviselő-testület önkormányzati feladatainak ellátását átruházhatja a polgármesterre, a képviselő-testület bizottságaira, a részönkormányzat testületére, a helyi kisebbségi önkormányzat testületére, törvényben meghatározottak szerint társulására (önkormányzati társulás).</p>	<p>A polgármester lehet az ifjúsági ügyek szószólójaként megbízott személy, vagy az (ifjúsági) bizottság tölt be meghatározó szerepet, amely a neki adott felhatalmazással élve pl. arról is dönthet, hogy ki, mikor lesz meghívott az ülésein, és azon milyen ügyekben és mikor kap szót.</p>
<p>Hatáskörét NEM ruházhatja át pl. a következő esetekben: rendeletalkotás, a képviselő-testület vezetésének kialakítása és működésének meghatározása, továbbá a törvény által hatáskörébe utalt választás, kinevezés, megbízás, a helyi népszavazás kiírása, az önkormányzati jelképek, kitüntetések és elismerő címek meghatározása, használatuk szabályozása, díszpolgári cím adományozása, a gazdasági program, a költségvetés megállapítása, döntés a végrehajtásukról szóló beszámoló elfogadásáról, a helyi adó megállapítása, a településrendezési terv jóváhagyása, a képviselő-testület által meghatározott értékhatar feletti hitelfelvétel, a kötvénykibocsátás, továbbá a közösségi célú alapítvány és alapítványi forrás átvétele, és átadása, önkormányzati társulás létrehozása, társuláshoz, érdekképviseleti szervezethez való csatlakozás, megállapodás külföldi önkormányzattal való együttműködésről, nemzetközi önkormányzati szervezethez való csatlakozás; intézmény alapítása, közterület elnevezése, emlékműállítás, eljárás kezdeményezése az Alkotmánybíróságnál, a bíróságok népi ülnökeinek a megválasztása, állásfoglalás megyei önkormányzati intézmény átszervezéséről, megszüntetéséről, ellátási, szolgáltatási körzeteiről, ha a szolgáltatás a települést is érinti, vélemény-nyilvánítás olyan ügyben, amelyben a törvény az érdekelt önkormányzat álláspontjának a kikérését írja elő.</p>	<p>A fentiekben ismertetett – ifjúsági ügyekben „ügydöntő” – kérdésekben (amelyek megoldások, módok, erőforrások) – nem adhatja át döntési jogosultságait! Költségvetési kérdésekben akár arra is jogosult, hogy 1 Ft elköltéséről döntsön! Kezdeményezheti azt, hogy kivel, miért és hogyan működik együtt! Csak ő dönthet arról, hogy milyen testvértelepülési kapcsolatokat tart fenn, és hogy ezeknek mi a tartalma! (Természetesen az ehhez rendelt forrásokkal együtt.) Csak ő dönthet arról, hogy létrehoz-e egy ifjúsági információs és tanácsadó irodát, vagy ifjúsági házat/klubot/közösségi teret, és ahhoz milyen személyzeti, pénzügyi és infrastrukturális erőforrásokat biztosít. Arról is ő határoz, hogy az erőforrásokat milyen módon bocsátja rendelkezésre. Ad absurdum: az Alkotmánybíróságnál – testületi döntéssel – kezdeményezheti az ifjúsági ügyekben jellemző joghézagok megszüntetését – az Alkotmány paragrafusaira hivatkozva! Ad absurdum: kezdeményezheti „ifjúsági népszavazás” megtartását, és előírhatja ennek a lebonyolítási módjait! Dönthet arról, hogy milyen fórumrendszert működtet annak érdekében, hogy a fiatalok véleményét meg lehessen ismerni és figyelembe lehessen venni az őket érintő döntések meghozatalában. Sőt: csak ő határozhatja meg azoknak a kérdéseknek a körét, amelyekről a fiatalok bevonásával kíván dönten!</p>

A települési ifjúsági munka számára tehát a települési közgyűlés a legjelentősebb olyan partner, amely támogatásának elnyerése nagyon fontos a támogatások, a bátorítások, a lehetőségek kihasználása, a fiatalok képviselteinek megszervezése, az

ifjúsági ügyek érvényre juttatása szempontjából. *Ideális esetben a települési ifjúsági munka az, amelyet a település önkormányzata ismer, elismer és támogat. Ehhez az önkormányzat képviselő-testületének megnyerése elengedhetetlen és nélkülözhetetlen. Másképpen szólván: „nélküle” és „ellenében” nem mehet!*

Arra kell gondolnunk, hogy az „Ifjúsági koncepciót” vagy „Ifjúságpolitikai feladat-tervet”, „Ifjúsági intézkedési tervet” vagy „Jövőtervet” az önkormányzat képviselő-testületének kell elfogadnia! Ha ez nem történik meg, minden bármilyen szépen és okosan megfogalmazott elképzelés az önkormányzati döntéseken kívül marad.

De! *Egy lényeges kérdést fel kell tennünk: mitől válnak a fiatalok ügyei közüggé egy képviselő-testületben? Ahhoz, hogy közüggé váljanak, több feltétel teljesülésére van szükség, és ezek jórészt azon múlnak, hogy sikerül-e a képviselő-testület tagjaival, tisztségviselőivel felismertetni azt, hogy a fiataloknak a részükről bátorításra, támogatásra, a pozitív tetteik elismerésére van szükségük, valamint hogy ehhez nekik [a képviselőknek] kell döntéseket hozniuk, és nekik kell módot találniuk az elismerésük kifejezésére.*

Az ifjúsági ügyek a legközönségesebb módon az oktatási ügyekben jelennek meg a legtöbb települési önkormányzat számára, hiszen az iskolafenntartói szerepeket viszonylag egyszerűbb értelmezniük. Iskolájuk költségvetésének, az igazgató kinevezésének, az iskolai nevelési programok elfogadásának törvényi kötelezettsége lehetővé teszi a számukra azt, hogy foglalkozzanak az iskola dolgaival. Vajon foglalkoznak-e az iskolába járó diákokra vonatkozó kérdésekkel ilyen intenzitással?

Az ifjúsági ügyek sokszor rendszeti kérdésként kerülnek a képviselő-testület elé. A település nyugalma, biztonsága, kiegyensúlyozott viszonyainak lehetőség szerinti fenntartása minden képviselő-testület számára alapvetően fontos. Ez az a kérdéskör, amellyel összefüggésben a legtöbb megkeresést kapják a választóiktól. Egy képviselő-testületi ülésen gyakran hivatkoznak olyan választói megkeresésekre, amelyek a település nyugalmaival kapcsolatosak. A fiatalok sokszor olyan „bajkeverő csoportként” szerepelnek itt, amelyek az ifjúsági ügyek kezelésének rendszeti megoldásait erősíti. Vajon egy képviselő-testületnek van-e módja arra, hogy eltérjen a beidegződésektől, a sztereotípiáktól és az előítéletektől?

Úgy gondoljuk, hogy van: az a képviselő-testület tud a településen élő fiatalokért hosszabb távon érvényes és tartós, fenntartható cselekvésekkel tenni, amely:

- ifjúságképe összetett, reális, „igaz”, a fiatalok tényleges helyzetét tükrözi,
- számba veszi a rendelkezésére álló lehetőségek mindegyikét (vagyis megoldásai „szektorköziek”, „holisztikusak”, „különböző szakmacsoportok és intézmények fiatalok érdekében történő együttműködésének serkentésére irányulnak”,
- mindig reálisan veszi figyelembe a fiatalok részéről érkező impulzusokat.

Ehhez azonban a döntéshozatali folyamatok kulcsszereplőinek tájékoztatására, felkészítésére, meggyőzésére, megnyerésére van szükség. Honnan és kitől tudhatják meg azt, hogy mi a tétje a fiatalok szempontjából azoknak a döntéseknek, amelyeket meg kell hozniuk?

4.4. IFJÚSÁGI ÜGYEK AZ ÖNKORMÁNYZAT HIVATALÁBAN, ÖNKORMÁNYZATI INTÉZMÉNYEKBE

A települési önkormányzat a napi működésében szembesül azzal a felelősséggel, amelyet a „közügyek saját hatáskörben történő igazgatása jelent”. Ez tölti ki idejét, erre használja a rendelkezésére álló személyzeti–személyi, anyagi, tárgyi–fizikai és pénzügyi erőforrásokat. A helyi közügy nem elvont fogalom: legtöbbször természetes személyek, szervezetek és intézmények (jogi személyek) „képében” jelenik meg a képviselő-testület és a hivatalszervezet előtt. Tagjainak arról kell dönteniük, hogy mit, mikor, mennyit, miért (milyen indokkal), hogyan, kivel cselekednek. Figyelembe kell venniük, hogy kinek mire van jogosultsága (lásd a hatalom-megosztás – vagyis a cselekvési lehetőségek közötti munkamegosztás – demokratikus elveit) és mik az adottságok. Érthető, ha ebben a szerkezetben az ifjúsági ügyek értelmezési lehetőségei nagyon tág keretek között mozoghatnak.

A fiatalokkal kapcsolatos ügyek gyakran problémaként jelenhetnek meg:

- a legjellegzetesebben rendészeti, rendvédelmi kérdésként: a közrend megzavarása, közterületek elfoglalása és a fiatalok aktivitásainak összeütközése (konfliktusa) a környezetet használó felnőttekkel (pl. városi sportok és közterület-használat), az iskolai erőszak problémaköre, kezelhetetlen – értsd: magatartászavaros – gyermekekkel kapcsolatos iskolai problémák,
- jellegzetesen szocio-kulturális problémaként: beilleszkedési és integrációs problémák megjelenése az iskolában, közterületen, a szociális politikák végrehajtása során, az egészségügyben,
- jellegzetesen finanszírozási kérdésként: bizalomhiány a civil szervezetek finanszírozásában, szolgáltatások működtetésének költségei,
- a szükséges érdekegyeztetési folyamatokban, mint a „kiforratlan”, „megszervezetlen”, „kialakulatlan” képviselőlet miatti külön problémák megoldásának nehézségei (amely tulajdonképpen legitimációs értelmezésekkel és kialakult sémák alkalmazásával függ össze),
- gyakran kapcsolt ügyekként – leggyakrabban az iskola világához kapcsolatosan –, illetve civil ügyek részeként, a civil társadalom szervezeteivel folytatott dialógus egyik mellékszálaként.

A fiatalok ügyeinek nagy többsége tehát a közoktatással, az iskolával, az iskolához kötődő tevékenységekkel, kisebb részben a szabadidő eltöltéssel (értsd: közművelődés, sport, köz-kulturális tevékenységek), vagy egészségügyi-szociális kérdésekkel (értsd pl. egészségkárosító szerek fogyasztásának megelőzése, egészséges

életmóddal kapcsolatos megelőző, felvilágosító, nevelő tevékenységek, akciók), illetve szociális kérdéskörökkel (segélyezés, támogatás, felzárkóztatás, hátrányos helyzetű csoportok, szegénység) kapcsolatos. A szektoriális megközelítés sok önkormányzatnak segíthet az ifjúsági ügyek pozicionálásában. Az önkormányzati jogkörök gyakorlását nagy mértékben befolyásolják azok a kötelezettségek, amelyek az ún. „kötelezően ellátandó közfeladatokból” következnek, és amelyek a gyakorlatban intézmény-fenntartási, szolgáltatás-biztosítási, illetve az ezzel összefüggő személyzeti, költségvetési és infrastrukturális döntések meghozatalát, valamint az ellenőrzési feladatok ellátását jelenti. Az ifjúsági ügyek sokszor függenek össze a civil szervezetekkel kapcsolatos politikákkal.

A nagyobb, tagoltabb hivatalszervezetben az ifjúsági ügyek ritkábban mint önálló ifjúsági osztály (ügyszótag), gyakrabban más adminisztratív területekhez kapcsolatosan jelenik meg (sport-, művelődési-, közművelődési-, oktatási és ifjúsági osztály vagy ügyszótag). Az ifjúsági ügyek napi intézése ritkábban egy ifjúsági referens (vagy civil- és ifjúsági referens), gyakrabban egy más feladatokkal is foglalkozó köztisztviselő munkaköre.

A **2. fejezetben** utaltunk arra, hogy a lehetséges megközelítéseket jelentősen befolyásolja az az ifjúságkép, amelyet különböző szempontok, ismeretek alapján megalkotunk. A sokat emlegetett *szemléleti keretek* meghatározása segíthet egy települési önkormányzatot abban, hogy különböző szektoriális (más szavakkal ágazati, elkülönült szakpolitikai) megoldások helyett ún. szektorközi, (más szóval átfogó vagy *holisztikus*, vagyis többdimenziós) megoldásokat keressen a fiatalokkal kapcsolatos megközelítéseiben. Ehhez a fiatalok élethelyzetének jellemzőit, sajátos társadalmi szükségleteit átfogóbb társadalompolitikai szempontok keretei között kell értelmeznünk, ami azonban nem mindig ad elégséges támpontot annak felismeréséhez, hogy szükségünk van a speciális ifjúsági megközelítésekre (pl. arra, hogy érzékelhessük azokat a változásokat, amelyek a fiatalokat jellemzik, és amelyek elsősorban általuk következnek be). Ezért lenne fontos az, hogy egy települési önkormányzat olyan ifjúságpolitikai kereteket alakítson ki, amelyek figyelembe veszik:

- a fiatalok sajátos generációs-társadalmi státuszát és élethelyzetét, szükségleteit,
- ezekre odafigyelve a településen várható változásokat,
- a fiatalok véleményét és aktivitásait, csoportjaik, szervezeteik állapotát,
- a fiatalok sokoldalú segítségének lehetőségeit és a működő, illetve a hiányzó szolgáltatásokat,
- mindezek költségeit, a szükséges erőforrásokat.

Ezt egyébiránt azzal is alátámaszthatjuk, hogy az önkormányzat kötelező feladatai nagyon összetettek, szerteágazók, sok területet érintenek. Ezek összehangolása biztosan könnyebb, áttekinthetőbb, ha ilyenkor figyelembe vesszük a generációs szempontokat. Az önkormányzati feladatokat a hatályos törvény az alábbiakban idézett módon foglalja össze.

„8. § (1) A települési önkormányzat feladata a helyi közszolgáltatások körében különösen: a településfejlesztés, a településrendezés, az épített és természeti környezet védelme, a lakásgazdálkodás, a vízrendezés és a csapadékvíz elvezetés, a csatornázás, a köztemető fenntartása, a helyi közutak és közterületek fenntartása, helyi tömegközlekedés, a köztisztaság és településtudásbiztosítása; gondoskodás a helyi tűzvédelemről, közbiztonság helyi feladatairól; közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban, a foglalkoztatás megoldásában; az óvodáról, az alapfokú nevelésről, oktatásról, az egészségügyi, a szociális ellátásról, valamint a **gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodás**; a közösségi tér biztosítása; közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység, sport támogatása; a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosítása; az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése.”⁷⁰

(Budapest, fővárosi önkormányzat): „63. § (1) A főváros és a fővárosi kerület törvényben meghatározott önálló feladat- és hatáskörű települési önkormányzat. A fővárosi kerületi önkormányzat – törvény keretei között – önállóan gyakorolja a települési önkormányzatokat megillető feladat- és hatásköröket. A kerületi önkormányzat működési területén köteles gondoskodni az óvodai nevelésről, az általános iskolai nevelésről és oktatásról, egészségügyi és a szociális alapellátásról, valamint feladatkörében az egészséges ivóvízellátásról, a helyi közutak fenntartásáról, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesüléséről.”

„n) **gondoskodik** az egynél több kerületet, illetőleg a főváros területét is meghaladó ellátási kötelezettség körében: a középiskolai, a szakiskolai és a kollégiumi ellátásról, **ha a feladat ellátását a kerületi önkormányzat nem vállalja**; a művészeti, közművelődési, a közgyűjteményi feladatok ellátásáról; az alapellátást meghaladó egészségügyi szakellátásról és szakosított szociális ellátásról; a gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenység biztosításáról, fejlesztéséről; a testnevelési, sportszervezési és ifjúsági feladatokról; részt vesz az egynél több kerületet érintő közoktatási, közművelődési, tudományos, művészeti, sport-, valamint **gyermek- és ifjúsági tevékenység összehangolásában**;

(Megyei önkormányzatok): „70. § (1) A megyei önkormányzat kötelező feladatként gondoskodik különösen

a) a középiskolai, szakiskolai és kollégiumi ellátásról, amennyiben azt a külön törvény szerint ellátást biztosító települési önkormányzat nem vállalja; a természet és a társadalom megyében levő kulturális javainak, valamint a történeti iratoknak a gyűjtéséről, őrzéséről, tudományos feldolgozásáról; továbbá a megyei könyvtári szolgáltatásokról, a pedagógiai és közművelődési szakmai tanácsadásról és szolgáltatásokról; a megyei testnevelési-, sportszerve-

⁷⁰ A többször módosított 1990. évi LXV. tv. a helyi önkormányzatokról – a II. fejezet 8.§-ában foglaltak.

zési, valamint a **gyermek- és ifjúsági jogok érvényesítésével kapcsolatos feladatokról**;

b) az egészségügyi intézményekben tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek oktatásáról, a többi tanulóval együtt nem foglalkoztatható fogyatékos gyermekek oktatásáról, neveléséről, gondozásáról; az alapellátást meghaladó egészségügyi szakellátásról, amennyiben azt a külön törvény szerint ellátásra kötelezett települési önkormányzat nem vállalja, valamint a gyermek- és ifjúságvédelmi szakellátásról; a szakosított szociális szolgáltatások területi összehangolásáról; továbbá gondoskodik egyes, szakosított ellátás körébe tartozó feladatokról;

c) az épített és természeti környezet védelmével, a térségi területrendezéssel kapcsolatos feladatok összehangolásáról, a megyei idegenforgalmi értékek feltárásáról, a megyei idegenforgalmi célkitűzések meghatározásáról, a teljesítésükben részt vevők tevékenységének összehangolásáról; továbbá közreműködik a térségi foglalkoztatási feladatok és a szakképzés összehangolásában, valamint részt vesz a területi információs rendszer kialakításában.

(2) Ha az (1) bekezdés a)-b) pontjában meghatározott feladatot ellátó megyei intézmény a települési önkormányzat kötelező feladat- és hatáskörébe tartozó, vagy általa önként vállalt közszolgáltatást is biztosít, az intézmény székhelye szerinti települési önkormányzat kezdeményezésére, a megyei önkormányzat az intézmény közös fenntartására, fejlesztésére és irányítására megállapodást köt, vagy társulást hozhat létre.

(3) A területfejlesztési feladatok, illetőleg a kormányzati területi fejlesztési programok összehangolását – a külön törvényben megállapított feladatkörben és szervezetben – a területfejlesztési tanács végzi.

(4) A megyei önkormányzat a törvényi kötelezettségeinek teljesítésén túl szabadon vállalhat olyan közfeladatokat, amelyeket törvény nem utalt más szerv kizárólagos feladat- és hatáskörébe, illetve amelynek gyakorlása nem sérti a megyében levő községek és városok érdekeit.

(5) A megyei önkormányzat biztosítja a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesítését.”

A törvény részletes idézésével azt kijelentést kívánjuk alátámasztani, hogy az ifjúsági ügyek az oktatási-, szociális-, egészségügyi-, kulturális és közművelődési szakigazgatási kérdések egész sorában „benne van”. Az átfogóbb megközelítés, az ifjúsági kérdések koncepcionális áttekintése egy településen hozzájárulhat a feladatok jobb tervezéséhez. Egy ifjúsági szempontokat felerősítő tervezési folyamat lehetséges kialakításának lépései nagyon sok hasonlóságot mutathatnak az ún. „gender budgeting” felfogással (vagyis a társadalmi nemek különbözőségét figyelembe vevő költségvetés készítésével⁷¹).

⁷¹ Erről részletesebben tájékozódhatnak: pl. www.szm.gov.hu/download.php?ctag=download&docID=20079 illetve www.egyenlobert.hu/doc/4_Poto_Zsuzsanna_Schadt_Maria.pps (Érdekes gondolatkíséret lenne megvizsgálni azt, hogy milyen lehetne egy „Ifjúsági szempontú önkormányzati költségvetés”, milyen mutatókat alkalmazna, mit venne figyelembe, milyen költségvetési sorokat képezne.)

A hivatali működés megszervezésén, az ifjúsági feladatok munkaköri telepítésén nagyon sok múlik! Azt gondoljuk, hogy az ifjúsági ügyekért vállalt felelőséget mind a hivatalon belül, mind a hivatalon kívüli kapcsolatokban jól kifejezi az, ha ezt az elnevezésekben is láthatóvá tesszük! Az „ifjúság” szó pusztá kiemelése, egy munkakör vagy egy ügyosztály megnevezésébe való beillesztése persze nem elégséges feltétele annak, hogy ténylegesen is foglalkozzunk ezekkel a kérdésekkel. A döntő kérdés valójában az, hogy milyen szemléletet választunk, hogy milyen felfogást alakítunk ki. Azt, hogy milyen döntéshozatali eljárási és végrehajtási rendet alakítunk ki, és hogy ennek megfelelően kihez és hová kerülnek az ifjúsági ügyekkel összefüggő önkormányzati döntések előkészítésének és végrehajtásának feladatai, inkább a hatékonysági szempontoknak kell eldöntenie. A megoldások kialakításához a más települési gyakorlatok, a vonatkozó európai dokumentum megismerése nagyon fontos támpontokat adhat!

Az Európa Tanács szervezete, a Helyi és Regionális Önkormányzatok Európai Kongresszusa (*Congress of Local and Regional Authorities in Europe*²², a továbbiakban: CLRAE) által elfogadott 128 (2003) sz. Karta a fiatalok részvételéről a helyi és a regionális önkormányzatok életében (128 (2003) (Recommendation 128 (2003) on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life) részletes javaslatokat tesz egy szisztematikus települési ifjúságpolitikai rendszer kialakítására. (A dokumentumot teljes terjedelmében a **Web – ehhez a fejezethez** című részben közöljük.)

Ez a nemzetközi dokumentum ajánlás, és egy olyan holisztikus megközelítést körvonalaz, amelynek elemei:

- a *koncepció-alkotás* fontossága, a tervszerűség, rendszeresség és intézményesítés,
- az ún. szektorális politikák ifjúsági szempontú *összehangolásának* fontossága (ami már önmagában is nagyon jelentős szemléleti változás lehet), világos szemléleti keretek meghatározása,
- az állandó, rendszeres, könnyen elérhető (alacsony küszöbű), a fiatalok igényeihez és szükségleteihez igazodó *szolgáltatások* megszervezésének fontossága,
- a *fiatalok* rájuk vonatkozó döntések folyamatában való részvételének következetes biztosítása (amelynek összetevői: a felkészítésük – képzésük, bátorításuk és képessé tételük, szószólóik meghatározása, és a részvétel formáinak, alkalmainak megszervezése, illetve biztosítása, valamint intézményesítése),
- az önkormányzati feladatellátáshoz *szükséges feltételek együttes megteremtésének* fontossága (költségvetés, szervezet, meghatalmazott személy együttes megléte).

A fentiekben bemutatott ajánlás már 1992-ben elkészült, azon legutóbb 2003-ban módosítottak az időközben összegyűlt tapasztalatok alapján. A Kongresszus (a CLRAE) tulajdonképpen egy felülvizsgálati folyamatot indított el ezzel, így a települési önkormányzatoknak módjuk van a saját munkájuk értékelésére is. „A

²² lásd: www.coe.int/t/congress/default_EN.asp

Kartában bemutatott modell nagyon kevés helyen valósult meg a javasolt módon és formában, a maga teljességében – állapítja meg a CLRAE – „*de fontos elemei számos önkormányzat ma már tényleges gyakorlatává váltak.*” A Települési Önkormányzatok Európai Kongresszusa – mintegy 100 000 európai települési önkormányzat együttműködésének intézményeként – bőséges tapasztalatokkal rendelkezik arról, hogy az európai települési önkormányzatok milyen ifjúságpolitikai megoldásokat választottak. A szervezet által közzétett dokumentumok alapján tudjuk, hogy nagyon is sokfélék.

A fentiekben már utaltunk arra, hogy a helyi ifjúságpolitikai elképzeléseket számos külső és belső tényező befolyásolhatja. Mint minden elképzelés, ez is elméletek és felfogások egymással folytatott vitáiban, versenyében alakul és formálódik. Adottságok, lehetőségek, feltételek és azok hiánya egyaránt nyomot hagy rajtuk. Az európai együttműködésben lehetővé válik a legkülönbözőbb indíttatású helyi ifjúságpolitikák közvetlen tanulmányozása, a tapasztalatok közös feldolgozása, a jó megoldások átvétele, adaptálása egyaránt. Jó lehetőségeket jelentenek ehhez a testvértelepülési kapcsolatok, a közvetlen találkozások is.

Az összehasonlításoknál legyünk óvatosak. Ismerjük meg és vegyük figyelembe azt, hogy az egyes európai országokban eltérő a közigazgatási berendezkedés, még akkor is, ha az Európai Önkormányzati Kartában lefektetett egységes elveket követi. Ügyelnünk kell arra is, hogy a regionális–területi önkormányzatok feladat- és hatásköre nagyon is különböző lehet (Magyarországon a regionális önkormányzatok még nem jöttek létre, a régiók statisztikai régiókként és nem tényleges és valóságos területi önkormányzatként működnek, míg más országokban ez nem így van. Magyarországon a megyei önkormányzatok szerepe sokoldalú viták tárgya, míg másutt korábbi szerepüket már régen átvették a kistérségek, vagy más szóval szubrégiók.)

A kistelepülések és a városok összehasonlításakor is legyünk tisztában az azonoságokkal és a különbözőségeikkel. Az nyilvánvaló, hogy az „agrárium–vidék”, „urbanitás–város” különbségtétel csak nagyon elnagyolt összehasonlítási szempont. Vegyük figyelembe azt, hogy:

- hol fekszik a település (periféria–centrum),
- milyen adottságokkal („megtartóerővel”) rendelkezik a település, vagyis demográfiai trendek, gazdasági helyzet, foglalkoztatási viszonyok, intézményi szolgáltatások, a modern életvitelhez hozzátartozó megközelíthetőség, távolságok és közelségek,
- milyen hivatali/hivatalsszervezeti és intézményi megoldások vannak ifjúsági ügyekben (mik tartoznak az önkormányzati hivatalhoz és az mit old meg az intézmények segítségével), beleértve azt is, ahogyan a fiatalokkal, szószólóikkal, szervezeteikkel kapcsolatot tart – ezekkel a kérdésekkel összefüggésben: koncepció és tervezés, pénzügyi, személyzeti és infrastrukturális erőforrások,
- milyen személyes elkötelezettségeket „mutatnak” azok a kollégák, akiket megismertünk.

A fentiekben utaltunk arra, hogy az ifjúsági ügyek önkormányzati kezelésére számos megoldás alakult ki Európában és Magyarországon. Felhívtuk arra a figyelmet, hogy az európai önkormányzatok számára ajánlások⁷³ születtek, amelyek segítik a kiindulópontok meghatározását ifjúsági ügyekben.

A sokféle megoldás számos közös elemet tartalmaz. Sok önkormányzat fogadott el ifjúságpolitikai koncepciót, ifjúsági feladat- vagy cselekvési tervet. Több önkormányzat rendelkezik a szociális térképhez hasonló „ifjúsági térképpel”. Az önkormányzati hivatalszervezetben sok helyen találunk olyan köztisztviselőt, akinek az a feladata, hogy képviselje az önkormányzatot a fiatalok ügyeiben és, hogy képviselje, szervezze a fiatalok ügyeit az önkormányzatban. Sok települési önkormányzat tervezi, hogy koncepciózusan foglalkozik majd ifjúsági ügyekkel. E törekvések mögött gyakran személyes erőfeszítéseket és elkötelezettségeket, felismeréseket és akaratokat, tudatosságot és ráérzést, minta-követést, más példák vagy kormányzati programok hatását, illetve egy sikeres külső nyomásgyakorlás eredményét fedezhetjük fel. Számos kiindulópont és indok, különböző személyes motivációk, eltérő felkészültség, a tudatosság különböző fokai, a tervezés és a végrehajtás során egyenetlen szerepek, változó intenzitású munkamegosztás létezik – színes, gazdag, változatos a példák tára.

Az ifjúsági ügyek jelentős része az önkormányzati fenntartású intézmények egész sorát érintheti az oktatási intézményektől a közösségi–közművelődési intézményekig. A fenntartói feladatok és felelősségek szempontjából is át kell tekinteni, hogy mit tesznek és mit is tehetnének az intézmények a fiatalokért és a fiatalokkal. Annak a lehetőségnek a megkeresése, hogy pl. van-e mód intézményi önkormányzatok kialakítására, és hogy ezekben milyen módon vesznek részt a fiatalok (pl: művelődési ház ifjúsági önkormányzata), nem kis mértékben múlik azon, hogy a fenntartó önkormányzat milyen felfogásokat közvetít az intézményei felé.

4.5. IFJÚSÁGI ÜGYEK FONTOS SZEREPLŐI: TISZTSÉGVISELŐK, KÖZTISZTVISELŐK, KÖZALKALMAZOTTAK

A képviselő-testület megnyerése természetesen csakis konkrét és valóságos személyekkel való kapcsolatainkban valósulhat meg. Ha figyelmesen áttekintjük a fentiekben bemutatottakat, észrevehetjük azt, hogy egyetlen – mégoly fontos feladatokat ellátó – szereplő megnyerésével még nem jutottunk közelebb a célunk eléréséhez. A törvényes garanciákkal védett önkormányzati autonómia olyan sokszereplős modell, ahol a következőkre kell figyelemmel lennünk:

- Számba kell vennünk a szereplők munka- és felelősségi körét. Meg kell értenünk valamennyire az ezekkel együtt járó lehetőségeket, felelősségeket, kötelezettségeket, és legalább egy kicsit ismernünk kell az ezekre vonatkozó szabályokat (tudván tudva azt, hogy ezek betartása a tisztség viselője vagy

⁷³ Tulajdonképpen ilyennek tekinthető az Európai Unió Fehér Könyve is az ifjúságról.

a munkakör betöltője számára alapvető kötelezettségekkel jár – és vegyük figyelembe azt, hogy a munkáltatónak és a munkavállalónak egyaránt vannak kötelezettségei és jogai).

- Különbséget kell tennünk az ügyek fontossága, súlya, kiterjedtsége, költségvetései, erőforrás-igényei és bonyolultsága szerint: ne terheljük senki idejét feleslegesen olyan ügyekkel, amelyekben nem vagyunk felkészültek, és nem állunk készen a lehetséges kérdések megválaszolására.
- A település polgármestere nagyon fontos személy, hiszen ő vezeti a testület üléseit, gyakran ő képviseli a települést a külső kapcsolatokban – a polgármester az ifjúsági ügyek fontos támogatója. Az ifjúsági koncepciót, a hosszabb időtávú elképzeléseket, az olyan ifjúsági projekteket, amelyekhez a képviselő-testületnek hozzá kell járulnia, az intézmények létrehozatalát, átalakítását, megszüntetését, illetve az intézmény vezetői kinevezést érintő esetekben célszerű kapcsolatba lépni a település polgármesterével.

„A polgármester megválasztására 1994-ig a helyi önkormányzat képviselőtestülete volt jogosult. 1994 óta a polgármester megválasztása a helyi képviselők megválasztásával egyidejűleg történik. 1994 óta a törvény lehetővé teszi azt is, hogy a polgármestert egyidejűleg országgyűlési képviselővé válasszák (a szabályok ugyanakkor jelenleg kizárják azt, hogy egyúttal európai parlamenti képviselő is legyen). A polgármester a jegyző útján irányítja a szakapparátust, a polgármesteri hivatalt. Az állam nem utasíthatja a polgármestert, intézkedéseit csak a közigazgatási hivatal vizsgálhatja a törvényességi felügyelet keretében. A polgármestert munkájában a helyi képviselőtestület által az ő javaslatára megválasztott egy vagy több alpolgármester segíti. Budapesten a Fővárosi Önkormányzat élén főpolgármester áll, a kerületi önkormányzatok élén pedig polgármesterek. A magyar választási rendszer nem zárja ki, hogy egy polgármester egyidejűleg magas párttiszséget viseljen és nem zárja ki az ismételt megválaszthatóságot sem”⁷⁴

- Kisebbségi településeken általában csak a kötelezően létrehozandó pénzügyi és ellenőrzési bizottság működik. Nagyobb településeken (nagyközségekben, városokban, megyei jogú városokban, megyei önkormányzatok esetében) a képviselő-testület gyakran hoz létre különféle bizottságokat, amelyek egy-egy szakterületen a nevében és helyette eljárnak, előkészítik a döntéseit, javaslatokat tesznek a közgyűlés napirendjére. A bizottságok általában minden olyan feladatot ellátnak, amelyet a képviselő-testület rájuk bíz. Ezeknek a bizottságoknak nagyon fontos szerepe van a döntések előkészítésében, az előzetes viták lefolytatásában – ezért ifjúsági ügyekben kitüntetett figyelemmel kell fordulnunk feléjük. Szerencsés esetben a képviselő-testület „ifjúsági” előnevezésű bizottságot állít fel (a magyar önkormányzati gyakorlatban a leggyakrabban Ifjúsági- és Sport, vagy Oktatási-, Művelődési- és Sport Bizottságot

⁷⁴ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Polgármester>

találhatunk a települési önkormányzatoknál). Amennyiben a település adottságai, helyzete indokolja, a bizottságok készítik elő a koncepciókat, ifjúsági ügyekben mindazon döntéseket, amelyeket a képviselő-testületnek kell meghoznia, így egy ifjúsági koncepcióval, feladattervvel kapcsolatos egyeztetéseket a kijelölt bizottsággal kell lefolytatnunk. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a bizottságok tagjainak több, mint fele helyi képviselő kell, hogy legyen, ami azt is jelenti, hogy az ún. külső tagok lehetnek akár az ifjúsági ügyek szakértői, elkötelezett szószólói is!

- A bizottságok tisztségviselőit és tagjait a képviselő-testület választja meg. Tisztségviselő és a tagok többsége csak képviselő-testületi tag lehet, de a jogszabályok lehetőséget adnak arra, hogy a bizottságok munkájában ún. külső tagok is részt vehessenek – ez lehetőséget teremthet a fiatalok szószólói és képviselői számára, hogy célul tűzzék ki a fiatalok ügyeinek közvetlen képviseletét a bizottságban.
- A település jegyzője (vagy a több településen jegyzői feladatokat ellátó körjegyző) a törvényesség őre, a hivatalszervezetben a munkáltatói jogokat gyakorló személy, az önkormányzati döntések ellenjegyzője.
- Az ifjúsági ügyek szempontjából releváns helyi intézmények vezetői.

Az ifjúsági ügyekkel foglalkozóknak nem kell megijedniük ettől a felsorolástól! A sok szereplő személy megemlékezésével arra kívántuk felhívni a figyelmet, hogy a megszólítás, a vélemény megformálása és kimondása olyan alapvető jog és lehetőség, amellyel a garanciális szabályok szerint kell élnünk egy demokráciában. Egy önkormányzati döntéshez vezető út magában foglalja annak befolyásolási lehetőségeit is. A döntéseket mindig a tisztséget viselő személyek hozzák. A személyközi kapcsolatoknak nagyon nagy lehet a jelentősége a döntéshozatalban. Az ifjúsági ügyek szószólóinak a személyre és annak a döntéshozatali eljárásban betöltött szerepére egyaránt figyelniük kell. Sajtátsák el az ehhez szükséges készségeket és képességeket – ha sikeresek akarnak lenni a meggyőzésben! Mindenek előtt legyenek tisztában a saját felelősségükkel!

4.6. IFJÚSÁGI ÜGYEK MEGALAPOZÁSA A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT MUNKÁJÁBAN. KONCEPCIÓ ÉS FELADATTERV

Amellett érvelünk, hogy az ifjúsági ügyekkel kapcsolatos kiszámítható, rendszeres, tudatos önkormányzati tevékenységek alapja a koncepció-alkotás. Eerre számos konkrét, gyakorlati példát találhatunk a magyar településeken. Az internetes keresés lehetőségeit kihasználva tulajdonképpen folyamatosan gyarapíthatjuk a példatárunkat, bár meg kell jegyeznünk, hogy tapasztalataink szerint a települési önkormányzatok honlapjai még nem minden esetben szolgálják a polgárok megfelelő, érthető tájékoztatását. Sok települési önkormányzat honlapja nehézkesen kezelhető, nem esztétikus, információi esetlegesen vagy elavultak, sokszor feles-

legesek. Ott jobbak az önkormányzati honlapok, ahol több erőforrás áll a rendelkezésre (megyei jogú városok) és ott, ahol a települési közösség (feltehetően a fiatalok) működtetik azt (ez pedig kistelepülésekre jellemző). A kevés kivétel erősíti a szabályt: a honlapok többsége – állapotuk miatt – az internet világában otthonosan mozgó fiatalokat nem érheti el, érdeklődésükre nem számíthat. Kiváló ifjúsági koncepciók készültek, amelyeket a honlapok segítségével nem ismerhetünk meg, és amelyek ennek az eszköznek a mellözése miatt nem juthatnak el a fiatalokhoz. (Ezeket a koncepciókat inkább szakmai találkozók, személyes kapcsolatokon és nem az interneten keresztül ismertük meg.) Ezzel a megjegyzéssel vezetjük be az önkormányzati ifjúságpolitikai tervezéssel és az ifjúsági feladattervek végrehajtásával összefüggő feladatokhoz készített ajánlásokat.

Az ifjúsági koncepciók, ifjúságpolitikai előterjesztések, ifjúsági feladattervek elkészítésének és végrehajtásának folyamataiban külső-adminisztratív és belső-szakmai feltételeket különböztetünk meg, amelyeket egyforma súllyal kell figyelembe vennünk. Bármelyik mellözésével és figyelmen kívül hagyásával veszélyeztethetjük az elérendő célokat. A külső-adminisztratív feltételek figyelembe vétele ifjúsági ügyekben egy olyan kihívás, amelyre külön gondot kell fordítanunk.

Külső-adminisztratív feltételeknek nevezzük azokat az előírásokat, amelyek szerint a koncepció célja, hogy – előterjesztésként – az Önkormányzat döntéshozói elé kerüljön. Előterjesztés minden olyan dokumentum, amelyről a döntésre jogosultak tárgyalnak. Mivel az önkormányzat tulajdonképpen kollektív vezetés, minden testület elé kerülő dokumentumot előterjesztésnek hívunk akkor is, ha annak „csupán” a tájékoztatás – és nem egy tényleges döntés meghozatala – a célja. (Pl. egy, „az ifjúság helyzetéről” szóló jelentés közvetett befolyással lehet a pénzügyi-költségvetési döntésekre, és a testület általában tudomásul veszi. Erről folytathat politikai vitát, a jelenlévők kifejthetik álláspontjukat, nézeteiket.)

A képviselő-testületen belül, az önkormányzati bizottságban, a kijelölt szakértői bizottságban vagy csoportban, vagy az (érdek)egyeztetésben részt vevő civil szervezetekkel folytatott egyeztetéseken előkerülő hivatalos iratok is előterjesztéseknek számítanak. Az előterjesztésekre vonatkozó követelményeket az önkormányzat SZMSZ-ének tartalmaznia kell. A meghatározott követelmények betartásának és az előírásoknak való megfelelésnek a vizsgálata – a testületi üléseket megelőzően – a jegyző (jegyzői iroda) feladata. A külső-adminisztratív szempontoknak nem megfelelő előterjesztést a jegyző levétetheti az ülés napirendjéről. Az előterjesztésnek általában:

- tartalmi,
- alaki és formai, stílusbeli,
- határidőkre vonatkozó,
- archiválással, nyilvánossággal kapcsolatos

követelményei vannak. Az önkormányzati testületi előterjesztések esetén meg kell határozni az előterjesztő személyét is, amelyet a dokumentumnak tartalmaznia kell.

Az előterjesztésnek egyértelműnek, világos és lényegre törő stílusban fogalmazottnak, a döntést segítő információkat tartalmazónak (amelyeket mellékletekben alá lehet támasztani, ki lehet egészíteni), áttekinthetőnek, lehetőleg rövidnek, lényegre törőnek kell lennie. Az előterjesztést határozati javaslat zárja, amelyben meg kell határozni a döntést, a döntés végrehajtásáért felelős személyt és a határidőket. A hivatali ügymenet szerint a határidők betartását rendszeresen vizsgálják, és a végrehajtási folyamat állásáról jelentést kell készíteni, amelyben meg kell indokolni az esetleges késedelem okát, javaslatot kell tenni az okok megszüntetésére vagy – pl. a körülmények megváltozása miatt – új döntést kell kérni.

A fenti külső-adminisztratív elvárásoknak való megfelelés azonban nem jelentheti azt, hogy az ifjúsági célú előterjesztésnek unalmasnak, érdektelennek, érthetetlennek vagy életidegennek kell lennie. Gondolnunk kell arra, hogy az előterjesztés elsősorban a fiatalokról szól, és ezért „nem baj”, ha ők is olvashatják. Célszerű, ha az ifjúsági koncepciót a fiatalok nyelvére is lefordítjuk: készítsünk rövid, lényegi információkat tartalmazó, a fiatalok számára érthetően tördelt és szerkesztett összefoglalást, amelyet ők is megérthetnek. Az ifjúsági ügyekről szóló előterjesztések fontos célja az, hogy érveket sorakoztasson fel a fiatalok támogatása, segítése, részvételének erősítése mellett. A döntési folyamatban meg kell győznünk a képviselő-testület tagjait arról, hogy az ifjúsági koncepció a település életének fontos alkotóeleme. Egy jól megválasztott cím, egy gondosan mérlegelt idézet, a szöveg belső tördelése és a figyelmet irányító alcímek alkalmazása a szövegben, a választott stílus gördülékenysége, érthetősége nagyon nagy szolgálatot tehet ebben!

Az ifjúsági koncepciók belső-szakmai követelményeivel kapcsolatban

- a szándékot (miért?),
- a felfogást és a tartalmakat (mit?),
- az érvényességet (kinek?),
- az időtartamot (mikor?),
- a koncepció elkészítésének módját (ki? mit? mikor? kivel együtt?),
- a felelősségeket (ki? kivel?),
- az erőforrásokat (mire van szükség? mennyibe kerül?),
- a fiatalok részvételével összefüggő feladatokat és a részvételükhöz szükséges feltételeket (ki? kivel? mikor? hogyan?),
- a koncepció elfogadásának útját, a döntés-előkészítés folyamatát,
- valamint a koncepció elfogadásának más területekre vonatkozó következményeit

érdemes előzetesen átgondolnunk, és a kérdésekre adott válaszainkat lehetőség szerint egy egységes munkadokumentumban összefoglalnunk. Tekintsük ezt egy olyan forгатatókönyvnek, amely segíti a munkánkat, amely lehetővé teszi, hogy a folyamat állapotáról naprakész információkkal rendelkezünk, és ennek a segítségével nézhetjük meg azt is, hogy biztosítottak-e számunkra a megfelelő kapcsolatok vagy további kapcsolatokat kell építenünk, illetve van-e szükségünk új partnerek bevonására.

Tervezzük meg tehát a koncepció elkészítésének folyamatát, és tisztázzuk előzetesen azt, hogy mi indokolja a koncepció elkészítését, milyen szervezeti és személyi–személyzeti erőforrásokra van szükségünk, mi áll ezekből közvetlenül a rendelkezésünkre, illetve azt, hogy ki rendelkezik a hiányzó erőforrásokkal, és mit kell tennünk annak érdekében, hogy ezeket az erőforrásokat ténylegesen is alkalmazhassuk a koncepció elkészítésének folyamatában. Rendkívül fontos annak az előzetes tisztázása, hogy hogyan biztosíthatjuk a fiatalok mint közvetlenül érintettek bevonását a koncepció-alkotás folyamatába, hogy mit tehetünk a részvételükért, és hogy mire van szükségünk – illetve nekik mire lehet szükségük – a részvételükhöz. Vajon arra törekszünk-e majd, hogy minél szélesebb kommunikációs csatornákat biztosítsunk minden fiatal számára vagy inkább arra, hogy az őket ismerő szakemberek véleményére, a szószólóikkal és szervezeteik képviselőivel folytatott párbeszédre helyezzük a hangsúlyt?

Egy ifjúsági koncepció elkészítésének folyamata maga lehet az a *települési szintű ifjúsági program*, amely a fiatalok részvételéhez fontos közéleti kereteket teremt meg. Ezért hangsúlyozzuk a folyamat gondos tervezésének fontosságát, hiszen maga a folyamat lehet akár fontosabb is annál, ami végül a koncepció szövegébe kerül. A települési ifjúsági koncepció a fiataloknak a település életében való részvételéhez nagyon lényeges, jó motivációt jelentő eszköz, sőt módszer!

Az ifjúsági koncepciók készülhetnek azért, mert az önkormányzat felismeri, hogy értelmeznie kell az ifjúsági feladatait: „Mivel a törvényekből nem derül ki, hogy pontosan milyen ifjúsági feladatai vannak az önkormányzatoknak, alapvető fontosságú, hogy a település önkormányzata kidolgozza saját ifjúsági koncepcióját.” – mondja pl. a nagykanizsai koncepció bevezetője. Kiindulópont lehet egy kialakult helyzet kezelésére irányuló szándék vagy egy felfogás képviselete, illetve a problémamegoldás szándéka is. Az ifjúsági koncepció lehet:

- *a „tűzoltás programja”, amely egy-egy tömegesebbé váló jelenségre reagál, kijelöli a beavatkozás területét, és odairányít forrásokat, a fiatalok részvételét arra egyszerűsíti le, hogy a kijelölt probléma megoldásairól beszélget velük.*
- *„egy kipáált feladat” – mert még ilyen nem volt, mert valamilyen elvárásnak kell megfelelni: ezek általában felületesen tájékoznak a helyzetet, és a helyzetképből nem következő megoldásokat választanak, kevés erőforrást bocsátanak rendelkezésre a végrehajtáshoz, a részvétel valamilyen területi részvételre korlátozódik, amelyben a fiatalokat az ún. ifjúsági szervezetek szószólói képviselik – az ilyen koncepciók rövid távúak, sokszor hatástalanok.*
- *„helyi ifjúságpolitikai program”, amely azzal az igénnyel készül, hogy meghatározza a települési önkormányzat ifjúsági ügyekkel kapcsolatos feladatait, hogy a több területet érintő feladatokat rendszerbe foglalja, összehangolja. Az ilyen felfogásban készített koncepciókat általában középtávú feladatterv egészíti ki, az önkormányzat gondoskodik a végrehajtás személyi–személyzeti feltételeiről és elkülönített költségvetési eszközöket biztosít a végrehajtás feladataira. A fiatalok részvétele tervezett, folyamatos, nem szorítkozik csu-*

pán a „szervezett fiatalokkal” való kapcsolattartásra, hanem törekszik arra, hogy minél szélesebb kommunikációs csatornákat nyisson a „minden fiatalal” folytatott dialógushoz.

- „jövötervezés”, egy erőforrás-program, amelynek a célja a település fejlesztése, a település hosszú távú jövőképeinek elkészítése, az elérendő célok meghatározásához vezető lépések megtervezése, és a lépésekhez az erőforrások hozzárendelése. Az ilyen programnak a részvétel a kulcsa: a fiatalok minél sokoldalúbb bevonása a település jövőképeinek elkészítésébe és a különböző projektekbe, programokba. Az ilyen jövöterv átfogó, holisztikus igénnyel készül, megvizsgálja a fiatalok felkészítésével és felkészülésével (iskolai oktatással, iskolán kívüli neveléssel vagy nem-formális tanulóssal), szociális helyzetével (a hátrányos helyzetű csoportokhoz tartozókkal), a munkapiaci helyzettel (és a prognosztizálható változásokkal), az egészségügyi mutatókkal (és az egészségtudatos magatartás kialakításához szükséges feltételekkel) kapcsolatos helyzetet és a várható változásokat. Az ilyen jövöterv végrehajtása folyamatos, a végrehajtás projektmenedzsmenthez hasonló, a meghatározott mutatók alapján rendszeresen felülvizsgált és a felülvizsgálat eredményeitől függően korrigált folyamat (méréldkövek, visszacsatolás, értékelés).

A koncepció-alkotás folyamatának tervezésekor nagy gondot kell fordítanunk annak a tisztázására, hogy hogyan biztosítjuk a fiatalok részvételét a folyamatban. Ennek a tervezésekor nehézséget jelent majd az, hogy világossá tegyük a formális és a tényleges részvétel közötti különbségeket, a bevonódás fogalmát, a problémamegoldásban való közreműködést, a kezdeményezések kezelésének rendszerét. Ehhez feltételekre, költségekre, intézményes megoldásokra, személyzeti erőforrásokra, felkészültségre és felkészülésre (hozzáértésre) van szükség.

A magyar települési önkormányzatok jelenlegi gyakorlatában az ifjúsági (vagy ifjúságpolitikai) koncepció általában az alábbi fő elemekből áll:

- a fiatalok helyzete a településen (helyzetkép),
- a helyzetképből kiolvasható következtetések összefoglalása,
- feladatok meghatározása (vagy feladatattv).

Ezek az ifjúsági koncepciók általában – jó esetben – egy választási ciklusra készülnek. Nagyon ritka az a koncepció, amelyet a választási ciklust követően az újonnan megválasztott képviselő-testület felülvizsgálna és tovább folytatna. A koncepciók jellemzően a megyei önkormányzatok, a megyei jogú városok és a városok „műfaja”. Minél „lejjebb” megyünk a települési hierarchiában, annál kevésbé jellemző munkaformaként írhatjuk le az ifjúsági koncepciókat. A koncepciók hiánya különösen a kistérségi együttműködésben szembetűnő.

A koncepciók részeként készített **helyzetképek** két nagy típusát különböztethetjük meg. Az ún. szakértői tanulmányokat, amelyeket az önkormányzat által felkért szakértő(k) készít(enek), és amelyek jellegzetesen szociológiai nézőpontokat tartalmaznak. A helyzetkép elkészítésének másik jellemző módszere a fiatalok megkérdezése

a településről, a saját helyzetükről – ebben az esetben általában kérdőíves adatfelvétel vagy irányított interjúk és beszélgetések jelentik a helyzetkép forrásait.

Mindkét módszernek lehet létjogosultsága. Mindkét megoldás szakértői közreműködést igényel, amelynek költségeivel és az időráfordítással az önkormányzatnak – mint megbízónak – számolnia szükséges. Az is általános tapasztalat, hogy az önkormányzat sok esetben nem határozza meg egyértelműen a feladatot és az elvárásait, ritkán tesz fel vizsgálandó kérdéseket, kevéssé írja le szándékait. Ez a helyzet megnöveli a szakértők felelősségét. Sok múlik az együttműködési készségükön, a helyismeretükön, az empátiájukon. Gyakran az a jó megoldás, ha a helyzetképet olyan szakértői team-ek vagy szakértői csoportok készítik el, amelyekben az önkormányzat képviselője is folyamatosan dolgozik. A helyzetképeknek mindig nyitottaknak kell(ene) lenniük a különböző ifjúságképekre is (**2. fejezet**), hiszen fontos (lenne) azt is megismerni, hogy van-e egy településen dominánsnak mondható ifjúságkép, és ha igen, az milyen forrásokból táplálkozik.

A helyzetkép által alkalmazott módszerek, megközelítések erőteljes hatást gyakorolhatnak a döntésekre, ezért nem mindegy, hogy szakértőként milyen megoldásokat követünk. Számolnunk kell azzal, hogy az általunk a helyzetképben felállított megközelítés (szemléleti rendszer) befolyásolja majd a döntéshozókat. Nem elég tehát kijelentünk azt, hogy „a fiatalok a társadalom erőforrásai” – amit sok politikus szívesen hangoztat –, hanem ezt a kijelentést a helyzet leírásakor is következetesen kell képviselnünk. Rá kell mutatnunk azokra a példákra, ki kell emelnünk azokat a területeket, ahol ez kiderül. El kell vállalnunk, hogy a fiatalok akkor válnak a változtatások erőforrásaivá, ha ehhez értő segítséget, támogatást kapnak. Pusztán életkori okokkal nem magyarázhatjuk meg ennek a kijelentésnek a tartalmát, valamint ezt a felfogást nem a kijelentésekben, hanem a napi gyakorlatban kell kifejeznünk. Mindenekelőtt pedig tisztában kell lennünk azzal, hogy a fiatalok jelenlegi helyzetével kapcsolatos tudásunk a jövőt vetíti előre: annak a hatásait, amit ma látunk rajtuk vagy velük kapcsolatban, 10–15 év múlva fogja a befoglaló települési társadalom problémaként vagy erényként érzékelni. Azok a helyzetképek, amelyek a fiatalok véleményének és nézőpontjának kikérésére épülnek, további összehasonlításokat is igényelnek. Ezeket inkább olyan közvélemény-kutatásnak kell tekintenünk, amelynek témáját a feltett kérdések határozzák meg. A kapott eredményeket vagy össze kell hasonlítanunk a rendelkezésünkre álló országos adatokkal vagy ki kell egészítenünk más forrásokból szerzett információkkal, illetve el kell látnunk szakértői magyarázatokkal.

A fiataloknak feltett kérdések még nem kelthetik azt az illúziót, hogy ezzel ők ténylegesen is részt vesznek a rájuk vonatkozó, őket érintő döntési folyamatokban. A fiatalok véleményének megismerése a részvétel folyamatának csak egy állomása, de nem az eredménye! A részvétel folyamata arra irányul, hogy a fiatalok képesek legyenek a véleményük és a problémáik megfogalmazására, és azok megoldásában való közreműködésre. A részvételi folyamat a fiatalok felelősség- és kötelezettségvállalása – ezért a fiatalokról készített helyzetképet olyan lehetőségnek is

tekinthetjük, amely alkalmat nyújt erre. Ha hiszünk abban, hogy az ifjúsági koncepció az ő érdekükben készül, tervezzük úgy a koncepció létrehozásának folyamatát, hogy az velük együtt készüljön róluk.

A '90-es évek közepén egy svéd kisvárosban a fiataloknak a város életébe való bevonására az iskolás gyermekekkel közösen végzett ún. „munkafüzet” (workbook) módszert alkalmazták. Minden diák kapott egy „Munkafüzetem” című könyvecskét, amelyet a megadott szempontok szerint kellett kitöltenie. Az ifjúsági munkások azt kérték a diákoktól, hogy írják le a városról szerzett tapasztalataikat, hogy jegyezzék fel, mit tapasztaltak akkor, amikor buszra vártak, vagy azon utaztak, amikor sétáltak, amikor a közösségi tereket használták – vagy úgy általában a városban. Azt is kérték tőlük, hogy ha egy konkrét problémát neveznek meg, gondolkodjanak azon is, hogy hogyan lehetne ezt a problémát megoldani. Gondolják végig, hogy ők mit tudnának tenni a probléma megoldása érdekében. A munkafüzetekbe írt napló-bejegyzéseket minden héten megbeszélték. Összehasonlították a talált problémákat, a megoldási javaslatokat, a cselekvési lehetőségeket. Elbeszélgettek a személyes szerepvállalásról. A következetesen, rendszeresen alkalmazott módszer segítségével a diákok egyre tudatosabban figyelték a környezetüket, és egyre jobb javaslatokat tettek a feltáruló problémák megoldására. Az ötletek továbbépítésére kisebb csoportok szerveződtek, mikroprojektek indultak be. Ezekhez a város a szükséges csekély támogatást örömmel biztosította. A diákok egyik csoportja rendbe tett egy közparkot. Egy másik csoport felkereste a helyi tömegközlekedési vállalatot, és megbeszélést folytatott a képviselőivel arról, hogy melyik megállót kellene áthelyezni. Egy harmadik csoport tárgyalni ment a polgármesterhez. Ezt a programot nem hívták ifjúsági koncepciónak. De működött ...

Egy német településen a képviselő-testület úgy döntött, nem határozza meg tételesen az ifjúsági ügyekre fordítható költségvetést. „Csak” arról döntött, hogy abban az évben mekkora összeg áll a fiatalok rendelkezésére. Maguk a fiatalok dönthettek arról, hogy ezt az összeget mire használják fel. A település ehhez azt a feltételt szabta, hogy a döntést az abban érdekelteknek egyetértéssel (konszenzussal) kell meghozniuk. Ehhez a település fizetett alkalmazottja mediátorként nyújtott segítséget. Kísérte a folyamatot, tanácsokat adott, segítette fontos személyek felkutatásában, és segítette ezt a folyamatot, ahogyan a sok gomolygó ötletből megvalósítható projekt lett. Ezen a településen a fiatalok konszenzusa egy olyan közösségi hely megteremtéséhez vezetett, amelyet természetesen a sajátjuknak éreznek, hiszen egymással küzdöttek meg azért, hogy megvalósuljon.⁷⁵

Az e fejezethez tartozó illusztrációk között több olyan dokumentum is található, amely általában határozza meg, hogy az ifjúságpolitika milyen területeket fog át,

⁷⁵ Az ún. „Sozialstadt” („szociális város”) elképzelésről bővebben a német és angol nyelvű www.sozialstadt.de honlapon olvashat az érdeklődő Olvasó.

mit tartalmaz. Egy ifjúsági koncepció nem nélkülözheti az ifjúságpolitikai megközelítéseket – amelyek viszont nem függnek a település nagyságától, adottságaitól. A korábban bemutatott elemek között a „helyzetképből kiolvasható következtetések összefoglalása” alatt tulajdonképpen erre utaltunk: nagyon egyszerűen szólva azt is mondhatjuk, hogy ez a település ifjúságpolitikája. Ez áll a cselekvések közép-pontjában. Ez határozza meg a cselekvések irányát, arányait, erőforrásait, a végrehajtással való törődést, az ügyek kezelésének minőségét, a működtetést. Ezért fontos, hogy az ifjúsági koncepció tartalmazzon olyan következtetéseket, amelyeket a képviselő-testület elfogad, amelyekkel kapcsolatban kifejezi egyetértését.

Sok kistelepülési koncepció fogalmaz például úgy, hogy célja a fiatalok elvándorlásának megállítása, a település fiatalokat megtartó erejének növelése. Egy koncepció – másképp fogalmazva – a céljaként azt is megjelölheti, hogy a fiatalok „otthonosnak tartásuk településüket”. Ennek a célnak az eléréséhez azonban egészen más megoldásokra van szükség akkor, ha a fiatalok többsége a településen jár iskolába, mint akkor, ha a diákoknak naponta ingáznuk kell, mert az iskolájuk a szomszéd településen található. A fiatalok időfelhasználásának vizsgálata, a sokat emlegetett szabadidő belső szerkezetének megismerése pl. nagyon fontos felismerésekhez vezethet.

A nagy európai támogatási alapokhoz szükséges pályázatok követelményeként előírt európai tervezési gyakorlat terjesztette el az „indikátorok” fogalmát, amely tulajdonképpen a változások mérhetővé tételét célzó, objektív mutatók meghatározását jelenti. Ifjúsági ügyekben ezeknek az indikátoroknak a kidolgozása kihívást jelent. Nem minden esetben tudunk olyan indikátorokat felmutatni, amelyek az általunk igazán fontos területeken megtett lépéseket mérhetővé tennék. Például az, hogy hány ifjúsági egyesületnek hány tagja van a településünkön, nem mond el túl sokat arról, hogy milyen minőségű a fiatalok részvétele a település életében. Kiegészíthetjük ezt az adatot azzal, hogy a helyi szervezetek milyen célokat valósítanak meg, – ezzel már egy kicsit közelebb kerülhetünk ahhoz, amit tudni szeretnénk. Ha a rendelkezésünkre álló számokat összevetjük pl. az önkormányzati választásokon első alkalommal választók számával (amely adat megszerzése egyébiránt sem egyszerű), már egy másik dimenzió segítségével is vizsgálhatjuk tárgyunkat, de még mindig csak felületi képet kapunk. Milyen indikátorokkal mérhetjük a fiatalok részvételét? És a részvétel minőségét?

„Melyek azok az indikátorok, amelyek meghatározzák az ifjúsági terület irányítását? Mi az ifjúságpolitika, mi a célja, és hogyan körvonalazható a hatása a mérhetőség, a hatékonyság és a koherencia tekintetében?” – teszi fel a kérdést az Európa Tanács ifjúságpolitikai indikátorokkal foglalkozó nemzetközi szakértői csoportja. „A szakértői csoport számára lehetőségként az kínálkozott, hogy az indikátorokkal kapcsolatos⁷⁶ felfogásának a gyakorlati alkalmazására az

⁷⁶ Szakértők az ifjúságpolitikai indikátorokról. Zárójelentés. Harmadik összegző találkozó, Strasbourg, 2003. március 26–27. (munkaanyag, kézirat)

OECD és az EU által a társadalompolitikai és oktatási tervezés során használt indikátorok átvételével tesz kísérletet. Egy, az OECD által készített összeállítást követve a szakértői csoport megkísérelte az indikátorokat a hagyományosnak tekinthető életút szerint csoportosítani, mint pl. a gyermekkor, az ifjúkor vagy a munkába lépés kora. Ugyanakkor a számos fiatalra igaz „megszakított életpályával”, illetve az ún. párhuzamos életfelfogásokkal kapcsolatos koncepciókkal, vagy a különböző gazdasági körülmények által meghatározott ad-hoc döntésekkel összefüggő kutatói diskurzusok ismeretében világossá vált, hogy egy szélesebb összefüggésrendszere, megközelítésre van szükség. Az a javaslat érvényesült, amely szerint az egyes kérdéseket minden esetben a társadalmi nemek, a kisebbségek és a vidék/város összefüggéseire figyelemmel kell megvizsgálni.” – szögezi le a dokumentum.

Egy ifjúsági koncepció készítésének folyamata jó lehetőséget jelenthet arra, hogy alkalmazzunk indikátorokat, illetve, hogy azokat magunk dolgozzuk ki. Az indikátorok kifejlesztése hosszú, időigényes és közösségi-kollektív feladat! Egy-egy indikátor meghatározásához számos adatot kell mérlegelnünk. Egy példa: a statisztikai adatszolgáltatás jóvoltából a demográfiai (népesedés-statisztikai) adatok egész sora áll a rendelkezésünkre. Egy ifjúsági koncepció gyakran kezdődik azzal a hivatkozással, hogy „a településünkön élők 28 %-a tartozik a fiatal korosztályokhoz (koncepciónk célcsoportjaként a 14–25 évesek és a 12–29 évesek korosztályait jelöltük meg)”. Igen ám, de mit is mond ez az egyetlen adat? Az idézett mondat nem árul el semmit sem a trendekről, tendenciákról, sem pl. arról, hogy ez az adat hogyan változott az elmúlt évtizedben, sem pedig arról, hogy mi következik a változásokból. Ha erőteljes népességfogyást tapasztalunk, illetve a belső korosztályi összetétel gyors változását érzékeljük, vajon az lesz-e a következtetésünk, hogy „nem is érdemes ifjúságpolitikai koncepciót alkotni, hiszen 10 év múlva úgysem lesz kinek”, vagy inkább az, hogy megvizsgáljuk a fiatalok elvándorlásához vezető okokat. Ha ezeket az okokat fel tudjuk tárni, koncepciónkban egy nagyon fontos beavatkozási területet jelölhetünk ki. Ha ki tudjuk jelölni a beavatkozás területeit, hozzáláthatunk a szükséges erőforrások feltárásához, a ráfordítások tervezéséhez, a cselekvések meghatározásához. A példánkban tehát egy nagyon összetett indikátorra van szükségünk, amely a statisztikai számok mellett (népességfogyás, -növekvés egy adott időszakban) olyan adatokat is tartalmaz, amelyek rámutatnak a fiatalok elvándorlásának/betelepülésének okaira és indokaira (továbbtanulás, iskolán kívüli képzések helyzete a településen, szolgáltatások, szabadidő-eltöltési lehetőségek).

Az összetett indikátorokat szívesebben neveznénk indikátor-csoportoknak. Az alábbiakban bemutatunk egy indikátor-csoportot, amelyet egy ifjúsági koncepció „bal oldalaként” használhatunk, és amelyet feltölthetünk tényleges, a településünkre jellemző adatokkal. A táblázatban megjelöltük azt is, hogy ez hogyan hozható össze a fiatalok által megfogalmazott véleményekkel.

Indikátor-csoport	Tartalma	A fiatalok véleményét tudakoló kérdések (példák)
Demográfiai adatok	<p>Teljes népesség (nők–férfiak) Korcsoportok aránya – korfa (0–14 évesek, 15–25/29 évesek) Egészségesen született gyermekek A születéskor várható legmagasabb élettartam (nők–férfiak) Belső és külső migráció (a fiatalok el-, illetve bevándorlása) Családstatistika (családi helyzet, családban és család nélkül nevelke- dők, családvédelem)</p>	<p>Milyenek a családi körül- ményeid? Hogyan éltek a családban? Mi a véleményed az idő- sekről? Milyen szerinted az ideá- lis család?</p>
Iskolai adatok	<p>Közoktatásban résztvevők teljes lét- száma Ebből: helyi és nem helyi lakos Kollégiumi, diákotthoni ellátásban részesülők Mindebből: Általános iskola (alsó- és felső tago- zat) Végzetek száma Végzettség nélkül fejezi be az isko- lát Középipiskola Végzetek száma Végzettség nélkül fejezi be a közép- iskolát Szakközépipiskola Gimnázium Szakképzés Továbbtanulók száma Felsőoktatás Felsőoktatásba jelentkezők–felvet- tek száma/aránya Felsőoktatási intézményben végzet- tek száma Felsőoktatási intézményben tanuló külföldiek száma/aránya Nem iskolarendszerű képzésben résztvevők száma Nyelvtanulás Egyéb kategóriák (pl. gépjárműve- zető-tanfolyam)</p>	<p>Melyik iskolában tanulsz? Hová jársz iskolába? Hogyan jársz iskolába? Mennyi időt töltesz az is- kolában? Milyennek látod az isko- látat? Össze tudod hasonlítani az iskoládat más iskolákkal? Miért gondolod, hogy a tied/a másik jobb? Mit tanulsz? Mi a kedvenc tárgyad? Van-e kedvenc ta- národ? Van-e olyan tanárod, akivel „nem jöttök ki”? Mit gon- dolsz, miért? Mik a terveid az iskola el- végzése után? Mit csinálnál? Hol akarsz továbbtanulni? Miért? Honnan és kitől szerezted a döntésedhez szükséges in- formációkat?</p>

Indikátor-csoport	Tartalma	A fiatalok véleményét tudakoló kérdések (példák)
Új technológiák	ITK (ITC) képzésben részt vevő fiatalok száma Közösségi internet-pontok száma Közösségi internetelés (teleház, netcafé) Statisztika arról, hogy mire használják a hálózatokat	Használj számítógépet? Van mobiltelefonod? Milyen rendszerességgel használod ezeket az eszközöket? Milyen célokra? Hol? Van otthon szélessávú internet elérhetőségek? Milyen közösségi helyen tudsz internetezni? Mit csinálsz a teleházban? Szerinted hol tanultad meg a számítógép használatához, az internet alkalmazásához szükséges készségeket, képességeket?
Munkapiaci helyzet	Munkanélküliségi ráta Ezen belül a fiatalok aránya (18–30 évesek) Az első munkahely megszerzésére fordított átlagos idő Munkaerőpiaci ellátásban részesülő fiatalok száma (18–30 évesek) Munkaerőpiaci szolgáltatások fiataloknak (tanácsadás, segítség, mentoring és coaching)	Hol fogsz dolgozni? Szerinted könnyű vagy nehéz ma elhelyezkedni? Ki tud segíteni neked ebben? Ki segített? Hogyan? Az iskolai végzettséged és az iskolában tanultak segítettek/segítettek az elhelyezkedésben? Mi a véleményed erről?
Egészségügyi adatok	Akkut ellátásban részesülő fiatalok száma Sürgősségi ellátásban részesülő fiatalok száma Szűrővizsgálatok Addikciók miatt ellátásban részesülő fiatalok száma (kábitószer, alkohol) Egészségügyi felvilágosítás, tájékoztatás (szexuális tanácsadást is beleértve)	Mit jelent a számodra a megelőzés? Tudsz rá jó példát mondani?
Speciális tanácsadás igénybevétele	Ifjúsági információs és tanácsadó irodák (IITI)/információs pontok Drogtanácsadás Egészségügyi tanácsadás Egyéb (életvezetési) tanácsadás	Látogatod-e az IITI-t? Ha igen, miért? Milyen szolgáltatásokat használasz? Mit tapasztalsz? Hogyan dolgoznak a munkatársak?

Indikátor-	Tartalma	A fiatalok véleményét tudakoló
Szabadidős és közművelődési, valamint kulturális tevékenységek, intézmények	Ifjúsági specifikációjú intézmények látogatottsága Szabadidős–kulturális intézmények (fiatal látogatók, igénybevevők aránya) Sport (és sportlétesítmények) Passzív és aktív használók aránya – pl. szurkolói csoportok) A sportlétesítmények használata (mire, hogyan?)	Mivel töltöd a szabadidődet? Mit jelent a számodra az, hogy „kikapcsolódsz”? Hol találkozol a leggyakrabban a barátaiddal? Könnyű vagy nehéz a velük való találkozás megszervezése? Sportolsz? Mit? Hol? Milyenek a szabadidő-eltöltést segítő és a szórakozási lehetőségek a településen? Hová jártok? Mit csináltok ott?
Szociális mutatók	Családvédelem Gyermekjóléti szolgálat (szolgáltatások, fiatal igénybevevők) Kisebbségi csoportokhoz tartozó fiatalok (számarányuk a fiatal népességben belül, jellegzetes problémák)	Mi a véleményed a szegénységről? Ismersz te is szegényeket? Ha választhatnál, ülnél egy padban egy roma osztálytársaddal? Miért? Mit gondolsz a romákról? Miért? Honnan tudod?
Bűnelkövetés, kriminalitás	Fiatal bűnelkövetők (bűnelkövetés típusai, tendenciái) aránya Államjavitó-nevelőintézetben/börtönben lévők	Volt-e már dolgod a rendőrséggel? Miért? Mi történt? Hogyan látod a rendőröket?
Részvétel, (állam)polgári aktivitások	Önkéntes tevékenységek (az Önkéntes Központ Alapítvány meghatározásai alapján) Egyesületek (száma, ifjúsági célú vagy tagságú egyesületek aránya, tagsága) Politikai részvétel (első választók országos, helyi választásokon, 18–30 évesek aránya) Politikai pártok munkájában való részvétel Mozgalmak, érdeklődési kör szerinti csoportok, hálózatok Békés demonstrációkban való részvétel iskolai választásokon való részvétel (diák- és hallgatói önkormányzatok)	Tagja vagy-e valamilyen ifjúsági egyesületnek, csoportnak, közösségnek? Mit csináltok ebben a közösségben? Végzel-e önkéntes munkát? Mit? Mikor? Hogyan? Miért tartod ezt fontosnak? Rész vettél-e már a választásokon? Miért igen/nem? Elmennél-e egy olyan demonstrációra, amelyet azért szerveznek, hogy új kerékpárutakat építsenek a településeden? Rész vesz-e az iskolád diákönkormányzatának megválasztásában? Vállalsz-e tisztséget a diákönkormányzatban?

(Az adatok jó része az iskolai, a szociális vagy egészségügyi ellátás, a családvédelmi intézmények, a közművelődési és kulturális intézmények kötelező statisztikai adatszolgáltatása miatt rendelkezésre áll. Az országos statisztikai adatgyűjtések eredményeiből sok területi–helyi adat hasznosítható. Számos indikátor-csoporthoz tartozó témakörökben készülnek vizsgálatok, kutatások.)

A fentiekben rámutattunk arra, hogy az ifjúsági koncepciót a település képviselő-testülete fogadja el. Ezzel a testület tulajdonképpen szakma-politikai vagy szakpolitikai döntést hoz. E testületi politikai döntés meghozatala szükséges feltétel ahhoz, hogy a koncepcióból következő feladatokra cselekvési vagy intézkedési terv (vagy feladatterv) készüljön.

Természetesen el tudunk képzelni olyan helyzetet is, amikor az ifjúsági koncepció nem a települési önkormányzat, hanem egy ifjúsági egyesület vagy egy szolgáltató szervezet koncepciója. Olyan helyzetet is elképzelhetünk, amikor a települési szintű ifjúsági koncepció végrehajtása miatt további (al)koncepciók készülnek, amelyek kiegészítik az alapot, és arra koncentrálnak, hogy az alapkoncepció megvalósításában való részvételhez szükséges szervezeti-intézményi feltételeket leírják. Ebben a fejezetben elsősorban a települési önkormányzat ifjúsági koncepciójáról beszélünk! Nem, vagy csak érintőlegesen beszélünk egy ifjúsági szervezet vagy egy ifjúsági szolgáltató intézmény koncepciójáról. Hinni szeretnénk, hogy a tudatos, hosszabb távon gondolkodó szervezetek alkotnak ilyet, rendelkeznek ilyen koncepciókkal.

Ismerünk példát arra, amikor az ifjúsági koncepciót nem követi feladatterv megalkotása, és a határozati javaslat tulajdonképpen azt a tényt rögzíti, hogy „az előterjesztést a testület ... elfogadta”. A most következőkben olyan megoldás mellett érvelünk, amit az ifjúsági koncepciók „felsőfokának” tartunk.

Eszerint egy teljességre törekvő ifjúsági koncepció együttes feltételeként:

- Az ifjúsági koncepció indikátorokra alapozó helyzetképet tartalmaz.
- A helyzetkép alkotásában a fiatalok részt vettek.
- A helyzetképből következően a koncepció kijelöli azokat az intervenció területet (beavatkozási pontokat), ahol az önkormányzat a maga hatás- és felelősségi körében, a rendelkezésére álló eszközökkel változtatást kíván elérni.
- A változtatások eléréséhez vezető megoldásokat feladat- vagy cselekvési tervben foglalja össze.
- Gondoskodik a végrehajtás feltételeiről, és a végrehajtás folyamatában a fiatalok részt vesznek.

Elfogadjuk azt a realitást, hogy ennek a szintnek az elérése nem mindig lehetséges. A források elégtelensége, a feltételek hiányosságai, a képviselő-testület prioritásai, a település adottságai nem mindig teszik lehetővé, hogy tágabb hatókörű koncepció készüljön. A testületnek mindig kollektív-közös döntést kell hoznia. A mai

magyarországi pártpolitikai viszonyok mellett már az is eredmény lehet egy pártfrakciókra osztott testületben, ha egy ifjúsági koncepciót egyöntetűen támogatnak a képviselők, és ezzel nyitva hagyják – nem elzárják – a politikai utakat a megoldások további kereséséhez. Tegyük azonban hozzá: az ilyen megoldások elsősorban a szemléletformálás eszközei, és a jövőre irányulnak. Ugyanakkor tudnunk kell, hogy a fiatalok birtokolják a jövőt – nincsen idejük tehát arra várni, hogy a tényleges megoldások majd valamikor kialakulnak. Nekik itt és most van szükségük a figyelemre, a támogatásra, az aktivitásaik bátorítására, a segítségre.

A teljességre törekvő ifjúsági koncepció részeként készített feladatterv tartalmazza:

- a megoldandó problémákat,
- a megoldás eszközeit (a megoldáshoz vezető lépéseket) és ezek költségeit, szükséges erőforrásait, valamint az erőforrások rendelkezésre bocsátásának módját, a felelősöket,
- a határidőket,
- és a „határozatban foglaltak teljesülése” felülvizsgálatának módját, idejét (vagyis a testületi értékelésre vonatkozó előírásokat).

A „jó feladatterv”:

- a feladatokat a helyzet tényeken alapuló bemutatásával, és a helyzet meghaladásának indokoltságával határozza meg:
„településünkön jelenleg nincsen a fiatalok aktivitásait befogadó többfunkciójú közösségi tér – ezt a fiatalok igénylik – ez azért jelent gondot, mert a fiatalok más településen élnek ki ez irányú igényeiket – meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy ... – az évek óta üresen álló ... épület ...”
- rendelkezik arról, hogy kinek mi a feladata, és azt mikorra kell elvégeznie:
„a testület felhatalmazza ... a polgármestert ... , hogy készítsen előterjesztést az üresen álló ... épület ifjúsági közösségi térként való hasznosítására, és azt ... -ig nyújtsa be a közgyűlésnek.”
- meghatározza az igénybe vehető erőforrásokat:
„a testület felhatalmazza a jegyzőt, hogy a ... megvalósítási tanulmány elkészítéséhez szükséges ... Ft-ot, valamint a ... épület felújításához szükséges költségeket a ... Alap pénzeszközeinek átcsoportosításával biztosítsa.”
- kimondja a fiatalok részvételének biztosításához szükséges feladatok ellátását:
„felkéri a polgármestert, hogy a ... határidőre benyújtott előterjesztést ... a települési ifjúsági tanács véleményének kikérésével terjessze elő ... felhatalmazza a ... Bizottságot arra, hogy a folyamatban a lehető legszélesebb körben konzultáljon az érintett fiatalokkal, csoportjaikkal, szószólóikkal.”

Az ifjúsági koncepció előkészítéséért, a koncepció részeként elfogadott feladattervben foglaltak végrehajtása érdekében ellátandó feladatok összehangolásáért,

a fiatalokkal (szervezeteikkel, szószólóikkal, szakértőikkel) való kapcsolattartásért és az ezzel együtt járó szervezési feladatok ellátásáért – az olyan települési önkormányzatok esetében, ahol ez a felismerés megszületett – egy speciális munkakörben foglalkoztatott személy, az ifjúsági referens a felelős. Az alábbiakban részletesebben megvizsgáljuk az ifjúsági referens munkakörét.

4.7. A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT IFJÚSÁGI REFERENSE

Eredeti jelentésében az ifjúsági referens olyan köztisztviselő, aki az önkormányzat hivatalszervezetében dolgozik, és akinek fő feladata, hogy végrehajtsa az önkormányzat fiatalokra vonatkozó, illetve velük kapcsolatos döntéseit, valamint hogy közreműködjön a végrehajtás szervezésében. A hivatal szervezetében kijelölt helyén legfontosabb szerepe, hogy „közvetett módon” foglalkozzon a fiatalokra vonatkozó döntésekkel, illetve hogy előkészítse e döntéseket, valamint hogy gondoskodjon a meghozott döntések végrehajtásáról⁷⁷. Ugyanakkor a kialakult magyar gyakorlatban arra is találunk példát, hogy az ifjúsági referens egy önkormányzati fenntartású intézményben (típusosan általában közművelődési intézményben) dolgozik. Sőt arra is van példa, hogy az ifjúsági referensi munkakört az önkormányzat közfoglalkoztatási jogviszony keretében tölti be, amely gyakorlatilag azt jelenti, hogy az illető munkatárs munkaszerződését időként meg kell újítani, felül kell vizsgálni, át kell és lehet alakítani.

Azt láthatjuk, hogy „ahány ház, annyi megoldás”. Egységes, azonos követelményeket ezért csak nagyon tág keretek között lehet megfogalmazni. Azok a települési önkormányzatok, ahol a hivatalszervezet nagyobb, a felhasználható költségvetés jelentősebb, az intézményrendszer kiépültebb, az ifjúsági referens munkakörét a polgármesteri hivatal – vagy (a budapesti) Főpolgármesteri Hivatal – keretei között határozzák meg, és a néhány kivételtől eltekintve ügyosztályi keretek közé telepítik. (Kevés példát találhatunk arra, hogy az ifjúsági referens a polgármesteri kabinetben, a jegyzői irodán, vagyis az alapvetően koordinatív feladatokkal felruházott hivatali részlegben dolgozik. Több példát láthatunk arra, hogy az ifjúsági referens elsősorban ún. humánpolitikai terület ellátásának szervezésével felruházott hivatali részlegben – ügyosztályon, alosztályon – dolgozik, kapcsolt munkakörben, amelynek általában oktatási, közművelődési-kulturális, kisebb részen szociális feladatokat is el kell látnia.) Ezek az ifjúsági referensek olyan határozatlan időre kinevezett köztisztviselők, akiknek a munkaköri leírása tartalmazza a feladatot, az ahhoz rendelt eszközöket és a munkakörrel együtt járó függelmi és egyeztetési kötelezettségeket. Ez a helyzet Magyarországon ma elsősorban azokra vonatkozik, akik városi vagy megyei önkormányzatokban látják el az ifjúsági referensi felada-

⁷⁷ Az európai gyakorlatban jellemző, hogy a közigazgatási keretek között (települési önkormányzatok hivatal-szervezetében, közintézményben, államigazgatási szervben) ifjúsági ügyekkel foglalkozó munkatársat NEM hívják ifjúsági munkásnak (pl. a „youth worker” fogalom azok számára fenntartott, akik közvetlenül foglalkoznak a fiatalokkal). Az angol szóhasználatban e munkatársakat: „youth desk officer”-nek, „civil servant in charge for youth”-nak vagy „youth civil servant”-nek hívják.

tokat. A kisszámú kistérségi ifjúsági referens hivatalszervezeti besorolása, státusza olyannyira különböző, hogy a rendelkezésünkre álló példákból általánosítható következtetéseket egyelőre nem vonhatunk le.

Találunk azonban arra is példákat, hogy maga az önkormányzat „szervezi ki” a referensi feladatokat az általa fenntartott intézménybe, illetve arra is, hogy csak átmeneti időre tölti be a munkakört – pl. kizárólag az ún. „BM-pályázatból” finanszírozza a munkatárs foglalkoztatását, csak a pályázat időtartamára, legfeljebb egy évre. Ha a pályázat érvényessége lejár, vagyis az állami költségvetés többé már nem finanszírozza a munkakört, akkor az önkormányzat sem foglalkoztatja tovább a munkatársat. Az 1996-os, első ún. „referensi munkakört finanszírozó BM-pályázat óta” jelentős fluktuáció (átalakulást jelentő változás) történt e tekintetben. Sok olyan példát ismerünk, amikor az egyéves munka után az ifjúsági referensi feladatokat ellátó személy határozott időre kötött szerződése lejárt, és ezért elhagyta a hivatalt. Ismerünk példákat arra is, hogy az ifjúsági referens továbbfoglalkoztatása csak úgy volt lehetséges, ha egyidejűleg más munkaköröket is ellát. Emiatt éppen az ifjúsági ügyekkel való törődésre fordítható lehetőségeit veszítette el – hiszen minden mással kell foglalkoznia, és ezt a „minden mást” elsősorban az határozza meg, hogy hová írták elő számára a munkavégzés helyét. Előfordul az is, hogy az ifjúsági referens – bár egy évig közmegelégedéssel látta el a feladatait, folyamatokat indított el – olyan helyzetbe került, hogy nem maradt más választása, mint hogy betagozódjék a hivatalszervezetbe, ahol már egyszerűen nem volt tovább lehetősége az általa megkezdett folyamatok folytatására. Ugyan az önkormányzati hivatalban dolgozik, de már távol és messze mindazon eseményektől, amelyek magát a folyamatot éltetik. Kisebb városokban, nagyközségekben, a kistérségi hivatalszervezetben ezek jellegzetes jelenségek.

Az eddigiekben a folyamatokat, a folytonosságot, a kapcsolatépítés jelentőségét, a tájékozódó képesség fontosságát hangsúlyoztuk, olyan dolgokat, amelyek időigényesek, és amelyek kialakulásához egy naptári év biztosan nem elegendő. Sajnálatos, hogy a fentiek miatt a magyarországi ifjúsági referensek helyzetét, státuszát bizonytalanságok, esetlegességek és alapvető problémaként a rövid időtartamú foglalkoztatás jellemzi.

Községekben, falvakban, sok esetben a kistérségi társulások által foglalkoztatott ifjúsági referensek munkakörét jellemzően nagyon tág keretek között határozzák meg. Azt, hogy valójában mit is tudnak csinálni, igazán az határozza meg, hogy a testület vagy a polgármester (esetleg a jegyző vagy körjegyző) milyen empátiával viselkedik az ifjúsági ügyek iránt, hogy mennyire tartja fontosnak azt, hogy valaki foglalkozzon a fiatalokkal. Ebből sokszor afféle „falusi mindenesi” szerepek következnek, amikor az ifjúsági referens valójában közösség-szervezői, animátori, projektmenedzseri (és pályázatírói, forrásszerző) szerepeket tölt be, ÉS ezek mellett végzi el a hivatali kötelezettségeit, amely a gyakorlatban azt jelenti, hogy bár köztisztviselő, praktikus okokból hivatali keretek között „ifjúsági közélet- és folya-

matszervezői” feladatokat ellátó személy szerepét tölti be. Ez a megoldás azért sérülékeny, mert nagymértékben múlik azon, hogy kik a testület tagjai, hogy ki a polgármester, hogy ki is a jegyző – cserélődésük esetén a munkakör megváltozhat, és a kialakított szerep nem tölthető be többé.

Tegyük hozzá, hogy a kistélepüléseken minden munka hatékonysága nagyon nagymértékben múlik azon, hogy az adott személynek milyen a személyes elfogadottsága, ismertsége a településen, hogy milyen bizalmi tőkét halmozhatott fel a környezetében, és hogy azzal hogyan tud élni. A kistélepülések önkormányzatainak ifjúsági munkáját ez a személyesség – és a személyiség – nagyon erősen meghatározza, ami a személytől nagyon sokféle alkalmazkodó-képességet, beleérző és kapcsolatteremtő képességet, rugalmasságot és belátást követel. Olyan tulajdonságokat, amelyekkel vagy eleve rendelkezik, vagy amelyeket nagyon tudatosan tervezett tanulási folyamatban el kell sajátítania. Míg a nagyobb hivatalszervezetben nagyobb hangsúly helyeződik az adminisztratív–bürokrata képességekre, melyek segítségével a hivatalon belüli tájékozódás, kapcsolatteremtés, az ifjúsági ügyek belső képviselése nem igazán lehetséges, addig a kisebb településeken a hangsúly a fiatalokkal való közvetlen kapcsolatokra és az ehhez szükséges készségekre és képességekre tevődik át. Egyszerűbben szólva a nagylétszámú városi hivatalban dolgozó ifjúsági referensnek az ifjúsági ügyeket a hivatalszervezetben kell elhelyeznie, és ehhez ismernie kell a hivatalszervezet belső működését (tehát elsősorban „bent” dolgozik), a kislétszámú községi hivatalban dolgozó referens pedig elsősorban „kint”, a fiatalok környezetében dolgozik, és a hivatal szempontjából inkább közvetítői, közvetlen segítői, mintsem fordító–elemzői feladatokat lát el.

Az ifjúsági referensi munkakört ellátó személyt szívesen tekintjük a települési ifjúsági munka egyik nagyon fontos szereplőjének. Az elmúlt évtizedben a figyelem sokszor irányult az ifjúsági referensre, külső eszközökkel erősítve azt a szerepet, amelyet – szerintünk – be kell töltenie.⁷⁸ Azt, hogy az ifjúsági referens hogyan tud ennek az elvárásnak megfelelni, a beosztása (és a munkaköri leírása), az elfogadó és támogató munkafeltételek és a környezet, a saját készségei és képességei, valamint a fiatalokkal kialakítható kapcsolatok intenzitása (a szószólóikkal való találkozások, a szervezeti állapotok, az együttműködések lehetőségei) döntik el. Az ifjúsági referens összetett, sokoldalú, több elkülöníthető komponensből álló munkát végez, amelyet sokszor nagyon nehéz munkaköri leírásban formalizálni, leírni. Minél tágabb kereteket állapít meg a munkaköri leírás, annál nagyobb esély van arra, hogy ezt a sok elemből álló, sokféle megközelítést igénylő feladatot az ifjúsági referens jól el tudja látni – mert lehetővé válik számára, hogy rugalmasan alkalmazkodjon a gyakran és sokféleképpen változó helyzetekhez. Ennek a belátásához a munkaköri leírást készítőktől beleérző képességre és az ifjúsági ügyek természetének ismeretére van szükség.

⁷⁸ E tekintetben nagyon fontos tapasztalatokat szerezhetünk az ún. „BM-pályázat” évenként változó pályázati kiírásából és a döntéshozatali eljárásból, valamint – természetesen – a pályázati eredményekből.

Ki készíti fel az ifjúsági referenst erre? Hol és hogyan készülhet fel a feladataira? Milyen elméleti és milyen gyakorlati tudásra van ehhez szüksége? Mi az, amit a hivatal-szervezetben és mi az, amit máshol tanulhat meg? Van-e módja a hivatal-szervezetben tanulni vagy inkább az a jellemző, hogy „fejest kell ugrania a mély-vízbe”? Hogyan győződhetünk meg arról, hogy „tud-e úszni”? Ki érzékenyíti?

Mit csinál tehát egy ifjúság referens? Mit várnak el tőle?

Indikátor-csoport	Hozzárendelések	Elvárások
Felderítő	Ügyek Események Történések Elemzések Statistikák Szervezetek/Intézmények Személyek/Szakértők Projektek Cselekvések	Ismerje a településen élő fiatalok helyzetét. Legyen tisztában a fiatalok élethelyzetét, társadalmi integrációját jellemző helyi, regionális/területi, országos, európai folyamatokkal, trendekkel. Kísérje figyelemmel a fiatalokkal kapcsolatos történéseket a településen, és legyen képes-e történéseket a települési, térségi, megyei, regionális, országos és európai összefüggések keretei közötti szemlélni. Jelezze azokat a változásokat, amelyekre az önkormányzatnak reagálnia kellene.
Összekötő	Ügyek és ügyek Projektek Ügyek, projektek és erőforrások Szervezetek/Csoportok Intézmények Személyek/Szakértők Hivatal-szervezet Képviselő-testület között	Teremtsen és tartson rendszeres kapcsolatot a fiatalokat képviselő szervezetekkel, ezek képviselőivel, a fiatalok szószólóival, a fiatalok számára szolgáltató intézményekkel és nem-haszonelvű szervezetek által működtetett szolgáltatásokkal. A hivatal-szervezetben tartson kapcsolatot a különböző területekkel foglalkozó munkatársakkal, szervezeti részlegekkel. Vegyen részt az olyan alkalmon (értekezlet, találkozó, szeminárium és konferencia), amelyeken ezek az intézmények és szervezetek bemutatják a tevékenységüket. Mutassa be a képviselő-testület fiatalokra vonatkozó döntéseit a fiatalok képviselőinek.
Kapcsolatokat építő és tartó	Személyek/Szakértők/Szakértői csoportok Ifjúsági szervezetek/Ifjúsági csoportok/Közösségek Közösségek (szószólói) Intézmények (képviselei) Külső szakértők Testületek Projektek képviselői (ügyvivők) között	Építsen ki, teremtsen kapcsolatot ifjúsági szervezetekkel, a fiatalok szószólóival, a fiatalok számára szolgáltató intézményekkel, szervezetekkel. Tartson kapcsolatot azokkal a szakértőkkel, akik a fiatalok helyzetének leírásával, elemzésével, a kutatási tapasztalatok feldolgozásával foglalkoznak. Legyen tisztában azokkal a testületi és bizottsági döntésekkel, amelyek a fiatalokra vonatkoznak.

Indikátor-csoport	Hozzárendelések	Elvárások
Tolmács/ Fordító	Háttér-dokumentumok (döntés-előkészítés) Emlékeztetők Események, történések Fiatalok/Szakértők Szakértők/Döntéshozók	A megértést segítő végezzen közvetítést a különböző nyelveken beszélő szereplők között (a fiatalok nem beszélnek a hivatali nyelvet – a hivatal nem beszél a fiatalok nyelvét).
Elemző és analitikus	Szakértői tanulmányok Képviselő-testület Bizottságok Intézmények Szervezetek Szószólók	Tudja értően olvasni a különböző szakértői dokumentumokat (statisztikai adatok, szociológiai és ifjúságszociológiai vizsgálatok eredményei). Legyen képes arra, hogy az ezekből következő tapasztalatokat és következtetéseket alkalmazza a gyakorlatban/kapcsolataiban, és másokat is legyen képes ahhoz segíteni, hogy ezeket értelmezzék.
Képviselő	Önkormányzat Önkormányzati döntések Más testületek döntései Fórumok Gyűlések Események	Képviselje az önkormányzati döntéseket azokban a kapcsolatokban, amelyekkel hivatalosan rendelkezik, amelyeket hivatali szerepeiben alakít ki, illetve amelyek a hivatali szerepeiből következnek. Legyen az önkormányzat képviselője eseményeken, találkozókön, fórumokon – tartsa be a felhatalmazásokat.
Hírvivő	Fiataloktól Szakértőktől Önkormányzattól Önkormányzattól független külső forrástól fiatalok felé Kormányzat Média felé	A kapcsolatai, a találkozó, a benyomásai során szerzett tapasztalatokról, információkról tájékoztassa az önkormányzatot. Jelentsen, számoljon be kezdeményezésekről, eredményekről, problémákról. Kísérje figyelemmel az eseményeket, történéseket, folyamatokat. Tájékoztadjon az országos szakmai-politikai folyamatokról, és segítse az önkormányzatot abban, hogy „levonhassa a megfelelő következtetéseket” (pályázati kiírásokra való reagálás, részvétel országos fórumokon és tájékoztatás az elhangzottakról stb.).
Szervező	Esemény Ünnep/Ünnepi alkalom Találkozó Megbeszélés Konferencia Szeminárium Képzés	Szervezze meg a ... találkozót, ... eseményt, ... képzést, illetve vegyen részt annak szervezésében/előkészítésében. Gondoskodjon a ... találkozó, ... esemény, ... képzés megfelelő körülményeiről.

Indikátor-csoport	Hozzárendelések	Elvárások
Előkészítő	Döntések Események Ügyek	
Végrehajtó	Döntések	Gondoskodjon a meghozott döntések végrehajtásáról (képviselő-testület határozata, jogszabályból következő feladat végrehajtása, vezetői utasítás végrehajtása).
Íródeák/ Lejegyző/ Megőrkítő	Különböző ülések és találkozók (beleértve a tanulmányutak beszámolóit is) emlékeztetője, feljegyzések Események, Folyamatok összefoglalója	Készítse el ... emlékeztetőjét.Foglalja össze a ... tapasztalatokat.

Nyilvánvaló, hogy a fenti szerepek betöltéséhez olyan személyes tulajdonságokra, készségekre és képességekre van szükség, amelyekkel nem rendelkezik mindenki. Ugyanakkor az ifjúsági referens nem Superman/woman! A szükséges információk megszerelhetőek, a kellő ismeretek bővíthetőek, a készségek és a képességek fejleszthetőek. Az ifjúsági referensnek a hivatalszervezetben belül és azon kívül is nagyon sok emberrel kell kapcsolatot tartania. Az egyik jellegzetes feladata éppen az, hogy minél több kapcsolatot teremtsen, amelyek segítségével másokat is új kapcsolatokhoz segít. E kapcsolatok skálája nagyon széles, és az ifjúsági referens munkakörét éppen ez teszi izgalmassá, hiszen egyszer felső tagozatos általános iskolások diákönkormányzatával, másszor a képviselő-testület tagjaival és a polgármesterrel, egyik nap a település ifjúsági egyesületeinek képviselőivel, másnap pedig a település iskoláinak igazgatóival találkozik, hogy az ifjúsági ügyek egyik vagy másik aspektusáról beszélgessenek. A gazdag, színes, folyamatosan bővülő kapcsolatrendszer, a fiataloktól érkező friss impulzusok mindig kihívásokkal járnak, és fenntartják az érdeklődést. Az ifjúsági referensnek éppen ezért van szüksége arra, hogy kialakítsa az értelmezési tartományt, amely segítségével a folyamatosan változó kapcsolatok és megkeresések változatossága mellett kezelni tudja a különböző kérdéseket, kihívásokat. Amennyiben az önkormányzat rendelkezik ifjúságpolitikai elképzelésekkel, koncepcióval, feladattervvel, szerencséje van – az értelmezési keretek adottak, világosak. Amennyiben nincsen ilyen, a referens feladata nagyon nehéz, hiszen a napi ügyek intézése mellett a szemléleti keretek kialakításán is dolgoznia kell.

Az érintetteket arra biztatjuk, hogy tegyék fel ezeket a kérdéseket: Tényleg ezeket a feladatokat látja el egy önkormányzati hivatalszervezetben dolgozó ifjúsági referens? Ki az, aki ilyen sokoldalú feladatnak meg tud felelni? Hogyan

választjuk ki ezt a munkatársat? Ki dönt az alkalmazási feltételekről (az állás betöltésére vonatkozó pályázat kiírásáról)? Vajon az erről szóló döntési folyamatban figyelembe veszik-e, hogy milyen elvárásokkal, milyen kapcsolatokkal és ehhez milyen feltételekkel kell rendelkeznie annak, akit ifjúsági referensként kívánnak alkalmazni? Milyen készségekre és képességekre van ahhoz szükség, hogy valaki „jó” ifjúsági referens legyen? Mennyiben játszik ebben szerepet az, hogy az ifjúsági referens hogyan sajátítja el a hivatalszervezethez való tartozással együtt járó általános tudást, ismereteket, készségeket és képességeket? Előnyös-e az, ha az ifjúsági referens „ifjúsági oldalról” érkezik vagy az jelent előnyt, ha „jó hivatalnok”, aki a beleérző képessége segítségével megérti a fiatalokat? Vajon előnyös-e az, ha úgy értelmezi a feladatait, hogy maga válik az ifjúsági ügyek szószólójává?

Az ifjúsági referensi munkakör tehát összetett, különböző képességeket és készségeket megkövetelő munkakör egy települési önkormányzat hivatalszervezetében. A munkakört betöltő személy kiválasztására irányuló eljárás során éppen ezért nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy:

- az állás betöltésére vonatkozó pályázati felhívást megelőzően tisztázzuk az ifjúsági referenssel szembeni elvárásainkat (l.: fenti táblázat – szerepek),
- tanúsítsunk megértést, belátást és türelmet a pályázók meghallgatásakor,
- készüljünk fel jó kérdésekkel, amelyek elárulják az ifjúsági ügyekben való jártasságunkat (l.: táblázat),
- mind a jelöltre, mind az általunk lehetségesnek tartott hivatali szerepekre figyeljünk a meghallgatáskor (képzeld el, hogy egyik vagy másik szerepnek hogyan felelne meg a jelölt, tegyünk fel ezzel kapcsolatos kérdéseket),
- legyünk óvatosak azokkal a jelöltekkel, akik arra hivatkoznak, hogy ők diák-önkormányzati képviselők, diákpolgármesterek, ifjúsági egyesület elnökei voltak – esetükben vizsgáljuk meg, hogy mit gondolnak az „ifjúsági ügyekről – egy települési önkormányzatban” (vagyis ismerik-e a települési önkormányzat lehetőségeit, adottságait, kötelezettségeit és a hivatali kötelemmel együtt járó kötöttségeket),
- hozzunk másokkal közös döntéseket (legyen a döntés teljesen demokratikus, minden résztvevő véleményét figyelembe vevő, vagyis testületi döntés – természetesen ehhez egy tényleges testületet kell felállítanunk),
- ebben a másokkal közös döntésben vegyenek részt olyan személyek is, akik ismerik a fiatalok ügyeit és ismerik az önkormányzatot.

A fentiek megerősítése érdekében a következőkben azt is táblázatba foglaljuk, hogy mi az, amivel a települési önkormányzat alkalmazásában álló ifjúsági referens lehetőleg NE foglalkozzon:

Az ifjúsági referensnek mivel nem kellene foglalkoznia	Magyarázat
Ne lásson el asszisztensi feladatokat!	Ne főzzön kávé másoknak! Ne fénymásoljon dokumentumokat másoknak! Ne nyissa ki a főnök autójának ajtaját! Ne szervezze meg mások magántalálkozásait! Ne végezze el a titkárnő feladatait!
Ne lásson el olyan feladatokat, amelyeket másoknak kell(ene) ellátniuk, és erre a feltételek is biztosítottak!	Munkaköre sok esetben olyan kapcsolt munkakör, amely miatt részt kell vennie más területeket is érintő tervek és döntések előkészítésében, a döntések végrehajtásának folyamatában, ügyek intézésében (pl. típusosan közoktatási ügyekkel vagy kulturális–közművelődési kérdésekkel kell foglalkoznia, mert munkáját az Oktatási- vagy a Kulturális Ügyosztályon végzi). Ifjúsági célú pályázatok írása mellett lehetőleg NE írjon más területekre vonatkozó pályázatokat.
Ne neki kelljen foglalkoznia a munkájának ellátásához szükséges feltételek megszervezésével!	A tapasztalatok szerint sokszor elfeledkezünk arról, hogy az ifjúsági referensnek az összetett feladatok ellátásához különböző eszközökre és feltételekre van szüksége. Az egyik ilyen fontos feltétel az elégséges idő, illetve a rugalmasan kezelhető idő – amely gyakorta lehetetlen feltétel, hiszen a hivatali időkeretek kötöttek, és a munkáltató nem szívesen fizetné a túlórákat. Amennyiben az ifjúsági referenstől elvárjuk, hogy ismerje a fiatalokat, hogy kapcsolatot tartson velük, a munkaköri leírást célszerű annak figyelembe vételével kialakítani, hogy ezt sok esetben csak hivatali időn túl teheti meg. Kapcsolt munkakörben, több más területet érintő feladatok ellátása mellett még nehezebb ennek a feltételnek megfelelni.

Az ifjúsági referens munkájának eredményeit sokszor nagyon közvetlen, gyors visszajelzések alapján érzékelheti. A fiataloktól érkező impulzusok mindig bátorítást jelentenek a munka folytatásához, a folyamatos figyelem fenntartásához.

A Szakmai Műhely tagjaival elvégzett közös munka eredményei jól foglalják össze az ifjúság referenseket érintő fontos kérdéseket.⁷⁹

⁷⁹ Az idézett megjegyzéseket a Szakmai Műhely tagjai gyűjtötték. A felsorolások sorrendjének kialakításakor azokat a prioritásokat vettük figyelembe, amelyeket a gyakorlati tapasztalataik alapján maguk fogalmaztak meg. A Műhely tagjainak megfogalmazásain csak ott módosítottunk, ahol azt az ismétlések, átfedések indokolták (a szerk.).

Mivel is dolgozik tehát az ifjúsági referens?	Kivel dolgozik közvetlenül az ifjúsági referens?
<ul style="list-style-type: none"> • Szakmai kapcsolataival • Korábbi tapasztalataival • Ismereteivel • Személyiségével (jó taktikai érzékel kell rendelkeznie, bizalmat kell teremtenie, be kell tartania a normákat, korrektnak kell lennie) • Partnerekkel (diákok, civil ifjúsági szervezetek tagjai, kortárssegítők, szociológus, tanár, pszichológus, ifjúságsegítő, népművelő, szociális munkás) • Intézményekkel, közösségekkel, a hely, ahol folyamatok működtethetők képviselőikkel • Nyilvánossággal (jogszabályi garanciák – média) • Intézményi kapcsolatokkal (e-mail-lista, ifjúsági hírlevél, igazgatói értekezlet, DÖK-segítők, szabadidő-szervezők, elhivatott pedagógusok) • Hivatali infrastruktúrával • Helyi költségvetéssel • Munka- és feladatleírással • Bizottsággal/bizottsági ülésekkel, azok nyilvánosságával – SZMSZ-szel 	<p>Más hivatali egységekkel (szignifikánsan: civil referenssel – ha van, illetve, ha nem azonos munkakör, közművelődési ügyekkel foglalkozó kollégákkal, nemzetközi referenssel – ha van, pénzügyi irodával, jegyzői irodával, oktatási irodával, titkársággal vagy kabinettel, esetenként: gondnoksággal – technikai ügyekben)</p> <p>Közvetlen főnökkel</p> <p>Tisztségviselőkkel (polgármester, bizottsági elnök, bizottsági tagok)</p> <p>Külső kapcsolatokkal: a civil társadalom szereplői (feladat- és személyfüggő kapcsolatrendszer!)/ kerekasztal- vagy fórum-típusú együttműködések (tanács, civil fórum, diák- és/vagy ifjúsági tanács – sokszor szerződésen vagy döntésen alapuló kapcsolat)/ifjúsági szervezetek/intézmények (ha van, speciális ifjúsági intézmény, pl. IITI)/közművelődési és szabadidős intézmények/drogambulancia/iskola</p> <p><i>Ideális állapotban mivel kellene dolgoznia?</i></p> <p>Progresszióval (elkötelezettséggel)</p> <p>Kreativitással</p> <p>Egyesületi háttérrel (a hivatali rugalmatlanság elensúlyozására – azokban az ügyekben, amikor rugalmasságra van szükség)</p> <p>Alapvetően biztosított forrásokkal és feltételekkel</p>

Mire van szüksége az ifjúsági referensnek ahhoz, hogy jól láthassa el a feladatait?

- Együttműködés
- Biztonságos jogszabályi környezet
- Rugalmas munkaidő
- Folyamatos tanulás, ismeretszerzés
- Szabályozott elvárásrendszer
- Egyértelmű feladatleírás, követelmény
- Támogatás (szakmai, erkölcsi, anyagi)
- Konceptió, cselekvési terv (jövő-tervek, települési stratégia)
- Nem feltétlenül pénz, erkölcsi támogatás a település vezetői részéről
- Humán erőforrás a civil szektorban („legyenek olyanok, akikkel együtt lehet működni”)
- Döntéshozókkal jó kapcsolat
- „Ifjúságbarát” képviselők („jó” szemlélet)

Mi nehezíti az együttműködést, a megértést, a támogatást? Alapvetően az eltérő szemléletek. Erre példák – ellentétpárokban:

A települési önkormányzat szerint	Az ifjúság(segítő)i szakma szerint
A fiatalok statisztikai adatot jelentenek (hányan vannak az adott korcsoportban)	A fiatalok mindig Pista, Juli, Erzsi és az Ő közösségeik
„a fiatalokat képviselő személyekkel tárgyalunk, nincsen arra időnk, hogy ...”	„a fiatalokkal mindig különböző helyzetekben találkozom, mindig másképpen látom őket”
„a fiatalokkal mindig foglalkozunk, mert fizetjük az iskolánk költségeit, kinevezük az igazgatót ...”	„nekem mindig az iskolai konfliktusairól mesélnék ...”
„sokkal több idős ember él a településünkön, ez sok energiát emészt fel – és sokba kerül...”	„nem vagyok felelős azért, amit az előző generációk nem oldottak meg – nekem és nekik itt és most van szükségü(n)k erőforrásokra”

Az ifjúsági referensek gyakran kerülhetnek elkötelezettségük, előéletük miatt nehéz helyzetbe (a tipikus életút általában a gyakorlati ifjúsági munka oldaláról vezet az ifjúsági referenssé váláshoz). Ezzel kapcsolatban az alábbiak mérlegelése lehet szükséges:

- Az érdekképviseleti szerep nincs-e ellentmondásban azzal, hogy az ifjúsági referens érdekképviseelő?
- Ez nem mond-e ellent annak, hogy a fiataloknak meg kell tanulniuk az érdekeik felismerését és képviseletét? (Átveheti-e ezt a szerepet az ifjúsági referens?)
- Vannak-e a szerepek között ütközések, és milyen tipikus konfliktushelyzetek állhatnak elő?

Ezek olyan kérdések, amelyeket nézetünk szerint az ifjúsági referensek képzése és önképzése során indokolt tisztázni.

4.8. IFJÚSÁGI ÜGYEK ÉS REGIONALITÁS

A települési hagyományok, a hatás- és feladatköröket meghatározó területi elv erős hatással vannak arra, hogy egy település hogyan oldja meg az ifjúsági ügyek folyamatos, rendszeres kezelésével kapcsolatos kérdéseket. A magyar települési önkormányzati rendszerben ezért irányul figyelmünk elsősorban a városok felé. Az ifjúsági ügyek kezelésének helyi megoldásait gyűjtő példatárunkban tehát több városi (ezen belül is megyei jogú városi) példát idézünk, miközben tudjuk, hogy statisztikai értelemben sokkal több kistélepülés található az országban. Nem intézhetjük el ezt a kérdést azzal, hogy „város és vidék”. Az ifjúsági munka nézőpontjából egy fiatal vidéken vagy városban él – ennek arra kell ösztönöznie bennünket,

hogy keressük az azonosságokat, amelyek a szakmai kezelésmódok és megközelítések tekintetében egyenlő esélyeket adnak a számukra. El kell ismernünk, hogy ezen belül azonban a vidéki megoldásoknak több figyelmet, nagyobb törődést, több segítséget kell kapniuk – hiszen sok vidéki település önkormányzata küzd a feltételek hiányaival, az erőforrások elégtelenségével és a fiatalok elvándorlása miatt keletkező problémákkal.

A megyei jogú városok

A törvényi feltételek értelmében az ötvenezernél több lakosú városokat, kérelemre, az Országgyűlés megyei jogú várossá nyilváníthat. 1994-től minden megyeszékhely város – a törvény erejénél fogva – megyei jogú várossá vált. Azt azonban fontos kiemelni, hogy a megyei jogú városi titulus elsődlegesen a kötelelességteljesítés tekintetében jelent többletet. A megyei jogú város települési önkormányzata és területén – megfelelő eltérésekkel – saját hatáskörként ellátja a megyei önkormányzati feladat- és hatásköröket is. A megyei jogú városoknak ezen túlmenően – a megyei közgyűléssel is együttműködve – gondoskodniuk kell egyebek mellett pl. a középfokú oktatásról, a nemzetiségi nyelvű középiskolai oktatásról, a diákotthoni ellátásról, a felnőttek alap- és középfokú oktatásáról, a művészeti oktatásról, kórház-rendelőintézet működtetéséről, drogcentrum szervezéséről.

A helyes feladatmegosztás érdekében a megyei jogú város és a megyei közgyűlés egyeztető bizottságot hoz létre a közös feladatokban való együttműködés előkészítésére és összehangolására.

A megyei jogú város képviselő-testülete a közgyűlés, mely a megyei jogú városon belül kerületeket alakíthat ki, és kerületi hivatalokat hozhat létre.

A fővárosi és kerületi önkormányzatok feladatai

A helyi önkormányzatok speciális jogállású fajtája a fővárosi önkormányzat – mint települési és nem megyei önkormányzat – amely kétszintű önkormányzattal rendelkezik, ugyanis a főváros és kerületi önkormányzataiból áll.

A fővárosi és kerületi önkormányzatok települési önkormányzatok. Ki kell azonban emelnünk, hogy mind a fővárosi, mind pedig a kerületi önkormányzatok alapjogaik tekintetében egyformák, kizárólag feladat- és hatáskör szempontjából van közöttük különbség.

A fővárosi önkormányzat látja el például azokat a kötelező és önként vállalt helyi települési önkormányzati feladatokat és hatásköröket, amelyek a főváros egészét vagy a főváros egy kerületet meghaladó részét érintik, ugyanakkor a törvény biztosítja a kerületi képviselő-testületeknek, hogy a fővárosi önkormányzattól a közszolgáltatás szervezését működési területére vonatkozóan átvállalja.

Az **1. fejezetben** részben utalunk arra, hogy a települési jellegzetességek milyen módon határozhatják meg a tervezéssel, a végrehajtással, az erőforrásokkal, a bevonódással, a fiatalok részvételéhez szükséges feltételek biztosításával összefüggő feladatokat. Tudomásul kell vennünk, hogy ma Magyarországon nem minden település rendelkezik a tudatos, szisztematikus, gazdagodó ifjúsági ügykezelés feltételeivel. Ifjúsági ügyekben a területi-szomszédsági együttműködések rendkívül nagy lehetőséget rejtenek, amelyeket a települési önkormányzatok eddig kevésbé használtak ki. Miközben a hulladékkezelésre, a csatornázásra, az iskoláztatási kötelezettség ellátására születtek önkormányzati társulások, ifjúsági ügyek kezelésére létrehozott társulásokra még nem tudunk példákat mondani.

A helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. tv. (továbbiakban – Társtv.) keretjelleggel rögzíti a helyi önkormányzatok társulásainak alapvető szabályait, lehetőséget teremtve a speciális együttműködések szempontjainak és az együttműködés módjainak meghatározása számára. A képviselő-testületek elég tág keretek között dönthetnek arról, hogy milyen kérdésekben, kikkel, milyen módon működnek együtt egy-egy probléma megoldása érdekében.

Azt gondoljuk, hogy a települési önkormányzatok képviselő-testületei által elhatározott együttműködések elsősorban a kistélepülések számára jelenthetnek megoldásokat a helyi ifjúsági munka támogatásához, az önkormányzati ifjúsági ügykezelés szándékainak megfogalmazásához, az ifjúsági feladattervek elfogadásához és végrehajtásához szükséges feltételek megteremtésére. Ennek támogatása az ifjúságsegítői szakma egészének adhat feladatot a szakmai elvárások kidolgozását, a szükséges szakmai tartalmak felerősítését, a visszacsatolás és értékelés problémáinak megoldását, a fiatalok térségi ügyekben való részvételi lehetőségeinek és módjainak kidolgozását tekintve. A kistélepüléseket nem lehet és nem is szabad „egyedül hagyni” az ifjúsági ügykezelés megoldásában.

Fontosnak tartjuk:

- az önkormányzati képviselők (képviseelő-testületek) érzékenyítését a fiatalok ügyeinek jelentőségére,
- olyan „települési ifjúsági munkáról” szóló képzések következetes megszervezését, amelyek résztvevőinek fele települési önkormányzati képviselő és/vagy települési polgármesteri hivatal alkalmazásában álló köztisztviselő, fele pedig fiatalok egyesületeinek, közösségeinek képviselője,
- szakmai-módszertani dokumentumok készítését, frissítését és eljuttatását a települési önkormányzatok képviselő-testületeinek és hivatalainak,
- a térségi együttműködések segítő találkozókon, konferenciákon való szakmai részvétel erősítését és a részvétel tartalmi kérdéseinek összehangolását, egységes képviseletét,
- összhang biztosítását az országos, a területi-térségi, a kistérségi és a szervezet-, valamint személyközi együttműködésekben, amelyet kizárólag szakmai hálózatok képesek megoldani.

4.9. AZ IFJÚSÁG KÉPVISELETE A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATBAN

A fiatalok részvétele nagyon sokoldalú fogalom. A részvétel az ifjúsági munka kulcsfogalma (**3. és 5. fejezet**). A települési szintű ifjúságpolitikai elképzelések, ifjúsági koncepciók nagyon gyakran utalnak ennek fontosságára. Ezek a koncepciók sok esetben a fiatalok részvételét a különböző ifjúsági tanácsokkal, gyermek- és ifjúsági önkormányzatokkal, érdekegyeztető fórumokkal, települési diáktanácsokkal vagy a diákpolgármester, illetve az ifjúsági polgármester megválasztásával hozzák kapcsolatba.

A magyar ifjúsági munka elmúlt két évtizedében e szerveződésekre számos megoldás alakult ki, melyeknek vannak közös és eltérő jellemzői. Valamennyiüket azonban egy közös probléma, azaz inkább dilemma jellemzi. *Az a kérdés, hogy a fiatalok részvételének biztosításához elégséges-e, ha létrehozuk, támogatjuk és segítjük az ifjúsági tanácsot/fórumot/képviselést, illetve rendszeres kapcsolatot tartunk velük?*

Talán érdemes ezt a kérdést úgy feltenni, hogy közben megvizsgáljuk ezeknek a fórumoknak a tényleges működését, hatókörét, aktivitásait, vezetési problémáit.

Közös jellemzők:

- *a reprezentativitás, vagyis annak a feltételezése, hogy egy ifjúsági szervezet, egy diákönkormányzat képviselője a fiatalokat/diákokat képviseli,*
- *a folyamatokban kiválasztott fiatalok vesznek részt,*
- *az uralkodó felfogás, hogy a résztvevők számára ez a „demokrácia iskolája”,*
- *a formalizáltság (ügyrend, tagságra vonatkozó szabályok és mandátumvizsgálat, vezetéssel és képviselettel összefüggő szabályok előzetes, még a tényleges működés megkezdése előtti megállapítása),*
- *az ügyrend részeként a jog- és hatáskörök megállapítása (pl. hogy hogyan vehet részt az önkormányzati döntéshozatalban).*

Eltérő jellemzők:

- *az ifjúsági tanács, ifjúsági (érdekegyeztető) fórum alapvetően testületi működés keretei között erősíti fel a személyes szerepeket,*
- *a diák- / ifjúsági polgármester választás az eljárás menetében és céljában erősíti fel a személyes szerepeket (személyes kampány személyes megszervezése, a hivatal „betöltése”),*
- *a gyermek- és ifjúsági önkormányzat tulajdonképpen a kettő kombinációja: a képviselő-testület működését modellezi, annak összetettségével és a fiatal résztvevőkre tekintve.*

A fenti kérdésre válaszolva jelentjük ki: a különböző elnevezésű ilyen testületek nem biztosítják teljes körűen a fiatalok részvételét. Működésük csak nagyon ritkán vonatkozik valamennyi fiatal részvételére. Néha e testületekre bízott kérdés az,

hogyan oldják meg maguk a fiatalok tájékoztatását, hogyan ismerik meg véleményüket, hogyan tartanak kapcsolatokat velük.

Más esetekben párhuzamos struktúrák működnek, ahol például a települési önkormányzat reprezentatív ifjúsági közvélemény-kutatást rendel meg, és ennek eredményeiről tájékoztatja az ifjúsági tanácsot, amelynek a feladata a következtetések levonása. (...) Valójában az ilyen megoldások esetén nagyon nagy gondot kell fordítanunk az alábbi kérdésekre:

- Mi a jogköre, a hatás- és feladatköre az ifjúsági testületeknek? – Keveredhet bennük sok minden, ezért vigyázzunk arra, hogy lehetőleg tartsuk mederben a folyamatokat! (A képviselő-testület hatáskörét egy ilyen külső testület nem gyakorolhatja – a képviselő-testület hatáskörével való egyeztetések átgondolandó kérdések.)
- Kik a tagjai ennek a testületnek, illetve hogyan és ki választja ki őket? – Ebben a kérdésben a lényeges döntés az, hogy mit bízunk rájuk. NE uralkodjunk természetesen folyamatokon!
- Amennyiben reprezentatív fórumoknak tekintjük ezeket a megoldásokat, folyamatosan gondolkodjunk a segítő eszközökön (tanácsadás, képzés, tudástranszfer, segítés), és gondoskodjunk azok biztosításáról.
- A fórumok megléte, megszervezése és működése – bármekkora is a feladat – nem helyettesítheti a fiatalok agóráit. – Törekedjünk ilyen agórák fizikai létrehozására, működtetésére (az interneten, közösségi terekben).

A települési ifjúsági munkának, az ifjúsági ügyek kezelésének – meglepő módon – nagyon széles bázisú szövetségi rendszere alakulhat ki. A kérdés az, hogy tudjuk-e azonosítani a szövetségeseiket, kapcsolatba tudunk-e lépni velük, képesek vagyunk-e arra, hogy energiáikat közös célok megfogalmazása és megvalósítása érdekében alkalmazzuk?

A települési önkormányzat olyan entitás, amely nagy szabadsággal és saját hatáskörében dönthet az ezekre a kérdésekre adott válaszokról. Akkor tud jó választ adni, ha:

- „ifjúságbarát önkormányzat”
- ha reális ifjúságképpel rendelkezik, és tudatos, szisztematikus munkát végez, „befektet” az ifjúsági ügyek kezelésébe,
- fontosnak tartja a fiatalok részvételét,
- nyitott az együttműködésekre.

Egy településen mindig sokkal többen tartják fontosnak, hogy „foglalkozunk a fiatalokkal”, mint azt gondolnánk.

A meghatározó felnőttek és a hivatásos és önkéntes ifjúságsegítők, a különböző intézmények – önkormányzat által foglalkoztatott – vezetői és munkatársai (iskolák pedagógusai, család- és gyermekjóléti szolgálatok vezetői és munkatársai, kulturá-

lis-közösségi-közművelődési intézmények vezetői és munkatársai, a helyi munkaerőpiaci szolgáltató intézmény vagy az egészségügyben dolgozók) nagyon sokat tudnak a fiatalokról, és sokféleképpen látják őket. Rendszeres megkérdezésük, javaslataik, véleményük mérlegelése nagyon sok árnyalattal gazdagíthatja az ifjúságképünket és a fiatalok érdekében tervezett és végrehajtott cselekvéseinket.

Mindebben a helyi nyilvánosság eszközei sokat segíthetnek. A helyi rádiók és televíziók, a helyi írott sajtó fontos hírforrások, és rendkívül fontos kapcsolatteremtő eszközök. A települési önkormányzatok jelentős részben birtokolnak (felügyelnek, irányítanak) ilyen média-kommunikációs eszközöket.

A civil társadalom a helyi–települési ifjúsági munka elsődleges szövetségese. Intézményei és együttműködései naprakészek a fiatalok dolgairól. A települési önkormányzat civil társadalommal kapcsolatos politikájának része kell legyen az, hogy a civil társadalommal kötött szövetségeket, fenntartott kapcsolatokat a fiatalok érdekében és értük, illetve velük kamatoztathassa.

A fiatalok a település jövőjének legfontosabb erőforrását jelentik. Az, hogy hogyan készülnek fel erre a nagy felelősséget jelentő feladatra, múlik a települési önkormányzaton is. A tanulás, az óvás, a megelőzés terén az önkormányzatnak számos olyan kötelező feladatot kell ellátnia, amelyek mind ebbe az irányba mutatnak. Nincsen akadályja annak, hogy ezeket a feladatokat az önkormányzat egy ifjúsági koncepció alapján szervezze meg.

4.10. AZ „IFJÚSÁGBARÁT” TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT

E gondolatmenet alapja az, hogy a települési önkormányzat nem más, mint az a testület, amely az ott élők felhatalmazásával „önállóan és demokratikusan intézi a helyi érdekű közügyeket”. Bízunk abban, hogy az ifjúságbarát településen az ifjúságbarát települési önkormányzat a legfontosabb olyan erőforrás, amely a döntései által fenntartható körülményeket és feltételeket teremt, amelynek döntései hatással vannak a településen élő társadalmi csoportok mindegyikére, amely képes eszközeivel hosszabb távon szemléleteket, megközelítéseket és nézőpontokat formálni, és ehhez a rendelkezésére álló eszközöket és erőforrásokat tudatosan, tervezetten alkalmazza.

Az ifjúságbarát települési önkormányzat felismeri a település szükségleteit, és ezért fontosnak tartja azt, hogy ne kampányokban, hanem rendszeresen, visszatérően, állandóan és tudatosan foglalkozzon a településen élő fiatalokkal:

- Rendelkezik ifjúsági ügyekre vonatkozó tervvel (ifjúságpolitikai koncepcióval, ifjúsági feladattervvel, cselekvési tervvel)
 - ezt a koncepciót a településen élő fiatalok helyzetéről készített objektív ifjúságképre építi, ugyanakkor

- a koncepció elkészítésének egész folyamatában épít és számít a fiatalok véleményére, és megszervezi, hogy az beépüljön a koncepcióba,
 - a koncepcióban foglaltak végrehajtásáról közgyűlési határozattal döntést hoz, és biztosítja a végrehajtáshoz szükséges személyzeti, szervezeti, költségvetési és infrastrukturális feltételeket,
 - a koncepcióban foglaltak teljesülését rendszeresen és a fiatalok közreműködésével felülvizsgálja.
- Hivatalszervezetében van ifjúsági ügyek intézésével és szervezésével munkaköri előírásban megbízott köztisztviselő vagy köztisztviselők csoportja/és testületi döntései során van az ifjúsági ügyeket képviselő külön-megbízottja vagy megbízottak csoportja (tanácsnok vagy bizottság)
 - speciális feladatkörrel felruházott köztisztviselő, akinek mandátuma és ideje van egyeztetésekre, döntés-előkészítésre, rendezvények előkészítésére és szervezésére, az önkormányzat hivatalszervezetének képviseletére az ifjúsági ügyek vonatkozásában,
 - szakbizottság vagy tanácsnok, „akinek” mandátuma van az ifjúsági kérdések önálló megjelenítésére, a kezdeményezésre, „aki” részt vesz a döntéshozatal menetében, és „aki” az önkormányzatot képviseli az ifjúsági ügyekkel összefüggő külső kapcsolatokban,
 - olyan pénzügyi forrás, amely a fiataloktól érkező kezdeményezésekre nyitott, azokat támogatja, és amely felhasználásában a fiatalok képviselői egyenrangú résztvevők.
 - Folyamatosan együttműködik a fiatalok szószólóival, véleményező és tanácsadó testületként Ifjúsági Tanács vagy Ifjúsági Önkormányzat vagy „Jövőműhely” folyamatos működéséről gondoskodik, biztosítja a működés feltételeit és a testületi vélemények figyelembevételét a döntéshozatali eljárásban.
 - Egyéb (pl. infrastrukturális) támogatásban részesíti az ifjúsági kezdeményezéseket.
 - Az általa fenntartott intézményekben – ahol az indokolt – gondoskodik az ifjúsági képviseletek véleményének figyelembevételéről.

Az ifjúságbarát települési önkormányzat figyelembe veszi a település jövőjét érintő legfontosabb kérdéseket, és azok eldöntésekor a fiatalok véleményét és hozzájárulását kéri. Figyelembe veszi továbbá azt, hogy a településen élők, a településért elkötelezett lakosság nélkül fejlesztések nem lehetségesek, valamint tudatában van, hogy ezért elemi érdeke fűződik ahhoz, hogy a településen felnövő fiatalok közül minél többen maradjanak „otthon”. Az ifjúságbarát települési önkormányzat a jövőtervezés legfontosabb tényezőinek azokat a fiatalokat tekinti, akik számára fontos érték, hogy otthonuk, szülőhelyük élőhelyükként funkcionálhasson.

A fiatalok bevonása a települési önkormányzat által készített jövőtervek megalkotásába ezért és ezekkel az indokokkal nagyon fontos kérdés. A részvételük nem egy eseményhez kapcsolódó kampány, vagy rövid idejű akció, hanem folyamat, amelyet gondosan kell terveznünk, szerveznünk, irányítanunk és értékelnünk.

WEB – EHHEZ A FEJEZETHEZ

• *Kulcsszavak:*

önkormányzat * települési önkormányzat * önkormányzatiság * 1000 év törvényei * polgármester * jegyző * képviselő-testület * választás * állampolgári jogok * hivatal * köztisztviselő+kötelességei * munkakör * munkaköri leírás * képviselő+kötelességei * képviselő * közigazgatás * helyi közigazgatás * igazgatás * helyi rendelet * állampolgári gyűlés * közmeghallgatás * ifjúsági tanács * gyermek- és ifjúsági önkormányzat * diákpolgármester * ifjúsági polgármester * diákönkormányzat * hallgatói önkormányzat * referens * referatúra * ifjúsági referens * ifjúsági bizottság * ifjúságbarát önkormányzat * költségvetési tervezés * bevonás * részvétel * lakossági információ * tájékoztatás * helyi média * közösségi rádió * közösségi média *

• *Illusztrációk:*

- „Fedelet a fejünk fölé!” (Esetjáték)
- Európai Karta: a fiatalok részvétele a helyi és regionális önkormányzatok életében (European Charter on Participation of Young People in the life of Local and Regional Authorities) (CLREA, 2003)
- „Igaz vagy hamis?” a fiatalok részvételéről szóló Európai Karta feldolgozásához
- Az önkormányzat, település, ifjúsági munka. Bp. 1996.
- Ifjúsági referensek. Egy helyzetkép (szerk.: Kátai Gábor, Bp., 2006.)
- Európai Karta a Demokratikus és Erőszakmentes Iskoláról. Strasbourg, 2004. július 16.
- Kecskemét Megyei Jogú Város Ifjúsági Konceptiója
- Tanulói drogprevenciós kutatás Kaposvárott, 2005. (a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum /KEF/ megrendelésére, ECHO Survey)
- A győri ifjúság véleménye a városról és önmagukról. Győr, 2005.
- Győr Városi Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum ügyrendje
- A Vasi Gyermek és Ifjúsági Fórum (VAGYINFÓ) működésének alapszabályzata
- A Baranyai Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum ügyrendje
- Regionális ifjúsági helyzetelemzés. Dél-dunántúli Régió. 2005
- Ifjúsági referens munkaköri leírása. Iratminta
- Webográfia

5. fejezet: A fiatalok részvétele a helyi társadalomban, és az önkormányzatok életében

Ebben a fejezetben...

kezdésképpen elmondunk néhány dolgot arról, hogy mit is jelent a részvétel. Arra kívánunk utalni, hogy nézetünk szerint a részvétel minősége tesz egy települést polisszá, és ezt a kifejezést itt egy kiegyensúlyozottan működő helyi társadalom mértékegységeként használjuk. Azt szeretnénk sugallni, hogy ebben a soha meg nem álló, mindig változó folyamatban számíthatunk a fiatalokra, mint a változtatások erőforrásaira. Elmondunk egy véleményt a fiatalok részvételéről. Gondolkodásra hívjuk az Olvasót. Néhány példa bemutatásával szeretnénk bátorítani az olvasottak továbbgondolására és a cselekvésre, hiszen ez a fejezet a helyi cselekvésről szól.

5.1. A RÉSZVÉTEL: JOG ÉS LEHETŐSÉG

„Nos, azt hiszem, hogy a felnőttek előítélettel viseltek nek irántunk... A legtöbbször azt gondolja, hogy 'mit is akarnak ezek a kölykök? Mindent megváltoztatni! De hát az sehogyan sem vezet!...'”

(Maria, osztrák, 18 éves)

A részvétel többértelmű fogalom, számos elmélet foglalkozik a tartalmával. A részvétel sokféle és sokszínű társadalmi gyakorlat. A részvétel az ifjúság munka számára a különböző részvételre vonatkozó elméletek gyakorlati alkalmazása és a részvételhez (vagyis az aktív és felelős cselekvéshez) szükséges képességek és készségek megszerzésére irányuló saját tanulási folyamat támogatása, segítése.

Az ifjúsági munkában a részvétel tehát a tanulási folyamatnak és eredményének az összefoglalása, a tanulás útjának a tervezése, támogatása és a folyamat értékelése. Az, hogy mit is tekintünk a részvétel eredményének, mindig a helyzettől, az elérendő céltól, a résztvevők késztetéseitől változhat. Ennek a meghatározásához a folyamatok értékelésére van szükségünk. Ki, mit, mikor, kivel, hogyan értékel? – Ezek olyan kérdések, amelyeket meg kell tudnunk válaszolni ahhoz, hogy a részvétel minőségének mérését is értékelési célnak tekinthessük. Ez pedig nagyon fontos annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy „több” vagy „kevesebb” a részvétel, amelyhez egyébként is nagyon nehéz statisztikai mutatókat találni, illetve indikátorokat képezni. (Mit vizsgálunk itt? A résztvevők számát? Azt, hogy hogyan érezték magukat? Azt, hogy hogyan vettek részt a dologban, folyamatban és, hogy ebből a részvételből mit tanultak?) A részvétel minőségének és intenzitásának a mérése az ifjúsági munkában jelentős kihívás! A részvétel mennyiségi adatai ezekre a kérdésekre nem adnak elégséges választ.

A részvétel az európai ifjúsági munkában egy sokoldalú megközelítésből értelmezett KULCSfogalom. Nincsen olyan európai ifjúságpolitikai dokumentum, amely ne foglalkozna a részvétellel, mint kitüntetett fogalommal és mint fontos, támogatható gyakorlattal⁸⁰, illetve mint az ifjúsági munka céljával. Ezek a megközelítések az európai demokrácia-fogalomból, a demokrácia kiépült intézményeinek működéséből és az ezen intézmények elfogadásából, valamint a természetes emberi szükségletekből és késztetésekből állnak össze. A kulcsfogalomként való értelmezés összefügg az ifjúsági munka küldetésével, amelyet gyakran ekképp foglalunk össze: *„segítse a fiatalokat abban, hogy aktív és önmagukért, valamint társadalmi és természeti környezetükért felelős felnőtté válhassanak”* (erről a **3. fejezetben** rész-

⁸⁰ Az Európai Ifjúsági Miniszterek Konferenciáját először 1985-ben szervezte meg az Európa Tanács, és ez volt az első olyan nemzetközi esemény, amelyen a részt vevő kormányok képviselői kizárólag a fiatalokkal kapcsolatos kérdésekre koncentráltak. Az összejövetel témája a fiatalok részvétele volt. Ezt a találkozót még sok politikai (vagyis feltétel-teremtő) találkozó követte az európai szervezetek szervezésében, és a fiatalok részvételéről folytatott viták intenzitása és extenzitása semmit sem változott azóta. „Song remains the same” (A dal ugyanaz maradt...Led Zeppelin) – mondhatnánk. A fiatalok részvételével kapcsolatos politikai, szociológiai, szakmai indíttatású és különböző intenzitású viták azóta is visszatérően jellemzik az ifjúságpolitikai találkozókot, miközben átléptünk a XXI. századba.

letesebben beszéltünk). Az aktív és a felelős magatartás kialakítása, az attitűd elsajátítása a részvételen nyugszik. Részvételt az aktív részvétel segítségével lehet tanulni. A részvétel tanulása tehát a formális tanulás módszertanával egyáltalán nem vagy csak nagyon kis mértékben közelíthető meg. Az ifjúsági munka minden munkaformájában számol a részvétellel, kereteket, feltételeket, lehetőségeket teremt a részvételhez annak érdekében, hogy gyakorlásával segítse a fiatalokat a részvétel fontosságának felismerésében és lehetőségeinek elsajátításában. Az ifjúságsegítő abban bízik, hogy a fiatalok részvétele olyan készleteket alakít ki bennük, hogy azokat felnőttként sem fogják „elfelejteni”. A részvétel tanulásában a nem-formális tanulási módszerek kerülnek előtérbe. A pozitív tanulási légkör kialakítása, a „tanulás miliójének” megteremtése nagyon fontosá válik. A tanulási folyamatban szerzett pozitív élményeknek nagyon jelentős szerepe van abban, hogy a részvételhez pozitív érzések kötődjenek.

A fiatalok helyi társadalmi életben való részvételének segítése, támogatása és erre való motiválásuk, a fiatalokkal közvetlenül foglalkozó számára a kihívások művészete. A részvétel az európai demokráciák hagyományait követő parlamenti demokráciák és társadalmi modellek kulcskérdése. A részvétel nem-demokratikus, autokratikus és elnyomó társadalmakban egyszerűen nem létező szempont! Az európai demokráciák (vagyis az európai népképviselőtestületek) aktív politikai részvételre épülnek. A részvétel mélységének, minőségének értelmezése a politikai művészetek kategóriája, stratégiai és taktikai kérdés a képviselői demokrácia fontos tényezőiként működő politikai pártok számára is. A politikai pártok számára az igazi kihívás a részvétel gyakorlati alkalmainak megszervezésében található. A politikai pártok gyakran veszélyes vizekre evezhetnek a részvétel alkalmainak megszervezésével, hiszen fő céljuk az, hogy a választásokon való részvételre mozgósítsanak annak érdekében, hogy „ők” kapják a lehető legtöbb szavazatot. Ennek érdekében sokszor olyan eszközöket is igénybe vesznek, amelyeket nem nevezhetünk tényleges részvételnek, hiszen sokszor „csak” dekorációként használják az embereket a választási gyűlések kereteiként. A politikai életben való közvetlen részvétel azonban a részvételnek egy nagyon fontos formája a demokráciában, amelyet mindig tökéletesíteni szükséges.⁸¹

A civil társadalom számára a részvétel még ennél is többet jelent és még ennél is többet jelenthetne. Az, hogy egy civil szervezet hogyan képes intézményesíteni a részvétel alkalmait és az, hogy hogyan képes a politikai pártok részvétel-értelmezéseinek ellenállni, egy igazi küldetés. Az, hogy az egy településen élő polgárok hogyan vesznek részt a település életében, az, hogy a szülők hogyan vesznek részt az iskola életében, az, hogy az egyesületi tagok hogyan vesznek részt a választott egye-

⁸¹ A választásokon való részvétel statisztikai adataiból kiolvashatjuk, hogy a választásra jogosultak vajon fontosnak, vagy mellékesnek tartják-e azt, hogy ki is képviseli őket azoknak a fontos döntéseknek a folyamatában, amelyeket az Országgyűlés vagy az Európai Parlament hoz meg. (Magyarországon népszavazást tartottak pl. az Európai Unióhoz való csatlakozásról, amelyen a választásra jogosult mintegy 8 millió polgárnak 45 %-a vett részt – vagyis 100 választópolgárból 45 nyilvánított véleményt ebben a nagyon fontos kérdésben.) A magyar választási rendszerről, a választások eredményeiről. l.: www.valasztas.hu

sületük életében, az együttélés minőségét dönti el. Ezzel érünk el a nagyon tágran értelmezett *közéletben* való részvételhez, vagyis ahhoz, hogy hogyan és milyen módokon vesznek részt az emberek a közvetlen környezetük viszonyainak alakításában, az arról szóló nézetek és vélemények, valamint cselekvések formálásában. A politikai életben és a közéletben való részvétel átfedések mellett abban tér el egymástól, hogy míg a közéletben való részvétel a mindennapi élet nagyon sok területére terjed ki és magában foglal olyan fogalmakat, mint a jó közérzet, a közösséghez fűződő viszonyok és különböző társadalmi csoportokkal való együttélések, a mindennapi dolgok megoldásának lehetőségei, addig a politikai részvétel a pártok és a pártok által képviselt és egymással versengő felfogások közötti választás dolgaira irányul.

A modern európai társadalmakban a kormányzati–politikai tényezők és a civil társadalom egymásra utalt helyzetben vannak. Nem minden politikai erő ismeri fel ezt, és nem minden civil társadalmi szereplő van ezzel tisztában. Vagy együtt vagy egymás mellőzésével tisztázzák az egymásra való utaltságból következő teendőket. Ha együttműködnek, a részvétel kiteljesedhet, ha nem működnek együtt, a részvétel nem minőségi, alacsony fokú, szétföredezett lesz. A civil társadalom fontos feladata, hogy közvetítsen az eltérő nézetek között, hogy behatoljon a részvételt a politikai részvételre szűkítő értelmezések miatt keletkező üres helyekre–terekre és aktivitásaival kitöltse azokat. Ezt azonban csakis egy *demokratikus* országban teheti meg. Diktatórikus viszonyok között a csakis a polgárok szabad választásaira bízott egyesülési jog gyakorlása praktikusan és egyszerűen tiltott és üldözendő, büntendő cselekedet. Diktatórikus viszonyok között a részvétel csak dekorációt jelent a tényleges hatalmat gyakorló politikai csoportok cselekedeteihez, hiszen a diktatórikus, autokratikus politikák is használják és alkalmazzák a részvétel szavait.

A részvétel fontossága – mint oly sok más megközelítés az európai kultúrkörben – történeti és történelmi „termék”, egy, a történelmi események és folyamatok által alakított felfogás. Nagyon fontos emberi tapasztalatokra épül, amelyeket ezek összefoglalására érzékeny személyiségek építettek tovább, elemezve a folyamatokat és tanulva–tapasztalva azokból, építve azokat. A részvétel elméleti kérdései és tényleges gyakorlata egymással kölcsönhatásban van. Az elmélet a gyakorlatot megváltoztató erővel, a gyakorlat az elméleti fejtegetéseket szűkítő erővel van jelen. A részvételről ma másként gondolkodunk, mint gondolkodtunk „róla” a ’90-es évek elején, a magyar demokrácia alapintézményeinek kiépítésekor.

Tekintsük át a részvétel különböző értelmezéseit. A meghatározó felfogás szerint egyszerűbben szólva: a részvétel nem más, mint a döntésekben és választási lehetőségek kialakításában (döntés-előkészítésben) érintettek részvétele a rájuk vonatkozó döntések előkészítésének és meghozatalának folyamatában. Ez egyébiránt a politikai részvétellel kapcsolatos felfogásokból ered. Ezek a döntések, ezek a folyamatok lehetnek nagyobb és kisebb léptékűek. Érinthetik egy ország, egy térség, egy település vagy egy településnek egy jól körülhatárolható részén egy időben

és egy helyen élők jelenét és jövőjét. Vonakozhatnak egy konkrét terv végrehajtásával, a területen élők életét befolyásoló beruházással vagy egy hosszabb távú elképzeléssel kapcsolatos döntésről szóló folyamatban való részvételre. A folyamat lényege az, hogy a döntésre jogosultak és a döntés által érintettek találkoznak, kommunikálnak egymással a döntés folyamatában. Ennek a közéleti részvételnek a választás, a választásra jogosultság, a népképviselőt a kulcsfogalmi.

Ennek a típusú részvételnek a reprezentativitás (kiválasztottság), a határidő eredményhez való kapcsolása fontos jellemzője. A részvétel intenzitása azon múlik, hogy a felek hogyan tudnak megállapodni a képviselőben (kik is az egyeztetés résztvevői?) és abban, hogy mit tekintenek eredménynek. Az ilyen típusú „döntésekben való részvételnek” fontos jellegzetessége az, hogy a folyamat résztvevői kiválasztottak, és a folyamat térben és időben behatárolt, eredményhez kötött. Ennek a szabályait a felek sok esetben előre rögzítik, és e szabályok rögzítésének folyamata gyakran éppen olyan fontosságú esemény (ha nem jelentősebb), mint a később, a rögzített szabályok által szabályozott „egyeztetések”, megállapodások eredménye. Az ilyen típusú részvétel sokszor a szervezeti képviselőben, a szervezetek képviselőjében megjelenő személyek erején, a képviselői szabályokon, ügyrendeken nyugszik. Az „érdekegyeztető tanácsok” munkáját gyakorta a mandátumok vizsgálata, a mandátumok vizsgálatát megelőzően a részvételre vonatkozó szabályok kidolgozása előzi meg, amelyek arra irányulnak, hogy az előre meghatározott játékszabályok szerint eldönthető legyen, ki a „legitim” és ki a „legális” képviselő. Ezeknek az eljárásoknak sok esetben az a veszélye, hogy bürokratizálják a folyamatot, és a szabályok kisajátításával megnő a manipuláció, az egyoldalú befolyásolás veszélye. Az ilyen „érdekegyeztető tanácsok” sokszor lehetőséget teremtenek arra, hogy erős személyiségek területeket és szerepeket hódítsanak el, egészségtelen rivalizálást teremthet pozíciókért, dominánssá tehet felfogásokat.

Az Európa Tanács jelenleg az egyetlen olyan nemzetközi szervezet, amely az ifjúsági munkájában az ún. co-management (tulajdonképpen: összehangolt döntéshozatal) a gyakorlatában is képviseli. Ez azt jelenti, hogy az ET Ifjúsági és Sport Igazgatósága mellett kormányzó tanács (ún. Irányító Testület, CDEJ) működik, amely tagjainak 50%-át az ifjúsági szervezetek képviselői, 50%-át pedig a kormányok képviselői alkotják. Ez a Testület dönt az Igazgatóság rendelkezésére álló költségvetés felhasználásáról, a programokról, az éves prioritásokról. Ahhoz, hogy a döntés eredményes legyen, a két „oldalnak” együtt kell működnie egymással.

A modern demokráciákban a legális és a legitim fogalma úgy esik egybe, mint egy távcső vertikális és horizontális osztásai mentén kiélestitett kép: a legális az, amely az előzetesen meghatározott szabályoknak megfelel (horizontális osztás), míg a legitim az, amely a szabályokon túli elvárásoknak is, és amelyek lehetnek erkölcsi, magatartásbéli, együttélési szabályok is (távcsövünk vertikális osztásai). Tökéletes, éles képet csak akkor kaphatunk, ha a két „osztás” egybeesik. Nem minden legi-

tim tehát, ami legális. Lehet valami teljesen legális akkor, ha mindenben megfelel a szabályoknak és tökéletesen illegitim (vagyis nem legitim), ha egyéb szabályoknak nem felel meg. Egy demokráciában, egy jogállamban nem lehet eltekinteni a szabályoktól, de nem lehet figyelmen kívül hagyni azokat az egyéb elvárásokat sem, amelyek az emberek természetes együttélési ösztöneiből fakadnak. A „legális és legitim” a fogalmak olyan természetes összekapcsolása, amelyre igényt tartunk egy modern társadalomban. Az a politikai erő tud tartósan fennmaradni egy országban, amely legalábbis törekszik a legális és a legitim fogalmak gyakorlatra válásában az egyensúly kialakítására.

De hogyan is állunk a fiatalok részvételével? Hogyan állunk a *közéleti* és hogyan a *politikai* részvételükkel? Gyakran halljuk azt a vélekedést, hogy a fiatalok – mivel többségük még nem szavazópolgár – nem tudják megfelelően érvényesíteni a véleményüket, ezért ennek megfogalmazása érdekében *segítségre, támogatásra, formákra, fórumokra* és – tegyük hozzá – a fórumok működtetésében szabályokra van szükségük. De: hogyan alkotjuk meg ezeket a szabályokat? Velük – vagy – nélkülük?

A fiatalok politikai részvételével kapcsolatos leggyakrabban hangoztatott vélemény az, hogy a „politikai társadalom ugyan tisztában van azzal, hogy a fiatalok nagyon fontos társadalmi csoportot alkotnak, de sajátos szükségleteiket és igényeiket csak nagyon ritkán veszi figyelembe, hiszen a fiatalok többsége még nem választó, szavazataikkal a választási küzdelemben nem számolhatnak – a politikai társadalom pedig a politikai ciklusoknak megfelelően alakítja ki prioritásait, és ezért olyan társadalmi csoportokat kíván megnyerni, akik szavazataikkal eldönthetik a választások eredményét...” Ebből a felfogásból következnek a fiatalok részvételével kapcsolatos sajátos torzulások, amikor különböző fórumokon, ifjúsági- vagy diák-tanácsok tartósabb formáiban ugyan megjelennek a fiatalok és el is mondhatják ott a véleményüket, amelyek tartalmával azonban csak nagyon ritkán foglalkoznak, és amelyeknek csak nagyon ritkán van következménye. A politikai társadalom képviselői szívesen tekintik ezeket a részvétel alkalmainak és lehetőségeinek, miközben ezek valójában nem részvételi formák, mert csak nagyon ritkán járnak együtt a pozitív élményekkel.

Talán érdemes azon is elgondolkodni, hogy az „előregedő társadalmak” (angolul: „ageing societies”) európai jelenségei mellett mit is jelent a fentiekben idézett felfogás, mi a következménye? Az, hogy a jövőt befolyásoló nagy kérdésekről, mint pl. a szociális ellátás vagy a nyugdíjellátás rendszere, a társadalmi szolidaritást kifejező adórendszer dolgai a társadalom több, mint harmadát alkotó 60 évesnél idősebb választók döntenek? Azok, akik társadalmi státuszuknál fogva már általában nem járulnak hozzá a közteherviseléshez? Miközben a fenntartott rendszerek költségeit az aktív, adófizető polgároknak kell viselniük, és hosszabb időtávon a fiatal generációknak kell megoldaniuk a rendszerek deficitjével kapcsolatos problémákat. Ezek olyan kényes társadalmi és politikai kérdések, amelyeket ifjúságpolitikai nézőpontokból is szükséges lenne áttekinteni. Ezzel az igénnyel szemben azonban

azt tapasztalhatjuk, hogy a fiatalok szinte semmit sem tudnak ezekről az összefüggésekről, kevés információval rendelkeznek arról, hogy az ún. „jóléti” kiadások fe-
dezetét miből és hogyan teremtik elő. „Ez nem a fiatalok dolga” – halljuk gyakran. A
fiatalok általában kevés olyan információ birtokában vannak, amelyek aktív társa-
dalmi szerepvállalásukat segíthetnék. Ráadásul ilyen alkalmakkor sokszor a felnöt-
tek olyan szakértői nyelvet használnak, amelyet a fiatalok nem értenek, és olyan
fogalmakkal szembesülnek, amelyekről még az iskolában sem tanultak eddig.

„Részvétel: fontosabb tendenciák

- *A fiatalok alapvetően nagyon pozitív véleménnyel vannak a demokráciáról, mint kormányzási alapelvről akkor is, ha egyébként nagyon kritikus véleményük van az intézményekről.*
- *A fiatalok kifejezik a távolságukat a politikai intézményektől, csökken a részvételük a választásokon, de ez a csökkenés nem egyenletes, a fiatalok a jelen-
több politikai krízisek alkalmával aktívabbak.*
- *A fiatalok részvétele a politikai pártokban nagyon alacsony értéket mutat és egy kicsit magasabb a szakszervezetekben, különösen az észak-nyugati és ke-
let-európai térségben.*
- *A politikai tiltakozásokban való részvétel sokkal magasabb, mint a politikai intézményekben, a különböző célú társadalmi mozgalmakban való részvétel sokkal látványosabb Nyugat-Európában, mint a kelet- és közép-kelet-eu-
rópai országokban.*
- *A civil részvétel és a bevonódás a civil szervezetek és mozgalmak munkájába nagyobb támogatást élvez a fiatalok körében, még akkor is, ha a bevonódás szempontjából nagyon nagy különbségek vannak Európában Észak, Nyugat, Dél és Kelet között. A nem-formális civil közösségekben való részvételi hajlan-
dóság szintén nő, de ezek minősége eltérő a különböző európai térségekben.*
- *A fiatalok mind az európai integráció, mind a nemzeti identitás támogatói. A kelet-európai országokban a fiatalok sokkal idealistábbak, az EU „régii” tag-
országokban sokkal pragmatikusabbak, elsősorban a mobilitási és munkába lépéssel kapcsolatos esélyeket tartják értéknek.*
- *Az országok többségében jelentős számú fiatal vall kirekesztő, intoleráns né-
zeteket, miközben a becsült többség nyitott és pozitív beállítódással fogadja a kulturális, etnika és szociális különbözőségeket Európában.¹⁸²*

A politikai részvétel minőségének, intenzitásának mérésére kidolgozott indiká-
torok alapvetően mennyiségi (kvantitatív vizsgálatok). Méri azt, hogy hányan
vesznek részt az európai, az országos, a helyi és regionális szavazásokon, számol-
nak a polgárok önkéntesen alakított szervezeteivel (egyesületek száma, generáci-
ós egyesületek száma).

¹⁸² L.: Exploring youth mosaic. The social situation of young people in Europe. Lynne Chisholm, Siyka Kovacheva, Council of Europe, 2002, 56. o. (Az ifjúsági mozaik felfedezése. A fiatalok társadalmi helyzete Európában, ford.: a szerk.)

„A fiatalok politikai életben való részvétele nagyon fontos, hiszen a fiatalokat mind a kormányzati, mind a helyi vagy regionális önkormányzatok által hozott döntések érintik. Az olyan politika-területek, mint a lakhatás, a környezetvédelem, a közlekedés és az oktatás a lehető legközvetlenebb hatással vannak a fiatalok életére, éppen úgy, mint a felnőttek életére.

A jelenlegi környezet legalább annyira hat a fiatalokra, mint a jövőbeni környezet. A fiatalok bevonása a mindennapjaikat befolyásoló döntésekbe teremti meg annak a lehetőségét, hogy a fiatalok befolyásolhassák azokat a dolgokat, amelyek a környezetükben történnek.

Egy lépés a fiatalok közéleti részvételéhez

Míg korábban gyakran hagyták figyelmen kívül vagy mellőzték a fiatalok véleményét, hiszen nincsen közvetlenül hatásuk a választási eredményekre, addig manapság azt tapasztaljuk, hogy a működő demokráciákban betöltött fontos szerepeiket egyre inkább felismerik. Az AER (Assembly of European Regions, az Európai Régiók Tanácsa) tovább kíván munkálkodni a fiatalok részvételének erősítéséért, bízva abban, hogy mind a nemzeti kormányok, mind a nemzetközi szervezetek töreksenek arra, hogy erősítsék a fiatalok részvételét a politikai döntéshozatali folyamatokban. Úgy tűnik, hogy a kormányok egyre inkább felismerik azt, hogy a fiatalokra fontos szerepek várnak. Nem csupán azért, mert első kézből rendelkeznek információkkal arról, hogy hogyan is működnek a különböző politikák, hanem azért is, mert nagyon gyakran eredeti megoldásokat tudnak ajánlani a különböző problémák megoldásához, feltéve, ha meghallgatják őket.

... az AER egy egyedülálló fóruma a kelet- és nyugat-európai fiataloknak ahhoz, hogy összehasonlítsák tapasztalataikat és kicseréljék véleményüket ...⁸³

A fiatalok politikai – a magyar szóhasználatban inkább a közéleti – részvételével kapcsolatos felfogások és gyakorlatok nagyon nagy szórást mutatnak tehát. Van, aki úgy gondolja, hogy ennek a mérésére a legjobb eszköz azoknak a statisztikai mutatóknak az elemzése, amelyek a formális részvétellel kapcsolatos alkalmakat rögzítik: választások, tagság a szervezetekben, mozgalmi aktivitások, önkéntesség. Mások azt gondolják, hogy ezek a számok valójában nem mutatják meg az aktivitásoknak azt a szivárványszínű gazdagságát, amelyek a fiatalok sokoldalú, sokféle, szerteágazó részvételét jellemzik.

Mi az a közélet? Valószínűleg ennek a fogalomnak a gyakorlatban való változékonysága okozza bizonytalanságainkat. Hogyan veszünk részt a családjaink dolgában? Gyermekként – akik addig maradnak gyermekek, míg csak a szüleik élnek. Fiatalként, akik láznak a családi kötelek fojtogató szorítása ellen. Diákként, akik eltűrik a „jó” és a „rossz” tanárokat és közömbösen mennek el az iskolai falijú-

⁸³ l.: www.a-e-r.org (Assembly of European Regions, az Európai Régiók Tanácsa honlapján)

ságok előtt és semmire sem tartják a diákönkormányzatokat, amelyek pedig azok számára, akik részt vesznek a DÖK-ös folyamatokban életre meghatározó élmény. Hol vannak a XXI. század „agórái”, amelyekben benne van az a kétezere éves tapasztalat, hogy „hallasd a hangod”, és amelyet az elektronikus kommunikáció eszközeinek zaja vesz körül?

Mi is a közélet az internet korában? Vajon mi, felnőttek, akik valóságos, tapintható és szagos közösségekben nőttünk fel, elítélhetjük-e a fiatalokat azért, hogy virtuális, szagtalan és tapinthatatlan közösségekhez csatlakoznak? Vannak-e fogalmaink az új dolgok leírására?

Mit jelent a részvétel a XXI. századi körülmények között? Tudjuk már azt, hogy nagy szakadékok nagyon gyorsan nyílnak ebben a században. Ez egy új jelenség. A tényleges vagy a virtuális részvételi lehetőségektől helyzetüknél fogva sokan maradnak távol. A szegénység új fogalmakkal gazdagodott. Míg a világ egyik fele arról beszél, hogy „kommunikálok, tehát vagyok” (internet, mobiltelefon), addig a másik fele a századokon keresztül megszokott és az élethez elengedhetetlen feltételek megteremtéséért és megszerzéséért küzd (élelem, lakás, ruha). Sokszor éppen a részvétel válik az ebből a helyzetből való kitörés, lehetőség mozgatórugójává.

A részvétel, az ifjúsági munka számára MINDENKI részvétele. Az egy iskolába járó és sokféle, az egy településen élő és nagyon is sokféle élethelyzetben lévő fiatal számára egyaránt azt a reményt kell nyújtania, hogy a részvétel segítségével Ő valóban a befoglaló Társadalom teljes értékű, azonos jogokkal rendelkező, felelős életet élni képes Polgára.

Ezért különös felelősség terhel minden, fiatalokkal közvetlenül vagy közvetett, illetve áttételes módon foglalkozó embert azért, hogy a szociális, kulturális vagy gazdasági hátrányokkal, vagy települési hátrányokkal küszködő fiatalok teljes jogú részvételét biztosítsa, hogy a részvételüket segítse. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ez nem egyszerű és nem könnyű feladat. Morális elkötelezettséget, hitet, akaratot és kitartást, szakmai elkötelezettségeket kíván meg tőlünk. Folyamatokat kell terveznünk, ezek végigviteléhez forrásokat kell felkutatnunk, nyitottnak és a változásokhoz alkalmazkodónak kell lennünk, valamint tanulnunk kell eredményeinkből és kudarcainkból.

Egy gazdag, sokszínű társadalom vesz körül bennünket. Látjuk azokat a helyzeteket, amelyeket sokan nagyon könnyedén megoldanak. Hozzáférnek azokhoz a kulturális értékekhez, tudáshoz, információhoz és javakhoz, amelyek egy modern európai társadalomban körülöttünk vannak, amelyeket a történelem során felhalmoztunk. De látunk olyan fiatalokat is, akiknek ez nehézséget vagy megoldhatatlan problémákat okoz. Egy modern, demokratikus társadalomban mindenki részvétele alapvető hozzájárulás ahhoz, hogy a társadalom kiegyensúlyozottan működhessen. A kirekesztettek társadalmá nem tud hozzájárulni a fejlődéshez,

nem tud „hozzászólni” a kiegyensúlyozott társadalmi viszonyokhoz. Éppen ellenkezőleg: visszahúzza, és ezáltal megváltoztatja a többiek törekvéseit.

A társadalmi részvétel tétje nem más, mint az, hogy nyugodt, kiegyensúlyozott életkörülmények között, sem testi épségünket, sem javainkat nem veszélyeztető helyzetben, békében élhessünk és beteljesíthessük sorsunk alapvetően rajtunk múló ígéreteit.

5.2. A RÉSZVÉTEL FELELŐSÉG ÉS KÖTELEZETTSÉG

„világossá kell tennünk, hogy lehetőségeket és felelősségvállalást kell biztosítanunk már a korai életkorban is. Aki képes arra, hogy megalapítsa a saját számítógépes vállalkozását egy garázsban, annak lehet véleménye a képviselőtestületben, az, aki tökéletesen érti egy számítógépes program összetettségét, az taníthat matematikát és informatikai ismereteket is az iskolában, és a modern utcai sportokat űző fiatalok sokat mondhatnak az egy városi környezet modern szervezési elveiről”

(Peter Lauritzen)

Sok felnőttől halljuk, hogy túl sokat beszélünk a fiatalok jogairól és elhanyagoljuk a kötelességeiket. Manapság az iskolai erőszakkal foglalkozó írások többsége azt említi fel, hogy a „tanárok eszköztelenek”, és emiatt nem tudják megfékezni az egyre agresszívebb gyermekeket. „Túl sok jogot adunk a gyermekeknek és ugyanakkor megfosztjuk a tanárokat a fegyelmezés jogától” – mondják egyesek. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha azt ajánljuk ilyenkor, hogy vizsgáljuk meg egy kicsit részletesebben azokat az eseteket, amelyek miatt ilyen mondatokat mondunk! Vajon nem az áll-e az iskolai erőszak jelenségei mögött, hogy a gyermekek unatkoznak, a tanulási folyamat nem köti le a figyelmüket, hogy az iskola mint szociális laboratórium nem tudja betölteni a hivatását, mert ehhez nincsenek meg az eszközei? Ezzel a példával arra szeretnénk irányítani a figyelmet, hogy a részvétel egy olyan összetett kérdés, amellyel számos aspektusból foglalkozhatunk, és amelyet minden egyes helyzetben újra kell gondolkodnunk. A részvétel-központú megközelítés megmutatja nekünk azt, hogy feltétlenül csökkenti az erőszak-jelenségeket az, ha közünk van a környezetünkhöz és emiatt azt a magunkénak érezzük. Ha a gyermekek a tanulási folyamat résztvevői – és nem egyszerűen csak az információk befogadói –, akkor valószínűleg érdekeltté válnak abban, hogy az ezt a folyamatot megzavaró körülmények elhárításában maguk is közreműködjenek. „Az én emberi jogaimat sérti a te erőszakod, a tiédet pedig az enyém. Ennyi!” – mondták az „*Ífjúsági munka fiúkkal és fiatal férfiakkal mint a mindennapos erőszak megelőzésének eszköze*” című szeminárium⁸⁴

⁸⁴ L.: www.books.google.com Youth work with boys and young men as a means to prevent violence in every day life by Gavan Tittley

résztevői. Az emberi jogi megközelítés arra mutat rá, hogy az „én emberi jogaim ott érnek véget, ahol mások emberi jogai kezdődnek”. Nem sérthetem meg senki emberi méltóságát, és jogom van arra, hogy mások se sértsék meg az enyémet. A méltóság tisztelete az erőszak elutasításának egyik fundamentális kérdése. Mi az az emberi méltóság? Hol tanulom?

Az Európa Tanács 2005-ben adta ki „A fiatalok és az erőszak megelőzése. Ifjúságpolitikai ajánlások” című dokumentumát (szerk. Gavan Titley, Budapesti Európai Ifjúsági Központ). Ez a dokumentum azt ajánlja, hogy „...a fiatalok szükségleteit, realitásait és közreműködését mindig figyelembe kell venni a politikai gyakorlatban és a különböző politikák kidolgozásának folyamatában. Az ajánlások úgy tekintenek a fiatalokra, mint akik itt és most partnerek, és nem csupán csak a 'jövő mérnökei'. ...” (9.o.)

A fiatalok másképpen kezelik az időt, mint a felnőttek. Sokszor semmire sincsen idejük, és sokszor tengernyi idővel rendelkeznek. Az unatkozó, céltalanul „punnyadozó” fiatal éppen úgy ennek a jelenségnek a megjelenése, mint a mindig valamin ügyködő, buzgólkodó és a dolgokat, eseményeket habzsoló fiatal. A fiatalokkal való munkában tudjuk, hogy a fiataloknak gyors eredményekre, sikerekre és a sikerek általi bátorításra van szükségük. Éppen ezek az eredmények és sikerek motiválják őket arra, hogy bevonódjanak egy folyamatba, hogy részt vegyenek valamiben. Az ifjúsági munka ezért alkalmazza munkája fontos egységeként a fiatalok részvételével, bevonásával zajló projekteket. Az ifjúsági munka sokszor nem más, mint projektek sorozata.

A közösségi részvétel, a bevonódás a szociális szakma, a szegénység elleni küzdelem, a közösségfejlesztés, a pedagógia és az iskolai nevelés számára egyaránt fontos. A részvétel elméletei egyetértenek abban, hogy összetett, sokoldalú megközelítésre van szükségünk. A „részvétel létrája” sok szakma számára szolgál tanulságokkal.

„A részvétel, a bevonódás különböző szinten történhet. Sherry Arnstein (1969) nevéhez fűződik a „Ladder of Participation” (a részvétel létrája), mely a részvételt különböző szintjeit szemlélteti. A létra két alsó fokán hiányzik a valódi részvétel. Ez azt jelenti, hogy a közösség tagjainak – vagy ha szociális intézményre vonatkoztatjuk, akkor a szolgáltatást igénybevevőnek – nincs lehetősége a befolyásolásra, a változtatások kezdeményezésére. Az információ, konzultáció és a megbékélés szintjei a jelképeség fokozatai (managed participation). A befolyásolás lehetséges, de korlátozott mértékben, inkább csak látszat bevonásról van szó. A hatalom birtokosai kezdeményeznek, információt, véleményeket gyűjtenek. Politikai vagy egyéb motivációból azt a látszatot keltik, hogy együttműködnek a lakosokkal, érdeklí őket az állampolgárok véleménye, javaslatai, ám valójában nem veszik figyelembe a visszajelzéseket, nem építik be a javaslatokat a tervezési folyamatba. A létra három legfelső foka jelképezi a közösségi hatalom fokozatait. Ezekon a szinteken nem csupán a befolyásolás,

hanem az irányítás lehetősége is adott. A hatalom partnerként kezeli az állampolgárokat, valóban kíváncsi a véleményükre, a közösség tagjai részt vesznek a probléma meghatározásában és a döntéshozatali folyamatban. ...”⁸⁵

5.3. A RÉSZVÉTEL GYAKORLATA – TANULJUNK A JÓ ÉS A ROSSZ PÉLDÁKBÓL!

„Az, aki játszik, csak az idejét vesztegeti. Az, aki nem játszik, már elvesztette.”

(ismeretlen)

„Az oktatás kilenc tizede bátorítás”

(Anatole France)

A részvétel többször és többféle módon kerül elének, mintsem azt gondolnánk! Egy demokratikus iskolai légkör kialakítása, sőt a demokratikus iskola nem képzelhető el aktív, a tanulókat bevonó részvétel nélkül. Egy település élete teljesebb, nyugodtabb és kiegyensúlyozottabb akkor, ha az ott élők a magukénak érzik a környezetüket, és ennek az érzésnek a kialakítása az aktív részvételükre épül. Ez az aktív részvétel nem szorítkozhat csupán arra, hogy négy évenként részt vesznek a választásokon, vagy egyszer-egyszer közmeghallgatásra mennek el. Egy részvételre épülő projekt jobb eredményekkel kecsegtet, és a projekt eredményeinek fenntarthatósága is sokkal jobban biztosítható, mint azé, amelyet a célcsoportot pusztán statisztikai halmaznak tekintő menedzserek irányítanak.

A példák alapján való tanulás nagyon fontos eszköz a részvétel módszereinek és lehetőségeinek tanulmányozására. Mind a rossz, mind a jó példákából sokat tanulhatunk! Ezért fontos az, hogy soha ne feledkezzünk el az értékelésről és arról, hogy az értékelés eredményeit felhasználjuk. A visszacsatolás, az érintettek tájékoztatása az eredményekről, valamint az érintettek értékelése szintén része ennek. A megismert példákából való tanuláshoz célszerű, ha kidolgozzuk azokat a szempontokat, amelyek alapján szeretnénk megérteni, hogy mások mit, hogyan csináltak. Ehhez nem árt, ha tisztázzuk azt, hogy milyen szinten valósult meg az a projekt, „dolog”, amiről szó van (európai, országos, helyi, közösségi), mert ezek a szintek nagyon különbözőek. Nem árt, ha tudjuk, hogy ki volt a kezdeményező fél (települési önkormányzat vagy helyi egyesület, országos szervezet vagy kormányzati szerv), mert a kezdeményező helye, szerepe és kapacitásai sok mindent befolyásolnak. Jó, ha megismerjük azt, hogy a „dolog” önkéntes vagy hivatásos/kötelező részvételre épült-e, hiszen e szempontból nagyon nagy különbségek lehetnek abban, hogy a „dologban” résztvevők milyen lehetőségekkel rendelkeznek. Nagyon fontos tudnunk azt, hogy milyen együttműködési struktúrákat, a részvétel milyen formáit alkalmazták a „dologban” (közös döntéshozatal, konzultációk, vagy más forma),

⁸⁵ http://www.3sz.hu/bm/Halo/korabbi/2007/NEW_Folder_5/NEW_Article_3 – Harkai Nóra: Közösség és szociális munka című írása kiváló összefoglalója a részvétellel kapcsolatos elméleteknek és az elméletek gyakorlati megjelenésének különböző európai országokban.

mert mint arra a fentiekben rámutattunk: a részvételnek fokozatai vannak. Ezeket a szempontokat a „részvétel létrája” által alkalmazott kategóriákkal összevetve valószínűleg jó esélyünk lesz arra, hogy a részvételt megismerhessük.

Ne gondoljunk arra, hogy a részvétel csupán a közéleti részvételre korlátozódik. A részvétel az élet minden területén megjelenik. A szociális területeken, a közművelődés és a kultúra területein éppoly lényeges, mint az iskolában. A fiatalok részvétele a szabadidőtöltésben is nagyon fontos. Ha egy-egy ifjúsági kezdeményezést van alkalmunk tanulmányozni, észre fogjuk venni, hogy a fiatalok nagyon leleményesek abban, ahogyan megszervezik a saját életüket a saját tereikben. Az utcai művészetek egész sora mutat nagyon érdekes példákat az önszerveződésre. A „Critical Mass” mozgalom – pl. Budapesten – egyáltalán nem hierarchikusan szerveződik, nincsen vezetősége vagy tagsága, és egyáltalán nem használja a mozgósításnak azokat az eszközeit, amelyeket pl. egy ifjúsági szervezet életében megszoktunk. Mégis képes egy-egy akcióra 90-100 ezer embert, biciklistát mozgósítani, mert az üzenetei azokhoz jutnak el, akiket a leginkább érintenek. Ezek az üzenetek nagyon gyakran a személyes kommunikációs társaságokon, baráti, együtt bringázó közösségeken keresztül, vagy a legmodernebb kommunikációs eszközök (sms, mms, web) segítségével jutnak el a címzettekhez. Eddig egyetlen plakát sem kellett tulajdonképpen ahhoz, hogy a megadott időre ilyen sok ember találkozzék egymással! A „gerillakértészet” vagy az sms-mozgósítások gyakran sokkal több fiatalat érhetnek el, mint egy hagyományos ifjúsági szervezet hírlevele, honlapja, hirdetései. „Egy városban minden zenész ismeri egymást” – mondja egy fiatalember, aki most éppen zenekart keres. Jól énekel, és ezt a többiek is tudják, mert rendszeresen hallgatják egymást. Biztosak vagyunk benne, hogy hamarosan újra színpadon láthatjuk őt. Így megy ez – a fiatalok igénylik azt, hogy részt vegyenek a hozzájuk hasonló érdeklődésű fiatalok törekvéseiben, akcióiban, eseményeiben. A szabadidős-kulturális ügyekben való részvételük a részvétel nagyon fontos formája, amelyet meg kell ismernünk ahhoz, hogy eredményeit a hagyományos ifjúsági munka és a pedagógia számára is hasznosíthassuk.

Ezzel nem mondtuk azt, hogy egyik vagy másik forma jobb vagy rosszabb lenne. Inkább csak azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy a fiatalok részvételének számos aspektusa van, amely az életkereteikre hatásokat gyakorol.

5.4. IFJÚSÁGI MUNKA ÉS A FIATALOK RÉSZVÉTELE

„Egyedül csak nagyon keveset érhetünk el, de együtt nagyon sokat.”

(Helen Keller)

Fel kívántuk hívní a figyelmet arra, hogy a részvétel – mint a szakmai kihívás megválaszolása – állandó készenlétet, éberséget, módszertani változatosságot követel meg azoktól, akik közvetlenül foglalkoznak a fiatalokkal. A részvételnek az ifjúsági munkát átható fogalomnak kell lennie. Mondhatnánk úgy is: a részvétel az ifjúsági munka fő célja és küldetése. A sikeres részvétel önbizalmat ad, segít abban, hogy

egy közösségben megtaláljam a helyem, ezzel pedig a szociális alapkompenciák elsajátításához és a megfelelő beállítódás és attitűd kialakításához járul hozzá.

A tolerancia és az elfogadás képessége, a másság és a különbözőségek elfogadása, ehhez az empátia és a nyitottság azok a tulajdonságok, amelyekre szükségünk van a fiatalokkal való foglalkozásban, a részvételük segítésében.

Egy ausztrál pályaválasztási tanácsadó így foglalja össze az ifjúságsegítő feladatokat a pályát kereső fiatalok számára(!)⁸⁶:

„Az ifjúsági munkás a fiatalokkal és a fiatalokért dolgozik, egyénileg vagy csoportban a szociális, érzelmi vagy anyagi problémák megoldása érdekében.

Célok és kötelességek. Az ifjúsági munkás az alábbi célokért dolgozhat:

- ✓ *információkat továbbít a közösségi szolgáltatásokról és a fiatalok számára elérhető forrásokról,*
- ✓ *programokat tervez, valósít meg és értékeli a fiatalok számára, mint például foglalkoztatás és képzés, oktatás, egyéni fejlesztés, lakhatás, jólét és tanácsadás,*
- ✓ *információkat továbbít azokról a közösségi szolgáltatásokról és igénybe vehető erőforrásokról, amelyek elérhetőek a fiatalok számára,*
- ✓ *tervez, végrehajt és értékeli olyan ifjúsági programokat, amelyek különböző területeken érvényesülnek, mint pl. munkába lépés, képzések, oktatás, személyes fejlődés, lakhatás, jóléti szolgáltatások és tanácsadás,*
- ✓ *tervez és szervez olyan programokat, mint pl. a sport, a kézműves tevékenységek, a tánc, a színház, a természetjárás és a nyári táborok,*
- ✓ *részt vesz találkozókön, konferenciákon és képzéseken,*
- ✓ *adatokat elemez, beszámolókat készít és támogatásokért folyamodik, hogy folyamatosan gondoskodjon a különböző programok és projektek megvalósításáról,*
- ✓ *közreműködik a fiatalokat érintő közpolitikák fejlesztésében,*
- ✓ *ifjúsági klubok (közösségek) kialakításában és felügyeletében vesz részt a helyi társadalomban,*
- ✓ *tervez és szervez közösségi támogató csoportokat,*
- ✓ *a fiatalok ügyvédjeként (szószólójaként) lép fel, főleg olyan fiatalok esetében, akik a kormányzati vagy más intézményekkel kapcsolatban hátrányos helyzetben vannak,*
- ✓ *beszélget a fiatalokkal és azonosítja a problémáikat,*
- ✓ *segítséget és tanácsokat ad azoknak a fiataloknak, akik különleges nehézségekkel szembesülnek a családi problémáik, a munkanélküliség, a betegségek, a kábítószer-függőség és a hajléktalanság miatt,*
- ✓ *segítséget szervez és biztosít a tanácsadáshoz és/vagy a megfelelő étel, a menedék vagy a ruházat biztosításához,*

86 www.myfuture.edu.au/youthwork

- ✓ *fellép és részt vesz a közösségi szolgáltatások értékeléséért/értékelésében,*
- ✓ *lehetőséget biztosít az intenzív és rövid idejű megoldásokra a családi erőszak vagy a gyermekek elleni erőszak áldozatainak,*
- ✓ *segíti a rászorulókat abban, hogy más közösségi szolgáltatások szakértői segítségéhez juthassanak,*
- ✓ *szorosan együttműködik tanárokkal, szociális munkásokkal, a települési önkormányzatokkal, egészségügyi szolgáltatókkal, szülőkkel és minősített esetekben a rendőrséggel.”*

Azonosítsuk a részvétel kategóriáit ebben a leírásban! Gondoljuk végig, milyen tulajdonságokra van szükségünk ahhoz, hogy hatékonyan végezzük ifjúságszolgáltató munkánkat! Ne feledkezzünk meg arról, hogy az ifjúságszolgáltató tevékenység mindig kölcsönhatásban van a befoglaló környezettel!

Az ifjúsági munka nemzetközi dokumentumai nagyon érdekes és fontos megközelítéseket tartalmaznak a fiatalok részvételéről. Már egy „egyszerű”, egyszavas google-keresés is számos találatot eredményez az angol nyelvű szövegek vonatkozásában. 2009. májusában a „youth participation” kifejezésre 2.920.000 találatot kaptunk 0,27 másodperc alatt. Az „ifjúsági részvétel” kifejezésre 55.200 találatot jegyezhetünk fel 0,33 másodperc alatt. Az angol nyelvű hivatkozások átfogják a földgolyót. Nemcsak európai, hanem észak-amerikai, kanadai, ausztrál, thaiföldi, brazil, dél-afrikai hivatkozásokat is szép számmal találhatunk. Az ENSZ és szakosított szervezetei, az Ázsiai Ifjúsági Tanács vagy a brazil ifjúságkutatók egyaránt foglalkoznak a fiatalok részvételének problémáival. A magyar hivatkozások a Mobilitás közleményeihez és szakmai kiadványaihoz vagy ifjúsági képzések és néhány ifjúsági alapítvány vagy egyesület honlapjához vezetnek. A magyar hivatkozások nagyon gyakran a demokrácia-tanulás és az aktív állampolgári részvétel szavakkal együtt jelennek meg előttünk. A magyar hivatkozások között elenyésző számban található olyan említés, amely települési környezetbe vagy az önkormányzatok világába vezetne el bennünket.

Az Európai Unió támogatásával működő SALTO-hálózat egyik tagja a Részvétel Forrásközpont (SALTO-YOUTH, Participation Resource Centre, Brüsszel, www.salto-youth.net), melynek feladata a EU Fiatalok Lendületben Programjának támogatása. „Nincsen demokrácia részvétel nélkül!” – szögezik le honlapjukon. „A fiatalok részvétele egy olyan témakör, amelyről mind Európában, mind szerte a világon nagyon sokat írnak. A Fehér Könyvvel kapcsolatos konzultációk alkalmával az európai fiatalok azt hangsúlyozták, hogy részvételre van szükség a demokratikus funkciók tényleges működéséhez. A Fiatalok Lendületben Program fő célja az, hogy bátorítsa a fiatalokat a társadalom aktív résztvevőivé válásban, mind a demokratikus intézmények működtetése területén, mind az olyan kezdeményezésekben, amelyeknek az a célja, hogy az aktív részvételre ösztönözzenek és tanítsanak.”

Az ifjúsági munkában a részvétellel foglalkozók soha nincsenek egyedül tehát. Módjuk van arra is, hogy közös problémákra közös válaszokat keressenek.

5.5. TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZAT ÉS A FIATALOK RÉSZVÉTELE

„A régióban összesen 26 településen van valamilyen szinten működő ifjúsági érdekképviselői fórum, mely fórumok többségének legitimitása és érdekérvényesítő képessége is igencsak korlátozott.”

(részlet a Közép-dunántúli regionális ifjúsági helyzetelemzésből)

A települési önkormányzat a fiatalok részvétele szempontjából kettős szerepben van. Az egyik szerepében feltételeket teremtő: az önkormányzat által alkalmazott megoldások, a közhatalom polgárokkal való megosztásának módjai lehetőséget teremtenek a bekapcsolódásra, alakítják a közéleti lehetőségeket. A másik szerepében folyamatokat segítő: a kezdeményezéseket kezelő rendszerének kialakításával és működtetésével hozzásegíti a civil társadalom törekvéseit ahhoz, hogy a részvétel értelmezése ne szűküljön le arra, hogy az önkormányzat milyen fórumokat működtet a fiatalok számára.

A korábbi fejezetekben többször utaltunk már arra, hogy nemzetközi ajánlások, politikai dokumentumok egész sora hangsúlyozza azokat a feladatokat, amelyeket egy települési önkormányzatnak érdemes megoldani a fiatalok aktív társadalmi részvételének segítése érdekében. Ezek a dokumentumok egybecsengenek abban, hogy kimondják, a fiataloknak a részvételhez szükségük van:

Információkra

- a részvételről, lehetőségekről, alkalmakról
- a részvétel tartalmairól
- a részvételhez szükséges tennivalókról

Támogatásra

- a részvételt segítő kezdeményezések pénzügyi támogatására,
- a kezdeményezések infrastrukturális támogatására

Tanulási lehetőségekre, tanulási alkalmakra

- a részvételt segítő képzésekre, amelyek maguk is a képzés résztvevőinek részvételére épülnek

Megfelelő bekapcsolódási lehetőségekre

- olyan helyzetekre, akciókra, eseményekre, rendezvényekre, amelyek felületeket nyitnak az aktív részvételre, és amelyek a cselekvési lehetőségeket részesítik előnyben a passzív–befogadói élményekkel szemben

Rendszerességre és ehhez tervezett cselekvésekre

- mindennek a rendszeressége, a következetessége, a szükséges erőforrások

koncentrálása tudatosságot, tehát tervezést igényel; célszerű, ha a települési önkormányzatok tervezési folyamataikba beépítenek a fiatalok részvételére vonatkozó megközelítéseket, szempontokat

Sok települési önkormányzat jutott már Magyarországon is arra a következtetésre, hogy a fiatalok részvételének biztosításához formákra, alkalmakra van szükség. Ennek legnyilvánvalóbb jele az, hogy ifjúsági kerekasztalok vagy érdekegyeztető fórumok vagy éppen gyermek- és ifjúsági önkormányzatok egész sora alakult meg és működik. Fel szeretnénk hívni a figyelmet arra, hogy ezek bármilyen jó szándékkal megtett lépések is, nem teljesítik a fiatalok részvételével kapcsolatos valamennyi elvárást, és nem merítenek ki minden lehetőséget. Az ifjúsági fórumok megalakítása és működtetése nem járhat együtt azzal, hogy a részvétel más formáiról lemondunk. Minél több, aktív részvételre épülő kis agóra működik egy településen, annál hatékonyabb lehet az ifjúsági fórum munkája is. Ilyen kis agórákat köztereken, közintézményekben vagy közösségi terekben egyaránt létre lehet hozni.

Állandó kihívást jelentenek a marginalizált, szegény, kirekesztett csoportokhoz tartozó fiatalok bevonásával kapcsolatos problémák és az, hogy nekik kiemelt segítségre és támogatásra van szükségük a részvételhez. Olyan együttműködést kívánó területekre érkezünk el ezzel, amelyeket át kell gondolnunk és meg kell vizsgálnunk. A partnerségek kiépítése nagyon fontos feladat a hatékonyabb tanulási folyamatok szervezéséhez.

A Helyi és Regionális Önkormányzatok Európai Kongresszusa (CLRAE) 2006. februárjában európai települések képviselőivel megtartott konferenciájának egyik szekciója „A fiatalok meghódítják a szociális tereket – részvétel és bevonódás helyi szinten” címet viselte. A résztvevők megállapították: „a részvételnek a konkrét élethelyzetekhez és környezethez kell kapcsolódnia, ahol a fiatalok tartózkodnak, élnek. A szükségleteiket és érdekeiket, a lehetőségeiket és a bennük rejlő erőforrásokat úgy kell felhasználnunk a fejlesztésekben, hogy komolyan vesszük őket. Nagyon sok jó példát ismerünk arra, hogy a fiatalok rendkívüli felelősséggel vettek részt közvetlen lakókörnyezetük alakításában, és eredeti megoldásokkal foglalták el a szociális tereket. ... (a konferencia résztvevői megvitatták) vajon a reprezentatív demokrácián alapuló formák, mint a gyermek- és ifjúsági tanácsok valóban a legjobb formák-e a hátrányos helyzetű fiatalok bevonására ... az a tény, hogy ez a modell létezik, és hogy fejlődésre képes, mint az a mulhouse-i példa⁸⁷ is mutatja, azt mondatja velünk, hogy ez a modell fenntartható. Ugyanakkor a résztvevők azt hangsúlyozták, hogy ugyanilyen figyelmet kell fordítani a fiatalok spontán akcióira, kezdeményezőseire, és ezeket is támogatni, segíteni szükséges.”

⁸⁷ Mulhouse-ban, ebben az elzászi francia városban egy nagyon érdekes modell-kísérlet zajlik a CLRAE támogatásával. Ebben a fiatalok részvételének szervezett és spontán formái összekapcsolására irányuló kísérleti projektben egy szakértői és folyamatokat segítő team felmérte a városban élő fiatalok szükségleteit és érdeklődéseit. Erre építve kezdték meg a különböző részvételt segítő akciók, projektek és formák kidolgozását, a fiatalok bevonásával. Sajnos ennek a nagyon érdekes projektnek a dokumentációja csak francia nyelven hozzáférhető. L.: <http://www.ville-mulhouse.fr/jeunesse>

A fiatalok részvételének előtérbe állítása nagyon érdekes folyamatok elindítását eredményezheti, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a település élete a fiatalok aktivitásaitól új színekkel gazdagodhasson. Ez kihathat a helyi társadalom kiegyensúlyozott működésére, amely pedig befolyásolja a települési élet minőségeit. Ez olyan hosszú távú előnyökkel jár együtt, amelyek egy település megtartóképeségét növelhetik. A részvétel minősége tehát a település életminőségét érintő kérdéssé válik!

WEB – EHHEZ A FEJEZETHEZ:

• Kulcsszavak:

részvétel * politikai részvétel * political compass * állampolgári részvétel * fiatalok részvétele * ifjúsági részvétel * youth participation * állampolgári aktivitás * európai polgár * European citizenship * állampolgári jogok * emberi jogok * a Gyermek Jogai * civil társadalom * T-Kit * Kompas * 'Have your say!' * állampolgári tanács * közmeghallgatás * Bibó István * leszakadó rétegek * szegénység * gazdagság * társadalmi esélyek * társadalmi rétegződés * diákjogok * diákönkormányzat * hallgatói önkormányzat * oktatás * szegregáció * állampolgári nevelés * közösségfejlesztés * community development * helyi közösség *

• Illusztrációk:

- Bánszegi Zsuzsa (2009): Fiatalok társadalmi részvétele Mobilitás Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda, Debrecen
- Közösségfejlesztők Egyesülete – Az Állampolgári Részvétel Hete. Kérdőív
- Demokrácia. Lehet más a politika? Lehet más a részvétel? Gyakorlat (Demokratikus Ifjúságért Alapítvány)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1904/2006/határozata (2006. december 12.) a 2007–2013 időszakra az aktív európai polgárságot támogató „Európa a polgárokért” című program létrehozásáról
- A részvétel „létra-modelljei” (angol nyelvű összefoglalás)
- Harkai Nóra: Közösség és szociális munka című cikke
- Schengeni szimpózium a fiatalok részvételéről
- Dr. Galántai Zoltán: Partecipatív média, avagy a „digitális állampolgár” fogalmáról
- Zsolt Péter: Online hippik. Apolitikus online-ifjúságkultúra
- Garami Erika – Tóth Olga: A 14–18 éves fiatalok helyzete, politikai attitűdjei (Tárki, 2006)
- The main results of the Eurobarometer 2007 survey on youth
- Nemzeti jelentés a részvételről. A Magyar Köztársaság Kormánya, 2005.

A „MOBILITÁS KÖNYVEK” SOROZAT EDDIG MEGJELENT KIADVÁNYAI:

- „Hurrá bejegyeztek!” – de hogyan tovább?
- NAGYÍTÓ – Ifjúsági mintaprojektek az Észak-magyarországi régióban
- „Honnan hová?” – Az Európai Ifjúsági Hetek 2003-2008

A „MOBILITÁS KÖNYVEK” SOROZAT MEGJELENÉS ELŐTT ÁLLÓ KIADVÁNYAI:

- Fiatalok társadalmi részvétele
- EURÓPA – FIATALOK – RÉSZVÉTEL
- Ifjúságügy - Ifjúsági szakma, ifjúsági munka – Módszertani kézikönyv
- Én és Európa párbeszéd – Az Európai Bizottság Strukturált párbeszéd folyamatához kapcsolódó magyarországi felmérés 2008-ban

Kiadó: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal – Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat

Felelős kiadó: Pirisi Károly

Felelős főszerkesztő: Földi László

A kiadvány szakmai műhelymunkájában részt vett:

Bába Karola, Burai István, Ditzendy Károly Arisztid, Fróna Katalin, Gesztelyi Tamás,
Groska Éva, Hornyák Éva, Horváth Marianna, Katona Mária, Kovács Erzsébet,
Kőműves Judit, Szabó Csaba (Habi), Szabó Zsuzsanna, Szász Henrietta,
Tanács Gábor, Vajda Árpád, Varga Tamás, Vincze Béla

A szerkesztésben közreműködött: Kátai Brigitta, Letenyeiné Mráz Márta,
Szebenyi Marianna, Tiszolczi Péter

Nyelvi lektor: Járosi Éva

Képek: a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat
2008-ban meghirdetett fotópályázatán helyezést elért alkotásai

Design & Layout: Márok Attila, Szakács László [www.ezdesign.hu]

Nyomda: E-Press Nyomdaipari Kft., 6722 Szeged, Jósika u. 27.

Nyomda felelős vezetője: Engi Gábor

ISBN 978-963-87766-7-9

ISSN 2060-8136

Otthonosan itthon Települési ifjúsági munka

1. fejezet illusztrációi

*„A jövő problémája nem az,
hogy a dolgokat jól csináljuk, hanem az,
hogy jó dolgokat csináljunk.”*
Knut Holb

Imázs a regionális politikában

BEVEZETÉS

Ha marketinges logikával egy térséget / régiót fel akarunk építeni, „piacképessé” akarunk tenni, mindenekelőtt kell találni egy közös jövőképet, egy közös identitást. Erre aztán az összes fejlesztéssel, gazdasággal, kultúrával stb. kapcsolatos tevékenységet rá lehet építeni. Ha ezt a közös alapot nem sikerül megteremteni, hiába a közös alapítású Fejlesztési Társaság, minden szereplő a saját boldogulását fogja továbbra is szem előtt tartani, akár a többiek rovására is. Így viszont nem érvényesülhet az a szinergia hatás, amely a közös irányba ható, de az egyéni, vállalkozói, települési érdekek mentén bontakozik ki.

A helynek mint terméknek a meghatározása nagymértékben függ a róluk kialakított tudati képtől, benyomásoktól. A helytermék eladása pedig akár a vevő, akár az eladó részéről a várható legnagyobb haszon reményében történik. Vagyis ki az aki ott lakna, befektetne, dolgozna, kikapcsolódna úgy, hogy ez számára a várható legnagyobb hasznot jelentse a jelen illetve a jövőben. Az eladó, vagyis a helytermék kialakítója számára hosszú távon megvalósítható, jól átgondolt koncepció mentén, a helyi társadalom egyetértésével kialakított fejlesztési folyamatot kell megtervezni és megvalósítani. Ennek a folyamatnak a legelső lépése a hely imázsának – lehető legobjektívebb – megismerése, majd kialakítása. Ez jelenthet teljes imázs átalakítást, vagy ha megfelelő, a régi - már bejáratott - továbbfejlesztését.

Az image – mely szó a latin eredetű imago fogalma - képet, képmást jelent. Mégpedig azt a képet, arculatot, valakinek vagy valaminek a jó hírnevét jelenti, amely az azonosítását elősegíti mások számára. Az azonosítást a számtalan szubjektív és objektív jellemző, lehetőség biztosítja. Az elnevezésben sem alakult ki egység, hiszen használják angol formáját: image, és használják magyarosított alakját: imázs-ként.

SZEMÉLYISÉG VAGY IMÁZS?

Először is vizsgáljuk meg, az imázs gyakorlati szerepét. „Fontos megkülönböztetést tenni a termék személyisége és imázsa között. A személyiség az a mód, ahogyan a vállalat megkülönböztetni szándékozik magát vagy terméke pozícióját. A vállalat megtervezheti személyiségét vagy pozícióját a nagyközönség véleményének befolyásolására, de a kialakult végső képben más tényezők is közrejátszanak. Az erős imázs egy vagy több szimbólumot foglal magában, amely kiváltja a vállalat vagy márka felismerését.” (Kotler Ph. 1999)

IMAGE A REGIONÁLIS POLITIKÁBAN

Ezeket a – főleg – szubjektív elemeket kell a regionális politikában a régió és a benne lévő megyék, kistérségek, települések egyéni sajátosságaira építve, lehetőségeiket figyelembe véve fejleszteni, erősíteni, a sajátos arculat, imázs kialakítása érdekében.

„Egy hely termékesítése csak jellemzőinek körültekintő megválogatása után történhet. A szelektálás eredményeként áll össze a helyimage vagy arculat. Ezek után nem mondunk újat azzal, ha a továbbiakban a marketingfolyamat lelkének a termékek és a fogyasztók csere céljából történő egymáshoz rendelését tekintjük. Ebben a tranzakcióban a piaci szereplők helyekről kialakított percepciók képei, mint a csere létrejötteként és mértékének meghatározói vesznek részt. Ilyen értelemben az image-ek valójában fontosabbak, mint a fizikai erőforrások.” (G.J. Ashworth és H.Voogd 1997)

IMÁZSVIZSGÁLAT

Vagyis, ha ennyire fontos a helytermék imázsának kialakítása, a helyi igényeknek történő megfelelése, teljesen logikus elvárás lenne azoknak a kutatásoknak az elkészítése, amelyek sokrétűen feltérképezik az adott hely imázsát. „A stratégiaalkotást megelőző kutatások hangsúlyos eleme a térség, illetve a város megítélésének, a vele szemben kialakult attitűdöknek a megismerése. Az imázsvizsgálatok mégis többnyire elhanyagoltak vagy felületesen megvalósítottak.” (Piskóti-Danko-Schumpler 2002)

Törőcsik szerint is „a stratégiaalkotást megelőző kutatások kiemelten hangsúlyos eleme az imázsvizsgálat, amely nélkül nem lehet megfelelő tervet készíteni. Ezeket a vizsgálatokat azonban mégis elhanyagolják, vagy csak felületesen valósítják meg. Egy németországi felmérés szerint az 50 ezer lakónál nagyobb települések 21%-a végzett csak imázs vagy CI vizsgálatot, 45% még nem gondolt rá, 17% megkezdte, 17% tervezi. (Törőcsik, 1995, 21.o)

Magyarországon sem jobb a helyzet, hiszen a fejlesztések tervezésénél nem követelmény az imázsvizsgálat, annak megismerése, hogy a célcsoportnak mi a véleménye a helyről amelyet fejleszteni akarunk. Természetesen ez rögtön felveti azt a problémát, hogy ha nem ismerem a helytermékről kialakult képet, nem is fogom tudni, hogy a jövőképm kialakítása érdekében milyen lépéseket kell tennem.

Az imázsvizsgálatoknak közvetlen kapcsolata van a vásárlási döntésekkel, mely döntések és az arra épülő tapasztalatok megerősítik az imázst, attitűdöt, illetve módosíthatják azt. Az imázs gyakran fontosabb aspektus egy pozitív döntés meghozatalában, mint a fizikai erőforrások, adottságok minősége, mennyisége. Az imázsvizsgálat a területtel kapcsolatos attitűdöket a pusztán információkra, vagy saját „felhasználói tapasztalatokra” épülő véleményt igyekszik megragadni. Az imázsra épülő marketing megpróbálja azt kedvező irányban befolyásolni.

AZ IMÁZS MEGHATÁROZÁSA

Az imázst, annak összetevőit, ma többféle módon ítélik meg. Lássuk a többféle összetevő megítélését, ami egyben a változást is mutatja:

Az image összetevői (Kotler Ph.-Haider D.-Rein I. 1993)

- helybéliek
- látogatók
- gyáarak
- irányító központok és irodák
- vállalkozók
- befektetők
- külföldi vásárlók

Az image összetevői (G.J. Ashworth és H.Voogd 1997):

- vállalkozói image
- lakossági image
- turista image

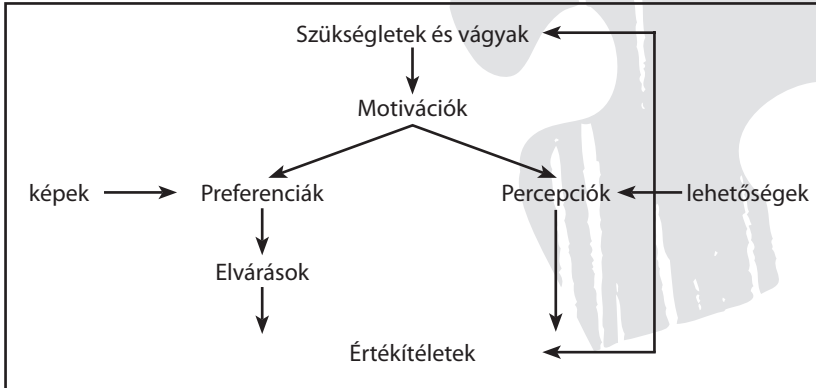
Az image összetevői (Piskóti-Danko-Schumpler 2002):

- gazdasági image
- társadalmi image
- ökológiai image
- kulturális image

A három vélemény alapvetően az imázst meghatározó elemek részletességében és a kérdés szakmai változásának megítélésében különbözik. Számomra leginkább elfogadható és összefogó Ashworth és Voogd megállapítása, amely vállalkozói, gazdasági és turista alapösszetevőkre bontja az imázst. Sőt, úgy gondolom, hogy amikor kialakul egy vállalat, személy, vagy hely image-e, az egy összesített képet, benyomást tükröz. Amely mellett lehet sokféle összetevője, de mégis a rá leginkább jellemző fogja ezt a képet meghatározni. Hogy azután ezeket mennyire részletesen bontjuk le, az véleményem szerint az adott régió, hely adottságaitól függ, illetve az új image kialakításának jellegétől. Ezt pedig befolyásolja, hogy milyen közönséget próbál megcélozni, mely fogyasztói szegmensek felé orientál.

A helyek képeinek kivetülése, projekciója kulturális kódok meghatározott csoportjának segítségével jön létre, majd különböző csatornákon keresztül kerül továbbításra, végül az egyének külső forráson keresztül fogják fel ezeket az üzeneteket, dekódolják, és egy bizonyos szubjektív, szelektív eljárással image-ekké, benyomásokká alakítják. Ezek jelképek, utalások, szimbólumok, melyek szociálpszichológiai hatásmechanizmuson keresztül fejt ki hatását, melyben a kulturális különbségeket a marketingnek kell áthidalnia.

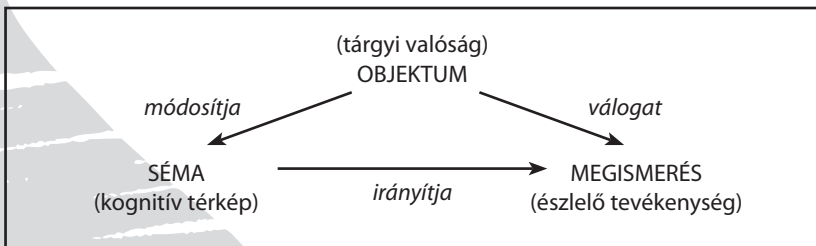
A képek viselkedésre gyakorolt szerepe az aktuális egyéni szükségletek és vágyak kialakítják a motivációkat, mely alapján a rendelkezésre álló alternatívák közül lehet választani.

Helyimage-ek az egyéni döntési folyamatban (G.J. Ashworth és H.Voogd 1997)

Az objektív valóság (hely) az egyén érzékeléseire alapuló megismerő magatartás (helyélmény) és a megismerő sémák között háromszög alakú kapcsolat áll fenn. Érdekes módon a földrajztudósok egészen a legutóbbi időkhöz figyelmük kívül hagyták a tudati helyimage-eket, és csak a helyek objektív, számszerűsíthető jellemzőivel foglalkoztak.

Az image-ek a világról kialakított személyes percepciók olyan sokszínű egyvelege, amely jellemzően interaktív, vagyis nemcsak a látottak pusztá leképezése, amelyet minden esetben megszűr a befogadó hasonló sokszínű egyénisége.

A percepció ciklus (G.J. Ashworth és H.Voogd 1997)

Az új módszertan mindehhez az információtudatosság növelése, valamint az információ-ismeret-tudás kezelése korszerűbb megoldásainak azonnali bevezetése, alkalmazása. Az információs társadalom mindenekelőtt az információról szól, ezért mi az információtudatosság növeléséért, az új információkezelési, gazdálkodási módszertani változásokért apellálunk a regionális és lokális fejlesztés szolgálatában." (G.J. Ashworth és H.Voogd 1997)

INTELLIGENCIA MINT EGY IMAGE ELEM

Az Európai Unióban (és a világban) a kilencvenes években sorra indultak az intelligens város és intelligens régió (ahogy ők nevezik: regionális információs társadalom) projektek. Ezek elvi és gyakorlati elemei megjelentek a magyar gyakorlatban is, tanulságait többek között a Dél-Alföldi Intelligens Régió (DAIR) programba igyekezett beépíteni néhány ebben a kérdésben elkötelezett szakember.

AZ INTELLIGENS RÉGIÓ ÉRTELMEZÉSE ÉS SZEREPE A GLOBÁLIS VILÁGBAN

Az intelligens régió az információs társadalom kialakulásának korában egy olyan újfajta térségi szerveződés, amely hatékonyan alkalmazkodik a globális versenyhelyzet kihívásaihoz, a fejlődés kialakuló új formáihoz úgy, hogy képes hasznosítani saját fejlődési adottságait, ki tudja aknázni helyi potenciálját. Ugyanakkor képes kihasználni az új lehetőségeket is a gazdasági növekedés érdekében, továbbá képes kialakítani egy támogató intézményi rendszert a jóléti szolgáltatások ellátására, a társadalmi összetartozás, a demokrácia, a stabilitás és a fenntarthatóság biztosítására.

Az intelligens régióknak a főbb fejlődési trendekkel és azzal kapcsolatos tendenciákkal összhangban, mint amilyen a globalizáció és az információs társadalom kialakulása, folyamatosan stratégiaileg helyes és sikeres döntéseket kell hoznia, amelynek érdekében hatékonyvá teszi a térségi kormányzat belső szervezetét, miközben ügyel a kormányzás folyamatának demokratikus és átlátható voltára. (Varga Csaba 2000)

INTELLIGENS RÉGIÓ

Ebben az új világmodellben már nem lehet alapegység az állam, de nem lehet önmagában a város vagy a falu sem. Az új típusú (információtudatos) régió most a lokális világ legjobban szervezett és döntésképes tér- és társadalomszervezete, avagy „Az intelligens régió” a globális információs (avagy intelligens) társadalom alapegysége, a globális világ végpontja és ellenpontja. Az intelligens régió ugyanakkor funkcionálisan és aktuálisan sajátos, egyedi, önálló arculatú egység, amely hatékonyan tudja fejlődési adottságait hasznosítani, de csak intelligens régióként képes egyediségét kifejezni és érvényesíteni és ezáltal társadalmi kohéziót és erős identitást fejleszt ki. Normaként az interaktív (információs-kommunikációs) hálózati társadalom, a jólétet szolgáló tudásalapú gazdaság és az e-demokrácia, az e-önkormányzás hatékonysága jellemzi. (Varga Csaba 2000)

INTELLIGENS TELEPÜLÉS

Az intelligens település: koncentrált intelligens régió – egyedi arculattal. Egyedi, mert minden település más és mások a belső akaratai, s egyedi, mert minden településnek sajátos jövővíziója van. Minden intelligens település sajátos ötvözete

a globális és helyi gazdaságnak, a globális és helyi magastudásnak, a globális és helyi tömegkultúrának, de azzal a megszorítással, hogy az intelligens településnek a gazdaságban, a társadalomban és a tudásban fokozottan a minőségre kell törekednie. Így az intelligens település az intelligens régió alapegysége és az intelligens régió-fejlesztés motorja. (Varga Csaba 2000)

IMÁZS ÉS JÖVŐKÉP

Amikor meg kell tervezni egy vállalat jövőképét, az mindig a szervezet jövőbeni állapotára vonatkozik, olyan cél, ami hív és vonz. Realisztikus, hihető és vonzó képet kell hogy adjon a szervezet jövőjéről, egy olyan helyzetről, ami több fontos szempontból jobb, mint a szervezet jelenlegi állapota. A víziók kijelölhetik a vállalat kívánatos pozícióját egy adott környezetben, felrajzolhatják a tervezett tevékenységi kört, megjeleníthetik a vezető vagy egy kellő képzelőerejű és információjú szakember „látomásait”. Tehát annak a „képnek a megtervezését” jelenti, amelyet szeretnénk láttatni a távoli jövőben. Vagyis az imázst, ami természetesen egy más, egy pozitívabb kép a jelenleginél. Marketinges nyelven szólva pozicionálni akarom a „termékemet”, vállalatomat, annak egy jövőbeni állapotát.

NÉZZÜNK NÉHÁNY PÉLDÁT, AMELY IMAGE ELEMÉKET TARTALMAZ

Pestszentlőrinc-Pestszentimre jövőképe

Pestszentlőrinc-Pestszentimre átfogó fejlesztési koncepciója úgy készült el közel egy évtizede, hogy nem volt megtervezett jövőképe. Ennek hiányosságát felismerve készült el a címben említett dokumentum, amely 10 éves távlatú jövőképet vázol. „A Jövőkép nem a vágyak összefoglalása, hanem az adott helyzet, valamint a külső és belső tényezők által meghatározott lehetséges törekvések összegzéséből kinövő, hosszú távú településfejlesztési pálya definiálása. A települési Jövőkép a településfejlesztés tervezésének hosszú távú, mintegy évtizednyi futamidővel bíró eleme. Ez a „reális vízió” a település életminőségét a jövőben biztosító fő attribútumokat és a megtervezett állapothoz vezető út kiemelt fejlesztési alapelveit tartalmazza. A Jövőkép a helyi adottságokat és a kreatív fejlesztési alapelveket egyaránt tükröző, jól kommunikálható dokumentum. A település számára jelenleg nagy fejlesztési kihívást jelent, hogy megtalálja azokat a pozíciókat, lehetőségeket, amelyek a XXI. század elején új dinamikát adhatnak fejlődésének.” (Világpolgár 2000. Tanácsadói Iroda)

Magyarország jövőképe

A helytermékek egymásra épülése alapvető, mint ahogy jövőképeik egymásra épülésének is természetesnek kellene lennie. Seres László szerint „a magyar idegenforgalom legelsősorban is átgondolt, következetesen végigvitt koncepciót, ötletesen kifundált országimázst kíván... A magyarországi idegenforgalom helyzete ugyanis nem egyszerűen „differenciált”, hanem borzalmasan tragikus. Amikor azt mondom, hogy profi országimázstra van szükség – arra gondolok, hogy rá kellene már jön-

nünk, kik is vagyunk, és mit akarunk egymástól. Valamint a külföldiektől. Ha lenne önimázunk, jobban el tudnánk adni magunkat, még akkor is, ha nem vagyunk valami turisztikai halálizgalom.

Nézzük inkább a két reménysugarat, a fővárost és a Balatont. Budapest gyakorlatilag reménytelen, annyi pénzt és ötletet kellene még beleölni. A feljövő kultúra, a radikális fiatalítás, alternativitás és kávézósítás nem párosul áttekinthetőséggel, várossképpel. A Balaton gigantikus szezonális gagyi. Az ótvar és a sivár lelketlenség valamelyest oldódott, főleg az északi part szabadult meg néhány minősíthetetlen látványelemtől, de az éttermek aránytalanul drágák. Egy adekvát jelmondatom mindenesetre lenne az országimázs alakítói számára: Magyarország, mert megérdemlem. (Seres L. 2004.)

Glatz Ferenc már évtizede felvetett néhány stratégiai fontos kérdés eldöntését, amelyben azóta sem sikerült előrébb lépni. Pedig ezek a kérdések alapvetően hozzátartoznak ahhoz a kialakítandó képhez, amelyet előbb-utóbb mindenképpen terveznünk kell, mert magától fog kialakulni, és nem biztos hogy abban irányban, amiben szeretnénk.

„Konkrét tervek lennének kívánatosak arról, hogy mi legyen Európa egyik legnagyobb közlekedési folyosójával és természeti kincsével, a Dunával (Széchenyi kora óta nem gondoltuk végig, hogyan hasznosítható a térség legnagyobb folyóvize!); milyen lehetőségei vannak a térség egyik legsokoldalúbb közép-regionális kultúregységével, az Alfölddel, vagy a nemzetállami szétszaggatottságtól oly sok szociális-gazdasági hátrányt megélt ún. Kárpát-régióval. Kulturális, etnikai-szokásrendi sokszínűség, szabadidő-kultúra kínálata, öntözési-vízgazdálkodási lehetőségek, energiahasznosítási, közlekedési-szállítási lehetőségek egységes, koncepcionális végiggondolása szükséges.

Szükség van stratégiai elképzelésekre. Több évtizedre érvényesnek látszó alternatívák feltárására. Egyáltalán, a fentebbi kérdések felállítására. Az utolsó pillanatok ezek, hogy megpróbáljuk magunk alakítani jövőnket. Legalább jövőnk terveit.” (Glatz Ferenc 1996)

Kroó Norbert szerint *„a huszadik századot találmányokon, felfedezéseken keresztül Budapestről formálták.”*

Gyurcsány Ferenc megpróbálja meghatározni a stratégiai irányokat „ha az ország megtartja az unióhoz viszonyított kétszázalékos növekedési előnyét, az átlagkeveset vásárlóereje 2013-ra az EU átlag 60 %-ról 75-78 %-ra emelkedhet. A stratégia 4 pillérré támaszkodik: a tudásvezérelt társadalom megteremtésére, a versenyképesség növelésére, a kohézióra és a fenntarthatóságra. A második NFT négy-öt stratégiai ágazatot kiemelten támogat, hogy e területeken Magyarország vezető szerepre tegyen szert Európában, de legalábbis a régióban. ...ez azzal jár, hogy negyven más kérdésben nemet mondunk. (Népszabadság, 2005.01.11)

Jövőképünk kialakításában azokat az elemeket kell alapul venni, amelyben eddig is kiemelkedőt tudtunk alkotni. László Ervin szerint *„Magyarország nem csak álmok-*

kal, hanem praktikus észrevételekkel, tudással is hozzá tud járulni az élhető, fenntartható jövő megteremtéséhez. A világ is ezt a kreativitást várja a magyaroktól. Tudást, újításokat, több önbizalmat, nyitottságot, együttműködési készséget, erkölcsi és tényleges felelősségvállalást, azt hogy ötleteinket nagyobb hatékonysággal ültessük át a gyakorlatba. Ehhez tudásalapú gazdaságépítés, elitképzés lehetőségének megteremtése, tudásvagyon gazdálkodás kell."

A tudásvagyon, illetve annak fokozottabb felhasználása más szakértőknél is megjelenik, mint alapvető követelmény. Miszlivetz Ferenc (MTA tudományos főmunkatárs) szerint „új tudásra, radikális intézményi változásra van szükség az oktatásban, egészségügyben és közigazgatásban. A világ Magyarországtól friss gondolatokat, új kezdeményezéseket vár, és hogy kreativitásunkat jobban kifejezzük, és a közösségi intézmények szintjére emeljük.” (Népszabadság, 2004.12.)

Természetesen az is fontos, hogy azok, akik véleménye fontos a világ szemében, miként vélekednek az országról, milyen képet mutatnak, adnak tovább. Jane Krakowski szerint: *„Aztán kiderült, hogy a világ legszebb városa, aminek életem egyik legszebb nyarát köszönhetem. Bűbájos a hely, tüneményesek az emberek, és ma már mázlistának érzem magam, hogy ... belekóstolhattam, hogy milyen a pesti élet. Tele van jobbnál jobb éttermekkel, kávézókkal, diszkóteraszokkal, hogy az emberek kint táncolhassanak lényegében a parkban. A kivilágított Lánchíddal egyszerűen nem tudtam betelni, a Margitszigetről nem lehetett visszacsalogatni, és a pesti Four Season lélegzetelállítóan gyönyörű. És.. ami a legjobban a szívemhez nőtt Budapesten.. pici hűtött pohárban adják, maga az ital is jeges, olyan ízű, mint a snapsz, de valami gyilkos egy kotyvalék. Akár barack, akár szilva, akár cseresznye, olyan mint a lórúgás.”* (Népszabadság, Jövő 7, 2005.január 7.)

Számomra Geszti Péter véleménye teljes egészében helytálló „hosszú távon – egy-két kivételtől eltekintve – szinte senki nem tervez Magyarországon, van aki nem is tud, s van aki nem is akar. Az országból megmutatnám az egykori gettó területén gombamód szaporodó, elképesztően izgalmas szórakozóhelyek hangulatát, amelyek visszaidézik Berlint a '89-es évekből, az időseknek elmondanám, hogy nagyszerű gyógyfürdőink vannak, nekik talán megmutatnám a Lánchidat. Megmutatnám, hogy minket érdemes megkóstolni, mert olyanok vagyunk, mintha Mexikót és Svédországot összerázták volna, és ez lenne világ legérdekesebb mixtúrája: tele vagyunk emóciókkal, és közben igyekszünk kimérten okosak is maradni. Hozzáteszem, Magyarországot ma nem lehet jól eladni, mert nincs kitalálva mint termék.” (Népszabadság, 2004. 12. 30.)

Fel kell tennünk azt a kérdést, hogy mi az az erőforrás, amelynek kiaknázására jelenleg, napjainkban törekedni kellene? Mi az az erőforrás, amely ráadásul jellemzően magyar, leghatékonyabban lehet fejleszteni, és sok-sok más területen kiaknázható.

Dessewfy szerint „nem a szolgáltató szektor aránya, nem a nyers információ, hanem a kreativitás – Széchenyivel szólva – a nemzeti gazdaság talpköve. Közgazda-

sági perspektívában az ún. kreatív szakmák – építészet, reklám, dizájn, zene, film, divat, kutatás-fejlesztés, könyv- és lapkiadás, elektronikus média és szoftver – jelentik a legdinamikusabban fejlődő gazdasági területet. Vagyis a kreativitás fejlesztése és alkalmazása nagyon sok terület, ráadásul a magasan elismert területeken fejt ki hatást, jelentkezve a hozzáadott értékek növekedésében.

Richard Florida slágerkönyvében – A kreatív osztály felemelkedése – direkt oksági kapcsolatot mutat ki az Egyesült Államok egyes régióinak, városainak gazdasági fejlettsége és az ott koncentrálódó kreatív osztály mértéke között.

Florida könyvében amellet érvel, hogy a kreatív osztály jelenléte a legtisztább ok és a legerősebb mutató arra vonatkozóan, hogy milyen lesz egy régió gazdasági teljesítménye. Különösen izgalmas az az állítása, hogy a kreatív osztályt, amely a gazdasági fejlettséget előidéz, nem az anyagi lehetőségek vonzzák leginkább: sokkal fontosabb számukra két másik tényező: a tolerancia és az izgalmas, élménygazdag, tehetségpártoló közeg. Ennek alapján jelöli meg Florida a sikeres területfejlesztés titkát a három T-ben: technológia, tolerancia és tehetség. (Dessewfy Tibor 2005)

Voltak már próbálkozások, de állampolgári stratégiáról elfogadott és mozgósító erejű nemzeti vízió nem született. Egy darabig reménykedtem, hogy az egyéni és lokális stratégiákból összeáll majd egy sikeres Magyarország képe. Mára kiderült: ez nem így van. Bár sokat segít, ha bízhatunk saját képességeinkben, boldogulásunkban, – részsikereink vannak is – egyre többen érezzük, hogy ez nem elég. Ahhoz, hogy az életünk ne a nemzet elsivárosodásának, Magyarország érdektelenné válásának történetébe simuljon, ki kellene találni, miként felelhet sikeresen a magyar társadalom a jelen kihívásaira. És ezt nem a politikusoknak kell kitalálni, hanem nagyon széles állampolgári alapon, civil személyek, szervezetek, kutatók bevonásával.

ÖSSZEFOGLALÁS

Tehát milyen szerepe van az imázsnak a regionális politikában?

A stratégiai tervezés induló eleme a küldetés, a jövőkép magalkotása. Úgy gondolom, hogy az egész stratégia legfontosabb része, több az egyszerű „megcsinálásnál”. Ha az ember / vállalat / szervezet / régió / település rosszul méri fel a lehetőségeit, nem elég kreatív és nem elég bátor jövőképe, küldetésének, imázsának meghatározásában, soha nem ér el nagy célokat. „A mértéken túlmenni ugyanolyan hiba, mint nem érni el” mondja a kínai közmondás.

Gyurcsány Ferenc elképzelése végre olyan megközelítés a legfelső politikai szintről, amilyen gondolkodásra szükség van. De ez sem határozza meg, hogy milyen Magyarországot szeretnénk. Vagyis még mindig hiányzik az a jövőkép, amely megalkotását sokáig nem halogathatjuk. Mert a második NFT remélhetően lényege-

sen nagyobb forrásai, és a kiemelt 4-5 prioritás sem fog célba éri. Ha nem tudjuk meghatározni a „terméket” (Geszt), nem fogjuk tudni, „eladni” sem. Márpedig egyet-értek azokkal, akik azt mondják, hogy Magyarország nincs kitalálva, vagyis nem termék, vagyis nem eladható. Vannak elemei, amelyek azok, csak nem áll össze egységes képpé, egységes, az általunk és a külföldiek által szerethető imázssá.

Ha a jövőkép nem lesz húzóerő, nem tudja az erőforrásokat, a szervezetet, a benne lévő embereket megfelelően ösztönözni. Az imázsnak pedig ezt a jövőképet kell szolgálnia. Az összes létező kommunikációnak azt kell hirdetnie, úgy kell viselkednünk, olyan kell legyen a gazdaságunk, a kultúránk, hogy az idelátogatók is ezt gondolják rólunk. Ha ehhez át kell sok mindent alakítanunk, akkor el kell kezdeni most. De előbb széles konszenzussal el kell döntenünk „Milyen Magyarországot szeretnénk?”

IRODALOM

- Ashworth, G.J.-Voogd, H (1997) A város értékesítése. *KJK, Budapest*
- Dessewfy Tibor (2005) Milyen országot akarunk? (*Népszabadság, 2005. 01. 15.*)
- Glatz Ferenc (1996) Magyarország az ezredfordulón
- Stratégiai Kutatások a Magyar Tudományos Akadémián (*Budapest, 1996. 09. 10.*)
- Kotler, Ph.- Haider, D.H.-Rein, I. (1993) Marketing Places, Attracting Investment, Industry, and Tourism to Cities, States and Nations, The Free Press, New York
- Kotler, Ph. (1999) Marketing Menedzsment (*Műszaki Könyvkiadó, Budapest*)
- Piskóti I.-Dankó L.-Schupler H.-Büdy L. (2002) Régió- és településmarketing. *Miskolc, Miskolci Egyetem és Regionális Marketing Centrum Kft,*
- Seres László 2004. április 3. Mit kíván a magyar turizmus? *Népszabadság Online*
- Töröcsik Mária (1995) Település- és területidentitás kialakítása marketingeszközökkel; *Tér és társadalom. 1995. 1-2. szám,*
- Varga Csaba (2000) Az intelligens régió stratégiája, Nagykovács; *MTA RKK Alföldi Intézete*
- Pestszentlőrinc-Pestszentimre Jövőképe (2004) *Világpolgár 2000. Tanácsadói Iroda*

Otthonosan itthon Települési ifjúsági munka

2. fejezet illusztrációi

IDŐVONAL¹ *(gyakorlatok)*

Annak a megértéséhez, hogy milyen bonyolult kölcsönhatásban vannak egymással a generációk, egy egyszerű idővonal felvétele és az elkészített idővonal elemzése sok fontos tanulsággal szolgálhat. A fiatalok ugyanis hordozói az előttük járt generációk tapasztalatainak is, akkor is, ha ezzel nincsenek tisztában, akkor is, ha ezek a tapasztalatok nem érdeklik őket. Fontos tudnunk: a generációk mindig üzennek egy társadalomban, kapcsolataik nagyon is bonyolult módon rendeződnek. Ezek ábrázolására, nyitott gondolatok megfogalmazásához kiindulópontként használható az idővonal felvétele.

Ehhez egy papírra és írószerszámmra van szükség. (Az idővonalat egyéni, illetve közösségi, csoportos módon is meg lehet alkotni!) Fontos, hogy kijelöljük az idővonal koordinátáit. Ezzel alkotjuk meg többdimenziós képünket, a generációi hologramját. Ha pl. arra vagyunk kíváncsiak, hogy az életút mely fontos eseményei mikor történtek meg velünk, nyitva is hagyhatjuk az évszámok helyét, bízzuk a gyakorlatban résztvevőkre az évszámok beírását. (Ebben az esetben azonban a gyakorlat irányítóiként magunknak kell a rendszert megalkotnunk, és megkeresnünk annak az egyedi és az általános koordinátáit.)

1. Példa: Generációs történetek Magyarországon (1945 – 2008)

	Az év, amikor született							
	1947	1956	1968	1973	1989	1994	2004	2008 (Schengen)
Mikor történt?								
1945-47. háború utáni újjáépítés	2-0	11-9	23-21	28-26	44-42	49-47	59-57	63-61
1950-54. ún. „Ratkó-korszak”; kom- munizmus, sztálinizmus	0	6-2	18-12	23-19	49-45	44-40	54-50	58-54
1960-63. Kádári konszolidáció	0	0	8-5	13-10	39-36	34-31	44-41	48-45
1968-75. „új mechanizmus”; ifjúsági forradalom Ny-on, Csehsz- lovákia megszállása	0	0	0-1	5-0	21-14	26-19	36-29	40-33
1980-85. szürke évek	0	0	0	0	9-4	14-9	24-19	28-23
1990-95. Rendszerváltás	0	0	0	0	0	4-0	14-9	18-13
2000-05. Európa Mo-n	0	0	0	0	0	0	4-0	8-3

¹ A különböző idővonalak nagyszerű gyűjteménye található (angolul) a www.xtimeline.com honlapon, amelyek mind történeti, mind szociális megközelítésekhez is nagyon jól használhatóak.

Nézzünk a táblázatra: szerinted mi történt abban az évben? Mi lehetett ennek a következménye valaki számára, aki akkor volt mondjuk 16 éves? Mert milyen is egy 16 éves ember? Milyen egy olyan valaki, aki már elmúlt 50, és akkor kell alkalmazkodnia nagyon nagy változásokhoz? Sikerülhet?

2. Példa (személyes idővonal):

Mi volt az a fontos esemény, amely megtörtént veled évben?

Mi történt akkor a szüleiddel? Fel tudod idézni?

Arra kell törekednünk, hogy a táblázat hasonlítson az 1. példában bemutatotthoz. Az események találkozásait szeretnénk vizsgálni! Ennél a gyakorlatnál rendkívül fontos, hogy a résztvevők nagyon természetesen végig tudják gondolni, mi a fontos, és mi a lényegtelen. Jellemző lehet a választásuk! Sokat megtudhatunk ebből! Biztosítsunk hozzá megfelelő körülményeket!

Ugyanezt a gyakorlatot elvégezhetjük olyan résztvevőkkel, akik egyazon településen élnek. Megkérhetjük őket, hogy ábrázolják egy idővonalban, milyen fontos események történtek a településükön, és mikor. Mit tartanak ők számon? Miért?

Az „Idővonalat” jól hasznosíthatjuk egy települési koncepció elkészítéséhez is!

(Ebben az esetben vegyük figyelembe azt, hogy mit is tudnak az idővonal készítésében résztvevők a saját településükről. Szánjunk időt arra, hogy megtudjuk, milyen tudással rendelkeznek, mit tartanak fontosnak. Ebből készítsünk először egy „közmegegyezésen” alapuló listát! Próbáljuk ki, kinek mi a fontos esemény a település történetében! Egy beruházás, amely eredményeképpen mára megújult az iskola vagy a sportpálya – vagy más esemény, pl. amely után sok minden megváltozott. Érdemes összevetni ezeket a különböző nézőpontokkal, és feltenni a kérdést: „Neked, miért?” vagy „Mi az oka annak, hogy te ezt emeled ki?”)

Tegyünk kísérletet egy település idővonalának az elkészítésére!

Kérdezzük meg: „Milyen lesz a településünk 2020-ban?”. Az idővonal induljon ki a jelen folyamataiból:

1. lépés: készítsünk egy SWOT analízist a településünkről.
2. lépés: az 1. lépésben elkészített analízist tekintsük kiindulópontnak ahhoz, hogy elképzeljük a lehetséges jövőt:

Pl.:

-- 2008 --	-- 2020 --
<i>a ma 16 évesek</i>	<i>28 évesek lesznek</i>
<i>a ma 10 000 középiskolásból</i>	<i>50%-uk (5 000) marad településünkön</i>
<i>most 15 ifjúsági egyesületünk van</i>	<i>30 lesz</i>
<i>most nincsen ifjúsági klubunk</i>	<i>5 lesz</i>

A szempontokat nagyon szabadon, kreatívan, közösen és a SWOT analízisben megnevezett erősségek / gyengeségek / lehetőségek / akadályok alapján határozzuk meg. Képzeljük el a „folytatást”, és ábrázoljuk az idővonalon!

KALEIDOSZKÓP

Internet – gyakorlat

A fiatalok körében tapasztalható jelenségek leírására egy lehetséges út, ha a dolgokról, tevékenységekről alkotott saját kifejezéseiket megismerjük. Tegyen erre egy kísérletet! Keressen „rá” az interneten az alábbi címszavakra. Keresse őket pl. így: emo+fiatalok vagy goa+fiatalok.

Beatbox:	_____	Heavy Metal:	_____
BMX:	_____	Hip Hop:	_____
Critical Mass:	_____	House (Party):	_____
Drum'n'Bass:	_____	Marijuana:	_____
EMO:	_____	Punk:	_____
Funky:	_____	Rave:	_____
Goa:	_____	Rock:	_____
Goths (Gothic):	_____	RPG (vagy FRPG):	_____
Gördeszka:	_____	Thrash:	_____
Graffiti:	_____		

- Hány találatot kapott az egyes címszavak keresésekor? (Kérjük, írja fel a számot!)
- Kb. hány oldal vezet el magyar nyelvű információkhoz? – Nézzen meg egyet-kettőt!
- Mit tapasztal? Mit olvashat? Elégséges információval rendelkezik a fogalomról?
- Mely honlapokon talált érdemi információkat, és melyek bizonyultak feleslegesnek? Milyen linkeket talál a felkeresett honlapokon – hová vezetnek tovább?
- Milyen képeket lát a felkeresett honlapokon? Mi van a képeken? Ha felkeresi a honlapot, hall-e zenét? Milyet? (Tetszik?)
- Észlelhető-e a felkeresett honlapokon olvasott információk alapján az együttműködések, a kapcsolatok, a szerveződések? Ha igen, próbálja meg ezeket tipologizálni (jellemzőik alapján csoportosítani).

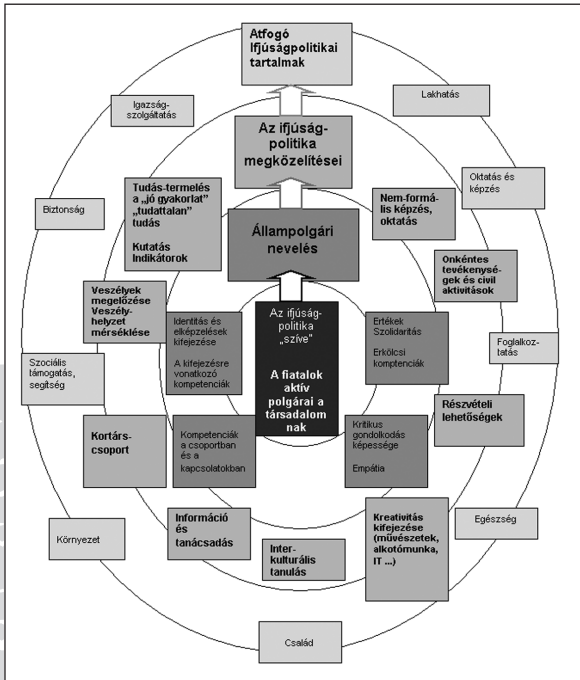
A kereséshez használja kiindulópontként a www.google.hu és a www.youtube.com oldalakat! A megtalált információkat csoportosítva, rendszerezve válaszoljon az alábbi kérdésekre:

- Talált-e egy-egy csoport azonosítását megkönnyítő jeleket, szimbólumokat? (logo, jel, öltözködés vagy ruházat kiegészítése, hajviselet, köszöntési forma)
- Milyen speciális nyelvi kifejezéseket azonosít? Hogyan írják le pl. a különböző csoportok az együttlét alkalmait, a teret, a cselekvéseket?
- Van-e a vizsgált csoportoknak vezetője / szellemi vezetője? Ki számít tekintélynek? Hogyan tartják számon a fontos embereket a csoportok tagjai?
- Milyen jellegzetes zenei irányzatokat azonosít, és ezek milyen csoportokkal hozhatóak összefüggésbe? Tudott-e azonosítani olyan helyeket, ahol ezek a csoportok összegyűlnek, megtalálhatóak?

Segítségképpen tekintse át az alábbi táblázatot:

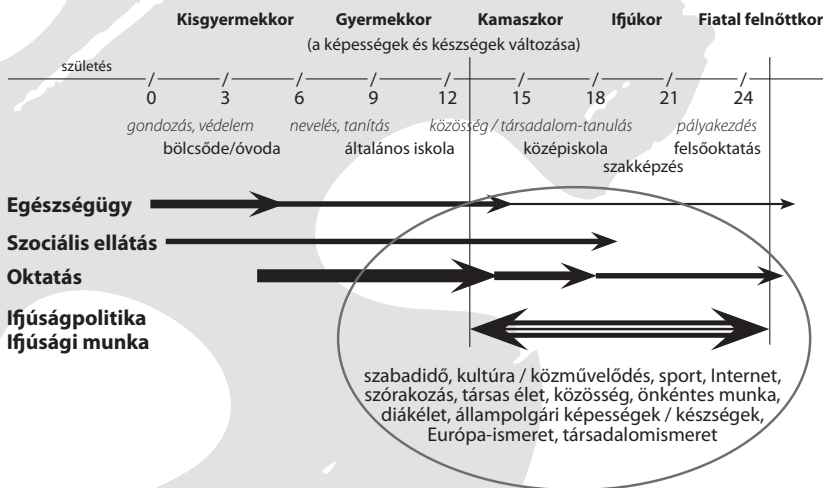
Elhatárolódás más csoportoktól („mi nem vagyunk...“)	Kapcsolatok Kapcsolattartás módjai	A hely, ahol szívesen vagyunk, az együttlét formája, lehetőségei A hely igénybevételének feltételei
A képviselt értékek terjesztése	A szubkulturális csoport értékei, „hitvallása”, világnézete és identitása ÉRTÉKEK	Az együttlét céljai
Jellegzetes nyelvi fordulatok	Jellegzetes akciók, tevékenységek	A csoporthoz való tartozás kifejezésének szimbólumai (hajviselet, öltözködés – jellegzetes ruhadarabok, kiegészítők -, üdvözlési formák, nyelvi fordulatok)

Példák²: Egy ifjúságpolitikai felfogás

² In: Lasse Siurala: Az ifjúságpolitika európai keretei (ET/CDEJ 33. találkozó, 2004. október, 12. oldal – ford.: WP)

Életkori keretek: Ifjúságpolitika a szakpolitikák³ felelősségi körei szerint

SZÖVEGFELDOLGOZÁS

A következő oldalakon három egybefüggő szöveget olvashat. Az egyik – Gyurkovics Tamás írása, amely a Népszabadságban jelent meg – a „szubjektív-társadalmi ifjúságképre” példa. A másikban az Európai Unió – az Európai Bizottság – dokumentumát olvashatja. A dokumentum fő címe: „Napirenden az európai fiatalokat foglalkoztató kérdések”. A harmadik szöveg Csata Zsombor összefoglaló igénnyel készített írása, amely tulajdonképpen a különböző ifjúságképek összevetéséről szól. Javasoljuk, hogy olvassa el a szövegeket. Gondolja végig az olvasottakat, dolgozza fel és válaszolja meg a következő kérdéseket:

Az első szöveg esetében:

- Milyen fogalmakat használ / alkalmaz a szerző?
- Mit tekint generációnak? Ön egyetért ezzel a felfogással? Meggyőző?
- Milyen személyes és milyen általános szempontokat fedez fel a szövegben? Utal a szerző a személyes / szubjektív ifjúságképre? És annak a forrásaira?

A második szöveg esetében:

- A jelzett kérdések valóban fontosak az európai fiatalok számára? Ezek a kérdések foglalkoztatják őket az Ön településén is?
- Hol és hogyan, milyen összefüggésekben említi a dokumentum az Európai Bizottság és az EU más intézményei, a nemzeti kormányok, a regionális és helyi-telepü-

³ Szakpolitikák az ún. „szektorális” vagy ágazati politikák, közpolitikák.

lési önkormányzatok, a civil szervezetek és a fiatalok felelősségét a megoldandó feladatok elvégzésében?

- Alkalmazhatóak-e az Európai Bizottság által ajánlott megoldások az Ön által ismert településen? Átültethetőek az ajánlott megoldások az Ön által megismert település gyakorlatába?

A harmadik szöveg esetében:

- Milyen cikkekre hivatkozik a szerző?
- Milyen ifjúságkutatói felfogásokra hivatkozik a szerző?
- Mi fogad el és mit bírál ezek között?
- Mit gondol, a cikk elolvasása segít a különböző megközelítések közötti eligazodásban?

1. szöveg

EGY IDŐBEN SZÜLETTEK

Avagy vannak-e ma generációk, és ha igen, miért nincsenek?

Föltehetően két forrás is táplálja azt a magyarországi hagyományt, hogy az egy korcsoporthoz tartozó fiataloktól valami egységes (lehetőleg originális) eszmerendzert, közösen vállalt cselekvési programot, de legalább azonos ízlésvilágot szokás elvárni. Így aztán a minimális egyéni eltérésekkel megspékelt, főbb paramétereiben azonban egységes korcsoportot generációnak lehet nevezni, mi több, jelzőkkel teleaggatni, miszerint kemény ill. puha, globális ill. elidegendet.

Az egyik ilyen forrás lehet az, hogy a világirodalom története során többször neveztek ilyen-olyan nemzedéknek bizonyos költői vagy más művészi csoportosulásokat, a hangzatos megnevezések aztán, mint apátlan, elátkozott divatossá váltak az élet egyéb területein is, túláltalánosítva azokat az egyébként objektív tényezőket, amelyek valóban egy egész nemzedék életét meghatározták, sőt, bizonyos történelmi helyzetekben még az egyéni eltéréseket is minimalizálták. Nincs azonban semmiféle bizonyíték arra, hogy a jelenleg 19-29 éves korosztályt, ha tetszik az ifjúságot, olyan megélt élmények mentén lehetne elrendezni és megnevezni, mint a rendszerváltás, az AIDS jelenléte vagy éppen az internet. Kétségtelen, hogy vannak olyan közös hatások, amelyek alól csak nagy erőfeszítések árán kerülhetne ki bárki, aki a '90-es évek végén él és dolgozik, ezek azonban korántsem csak egy nemzedéket érintenek, és még ha a mi korosztályunkat nagyobb mértékben is, ettől még a nemzedéken belüli csoportosulások elég erősek ahhoz, hogy ne lehessen minket generációnak nevezni. Legalábbis ne abban az értelemben, ahogy Magyarországon ezt a kifejezést használni szokták a Nagy Generáció óta. Ez a Loch Ness-i szörnyhöz hasonlóan bizonyíthatatlan jelenség – amely a fent említett másik forrás –, ugyanis gyökeresen megváltoztatta a generáció jelentését. A szó, a mai nyelvhasználatban már többet jelent annál, hogy valakik egy korosztályba tartoznak az éveik száma miatt. Ezt a kérdést vizsgálgattuk a Népszabadság egy elhíresült cikkének ürügyén, az ottani generációs vita ugyanis szinte minden evvel kapcsolatos kérdést fölvetett.

A NAGYZOLÓ GENERÁCIÓ

Van egy korosztály, bölcsebb persze, ha „csínján” fogalmazunk és azt mondjuk, van néhány véleményformáló frontembere egy korosztálynak, akik alapvetően megváltoztatták a generáció-hoz kapcsolódó asszociációinkat, megváltoztatták az elvárásainkat egy nemzedéktől, ezáltal aztán magát a definíciót is, amivel leírhatjuk: mit is értünk a szón, hogy generáció?

Ők a Ratkó-korszak gyermekei, a II. világháború utáni évtizedben született nemzedék, amely gyerekeként már megélte '56-ot, aztán tudatosan '68-at is, és végig a hetvenes éveket. Akik előbb „alkalomhoz illő ruhában és rövid hajjal” látogatták az Ifjúsági Park hatalomtúrte könnyűzenei rendezvényeit, verseket és regényeket írtak, filmeket és fotókat készítettek, amelyeket többé sose, senki, fontolgatták – mindnyájan –, hogy „télak”-ot vesznek Nyugatra, és akik úgy ittak és annyit, ahogy és amennyit kelet-közép európai huszonéves már soha többé, mind-egy: valóságmagvakból kuszává serdült történetek, mesék, vagy szintiszta elbeszélések állítanak emléket a kornak, és még inkább korosztálynak. Nekik, akik később, visszatekintve, Ginsberggel vetettek számot: láttuk korosztályunk legjobb elméit így-úgy fölörödni az árral szemben úszva, amelyről utóbb sokan bevallják, nem is úzás volt, dacos „ellenfekvés” inkább, hangosan hallgatag, lázongóan tétlen heverés, szemben az árral. A nemzedék - apáink és anyáink -, akik ha elfeledkeznek főlemlegetni gyermekük partnerkapcsolatainak vélt vagy valós szabadosságait, maguknak követelik egy szexuális forradalomnak nevezett – föltehetően automatikusan bekövetkezett – attitűdváltás „harci” érdemeit. Ez a korosztály úgy nevezi magát, hogy Nagy Generáció, szerintük az ő üzekedéseiktől volt terhes a Kádár-korszak vánszorgós időszámítása, és az ő magvaikból – ráadásul a bábáskodásuk mellett – született meg a '80-as évek végén a Változás. Legalábbis így tartják száj-ról-szájra hagyományozott mítoszai: letéteményesei voltak az akkori jövőnek, a mai jelennek, úttörők voltak és magvetők, azok a politikai másképp-gondolkodásban, és a művészet minden ágaiban is azok, és pontosan ezért nagyok, Nagy Generáció.

Igaz vagy sem, értelmes kijelentések-e vagy sem, egy dolog egészen bizonyos: a kor amelyekben önmagukról szóló mítoszokat szöttek a mondott frontemberek a legendák korának bizonyult, az elhintett magok termékeny talajra hullottak, nemcsak a korosztály tagjai, hanem mind az utánuk jövők is holmi axiómaként vették tudomásul nemcsak a Nagy Generáció érdemeit, hanem ennek az elvont fogalomnak, hogy generáció, a létezését is. Így aztán a legenda zsinórmértékével kellett méregetniük saját tetteiket, korosztályuk érdemeit, ezek persze rendre elmaradtak egy Nagy-nak mondott nemzedék tetteitől, így a később jövők hitványabbaknak hitték magukat, amit a frontemberek rájuk is hagytak múltidéző, néma somolygással.

PUHA GENERÁCIÓ?

A bevezetőben emlegetett Népszabadság-béli cikksorozat - hadd utaljunk a „lavinaindító” Deseffy-cikk címére - a köztársaság állapotját vizsgálgatta vállaltan szubjektív megközelítésekben. E megközelítések egyike lehetett a nemzedéki

szempont, a korosztályi megközelítés is. Egy 23 éves, közgazdász végzettségű ifjú kommunikáció szakos kolumnás írásában Puha Generáció-ként aposztrofálta a nemzedéket, amely leginkább a ma 19-29 éves korosztályt jelenti, mindenesetre ezt a korcsoportot választottuk mi is a továbbgondolt idea alanyaiként. A szerző – anélkül állíthatom ezt, hogy bármi olyat akarnék a szájába adni, amit nem mondott – meglehetősen nihilista hitvallást tesz: szerinte ugyanis egy illegalitásba szorult ellenálló, egy „No pasaran!” fölkiáltással az ajkán elbukó barikádharcos elszántságával lopjuk a napot, legalábbis ő valami furmányosan ravasz lázadást, de legalább dacot lát abban, ahogy korosztálya fölmentjeként a passzivitásunkról szóló sorokat vágja a farizeus idősebbek, a politizáló nyálgépek pófájába. Tudatja velünk, az ő másvilággal felelős, pörös szájú megzabolázhatatlanságával, hogy minket a politika egy szemernyit sem érdekel, meg egyébként, minden rizsázást úgy térítünk el magunktól, mint impregnált sátorlap a vizet, mink acid-partykra járunk csak egyre, „nyomjuk” a bélyeget, a szintetikus szarokat, konditeremben és szaunában kerüljük a témákat, amit más korosztályok, másutt nem kerülnek. Nem az infantilis ökol-szorítás, a teátrális törvényenkívüliskedés az, ami kritizálható vagy megvizsgálandó a cikkben, amit egyébként csak a publikáló fórum tett vitatémává, nem önértékei. Nem is a soft és szinti drogokról szóló, eltúlzottan polgárpukkasztó, egy kis botrányért kuncsgorgó rész volt az, ami vitatható.

(Egyáltalán nem! A soft drogok liberalizálása saját fogyasztói szokásainktól függetlenül sokunknak kedves témája, míg a szinti drogokat többen határozottan elvetjük. A kérdés azonban nem ez. A demokrácia játékszabályai szerint ugyanis mindenkinek joga van akár egy rosszabb lehetőség választásához is, joga van – mindaddig, amíg környezetét nem súlytja jobban, mint ahogy saját alapjogait érvényesíti –, hogy szintetikus szerekekkel éljen, ezt eszünk ágában sem lenne elvitatni, azt pedig még kevésbé, hogy joga van-e erről írni. Számunkra kétségtelen, hogy a szólásszabadság védelme bőven kiterjeszkedik az ilyen kijelentések fölé, és ez tökéletesen független attól, hogy egyet értünk-e vele, vagy sem, vagy csak részben.)

ÖNJELÖLTEK

Ami kritikára, vagy még inkább továbbgondolásra sarkallt minket, az legfőképpen az, vajon értelmes kifejezés-e a generáció, ha nem csupán korcsoportot, hanem valamiféle kulturális azonosságot, de legalább a fogyasztói szokásokat tekintve hasonló csoportot értünk rajta, emellett pedig csak másodrangú kérdésként vetődött fel az, van-e joga bárkinek egy – ilyen vagy olyan szempontból – generációnak nevezett csoport nevében, annak reprezentánsaként általános kijelentéseket tenni? Meggyőződésünk, hogy nincsen és ez alól az sem menti föl a cikkíró, ha hangsúlyozza: nem kíván szószólóként tetszelegni, az ilyen kitétel ugyanis haszontalan, ha utána mégis tetszeleg. A problémának az csak az egyik fele, hogy egy csoport önjelölt képviselőjeként csak akkor léphetünk föl, ha saját szavaink igazában nem kértelkedünk, ha elhisszük, hogy alkalmasak – horribile dictu – méltók vagyunk arra, hogy korosztályunk nevében axiomatikus kijelentéseket tegyünk, megjegyzem: hasonlóan azokhoz, akiket főntebb a Nagy Generáció frontembereinek ill. mítoszteremtőinek hívtunk. A mondott cikk szerzője elhitte ezt magáról, ami pedig –

meglátásunk szerint – rokon „vétség” az ókori tragédiák hübriszével. Ez volt tehát az első probléma: nincs olyan többszám első személy, nincs olyan „mi”, amelynek használata megengedett bárkinek, ha az nem lajstromozott nevekre, a „mi” egységébe önként fejet hajtó emberekre vonatkozik, hanem meghatározatlan számú és tulajdonságú tömegre, jelen esetben egy korosztályra. Magyarán, ha a most olvasott írásban az a kifejezés szerepel például, hogy „úgy véljük”, akkor a többszám első személy kettőnkre, a cikket aláírásunkkal vállalókra vonatkozik, esetleg azokra, akiket megkérdeztünk és velünk egyetértettek, nem pedig azokra, akikről úgy gondoljuk, szerencsésnek érezhetik magukat, ha a nevükben szólunk. Azt gondoljuk tehát, hogy a váteszek kora lejárt.

A kérdés másik fele azonban ennél lényegesen izgalmasabb, ráadásul a vizsgálata sem olyan türelmetlen, mint az előzőé. Ez a kérdés pedig az: a Puha Generációt „föltaláló” fiúnak lett volna-e elvi lehetősége arra, hogy végigkérdezze mindazokat, akik tagjai a korosztálynak, amelyet keresztvízbe mártott, azaz létezik-e egyáltalán olyan csoport, amely csupán attól, hogy tagjainak születése azonos időintervallumba esik, azonos (szub)kultúrát mondjon a magáénak, vagy - fogalmazzunk „puhában” - azonos fogyasztói szokásokkal bír. A válasz nyilvánvalóan nem, erre a „puhák” egyenlők közt első embere is rájött volna ha kísérletet tesz, mondjuk végigkérdezi a csoporttársait, akik vele mind egy – úgymond – generációba tartoznak. Nem – lett volna a válasz, ha megkérdi őket, igaz-e, hogy a nemzedékünket nem érdekli a politika, csak a szauna, a konditerem meg a rave-ület. (És persze lett volna igen válasz is: ebből is egy kicsi, abból is egy kicsi – nem vagyunk egyformák, pont ez benne a szép.) Lássuk csak be, hogy az a tény, hogy a hetvenes évek folyamán születtünk, többé-kevésbé „ugyanabba”, hogy meglehetősen hasonló körülmények között nőttünk föl, nem elég önmagában ahhoz, hogy ugyanazt a zenét, drogot, politikai áramlatot vagy irodalmat szeressük, ezért aztán tetteink és gondolataink sem lesznek olyan egységesek, hogy generációnak lehessen minket nevezni.

„Láttam egyszer medvét, de az se az volt” -mondja a régi székely vicc, így járt ezzel a Puha Generáció kisbírója is: előbb abban hibázott, hogy - noha senki se jelölte ki erre - egy csoport élére állt, és nem a saját nevében - amelyhez megkérdőjelezhetetlen joga lett volna -, hanem a csoport képviselőjében tett közhírré állításokat, utóbb meg abban tévedett, hogy a csoport, amelyet saját képére és hasonlatosságára mintázott, nem létezőnek bizonyult, hátránézett és kiderült, nincsen ott senki, pontosabban egy generáció biztosan nincs, néhány haverja csak, akik hasonlóak hozzá, azt szeretik, amit ő, azt mondják magukról, amit ő, és akiket véletlenül sem jellemeznénk egyetlen olcsó poénnal sem, és nem azért mert nem gondolunk felőlük ilyesfélét (nem gondolunk), hanem mert ehhez nincs jogunk, mert a vita nem erről szól, csupán arról: saját köreinkből kifelé bámulva torzulhat a látásunk, lehet, hogy lesznek akiket nem látunk, pedig nélkülük nem teljes a kép.

CÉL, KITŰZÉS

Épp erről szól ez a cikk. Az első részben eláruljuk tétovázásunkat, milyen kilátástalan földadat általános kijelentéseket tenni korosztályról, még inkább ifúságról, miközben – ezer és egy matematikai kitétellel az egyenlet szélén („abban az esetben

és csak akkor”, „ha az előző állítást igaznak fogadjuk el, akkor” stb.) – mégis kísérletet teszünk erre, nem elégszer hangsúlyozva – akart-akaratlan – szubjektivitásunkat, esendőségünket, és más „igazságok” meglétét is. A második részben ugyanis kínálkozik egy út általánosabb tanulságok levonására, hiszen ott, a nevezett korosztály fogyasztói szokásait vizsgálgatjuk adatokra (!) támaszkodva, így aztán saját – esetleg kancsal – nézésünk nem ferdítheti az összeállt képet. A Népszabadság említett cikkére ugyanis többféle válasz született, egy szempontból azonban a legérdekesebb egy másik kortárs (ráadásul szintén kommunikáció szakos) fiú írása volt, amely vállonveregetve ugyan az előzmény cikk megalkuvást nem ismerő szerzőjét igyekezett árnyalni a képet, sőt, ha elég figyelmesen olvassuk a cikkét, észrevesszük, hogy valójában megcáfolta a Puha Generációról szóló kinyilatkoztatásokat. Anélkül, hogy a cikk lényegét csorbítanánk, egy gondolatot emelünk ki, ez pedig egy figyelmeztetés, miszerint a Puha Generációban „utazó” fiú összecserélte a fogalmakat: amikor ugyanis szaunázó, konditermező, tablettázó, apolitikus acid party animal-ekről ír, valójában nem egy generációt definiál, miszerint „puha”, hanem csak egy meglehetősen szűk, fogyasztói réteget. A gordiuszi csomónak ilyenén való átnyisszantása mindnyájunk meglepődésére szolgálhatott volna, hiszen számos – vagy akár számtalan – tagot számláló, szubkulturális ill. fogyasztói szokások mentén rendeződött cserkészcsapatok nevében mindenki azt szószól, amit akar. Bevezetvén az új vonatkoztatási rendszert, már értelemmel telítődhetnek mindenféle ragadványnevek, mint „puha”, „globális”, vagy akár „szilaj”, „elidegenedett” stb., azonban a szó, amelyet utánuk lehet biggyeszteni, már nem a generáció, a nemzedék, talán nem is a korosztály, hanem a fogyasztói csoport. (Ekképp tehát a gondolatmenetünk apropójaként szolgáló cikk címe helyesen nem Puha generáció, hanem Puha fogyasztói csoport lett volna, ez ugyanis az egyetlen terminológia, amely mellett még érvényesek az írás állításai. Tény persze, hogy ez a cím elég gyöngelméjű ahhoz, hogy bárkit elrettentsen a hozzá tartozó cikk megírásától, ez az eshetőség azonban még mindig a veszteségeknek abba a körébe tartozik, amelyet túl lehet élni.)

Következtetésünk tehát az, hogy esetünkben szerencsésebb nem beszélni gondolkodásában, ízlésében egységes generációról, sőt majd látni fogjuk, hogy fogyasztói szokásaink is csak ahhoz elég hasonlóak, hogy azok mentén kisebb-nagyobb csoportok szerveződjenek. Tehát a Kedves Ilyen-Vagy-Olyan Generáció! mint általános megszólítás nem működik, ami a Népszabadságban publikáló, talán szórakozottabb olvasókra számító ifjú szerzőt föltehetőleg hidegen hagyja, míg a homogén célközönségről fantáziálgató hirdetőkét nagy valószínűséggel letöri.

Gyurkovics Tamás

A Sonda Ipsos és a GfK Hungária igazán nagylelkű segítségének köszönhetően alább fölmérések adataira hivatkozva érzékeltethetünk bizonyos trendeket a fiatalok, jelesül a 19-29 éves korosztály fogyasztói szokásairól. E réteg mintegy 40 %-ának van hitel- vagy bankkártyája, közülük 38 %-nak forint betétszámlája, 45 %-nak devizaszámlája is, 38 %-nak pedig valamilyen értékpapírban is fekszik pénze. Hogy ezt pontosan hogyan és mire költik / költjük, nehéz megmondani, de az alábbi riportok és még néhány statisztikai adat a segítségünkre lehet ennek eldöntésében is. A mondott korcsoport 33 %-a lakik olyan háztartásban, ahol van számítógép, 46 % pedig olyanban, ahol Hi-Fi berendezés is. A 19-29 évesek 38 %-ának mobiltelefonja van, és 24 %-uk fizetheti saját telefon után a számlát, függetlenül attól, hogy saját lakásban, vagy esetleg albérletben lakik-e.

Szokásainkat tekintve a következőket olvashatjuk ki a közvéleménykutatások adataiból: 30 %-unknak a regényolvasás az egyik legfontosabb szórakozása, 94 %-nak a könnyűzene, 52 %-nak a sportolás, 21 %-nak pedig a barkácsolás. A jelzett korosztály 19 %-ának a receptek és a főzés, 24 %-nak az egészséges táplálkozás, 31 %-nak a kozmetika és testápolás, 27 %-nak pedig lakásának csinosíthatása soványíthatja a pénztárcáját.

A mai magyarországi 19-29 évesek 72 %-a jár moziba (16 %-uk kéthetente vagy még annál is gyakrabban, 16 %-uk pedig havonta), 57 %-uk rendszeresen kölcsönöz videotékából (29 % kéthetente vagy gyakrabban, 13 % pedig havonta).

SÁRKÁNYFŰ: A NEMZEDÉKI FÓRUM?

Azok, akik – joggal vagy anélkül – művészeknek mondják magukat, mindig is fogékonyabbak voltak az olyan mítoszok iránt, mint a generációs tudaté, a „rajban fölrepülő” együttgondolkodó-együttalkotó csoportoké. A Sárkányfű című irodalmi folyóirat az egyetemista-főiskolás nemzedék egyre hitelesebb fórumává kezd válni. Indokolt volt tehát, hogy náluk, pontosabban egyik „frontemberüknél”, Czifrik Balázs költőnél érdeklődjünk arról, hogyan látja az olyan fölvetéseket, amelyek a korosztályunkat különböző jelzok kíséretében igyekeznek a generáció kifejezés szűkös fedele alá zsúfolni. Balázs nem is titkolja, mennyire elege van már abból, hogy egyes szerzők a Sárkányfű körül csoportosuló társaságot nemzedéknek nevezve próbálják uniformizálni. Fejtegetésében kerülte az eufemisztikus megfogalmazásokat:

- Ha jelentkezik egy generáció, azt érdekes módon mindig mások veszik észre. A generáció szerintem stigmatizáció: a fölötted vagy alattad lévő nem tudja, mit mondjon, hát megnevez.
- *Ez azt jelenti, hogy te nem is hiszel ennek a kifejezésnek az itthon használatos jelenségében?*
- Nincs generáció, soha nem is volt. A történet egy szó mutációjáról szól. Amivel minket szembesítenek az a Nagy Generáció. Az igazság szerintem egyszerűen az, hogy annak idején egy-két nagyszájút hagytak szóhoz jutni, ők meg a mikrofon

láltán (a politikai erősítők, szerek hatására) üvöltöztek, és ha már ott vannak, miért ne azt üvöltöznék, hogy nagyok.

- *Mi a helyzet a generációval ma? Úgy tűnik, most is vannak olyanok, akik szívesen vennék, ha így neveznének egy-egy korosztályt.*
- Ma egyáltalán nem létezik generáció. Léteznek különböző kisebb csoportok, például az egyetemistáké, de ezek már egyetemenként különböznek. Egyes fiatalok politikai erőként próbálnak feltűnni, a legbájosabbak pedig azok, akik holmi szellemi csoportot igyekeznek körvonalazni, de ez egy amőbához hasonlít. A drogosokról talán ilyen értelemben nem kéne külön beszélni, bár az biztos, hogy ők tényleg magukon viselnek egy generációt jellemző tulajdonságot: közös nyelvet használnak. Az emlegetett kisebb csoportokon belül mindig vannak olyan hangadók, akik – mint annak idején a Nagy Generáció esetében – potenciáljukat nem az ágyban, hanem az utcán, illetve klubhelyiségekben igyekeznek kamatoztatni: egy generáció nevében lépnek fel.

- gyété -

Valamit a szubkulturákról⁴

Új undokok, Az ifjúság kegyetlen meséi, Henyék, kölykök, dokknegyed, kispofák

Nevelős Zoltán, Speier Dávid, Déri Zsolt, Vízer Balázs,

Történjenmárvégrevalami, rakdkiarépát, bontsformát, kapdbe. Négy nehézsúlyú ifjúsági film a kilencvenes évekből.

A kilencvenes évekre tökéletesen átértékelődött az ifjúság szerepe. Az iskolába járás ideje és maga az életkori szakasz is megnyúlt, a fiatalok jelentős fogyasztók, a reklámok legfőbb célpontjai, s ezzel együtt fontos értékkepzővé is váltak. Érthető tehát, hogy a film mint a leggyorsabban reagáló művészet, új megközelítésben csapott le a témára. Az idei Titanic Filmjelenlét Fesztivál ennek a jelenségnek szentelte egyik szekcióját, mely egy hajdani Oshima-film nyomán Az ifjúság kegyetlen meséi címet kapta. Ebből a csokorból most a kilencvenes évek négy olyan kulcs- vagy kultfilmjét járjuk körbe, amelyek nem kerülnek be a magyarországi moziforgalmazásba.

Mesék a járdán

Az 1962-es évjáratú Richard Linklater huszonnyolc évesen rendezte Henyék című első játékfilmjét, mely forma és tartalom összhangjának szép példája. Az eredeti címben szereplő slacker elnevezés az amerikai ifjúság egy új, jellegzetes és népes csoportját fedí, melynek tagjai főként huszonéves fehér fiatalok, lazázó főiskolás típusok, a beatnikék és hippik kései leszármazottai, akik a munka vagy a felelősség elől menekülnek a kávéházakba, a rockklubokba vagy a céltalan utcai bókklászásba. Imádnak dumálni, van humorérzékük, szeretnék magukat valamiféle szilárd eszméhez kötni, bár a valósággal kissé hadilábon állnak.

Egy texasi kisváros lézengő, X-generációs ifjainak egy napja pereg le a szemünk előtt (Linklater későbbi filmjei, a hetvenes években sulibulizó Tökéletlen idők, illet-

⁴ Filmvilág folyóirat 1996/12 20-23. o., vagy: http://filmvilag.hu/xereses_frame.php?cikk_id=56

ve a Bécsbe helyezett Mielőtt felkel a nap is 24 órás intervallumon belül maradnak). Nemcsak a henyék csellengenek céltalanul, nyugodt, derűs nemtörődömséggel az utcán, kocsmákban, klubokban, hanem az őket követő kamera is. Ahogy a hősök nem tudnak lehorgonyozni az életben, ugyanúgy mi sem találunk kapaszkodót a filmben, hiszen klasszikus értelemben vett főhős, cselekmény vagy kompozíció nincs, a Henyék csapongó építkezése talán csak A szabadság fantomja című Bunuel-filmhez hasonlítható. A néző végiglézengi a 97 percet a 97 szereplővel (az első henyé maga a rendező), meghallgatja szellemes, kedves, eszement vagy éppen teljesen érdektelen szövegeleseit (a később a ShopStop-nak is irányt mutató mono- és dialógok a Kennedy-merénylettől a kis kék emberkéken át Madonna méhnyakvadászáig minden elképzelhető témát végigjárnak), átéli a semmittevés fárasztó, ám szórakoztató perceit, hogy a végén találkozzon egy csapat ifjonccal, akik kamerával járnak a kisvárost, majd egy önironikus ars-poétikus mozdulattal szakadékbá hajítják a kamerájukat. Ugyanezzel a hanyagul elegáns mozdulattal vet el Linklater mindenféle képi, narratív vagy dramaturgiai eszközt, ami eddigi ismereteink szerint a képhalmazt filmmé rendezhetné, mégis valahogy épp ebben rejlik a film bája és szuggesztív, a belső szemlélő pozíciójából adódó hitelessége. A hitelesség adja Larry Clark első filmje, a Kölykök erejét is. Az 1943-as születésű Clark az ifjúság drogos és szexuális kultúráját feltáró fotóalbumaival (Tulsa, Teenage Lust) és az ellene zajló rendőri eljárásokról vált hírhedtté Amerikában. Már ötvenéves is elmúlt, mire eljutott addig, hogy megrendezze, amit mindig is akart: a Nagy Amerikai Tinédzserfilmet. A Kölykök ötlete még 1992-ben született, amikor Clark a New York-i gördeszkás srácokat fényképezte. Együtt deszkáztak velük, míg csak teljes jogú tagként be nem fogadták maguk közé, s be nem avatták minden titkukba, szexuális szokásaikba. A Kids forgatókönyvét saját ötletéből egy filmes ambíciókat dédelgető hajdani gördeszkás fiúval, a 18 éves Harmony Korine-nal íratta meg. A forgatáshoz Clark fotóinak nagy rajongója, a hasonló érdeklődésű Gus Van Sant (Drugstore Cowboy, Otthonom, Idaho, Majd' megdöglik érte), illetve annak fétisoperatőre, Eric Edwards nyújtott támogatást. Ez az első olyan film, amelyik nem tesz úgy, mintha a serdülőknek nem egész nap a szexen járna az eszük. A New York-i tizenévesekről szóló hiperrealista alkotás – akárcsak a Henyék – szintén egy átlagos nap krónikája. A két szálon futó történet nagyon egyszerű és tragikus. A fiúvonalon a szüzlányok defloreálására specializálódott Telly legfrissebb trófeájának megszerzése után barátjával, Casperrel lóg, lopnak a boltból, lopnak otthonról, fűveznek és gördeszkáznak a téren, a bandával félholtra vernek egy arra járó, felszedik Telly újabb áldozatjelöltjét, és uszodába, majd egy házibuliba mennek, ahol Telly ágyba viszi a friss prédát. A lányvonalon Jennie, aki életében eddig csak egyetlen egyszer közösült – Tellyvel – megtudja, hogy HIV-fertőzött. Elindul, hogy megkeresse a fiút. Bolyongása során egy techno-klubban hagyja, hogy belé diktáljanak egy kábítószeres tablettát. Végül a buliban megtalálja Tellyt, amint éppen új áldozatával közösül. Jennie nem avatkozik közbe, hanem ledől egy díványra, majd felkábultan hagyja, hogy Casper kedvét töltsé rajta. A film utolsó mondatát a szanaszét heverő fiatal, félmeztelen testeken végignéző Casper szájából halljuk: „Ürsten, mi történt itt?”

Noha a klasszikus utcagyereke filmek, Az elhagyatottak vagy a Hector Babenco-féle Pixote nyomdokain haladó Kölyköknek van megírt története, az csak ürügy arra, hogy a kamera jelen lehessen a srácok életének valóságában. A stilizálás minimális, a hangvétel a végletekig dokumentarista, és mivel 13-16 éves gyerekekről van szó, a hatás mellbevágó.

Ugyanakkor, mivel a film nem kommentál, nem hangsúlyoz, nem emel ki, a tragikus mozzanat belesimul a történésekbe: a világ nem áll meg, nem változik semmi; a befejezés nem is lehetne cinikusabb és realisabb – New York árnyai ennél már nem lehetnének sötétebbek. Jennie az egyetlen, aki tud a katasztrófáról, mégsem tesz semmit, lemond arról, hogy bármit is megváltoztasson, sőt, túl kábult megakadályozni, hogy Casper is megfertőzze magát. Így a lány egész odüsszeiája értelmetlen volt. A fikciós filmekhez szokott néző, aki azon izgult, hogy Jennie időben megtalálja a fiút, és így Telly új áldozata megmeneküljön, kénytelen rádöbbenni, hogy a valóságba még a forgatókönyvíró sem avatkozhat be.

A Henyék és a Kölykök egyaránt minimális költségvetésű amerikai független filmek, a Sundance Filmfesztivál szenzációi. Elsőfilmek, alapvetően amatőr szereplőkkel, akik valós önmagukhoz nagyon közel álló figurákat játszanak. Az alkotók a filmmel mint eszközzel henyén bánnak; a filmmel mint nyelvvel pedig elsődleges céljuk nem új világ teremtése, hanem a valóság minél hitelesebb visszaadása. Meghatározó helyszínük az utca, fő szervezőelvük nem a cselekmény, nem a dramaturgia vagy a jellemfejlődés, hanem a jelenlét. Mindkét film pontos és kimerítő szociológiai tanulmányok is felfogható, a zöldövezeti slackerekről, illetve a nagyvárosi gördeszkás szubkultúráról. Míg a Henyékben ábrázolt társadalmi réteget a fehér dominanciájú déli kisváros W.A.S.P. (White Anglo-Saxon Protestant) huszonevesei adják, addig a Kölykök multikulti metropoliszának tizenévesei esetében a fenti rövidítést a jóval szórakoztatóbb „We Are Sexual Perverts” értelemmel oldhatnánk fel – már ha volna kedvünk élcélődni az utóbbi évek egyik legmeggrázóbb filmjén.

Hahó, Öcsi!

A két lazavázú amerikai filmmel szemben a dán Dokknegyed és a skót Kispofák tudatos szerkesztésével, művészi hangsúlyozottságával és képi világával vág mellbe. Mindkettő bandakeretbe ágyazott testvérsztori a legkisebb fiú beilleszkedési problémáiról.

A Dokknegyed az 1961-es születésű Niels Arden Oplev első nagyjátékfilmje. Oplev már 1989-es főiskolás vizsgafilmje, az Oscar-díjra jelölt Kyndelmisse óta a dán filmművészet nagy ígérete, aki időközben egy dokumentum filmmel is bizonyított. A nemzetközi csengésű Portland címmel idén bemutatott Dokknegyed egy testvérpár – a bűnöző, drogokon élő, agresszív Janus és visszahúzódó, hallgatag öcsce, Jakob – groteszk humorú története (a pogány mitológiából, illetve a Bibliából választott, ám magukban is ellentmondást hordozó nevek igencsak célzatosak, de még a filmbéli Café Teutonban játszó, súlyos, doomos-darkos riffekkel operáló metálzenekar is Káin Fiai névre hallgat).

Janus gyanús manus, alighogy kiszabadul a börtönből, kocsit lop és visszatér bőrkabátos bandájához, ahol fő profilja, hogy elszedi a nyugdíjasok kábítószerként is

remekül használható gyógyszereit. Az intézetből szökött, gyermeki jámborságú Jakob eleinte vonakodva kíséri szeretett bátyját ezekre a behajtó körutakra, idegenül érzi magát a bűnözők között, ezért Janus drasztikus leckékkel próbálja megkeményíteni. A végére azonban éppen Janus az, aki a polgári életet választja, kibékül anyjával, öltönyt húz, és elveszi feleségül a laptopos, maroktelefonos bandavezér hűgát, a korábban már jól elagyabugyált Evát, akivel a mamától kapott lakásban a kanapén ülve nézegetik az őzikés giccsfestményt. Jakob nem kíván részt venni ebben az életben, de a bűnrel is szakít: az utolsó jelenetben a senkiföldjén, a kikötői negyed egyik hídján állva látjuk, amint – saját maga által, dacból – eltört alkarját bámulva, sátánian kacag.

A Kispofák akár a Négyszáz csapás és a Megáll az idő skót kisöccse lehetne, egy 13 éves fiú és két bátyja történetét meséli el Glasgow kegyetlen bandaháborúk sújtotta külvárosaiban, a rendező, Gillies Mackinnon saját kölyökkorának idejéből, 1968-ból. Lex idősebbik bátyja, Bobby harcias, rémálmok úzte anyaszomorító, a fiatalabbik, Alan érzékeny, szűkszavú művészpálánta, a pufók Lex pedig nehezen tud választani, melyikükkel tartson. Attól kezdve, hogy egy légpisztollyal véletlenül meglövi a konkurens banda, a Tongok főnökét, már nincs megállás: Bobby bandájának, a Gleneknek pártfogására szorul, és dolgoznia kell nekik. Mindhárom fivér végzete egy édes kis tizenhatéves, Joanne, akinek mellesleg mindkét banda vezérével is viszonya van. Amikor a Glenek vezére megalázza Lexet, a kissrác megpróbál beállni a rivális bandába, s ezzel akaratlanul is nagyobbik bátyja árulója – és halálának közvetett okozója – lesz. Mikor Bobbyt leszúrják egy jégpályán, Lex elindul bosszút állni, de a döntő pillanatban persze inába száll a bátorsága, s a Tongok főnökével végül saját kisöccse végez. Lex a film végén megkönnyebbülten állapítja meg, hogy szerencsére még mindig nem sikerült felnőtté válnia.

E két fegyelmezett kompozíciójú (észak-)európai film a felnőtté válás témáját az erőszak olyan explicit ábrázolásával párosítja, amelyet korábban leginkább csak Martin Scorsese munkáiban láthattunk. Karok és orrcsontok reccsennek, pajszeres csattannak, ólmosboton, szétört flakák, borotvák és féltéglák indulnak rohamra a szereplők testi épsége ellen, néhol olyan nyersen, mint egy menő kilencvenes évekbeli akciófilmben. A robusztus, szögletes betonépületek mindkét filmben a képi világ meghatározó elemei. A Kispofák meleg színekkel operál, nagy filmes felkészültségről tanúskodó, de hagyományosnak mondható, a túlzásokat kerülő kameramunkával (Mackinnon és Philip Ridley az utóbbi időben ugyanazzal az operatőrrel, John de Bormannal fényképeztetni filmjeit) – ez alól talán csak az a kép jelent kivételt, amikor a jégpályáról kivonszolt Bobby teste széles vércsíkot húz a szétrebbenő fekete alakok között, átlósan kettészelve a felülről fényképezett fehér képmezőt. Ezzel szemben a Dokknegyed odáig merészkedik, hogy mindvégig két külön színárnyalatú és technikájú képvilágot ütköztet, akár egy beállításon belül – a külső felvételek szemcsés videóképeket idéznek okkersárga tónusban, a Lars von Trier-féle Element of Crime modorában (ami nem véletlen, hiszen a Dokknegyed éppen von Trier stúdiójában, a Zentropában készült). Előfordul, hogy az okkersárga ég vásznára a szereplők lelkiállapota vetül ki irracionális formában – az egyik jelenetben például a feldühödő Janus mögött épületek dőlnek össze a háttérben.

A négy film mindegyike szuverén műalkotás, egyik sem fest kecsesgető képet a fiataliságról, nem láttatja rózsaszínben a felnőtté válás fájdalmas folyamatát, s mindegyik érzelmileg kötődik a bemutatott generációhoz, akár az alkotók személyes élményei folytán – ahogy Mackinnon vagy Linklater filmre viszi saját kamaszkorát, texasi kisvárosi slacker-környezetét-, akár az ifjúsági szubkultúra iránt táplált olthatatlan vonzódás miatt

3. szöveg

CSATA ZSOMBOR: Ifjúság és közélet az Új Ifjúsági Szemle hasábjain

Nehéz és felelősségteljes feladatot vállalt a Budapesten megjelenő Új Ifjúsági Szemle szerkesztősége, amikor a rendszerváltás kezdetén megszűnt Ifjúsági Szemle „méltó folytatásaképpen” a szakfolyóirat újbóli megjelentetését határozta el 2003 tavaszán. Mint minden újraeledő szakmai fórumnak, az UISZ-nak is legalább kettős kihívásnak kell megfelelnie. Egyrészt szakmai és közéleti reputációjában, problémaérzékenységében, szakszerűségében nem maradhat el elődjétől (ami nem könnyű feladat, hiszen az Ifjúsági Szemle közel egy évtizedes története során olyan jeles ifjúságszociológiai és ifjúságpolitikai szakértők publikáltak a lap hasábjain, akik a mai napig meghatározzák a szakterület kelet-közép európai fejlődését), másrészt – és ez tűnik a kettő közül a komolyabb feladatnak – az átalakuló ifjúságot érintő új kihívásokat kell a rendszerváltás és a globalizáció kontextusában szakszerűen értelmeznie.

A folyóirat egy tematikus részből és öt rovatból áll. A tematikus rész „szélesebb merítésből vett” szakértők, közéleti szereplők véleményét közli egy specifikus, ifjúságot érintő témakörrel kapcsolatban, és rendszerint körkérdés vagy kerekasztal-beszélgetés anyagára épül. Az „Ifjúság és közélet” rovatot az „Ifjúság és társadalom” címszó alatt megjelenő tanulmányok sora követi, melyek alapvetően a társadalom – mint strukturált csoportokból és környezetekből álló szocializációs közeg – és az ifjúság kölcsönhatásait vizsgálják. Az „Ifjúság és környezet” rovatban olyan írásokat olvashatunk, amelyek a különféle régiókból származó fiatalok élethelyzetéről, szokásrendszeréről igyekeznek képet adni, valamint itt kerülnek bemutatásra a határon túli fiatalok helyzetét vizsgáló tanulmányok is. Az „Életmód-élethelyzet” rovat „az önálló életkezdéssel, kapcsolatos állandó változásról és valahová való tartozás szükségletéről szeretne néhány állóképet felvillantani” (UISZ 2003, 1: 6-7), a „Kitekintés” pedig recenziókat közöl és olyan emblematikus személyeket szólaltat meg, akik fiatalon aktív szereplői voltak generációjuk szellemi életének.

Írásunkban az „Ifjúság és közélet” rovatban közölt tanulmányokat mutatjuk be, általában eltekintve megjelenésük időbeli sorrendjétől. Bár minden írást lajstromba veszünk, a hangsúly azokon az elemzéseken lesz, amelyek a határon túli magyar fiatalok helyzetét vagy a határon túli ifjúságpolitikát illetően relevánsak, bemutatásunk emiatt óhatatlanul szelektív és elnagyolt. A megjelent első hat Új Ifjúsági Szemle tartama alapján az „Ifjúság és közélet” rovat talán a legkövetkezetesebben próbál eleget tenni a beköszöntőben vállalt feladatoknak. A szerkesztők szándé-

ka kettős: egyrészt be szeretnék mutatni a „fiatalok és közösségeik nyilvános, saját vagy más ifjúsági közösségek élethelyzetének javítása érdekében kifejtett tevékenységeit” (UISZ 2003, 1: 6–7), másrészt elemezni, értékelni kívánják az erre hatást gyakorló kormányzati és civil tevékenységeket. A rovatban eddig megjelent cikkek (az első hat lapszámban számszerint 13) mondandója tartalmilag inkább a második témához illeszthető, legtöbbször ifjúságpolitikai (ezen belül pedig hangsúlyosan a magyarországi kormányzatok ifjúságpolitikájára vonatkozó) kérdéseket taglal. Ezek közé tartozik a rovatot indító, 2003 nyarán íródott tanulmány, Komássy Ákos–Kucsera Tamás Gergely 13 év – Kormányzati ifjúságpolitikák a rendszerváltás-rendszerváltoztatás után című írása, amely a magyarországi kormányzatok 1989 utáni ifjúsági stratégiáinak történeti áttekintése. A tanulmány lényegi mondandója az, hogy a rendszerváltás után valójában egyik kormányzati ifjúsági stratégia és struktúra sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Bár az addig meglehetősen fragmentált kormányzati ügykezelésen az 1998-ban hatalomra jutott Fidesz-kormány az ifjúsági minisztérium létrehozásával próbált javítani, ez a szándék leragadt a jelképek szintjén, és véleményük szerint lényegi elmozdulásról a negyedik ciklus kormányzata esetében sem beszélhetünk.

Nagy Ádám tanulmánya az Ifjúsági béke – egy lehetséges ifjúságpolitika váza. Célok, feladatok és struktúra azon a ponton dolgozik tovább, ahol az előző tanulmány befejeződik. Miután bevezetőjében konceptualizálja az ifjúságügy fogalmát, gyakorlati megoldásokat javasol a mindenkori politikum és kormányzat számára egy életképes és hatékony ifjúsági stratégia kialakításához. Először az ifjúság elérésének elvi alapjait dolgozza ki (testre szabottan aszerint, hogy a különféle ifjúsági rétegek mennyire tagolódnak be az informális- vagy formális intézményi szféra rendszerébe), majd katalogizálja azokat a feladatokat és tennivalókat, amelyek a magyarországi ifjúságügyben megoldásra várnak. Ebben a folyamatban az állam szerepe korlátozott, ám felelősségteljes: „Fontos, hogy ne közvetlenül az állam vagy egy államigazgatási attitűddel rendelkező intézmény akarja megvalósítani a szféra lehetőségeit bővítő szakértői feladatokat, például az ifjúsági szakemberképzést, hanem adjon terepet a civil szakembereknek, szervezeteknek. Ezzel alapozható meg egy közös döntéshozatalon és -vezetésen (co-decision, co-management) alapuló civil beágyazottság” (2003, 1: 88). Az ifjúságügy hatékony kezelése és depolitizálása tehát csak úgy valósulhat meg, ha az állam bizonyos feladatokat átenged a civil társadalomnak és ha a rendszer működtetői – az eddig megszokott „keleti típusú” mi-ők viszony helyett – egyfajta skandináv típusú, partneri viszonyt alakítanak ki az igénybevevőkkel” (uo: 98). Amennyiben a magyarországi jogrendből fakadó szerkezeti sajátosságoktól eltekintünk, a tanulmány számos olyan elvi javaslatot tartalmaz, amelyeket haszonnal alkalmazhatnának az erdélyi magyar, de tágabb értelemben a romániai ifjúságügy vonatkozásában is. Ezek közül az egyik legfontosabbat emelnénk ki: a rendszeresen ismétlődő, átfogó ifjúságkutatások nélkülözhetetlenségét bármiféle ifjúságpolitikai vagy ifjúságot érintő szociálpolitikai döntés megalapozásában.

A fenti tematikus irányvonalat követik a második (2004. tavaszi) UISZ-számban, az „Ifjúsági közélet” rovatban közölt írások is. Az első Ocsvói Tamás, leendő gyermek-

és ifjúságügyi helyettes államtitkár hivatali pályázata, amelyben ifjúságpolitikai alapelveit, szakmai programját és az ezeknek megfelelő szervezeti keretekre vonatkozó elképzeléseit fogalmazza meg. Tágabb értelemben egy olyan intézményrendszer kiépülését tartja hasznosnak, amelyben a magyarországi fiatalok a közösségi lét értékeit és készségeit lenne alkalmuk elsajátítani. Megállapítása szerint ugyanis egyre erőteljesebb az individualizáció, „jellemzővé vált a közügyektől való elfordulás és közöny”; a vidék és a város egyre inkább eltávolodik, ami nehezíti a vidéki fiatalok integrálását az ifjúságpolitika esélyteremtő folyamataiba. (2004, 2: 63) Illényi Sándor kritikai hangvételű írásával (Javaslat az ifjúsági törvény szempontjaira) az ifjúsági törvénnyel kapcsolatban szakmai vitához kíván hozzájárulni. Egy olyan törvény kidolgozását szorgalmazza, amely képes lesz megállítani az ifjúsági intézményrendszerre egyre kevésbé jellemző „nonprofit autonómia” további lebomlását. Megállapításai a hangvételében is hasonló, imént bemutatott Nagy Ádám írás mondandójához állnak a legközelebb: a gyerekekért/fiatalokért tenni akaró, ám „sajtó és politikai értelemben kevésbé beágyazott” szervezeteknek az „agyonpolarizált és -politizált ifjúsági közéletben” igen nehéz úgy fennmaradni, hogy vagy szakmai vagy egzisztenciális értelemben ne lehetetlenüljenek el. A támogatási politika sajátosságából adódóan ez a jelenség kétségkívül átgűrűzik a határon túli magyar ifjúsági szervezeti szférára is, az Illényi által felvázolt negatív forgatókönyveket ezért igen találónak (bár kétségkívül korántsem kimerítőnek) érezheti az erdélyi olvasó. Ezerint a szervezetek vagy „kivirágoznak-prostitálódnak”, „beállnak a sorba, az adott kurtust, kormányideológiát szolgálják ki, annak érdekében, hogy alaptervékenységüket képesek legyenek ellátni”, vagy „begubóznak-elpusztulnak: fenntartják legszükségesebb életfunkcióikat, de jobb időkre várnak, tevékenységük, kapcsolataik, tagságuk megszűnik.” (2004, 2: 78) A magyarországi ifjúsági intézményrendszer rendszerváltás utáni szakaszának történetét kronologikus rendben mutatja be Beke Márton–Ditzendy Károly Arisztid–Nagy Ádám Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól című írása (UISZ 2004, 4). A tanulmány a tárgyilagosan bemutatott intézménytörténetek mellett ismét kritikusan hívja fel a figyelmet az ifjúsági intézményrendszer centralizált voltára és kormányzati értelemben vett instabilitására.

Ez gátolja az életképes helyi, önkormányzati szintű, alulról építkező ifjúságpolitikai és ifjúságsegítő struktúrák kibontakozását. A centralizáltság a központi kezdeményezésekre és mechanizmusokra építkező pályázatok rendszerének köszönhető, amely központosított erőforrások szétosztására rendezkedett be. Az esetlegességet pedig az ifjúságügy rövid időközönként változó intézményi, államigazgatási kerete jelenti (minek következtében például az ifjúsági ügyekért felelős hivatal folyamatosan átkerül az egyik minisztériumból a másikba, illetve az ifjúsági ügyekért felelős biztos személye és hatásköre is állandóan változik).

Az ifjúságsegítői képzés specifikus feladatairól, rendeltetéséről, az ifjúságsegítéssel foglalkozók szerepéről szól Wootsch Péter *Ifjúságsegítő képzése: miért van, ha nincs?* című tanulmánya (UISZ 2004, 4), melyben a szerző először magának az ifjúságsegítés fogalmának szerteágazó jelentéstartalmát próbálja megragadni és magyarországi kontextusban értelmezni. Mivel az új szakmának a rendszervál-

tást követően a közfigyelem kitüntetett érdektelenségével kell megbirkóznia, ez nem egy egyszerű feladat. Az írás lényegi mondandója az, hogy elkerülhetetlen a képzések ifjúságsegítói munkában való szerepének átgondolása és egy olyan átfogóbb képzési stratégia kidolgozása, amelynek a kereteit a szakminisztérium, tartalmát a szakmai közvélemény határozza meg.

A fenti, kifejezetten a magyarországi ifjúsági intézményrendszerrel kapcsolatos problémákat taglaló írások mellett az UISZ 3., 4. és 6. száma két-két tematikusan összefüggő tanulmányt közöl. Földi László Nemzetközi ifjúsági kapcsolatok Magyarországon a rendszerváltás óta (UISZ 2004, 3) című munkájában a magyarországi ifjúságpolitikai hagyomány oldaláról taglalja a nemzetközi ifjúsági együttműködések történetét és lehetséges jövőbeli alternatíváit, Rácz Gábor elemzése pedig (Nemzetközi ifjúsági kapcsolatok a rendszerváltás hajnalán) főként az ifjúsági cse-reprogramek történetét vázolja igen olvasmányos formában a puha kádári szocializmus éveitől napjainkig. A 4. számban – egy újabb tematikus tömb részeként – Somody Bernadette (Új intézmény a gyermeki jogok védelmében: a gyermeki jogok biztosa) munkája a gyermeki jogok védelmében létrehozott ombudsman-intézmény rendeltetésére, funkcióira, hatáskörére tesz javaslatokat, míg Bíró Endre (A gyermek- és ifjúsági jogok érvényesülése) írása az állam gyermekjogi kötelezettségeinek teljesítéséről, az ifjúsági jogok érvényesülésének elősegítéséről valamint a fogyatékos gyermekek és fiatalok jogainak érvényesítéséről szól.

A Barthel-Rúzsza Zsolt–Kucsera Tamás Gergely (A Magyar Ifjúsági Konferencia öt évéről) és Komássy Ákos–Grünstein Szabolcs (Kell-e magyar–magyar ifjúsági egyeztetés) című írásait (UISZ 2005, 6) azért tárgyaljuk külön és nagyobb részletességgel, mert egyrészt határon túli fiatalokra vonatkozó ifjúságpolitikai kérdésekről szólnak, másrészt mert a rovatra eddig jellemző „technokrata” szakszerűség mellett a köznapi értelemben vett politizálás szempontjai is megjelennek, ami erősíti az írások publicisztikai jellegét. A magyar–magyar ifjúsági párbeszéd médiumaként megálmodott Magyar Ifjúsági Konferencia rendeltetéséről, de főként legitimitásáról alkotott álláspont tekintetében igencsak megosztott magyarországi ifjúságpolitikai szféra mindkét oldalának hallhatjuk az intézmény történetéről szóló sajátos értelmezését. A két történet iskolapélda lehetne a posztmodern történetírást oktatók asztalán: az 1999-ben létrejött konferencia történetét a két ellentábor erősítő szerzők úgy mesélik el, hogy abban egyértelműen visszaköszön a képviselt politikai irányvonal szemlélete.

Ebben a kontextusban a Barthel-Rúzsza Zsolt (aki 2002–2004 között a MIK elnöke volt) és Kucsera Tamás Gergely (1999–2002 között MIK ÁB elnök, jelenleg a Fidelitas oktatási kabinetjének vezetője) által jegyzett tanulmány a magyar–magyar ifjúsági párbeszéd és együttműködés szempontjából egyértelmű sikerként könyveli el a MIK működésének 1999–2002 közötti (Fidesz-kormány) időszakát, amikor is – véleményük szerint – a MIK nem csak a kormányzat határon túli ügyekben illetékes tanácsadó testületként működött, hanem civil érdekképviseleti jelleggel is rendelkezett. Ehhez képest a 2002-es szocialista kormányváltás után a testület „elsúlytalanodása figyelhető meg, hiszen a saktárca csak saját és nem összkor-

mányzati partnerként működteti a testületet” (2005, 6: 20) A Komássy Ákos (Fiatalkorbaloldal Ifjú Szocialisták alelnöke) és Grünstein Szabolcs (MAKOSZ vezető, majd a MIÉRT egyik szervezője) szerzőpáros által jegyzett cikk – bár azzal a kötelezően egyváltásos „alapkérdéssel” indít, hogy szükség van-e a magyar fiatalok különböző országokban élő közösségei közötti intézményesített párbeszédre – arra a következtetésre jut, hogy éppen a rossz indítás és a szervezet 1999–2002 közötti paternalisztikus működtetése miatt nem működőképes az intézmény. Az előző tanulmányban erényként említett alacsony formalizáltság és az ebből fakadó „valódi közösségi”, „személyközi” együttműködés itt diszfunkcióként jelenik meg mint egy olyan szervezeti kultúra, ami státusok helyett személyekben gondolkodik, nyilvános egyeztetések helyett különalkukban konkretizálódik. Bár explicit módon nem jelenti ki, de nyilvánvaló, hogy személycserék nehézségéből adódó intézményi tehetetlenség miatt nem tartják célszerűnek a Konferencia ebben a formában való további fenntartását. A tanulmányokban az a közös – és ez jelzi a megosztottság ellenére a politikai diskurzus játékszabályainak egységességét – hogy mindkét fél az ellentábor különalkus megoldásaira, ajtó mögötti megegyezéseire panaszkodik, melyekre értégmentesnek aligha nevezhető jelzős szerkezeteket is használnak („különbeszélgetések minisztériumi technikája”, „lenini spontaneitás” stb.). Ilyen értelemben mindkét tanulmány inkább leleplező, mint analitikus jellegű, és még utalás sincs arra vonatkozóan, ami az érdemi politikai párbeszéd tulajdonképpeni tárgyát kellene képezze: a határon túli magyar ifjúsági intézményrendszer és ezen keresztül a fiatalok sajátos problémái és szükségletei. Mivel a szerzőkben a kompetens szervezetek vezetőit tisztelhetjük, a lényegi kérdés az, hogy ez a szempont az elemzés tárgyát képező intézmény működésében és szervezeti kultúrájában mennyire van jelen. Mert ennek hiányában – ideológiai állásponttól és szervezeti formától függetlenül – aligha beszélhetünk „legitimitásról” vagy „minden tekintetben reprezentatív” képviseletről.

A két tanulmány ilyen értelemben tehát megbontja az „Ifjúság és közélet” rovatra jellemző szakszerűség-vonalat és ideológiai köntösbe bújtatott pártpolitikai álláspontokat is közvetíti. Ez azért is furcsa, mert a Komássy Ákos–Kucsera Tamás Gergely szerzőpáros tollából meglehetősen tárgyilagos és konstruktív kritikát olvashattunk a rendszerváltást követő mindenkori magyar kormányzat ifjúságpolitikájával kapcsolatban (lásd előbb). A MIK működését taglaló tanulmányok ezzel ellentétben leginkább azokat a gondolatokat hívják elő a kritikus olvasó részéről, amit Nagy Ádám ifjúságpolitikai helyzetjelentésében is olvashatunk: megoldást kell találni arra, hogy „a pártpolitika ne tudjon beavatkozni az ifjúságügy szakmai működésébe.

Mindehhez persze ma a legfontosabb hiányzik és leginkább kétséges a jövőre nézvést is: a bizalmi szituáció. Enélkül lehet ugyan kiegyensúlyozott struktúrát elképzelni, de a mindenkori kormányzati úthenger és az ellenzéki aknamunka írászaldokumentummá silányít bármifajta elképzelést”. (UISZ 2003, 1: 98.). A MIK-történetek hangvétele jelzi, hogy ez a veszély a határon túli ifjúságpolitikát is fenyegeti. A tájékozott és józanul gondolkodó olvasónak pedig egyre erősödik az a

meggyőződése, hogy a határon túli magyar fiatalok (és általában a határon túli magyarok) ügye mint belpolitikai ügy van jelen a magyarországi politikum asztalán is. Illuzórikus azt gondolni, hogy a magyarországi kormányzat „nemzetmentő” kategorikus imperatívuszoknak vagy – a másik végen – tisztán haszonelvű megfontolásoknak engedelmessékedik.

Mindenféle javaslat először a politikai alrendszerre jellemző „kormányon maradni-ellenzékbe kerülni”, azaz „szavazatot nyerni vagy veszíteni” logika szűrőjén halad át, ezért a határon túli irányuló magyarországi politika helyenként ellentmondásos, szervezeti megoldásait tekintve pedig következtelen. Ez az állapot ugyanakkor jelzésértékű is olyan értelemben, hogy a határon túli magyaroknak nemcsak ifjúságpolitikusokra, hanem olyan ifjúsági kérdésekben kompetens szakemberekre, technokratákra is szüksége van, akik némileg függetleníteni tudják magukat a magyarországi belpolitikai csatározásoktól és valós helyzetfelmérésen alapuló, otthonról irányított, regionális vagy helyi szintű ifjúságpolitikai stratégiák kidolgozására képesek. A romániai magyar ifjúsági civil szférának pedig úgy kellene átrendeznie sorait, hogy a többségi-kisebbségi magyar, patrónus-kliens, támogató-kedvezményezett aszimmetriát a magyarországi kormányzati és civil szervezetekkel történő partnerség jegyében, sokkal jelentősebb bizalmi tőkével legyen képes feloldani.

A határon túli szánt magyarországi erőforrásokért folyó zéró összegű játék helyett intenzívebben el kellene indulnia például EU-s forrásbővítésnek (magyarországi partnerek mellett más európaiakkal is), a határon túli magyar politikai képviselőket és a mindenkori magyarországi kormányzat pedig a merev központi koordináció helyett ezek segítőkjeként kellene megjelenjen.

Az „Ifjúság és közélet” rovatból végül Gábor Kálmán Ifjúsági korszakváltás (tézisek) című írását mutatjuk be, amely konceptuális keretét és empirikus tartalmát tekintve messzemenően túlmutat egy ifjúságpolitikai kérdésfelvetésen, ezért sokkal inkább az „Ifjúság és társadalom” rovatban lenne a helye. (Valószínű, hogy éppen a „fajsúlyosabb” mondandó miatt lett „vezércikk” az UIS 5. számában.) A tanulmányban a szerző az ifjúsági korszakváltással kapcsolatos téziseit vázolja fel (mint ahogy azt korábban több ízben is megtette, ám most újabb empirikus adatok fényében vizsgálja azt) a magyarországi fiatalok élethelyzetére vonatkozóan. Gábor Kálmán egyike azon kevés szociológusnak Magyarországon, akik a fiatalok helyzetét globális társadalomtörténeti kontextusba ágyazottan próbálják értelmezni, emiatt írásai messzemenően túlmutatnak a magyarországi ifjúság helyzetének átpolitizálható hétköznapi jelenvalóságán.

A korszakváltás tézis szerint a fiatalok – legfőképpen az oktatás expanziója (az iskolai életszakasz meghosszabbodása), a fogyasztói társadalom intézményei és az tömegkommunikáció révén – a társadalom önálló, sajátos érdekeit és preferenciáit artikulálni képes autonóm szegmensévé válnak a társadalomnak. A korszakváltás intézményi feltételei a magyarországi fiatalok számára a rendszerváltás után egyre inkább adóttak, ez számos előnyt jelenthet, de veszélyekkel is jár. A fiatal ugyan önállóan dönthet magánéletéről, oktatási- és karrierpályájáról, ugyanakkor magá-

nak kell vállalnia a döntései felelősségét: „nemcsak a lehetőségek, hanem a felelőségek is individualizálódnak (...) a problémák individualizációja olyan természetű, hogy a jóléti állam már nem felelős az átmenet kezeléséért, egyre inkább az egyének saját felelőssége az, hogy irányítsák a képzést, a biztosítást, a lakhatást és az élet más területeit”. (2005, 5: 13) Ebben a kontextusban a szerző Lengyel Lászlót idézve a fiatalok egyik legnagyobb kihívásaként a globális versenyhelyzetet említi, melynek kialakulása folytán a magyar fiatalok – munkaerejük értéke és költsége miatt – egyszerre kerülhetnek helyzetelőnybe a németországi-, de hátrányba is a kínai fiatalal szemben. Ebben a kontextusban a nyertes forgatókönyv hosszabb iskolai életszakaszt, kreatív szabadidős forgatókönyvet és azt követően jól fizetett (főként szellemi) munkát jelent az elsődleges munkaerőpiaci szektorban.

A magyarországi helyzetet tekintve azonban – az erőteljes középosztályosodási tendenciák mellett – már nagyon korán kialakul a fiatalok egy olyan csoportja, akik nagyon kis eséllyel integrálódhatnak a társadalomba, akik esetében tulajdonképpen „a társadalom alatti osztály reprodukciója” valósul meg. Mélyülnek a társadalmi egyenlőtlenségek. Ezekre az ifjúsági rétegekre szabadidő- és munka helyett a munkanélküliségi szcenárió, a progresszív individualizáció helyett a regresszív individualizáció forgatókönyve az érvényes. A tanulmány az egyenlőtlenségek újratermelődésének alátámasztására hoz több empirikus anyagot.

Bár a klasszikus rétegződésméletek szerint a középosztályosodás és az egyenlőtlenségek növekedése általában ellentétes erőket képvisel, Gábor Kálmán tanulmányában ez a két tendencia különösebb magyarázdos nélkül megfér egymás mellett, sőt, a rendszerváltásra jellemző diffúz társadalomszerkezet egyik alapvető jellemzőjének tekintendő. Mivel pontos mennyiségi képet nem kapunk, nehéz eldönteni, hogy a rendszerváltás után a fő trend a középosztályosodás (amit az ifjúsági korszakváltás per definitionem feltételez) vagy sokkal inkább a „két ország” modellje érvényes, ahol Ferge Zsuzsát idézve egyre inkább „elszabaduló egyenlőtlenségek” jellemzik Magyarországot. Pontos választ kell tehát adnunk arra a kérdésre, hogy milyen mértékben beszélhetünk a mai magyarországi fiatalok esetében a társadalmi egyenlőtlenségek reprodukciójáról és mennyiben középosztályosodásról.

Az ifjúság átalakulásának magyarországi forgatókönyve ezek alapján válik egyértelművé. Ez segít tisztázni azt a látszólagos zavart is, ami maga a kulcsfogalom, az ifjúsági korszakváltás kapcsán merül fel: maradjunk-e a tanulmány elején rögzített definíciónál, miszerint ez meghosszabbodott ifjúsági életszakaszt, autonóm, érdekeiket artikulálni képes ifjúsági csoportok létrejöttét jelenti, és akkor ebből kizárjuk a társadalom veszélyeztetettebb, depriválódó csoportjait, vagy egy olyan általánosabb kontextusként fogjuk fel, ami a fogyasztói- és információs társadalom kiépülésére, a globalizáció kihívásaira adott ifjúsági reakciók, válaszok halmazát jelenti és amely keretek közt mind a nyertes, mind a vesztes forgatókönyv értelmezhető. A tanulmányban felvonultatott empirikus háttéranyag ez utóbbi értelmezést valószínűsíti inkább és ahhoz a beki gondolathoz áll közelebb, miszerint a folyamat a fiatalok élethelyzetének, életútjának a diverzifikálódását és individualizálódását jelenti. Ez a magasabb társadalmi rétegek esetén hangsúlyosabb, de

az alacsonyabb rétegek esetén is differenciált lehet: az alacsony iskolai végzettségű fiatalok, akik helyzetét nagymértékben determinálja a származási- és települési háttér, biográfiai eseményeik szerint is jelentős mértékben differenciálódhatnak. Például kiemelkedhetnek az iskolán kívüli képzés révén, de a korai házasság, a korai gyerekvállalás következtében a hátrányos helyzetüket az egyéni választás révén még súlyosabbá tehetik. A fiatal autonómiája a saját életpályájáról való döntésben tehát érvényesül, ez azonban nem jelent feltétlenül meghosszabbodott iskolai életszakaszt, felszabadult közéleti autonómiát stb. és a fiatal saját örökölt státusának nagymértékben rabja marad. Véleményünk szerint a látszólagos fogalmi zavar tulajdonképpen paradigmaticus különbségeket takar: egy alulszocializált társadalomkép (amely nagyobb jelentőséget tulajdonít a személyi döntések szerepének a társadalom szerveződésében) ütközik a túlszocializált értelmezéssel (miszerint a társadalmi környezet kényszere miatt a státusreprodukció szinte óhatatlanul végbemegy).

Arról lenne szó, hogy a középosztályosodó fiatalokra az alulszocializált-, a társadalom perifériáján levőkre pedig egy túlszocializált társadalomkép használata lenne a célravezető? Vagy a korszakváltás tézis éppen azt hangsúlyozza, hogy a túlszocializált emberkép a növekvő autonómia és individuális döntések kiemelt szerepe miatt napjaink fiataljaira vonatkozóan anakronisztikus és használhatatlan? Bár Gábor Kálmán tézisei az utóbbi érvelést valószínűsítik, világosabb és jobban dokumentált állásfoglalás szükséges ahhoz, hogy az ifjúsági korszakváltás közép-kelet európai foratókönyvét alaposabban megismerhessük.

Forrás:

- Új Ifjúsági Szemle 2003, 1. szám
- Új Ifjúsági Szemle 2004, 2–5. szám
- Új Ifjúsági Szemle 2005, 6. szám

Felhasznált irodalom

- Gábor Kálmán: Mozaik 2001 – A perifériáról a centrumba. Tézisek a határon túli magyar fiatalok helyzetének értelmezéséhez. *In Erdélyi társadalom. Szociológiai Szakfolyóirat*, 9–23. o., 2004, 2. szám.

1. Ezt az értelmezést valószínűsíti Gábor Kálmánnak az előző *Erdélyi Társadalomban* megjelent írása is, ahol a fentiekkel kapcsolatban megjegyzi: „Az Ifjúság 2000 arra hívta fel a figyelmet, hogy felgyorsult a fiatalok individualizálódása, növekedett az iskolai, munkaválasztási és családi életutak különbözősége és sokfélesége, ugyanakkor fennmaradtak a származási, területi – regionális, iskolázottsági és nemek közötti – egyenlőtlenségek, azaz az egyéni életutak sokfélesége beágyazódott a társadalom egyenlőtlenségi rendszerébe.” (Gábor 2004: 9)

ARCHÍVUM / OLVASÓKÖNYV

Ezek a dokumentumok illusztrációk – különböző típusú ifjúságképeket, ifjúságpolitikai elképzeléseket tartalmaznak.

- 1.) Ifjúságpolitikai követelmények az Európa Tanácsban (2006)
- 2.) A Magyar Köztársaság jelentése a Magyar Országgyűlés számára (2005) (a jelentés hagyományai 1991-re nyúlnak vissza, amikor az Országgyűlés először tárgyalta azt – az érdeklődők a www.mkogy.hu honlapon követhetik e jelentések parlamenti vitáit és a róluk hozott határozatokat.)
- 3) Kormány-tájékoztató (2007. április)
- 4) Fiatalok szabadidőben – Zirc

1. Illusztráció

Strasbourg, 2006. február 15.

CDEJ(2006)3

EURÓPAI IFJÚSÁGI IRÁNYÍTÓ TESTÜLET (CDEJ)

36. ülés

Strasbourg, 2006. március 1-3. Európa Palota

IFJÚSÁGPOLITIKAI KÖVETELMÉNYEK AZ EURÓPA TANÁCSBAN

*Titkársági/hivatali memorandum/feljegyzés
Készítette: az Ifjúsági és Sport Igazgatóság*

(1) 2006 júliusában (július 4 – 7.) az Ifjúsági és Sport Igazgatóság (ISI) szakértői konferenciát rendeztek az ifjúságpolitika vizsgálatában alkalmazott módszertanról: a hatásokról, a reprezentativitásról, a célkitűzésekről és azok megvalósításáról, a hasznosságról mind nemzeti, mind európai szinten, a választott formátumról és annak az Európa Tanácson átívelő megtestesüléséről. Számos alkalommal érkeztek már ötletek és felvetések: talán itt az idő kidolgozni egy európa tanácsi keretegyezményt az ifjúságpolitikáról. Vajon az Európa Tanácsnak is össze kellene állítani egy „Fehér Könyvet”? És miben különbözne egy ilyen szöveg az Európai Bizottság ifjúságról szóló Fehér Könyvétől? Folytatódjon-e a nemzetközi felülvizsgálati folyamat, ahogy eddig, és ne történjen változtatás a módszertanra? Az eddig bizalmasan kezelt Ifjúságpolitikai Szakértői Jelentések kerüljenek-e nyilvánosságra, vagy legalábbis bemutatásra a döntéshozó testületek felé? Milyen hatásai vannak a te-repmunkának? Ne kerüljenek-e ezek is a CDEJ elé, és kapcsolódjanak a nemzetközi ifjúságpolitikát érintő vizsgálatok programjához? Milyen lehetőségei vannak az Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpontnak mint bármely vizsgálati rendszer kiindulópontjának?

(2) Hasznos lenne a CDEJ, a Tanácsadó Testület és az Ifjúsági Közös Tanács számára létrehozni egy, a két miniszteri konferencia közé eső időszakra vonatkozó és az ifjúságpolitika elsődleges feladatainak ütemezésével egybehangzó ún. „ifjúságpolitikai úttervet”. Erre teszünk javaslatot az alábbiakban:

(A) Az ifjúságpolitika követelményei

(3) A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az ifjúságpolitika szervezése, irányítása és érvényesülése nagyon sok mindenben eltér az Európa Tanács egyes tagállamaiban: az „ifjúság” csak nagyon kevés esetben jelenik meg fontos és megfelelő költségkeretekkel ellátott területként a kormányzásban; általában egyéb politikai területek alá rendelődik (oktatás, szociális ügyek, sport és szabadidő, kultúra, igazságügy stb.), és a politika visszajelzései is sokban különböznek. Néhány országban centralizált az ifjúságpolitika, másutt decentralizált, a szövetségi országokban pedig egy teljesen eltérő rendszer van. Ez már régóta köztudott, mégsem akadályozta meg az országokat abban, hogy sikeresen együttműködjenek az Európai Unióban vagy az Európa Tanácsban. Sőt az olyan politikai folyamatok, mint a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok és az „Ifjúsági Fehér Könyv” folyamat az EU-ban, azt bizonyítják, hogy tartalmi és módszertani szempontból elég közös elem van az egyes tagországokban, ami igazoltá teszi, hogy egy létrejövő európai ifjúságpolitikáról beszéljünk.

(4) Melyek ezek a közös elemek? A Miniszterek 6. Európai Konferenciája (Theszaloniki, 2002.) Zárónyilatkozatában összegyűjtötte az ifjúságpolitikát illető meg egyezés legfontosabb elemeit, amelyre mindenki könnyen építhet (1. függelék). A Miniszterek 7. Konferenciája (Budapest, 2005.) Zárónyilatkozata bebizonyította, hogy a miniszterek képesek az ifjúságpolitikán keresztül választ adni egy olyan közérdekű és akár azonnali politikai lépéseket igénylő kérdésre, mint az erőszak a mindennapokban, és a fiatalok – mint áldozatok ill. elkövetők – szerepe mindebben. A több, mint tíz évvel ezelőtti „Te is más vagy – Te sem vagy más” kampány 2006-ban egy kibővített kampánnyá lép elő a „Sokféleség, Emberi Jogok és Részvétel” témakörében. Az, hogy a szlogen azonos, azt tanúsítja, hogy a rasszizmus, a diszkrimináció, az emberi méltóság és a teljes állampolgársághoz való jog továbbra is fontos kérdések az Európa Tanács ifjúsági szektora számára.

Mindezen okoknál fogva, és a korábbi és létező ifjúságpolitikai kezdeményezések tükrében az ifjúságpolitika fejlődésében általánosan elfogadott tényként elmondható, hogy:

(5) Az ifjúságpolitika szektorokon átívelő. Olyan területeket fed le, mint az oktatáshoz és a munkaerőpiachoz való hozzáférés; a kultúra és a kulturális alkotás; az otthonteremtés, a város- és vidékfejlesztés; a szabadidő és a sport; a részvétel, a civil társadalom és az állampolgárság; a büntetőjog; az egészségügy, a szexualitás, a termékenység és az egészséges életmódok; a káros szenvedélyekkel és a veszélyes életformákkal kapcsolatos megelőzés; a jóléti és szociális jogok; a katonai szolgálat és annak lelkiismereti okból való megtagadása; a nem-formális nevelés és tanulás; az egyesületi élet; a mobilitás és a cserék; a pályaválasztási-tanácsadás és a szociális segítség; az információ és a tanácsadás.

(6) Az ifjúságpolitika legyen tényeken alapuló. Irányításában a kormányzat, a civil társadalom és a kutatói közösség vesz részt. A kormányzat felel a közpénzekért, a törvénykezésért, a folytonosságért, a szektorközi politika-alkotás folyamatának megszervezéséért, az ifjúság ügyének előtérbe hozásáért (mainstreaming), a kezdeményező, nyitott kommunikációért és a legfontosabb ifjúsági területekkel való összeköttetésért. A civil társadalom a fiatalok, az ifjúságpolitika felhasználói és értekelői érdekeit képviseli; a részvétel és a társadalmi szerepvállalás terepe; lehetőséget teremt az igények kifejezésére, és önmagában az állampolgárság egyik kifejeződése; a közszféra minden egyes szereplőjéhez kapcsolódik, beleértve a médiát és a piacot; lobby, amikor partikuláris módon nyilvánul meg és általános érdekeket fejez ki, és amikor generációs mintákra vonatkozóan lép fel. A kutatói közösség a releváns adatokat biztosítja, és kérdéseket vet fel a (generációs, életciklus-alapú, ifjúsági kultúra-központú stb.) ifjúság-konceptciók, a társadalomtudományi standardok, az ifjúsági élet formái tekintetében, valamint a generációközi kommunikációról és tapasztalatcseréről, a munkavállalásról, a családról és a családon alapuló közösségi élet változó formáiról, az oktatásról és az élethosszig tartó tanulásról, a tudás alapú társadalomról, a marginalizációról, a kisebbségi fiatalokról, az erőszakról, a rasszizmusról és a diszkriminációról, a társadalmi nemi szerepekről, a szegénységről, a politikai folyamatok illető tétlenségről és elhatárolódásról szóló vitákhoz kapcsolódóan. A kormányzat, a civil társadalom és a kutatói közösség között létrejövő háromoldalú párbeszéd minősége (vagy annak ténye, hogy ez egyáltalán megvalósult) köszön vissza a kívánt ifjúságpolitika minőségében. A hármas párbeszéd ezen elképzelését határozottan megerősítette az ifjúsági szakértők konferenciája, amely 2005 első felében, az Európai Unió luxemburgi elnöksége alatt került megrendezésre, és ahol ezt az összekapcsolódást „mágikus háromszög”-nek nevezték.

(7) Az ifjúságpolitika egy sajátos periódust jelöl ki az élethosszból. Mindig van egy előzménye, és mindig követi valami. Bár még ma is gyakran használatos az ifjúságkutatásban az életciklus-alapú megközelítés, ezt az elvet erősen felül kell bírálnunk: az ifjúsági és a gyermekkort érintő kérdések átfedik egymást, az ifjúsági és felnőttkori ügyek szintűgy. Gyakori, hogy a család és az egyéb támogató struktúrák határozott közreműködése nélkül többé már nem érhető el a függetlenség és az autonómia. Bár a törvénykezés és a megóvó célkitűzések kötelezővé teszik a korhatar alkalmazását, ez általában értelmét veszti a fogyasztás, a szexualitás, a droghasználat vonatkozásában, a testkultúrával és a divattal, a különböző életmódokkal, és az öfenntartó életformákkal kapcsolatban (pl. diák, taxisofőr, pultos, zenei producer, anya/apa és mindez vagy némelyik egyszerre és egy időben). Így sokan egyetértenek abban, hogy az ifjúkor a 12-13. és 29-30. életév közé tehető; ami egyúttal azt is vélelmezi, hogy a magas munkanélküliségi ráta, a nem megfelelő foglalkoztatottság és a részmunkaidő a fiatalok meghosszabbodott függéséhez vezet; hasonlóképpen az agresszív marketing, márkakövetés (branding), termékelhelyezés jelentősen hozzájárult az ifjúkor kezdetének előbbre/korábbra tevődéséhez.

(8) Az ifjúságpolitikában az a jellemző és lenyűgöző, hogy gyakran csak kapcsolatok és kapcsolódások (összefonódások) közepette léteznek. Ez az intellektuális kö-

vetkezménye annak, hogy szektorokon ível át, és oly sok különféle terület része. Az Európa Tanács ifjúsági területe jelenleg az alábbi „összefonódó” eszmecesterékben vesz részt:

- Az ifjúság és a gyermekkor (részvétel, fogyasztás, korai szocializáció, gyermekek elleni erőszak)
- Az ifjúság és a mindennapi erőszak (a családon belüli, a nők, a férfiak és a fiúk elleni, a társadalmi, az iskolai, a városi erőszak, a büntetőjogi igazságszolgáltatás, a szabadságelvonás korhatára és feltételei, a gondozás, tanácsadás és a rehabilitáció)
- Az ifjúság és a család (a családpolitikák új célkitűzése, a család fogalmának egy nyitottabb szervezet irányába való elmozdulása, a teherviselés „privatizációja”, a generációk közti szolidaritás és párbeszéd)
- Az ifjúság és a rasszizmus és a diszkrimináció (kisebbségi fiatalok, romák és vándorcigányok, migráns fiatalok, fiatal menekültek, fiatal nők, a meleg, leszbikus és transz-szexuális fiatalok, a fogyatékoság, a vallási/ hit-közösségek, etnikai identitások)
- Az ifjúság és a foglalkoztatás (a munkához való hozzáférés, munkanélküliség és nem kielégítő foglalkoztatottság, részmunkaidő, a szociális juttatások és a munkanélküli segély alternatív forogatókönyvei)
- Az ifjúság és az oktatás (az oktatáshoz való hozzáférés, a történelem és a társadalmi ismeretek tanulása, a nem-formális nevelés, az ifjúsági és közösségi munka portfóliója, a tudás-alapú társadalom, az emberi jogi képzés, az állampolgári nevelés)
- Az ifjúság és az állampolgárság (részvétel, politikai apátia, társadalmi kirekesztés és teljes (értékű) állampolgárság, európai és globális polgárság, helyi és önkormányzati részvétel, identitás)
- Az ifjúság és az összetartó társadalom (összetartás és sokféleség, társadalmi befogadás, szegénység, marginalizáció, a társadalmi mobilitás veleszületett akadályai, a becsületesség és a társadalmi igazságosság)
- Az ifjúság és a kultúra (ifjúsági kultúrák, kreativitás, a kifejezés lehetőségei, városi terek tervezése, alternatív életstílusok, zene, tánc, test-kultúra, szabadidő-kultúra).
- Az ifjúság és az új technológiák (a változó kommunikációs minták; e-learning, a tanulás egyénivé válása; a tudás átadásának és megszerzésének új módjai; blogok és bloggolás; zene, képek, filmek tárolása; a világháló; e-democracy – elektronikus/internetes demokrácia; mobiltelefonok; találkozások változó mintái; a jelenlét és a hiány koncepciója; tájékozottság és informálatlanság; új típusú konferenciák; világszerte egyezményes kódok, egy internet-alapú politikai kultúra létrejötte)
- Az ifjúság és ifjúságpolitika megvalósulása (centralizáció és decentralizáció, regionalizáció, európai és globális dimenzió, nyílt vagy zárt politikai folyamatok, az ifjúságpolitika „tanulása”)
- Az ifjúság és a közintézmények szolgáltatásainak minősége (a jó kormányzás standardjai az ifjúsági területen, a nem-formális nevelés standardjai, minőségellenőrzés, érdekképviselés, szükséglet-analízis, értékelési standardok, fejlesztési modellek, humán erőforrás-szemléletek)

Ez nem egy teljes, de ez idő szerint meglehetősen akkurátus lista a különböző kap-

csolódásokról és összefonódásokról; nem teljes abban az értelemben, hogy számos egyéb kapcsolódás létezhet anélkül, hogy gyakran jelen lenne a vitákban.

Az idők során az ifjúságpolitika

- a) egy „tűzoltás-jellegű” megközelítésből (...probléma van a fiatalokkal, azonnal lépünk kell, aztán felejtjük el...)
- b) az „ifjúság erőforrás, nem pedig probléma” filozófiájává (...mindent tegyünk meg, ami megtehető, hogy a fiatalok intellektuális és kreatív potenciáit fejlesszük...); és
- c) egy „célkitűzések szerinti menedzsment” szemléletté fejlődött (...az ifjúsági ügyeket precíz célkitűzésekben határozhatjuk meg, amelyeket rendszeresen vizsgálunk kell).

Bár a jelek szerint haladó folyamatról beszélünk, ez csak részben igaz, mivel mindhárom megközelítés továbbra is egyszerre van jelen: az első a legköltségesebb és a legkevésbé hatékony; a második gyakran marad a retorika szintjén, ami azzal a veszéllyel jár, hogy a fiatalok potenciálját csak piaci szempontból veszi figyelembe. A harmadik megközelítésmód az, amelyben egy hosszútávú elképzelés konkrét és mérhető lépésekkel egyesül, így ez lenne a leggazdaságosabb és egyszersmind a leghatékonyabb megközelítés.

(10) Nem az a kérdés, hogy ezek a pontok elfogadhatók-e vagy sem a tagállamok ill. a döntéshozó testületek számára abban a formában, ahogy itt szerepelnek – az számít, hogy az ifjúságpolitikai szakértők egyet tudnak-e érteni az elhangzottak többségével anélkül, hogy minduntalan részleges vagy specifikus változtatásokat javasoljanak. Ha igen, akkor ez elég fontos dolog ahhoz, hogy az európai szintű ifjúságpolitikai fejlesztés terébe lépjen. Tehetünk-e még többet, és ha igen – mit?

(B) Ifjúságpolitikai fejlesztés az Európa Tanácsban

(11) Ne felejtjük el, hogy az Európa Tanács 34 évre visszatekintő ifjúság-története során az ifjúságpolitika nem tartozott kezdettől fogva az ifjúsági terület explicit célkitűzései közé. 1972-ben mindössze egy 35 – 40 fő befogadására képes Európai Ifjúsági Központ volt. Az akkori ifjúságpolitikai állásfoglalás maga a ko-menedzsment jelleg volt, ami azóta is erőssége a területnek. A többi célt – pl. „támogatni a fiatalokat Európa építésében” – kizárólag az Európai Ifjúsági Alap képzési tervein keresztül kívánták megvalósítani. Az említett két létesítmény Kormányzó Testületei mint az ifjúsági terület két alapvető, ko-menedzsmentben működő döntéshozatali szerve monopolhelyzetben voltak a szakterület politika-alkotását illetően; a Tanácsadó Bizottság és a CAHJE (ad hoc bizottság a kormányközi ifjúsági együttműködésért) kisebb jelentőséggel bírtak. Ugyanakkor az Európai Ifjúsági Központ alapító okiratában szereplő négy célkitűzés között már jelen volt egy, amely a jelenlegi tárgyalások irányába mutat: „a fiatalok tájékoztatása a kutatások eredményeiről”, amely már a '70-es években ösztönzőleg hatott az ifjúságkutatási tevékenységek kiépítésére.

(12) Ez az emlékeztető arra is rámutat, hogy egyedülálló ko-menedzsment rendszerének köszönhetően az ifjúsági terület soha nem volt nagyon fogékony az ötletekre. Ez elterelte a figyelmet arról, miként használhatnánk ki a legmegfelelőbben

azokat a lehetőségeket, amelyeket a későbbiekben kibővített strasbourgi központ és a jelenleg Strasbourgban és Budapesten működő két központ kínált. Még erősebb volt az Európai Ifjúsági Alap védelme minden „többcélú” támogatási elképzeléssel szemben. Csak a ko-menedzsment rendszeren és a változó társadalmi paramétereken belül volt lehetséges, hogy

- a CAHJE Irányító Testületté (1985) alakult;
- elindult egy rendszeres miniszteri konferencia sorozat (1985);
- a Központ és az Alap döntéshozó testületei egyesültek;
- továbbá egy nagyszabású intézményi reform révén megalakult a Közös Tanács, és megteremtődtek annak kompetenciái és előjogai az ifjúságpolitika és az ifjúsági programok tekintetében (2000);
- a Tanácsadó Bizottság (Advisory Committee) (az ifjúságpolitikában és az általános ET-ügyekben illetékes) Tanácsadó Testületté (Advisory Council) alakult; és
- a Kormányzó Testület Program Tanácsná vált (a Közös Tanács politikájának megvalósítására vonatkozó szabályozott feladatkörrel).

Ami a lényeg: az ifjúságpolitika fejlesztésének mindig megvolt az intézményes oldala, sohasem jelentett pusztán intellektuális feladatot.

(13) Elértünk a jelenlegi állapotig, amely több lehetőséget nyújt számunkra, mint valaha, hogy megerősítsük az ifjúságpolitika üzenetét, és kiterjesszük a hatását: a Tanácsadó Testület kompetens kifejezni álláspontját az ifjúságpolitikai ügyekben, a CDEJ minden kezdeményezést képes felvállalni, és a Közös Tanács össze tud állítani és be tud nyújtani egy átfogóbb ajánlást a Miniszteri Bizottság számára. Minden a helyén van ahhoz, hogy elinduljon egy folyamat, amelynek célja:

- egy keretegyezmény előkészítése az „ifjúságpolitikai követelményekről”, és
- az Európa Tanács „Ifjúsági Fehér Könyvének” felvázolása.

Mindkét folyamatnak csak akkor van értelme, ha egy, az ifjúságpolitikára ill. annak sajátos elemeire vonatkozó monitoring rendszer elindításának szándékával együtt kerül bevezetésre. Ennek jelentős hatása van a döntéshozó testületek munkamódszereire, és fokozott megterhelést jelenthet mind a tagállamok, mind a Tanács adminisztrációjának számára. Egy ilyen teherterhelés csak abban az esetben vállalható, ha választ tudunk adni az alábbi kérdésekre:

- Milyen hozzáadott értéket képvisel egy, az ifjúságra vonatkozó, szisztematikusabb felülvizsgálati mechanizmus az ifjúsági terület és az Európa Tanács számára általában?
- Mi az, ami az Európa Tanács által megtehető, és még nem került vagy kerül megvalósításra a közeljövőben az Európai Unió részéről?
- Vannak-e közös érdekerületek az Európa Tanács és az Európai Bizottság között, amelyek hasonló együttműködési lehetőséget hívnak majd létre, mint a partnerségi egyezmény (Partnership Agreement)? Vannak-e már olyan létező és mindkét szervezetet kiszolgáló munkaformák, amelyek az ifjúságpolitika fejlesztéséhez járulnak hozzá? (Európai Tudásközpont, EUROMED együttműködés, egyéb?)
- Melyek azok az Európa Tanácsra jellemző ifjúságpolitikai kérdések, amelyeket mint ilyet a „Fehér Könyvnek” tartalmaznia kell?

(14) A fenti kérdésekre elképzelhető válasz egy kettős megoldás lehetne:

– a javasolt keretegyezmény, egy rövid és egyszerű szöveg, amely intézményesebb és jogi nyelven foglalja össze, melyek az ifjúságpolitika követelményei. Ez a jelen dolgozat első pontjának megvitatása révén valósulhat meg, továbbá azért, ha meghatározzuk, hogyan vizsgálható mindez a Tanácson belül (pl. az önkormányzati életben való részvétel chartájának ellenőrzése a Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusán belül), a Parlamenti Bizottságon belül (éves ifjúsági jelentés különféle kérdésekről), a Közös Tanácson belül, illetve egy sajátos ellenőrzési folyamat révén, amely a Miniszteri Bizottság és a Főtitkár irányában jön létre.

– az Európa Tanács „Ifjúsági Fehér Könyve” az alábbi fejezetekkel:

(I) Részvétel (a charta, a kampány eredményei, a ko-menedzsment; a képzés és a munkavállalás, a társadalmi nemek és a kisebbségek stb. terén folyamatban lévő kezdeményezések)

(II) Társadalmi összetartás (a munkához és a szakképzéshez való hozzáférés, a munkanélküliség, learning histories? tanulási előzmények, a társadalmi kirekesztés „kemény” feltételei, a szociálpolitika kihívásai, a létező rendszerek alternatívái, a közszolgáltatásokat felvállaló családok és közösségek, a „versenyképes” és a „civil társadalom, társadalmi bevonás” stratégiai közti különbségtétel és a fiatalokat megosztó hatások, az EU-val való együttműködés (Európai Ifjúsági Paktum stb.)

(III) Sokféleség – (a történet: Intolerancia Konferenciák, Anti-rasszista kampány(ok), Emberi Jogi Képzési Program, Interkulturális tanulás és párbeszéd, Békére nevelés és konfliktus-kezelés, Kisebbségek és Részvétel stb.)

(IV) Állampolgárság (identitás, történelem, az állami és területi kötöttségek változásai európai és globális összefüggésben, alapvető jogok, társadalmi igazságosság, közösségek és hovatartozás, állampolgári aktivitás, az állampolgárság hatóköre, jogosultságok és retorika, ifjúsági és gyermekjogok)

(V) Nem-formális nevelés (az ifjúsági és közösségi munka keretében megvalósuló nevelés, képzés, tanulás és készségfejlesztés; a nem-formális nevelés/tanulás célkitűzései, a munkavállaláshoz való kapcsolódás, civil társadalom és személyes fejlődés, minőségi standardok; megvalósítás és értékelés, a formális oktatással és azon belül a szakképzéssel való kapcsolat, az ifjúsági munkások és vezetők európai portfóliója; az élethosszig tartó tanulás és a lisszaboni célkitűzések, a tudás-társadalomhoz való hozzájárulás, az elismerés stratégiai és az EU-val való együttműködés).

(VI) Európa (az Európa Tanács tere, alapvető értékek, Európa régiói és az ifjúságpolitika regionalizálása, az életkörülmények különbségei, a fiatalok élettörténetei és kilátásai, mobilitás, az európai integráció és globalizáció stb.)

(VII) Integrált gyermek- és ifjúságpolitika Európában (a helyi önkormányzatok és régiók közti együttműködések, a jó ifjúsági kormányzás feltételei, az ifjúságpolitika területei, a jó példák tapasztalatai, monitoring és beszámolás, az ifjúságpolitika fejlesztése)

A CDEJ feladata lesz megteremteni a kapcsolatot a 2006. július 4–7-re javasolt konferencia, a keretegyezmény projekt és az „Ifjúsági Fehér Könyv” között, és kialakítani a Tanácsadó Testület és az ifjúságkutató hálózat szerepét.

További lépések

- Konferencia előkészítése az ifjúságpolitika fejlesztéséről, ellenőrzéséről és értékeléséről.
- Howard Williamson utolsó hat ifjúsági értékelésének második összegző jelentése.
- A konferencia lebonyolítása július 4 – 7. között (résztevők: korábbi nemzeti és nemzetközi értékelő csoportok tagjai, döntéshozó testületek tagjai és meghívott szakértők).
- Konzultációs folyamat a konferencia eredményeiről a CDEJ-ben és a Tanácsadó Testületben.
- A szakértői csoport 2 találkozója a keretegyezményekről, a monitoringról és az értékelésről.
- Szakértői csoport dolgozik az Európa Tanács Ifjúsági Fehér Könyvén.
- Folytatódnak a konzultációk, az eredmények összehangolása.
- Keretegyezmény előkészítése az ifjúságpolitika követelményeiről az Ifjúsági Miniszterek 8. Európai Konferenciáján Kijevben.
- Az Ifjúsági Fehér Könyv megjelenése, ellenőrzési rendszer kialakítása a fő kérdéskörök alapján.

WEBOGRAFIA

Európai helyzetképek

- www.eurobarometer.org (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> vagy http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm)

A magyar fiatalok helyzetéről

- www.youtube.com/watch?v=kmiU04RSZrU&feature=related
(ifjúságkép, Magyarország)
- www.youtube.com/watch?v=IUHYIndiMcE&feature=related (I. rész)
(fiatalok jövőképe – életstílus)
- www.youtube.com/watch?v=zOc6R5tRyQU&feature=related (II.rész)
(fiatalok jövőképe)
- www.gothic.hu (szubkultúra, ellenkultúra)

A fiatalok helyzete a helyi társadalomban, Magyarországon - példatár

Ifjúságkép – jellegzetes példák

- www.ifjusag.lap.hu
- www.kamasz.lap.hu (www.kamaszkor.lap.hu)

Otthonosan itthon Települési ifjúsági munka

3. fejezet illusztrációi

AZ IFJÚSÁGI MUNKA FUNKCIÓINAK ÖSSZEFOGLALÁSA¹

„Az ifjúsági munka kulcsterülete [...] az, hogy [...] összetett (holisztikus) módon segítse a fiatalokat, és működjön velük együtt abban, hogy a személyes, a szociális és a tanulási fejlődésük során képessé váljanak az elképzeléseik megfogalmazására, a társadalmi környezetük befolyásolására és a kiteljesedésre.”

(a diagram fordítását lásd a következő oldalon! Az eredeti kör-diagram azt sugallja, hogy a „belső kör” az ifjúsági munka egészére vonatkozó értéktartomány, míg a külső körök az ifjúsági munkát végző személyre vonatkozó tevékenységekkel kapcsolatosak. (a ford.))

<p>5.1. Irányítsd önmagad! 5.2. Irányíts és segíts másokat! 5.3. Fejleszd a kollégáidat! 5.4. Figyelj erre, és alakítsd ki az egészséges és biztonságos munkakörnyezetet!</p>	<p>5. Vezet és segít csoportokat, teameket és egyéneket</p>		<p>1. Segíti a fiatalok személyes, szociális és tanulási fejlődését</p>	<p>1.1. Facilitáld a fiatalok tanulási és fejlődési folyamatait az ifjúsági munka segítségével! 1.2. Tervezd és valósítsd meg a tanulási folyamatokat az ifjúsági munkában! 1.3. Támogasd a fiatalok felismeréseit, bizalmát és részvételét! 1.4. Támogasd az információ-szerzést és az információhoz való hozzáférést!</p>
ÉRTÉKEK				
<p>4.1. Alapozd meg és súlyozd az ifjúsági munka prioritásait! 4.2. Tervezz és valósíts meg az ifjúsági munkával kapcsolatos stratégiákat! 4.3. Segítsd a változásokat! 4.4. Elemezd és értékeld az ifjúsági munkával kapcsolatos elképzeléseket, terveket!</p>	<p>4. Fejleszti az ifjúsági munka terveit és gyakorlatát</p>		<p>2. Támogatja az (esély)egyenlőséget és a fiatalok érdekeit, jólétét</p>	<p>2.1. Dolgozz a fiatalokkal, és támogasd a jogaikat! 2.2. Óvd a fiatalok egészségét és jólétét! 2.3. Támogasd az esélyegyenlőséget és a különbözőségek értékeit! 2.4. Teljesítsd a szabályozott és szervezeti követelményeket!</p>
		<p>3. Együttműködik másokkal</p>	<p>3.1. Vond be a fiatalokat! 3.2. Vonódj be a helyi közösségekbe! 3.3. Építs kapcsolatokat és hálózatokat!</p>	

¹ Az angol ifjúsági munkások számára készített ún. Nemzeti Foglalkoztatási Sztemterdek (National Occupational Standards / NOS) leírásából (végleges változat, 2008. február) (ford.: WP)

(megjegyzés az eredeti szövegben): „Az értékek középpontba állításával, a fő célok elérésének említésével, ez a diagram az elsődleges funkciókat foglalja össze. A számozás a megkülönböztethető területekre utal, és nem jelent hierarchiát! A másodlagos funkciókat összekapcsoltuk az értékekből következő elsődleges funkciókkal. ...”

(kivonatolva, ford.: WP)

SZEMÉLYES FELADAT IFJÚSÁGI MUNKÁVAL FOGLALKOZÓK SZÁMÁRA!

Az alábbi szöveg fiatalokkal közvetlenül foglalkozókkal folytatott beszélgetések alapján készült. Olvassa el a szöveget. Gondolja végig: alkalmas-e ez a szöveg arra, hogy meghatározza azt a tevékenységet, munkát, amelyet végez?

Az ifjúsági munkás tulajdonságainak „iránytűje”

A III./A fejezet alapján akár össze is állíthatnánk az ifjúsági munkás tájékoztató pontjait kijelölő kompaszt, iránytűt. Tehetünk erre kísérletet magunk is. Az ifjúsági munkával foglalkozók tulajdonságaira mutató iránytű egy lehetséges változata:

1. Légy megértő! Teljesen természetesnek fogadd el azt az élettényt, hogy a fiatal emberek az életút kezdetén állnak, amikor találkozol velük! Minden találkozáskor gondoldj arra, hogy kevesebb társadalmi tapasztalattal rendelkeznek, mint te, és ezért más információkra, más helyzetekre és ehhez más körülményekre van szükségük! Azt is meg kell érteniük, hogy te miért gondolkodsz úgy, ahogy. Szánj időt erre!
2. Indulj ki abból, hogy azok a fiatalok, akikkel kapcsolatban állsz, meg akarják ismerni a társadalmat és a világot, amelybe beleszülettek! Kíváncsiak a világ titkaira. Azt várják tőled, hogy segíts nekik ebben. Szánj időt arra, hogy kitálald, hogyan teheted ezt meg! Gondolkozz folyamatokban – csakis a folyamatok kiteljesedése érdekében végy részt kampányokban!
3. Ha arra a következtetésre jutsz, hogy jobb lenne békén hagyni őket – még akkor is hagyd el a pályát, ha a Pink Floyd sorai: „Leave them Kids Alone” (Pink Floyd: The Wall - az „Another Brick in the Wall Part 2” c. számban) nagyon fontosak neked! Aktívnak kell lenned akkor is, ha tulajdonképpen „békén hagyd” a fiatalokat!
4. A saját életedben is aktív állampolgárrá kell lenned ahhoz, hogy hitelesen azt tanítsd a fiataloknak: „legyetek aktívak”!
5. Abban a helyi társadalmi térben, ahol a fiatalokkal dolgozol, küzdj mindig a munkád jobb feltételeiért – és ne felejtsd a 4. pontot! Vegyél részt az ifjúsági

munka országos elismeréséért, a jogi, költségvetési, támogatási és intézményi feltételek javításáért folytatott küzdelmekben!

6. Semmilyen egyéni és érzékeny helyzet, amellyel találkozol nem jogosít fel arra, hogy ebből általános következtetéseket vonj le a fiatalok társadalmi helyzetére és lehetőségeire vonatkozóan. Mindig olvasd, tájékozódj, hallgass és beszélj – ismerj meg minél több véleményt a fiatalok társadalmi helyzetéről! Sokat beszélj a fiatalokkal, és figyelj meg őket – tőlük is tanulj a helyzetüket!
7. Vegyél részt a fiatalokról alkotott objektív társadalmi képek alkotásában a saját tapasztalataiddal – ne félj attól, hogy ezek a tapasztalatok nem fontosak! Meg fogod érezni, hogy te, aki a fiatalokkal töltöd az idődet, olyan tudások birtokában vagy, amely mások számára is nagyon fontos. Fordíts gondot arra, hogy ezt meg is tud oszteni másokkal úgy, hogy ők is értsék! Állj ki azért, hogy a politikai döntéshozók reális és objektív ifjúságkép alapján hozzák meg a fiatalokat(?) érintő döntéseket!
8. Légy nyitott, barátságos, saját érzelmeidet ellenőrzés alatt tartó akkor, amikor fiatalokkal találkozol, és amikor dolgozol velük és értük! Fogadd el, hogy a munkád mindig a velük és az értük való társadalmi cselekvés koordinátája által kijelölt cselekvési tér! Fogadd el, hogy ennek a térnek a határai gyorsan változnak, és gyakran kell átlépni határokat! De légy mindig tisztában a saját határaiddal, lehetőségeid, képességeid, készségeid és tudásod határaival!
9. Vedd tudomásul, hogy nem vagy Szülő, nem vagy Hatóság, nem vagy Rendőrség – légy bátor abban, hogy Barát, Segítő, Tájékoztató, Bevonó Szervező leszel! Soha ne felejtsd el mások lehetséges szerepeit, sőt munkádban élj tudatosan a mások lehetséges szerepei nyújtotta lehetőségekkel!
10. Fogadd el, hogy mások nem úgy látnak téged, ahogy a fiatalok! Sokszor ki kell lépned abból a Téből, ahol velük vagy - az érdekükben van szükség erre. Mégis legyen számodra az a mérték, ahogy ők fogadnak el téged, de tartsd egyensúlyt! - Egy másik Térben erre csak akkor hivatkozhatasz, ha munkád eredményeit mások számára is láthatóvá (érthetővé) tudod tenni. A többi – valójában – nem is annyira érdekes. (Néha persze „csak” az állásod múlhat rajta, ha hivatásos ifjúsági munkás vagy...)

A FIATALOKKAL ÉS AZ IFJÚSÁGI MUNKÁVAL KAPCSOLATOS NÉHÁNY KULCSSZÓ ETIMOLÓGIÁJA²

Csaj (1900): 'nő, lány'. Cigány jövevényszó. A cigány csávó 'fiú, fiúgyermek' nőnemű párja. A hímnemű alak is bekerült a nyelvünkbe (1862). A szó indoeurópai eredetű (óind). A német argóban is ismert (ném. Tschai 'betörésnél segédkező, kémkedő lány'). Nyelvünkben az argó szava.

Család (első említés: 1493 k.) szláv jövevényszó (óegyházi szláv, szerb-horvát, 'ház-nép' jelentésben) melléknévi származékai a családós (1519) és a családias (1853)

Csapat (1703): származékszó, alapszava a csap ige, amelyhez az –at főnévképző járul. Nyelvjárási eredetű szó, ami a nyelvújítás korában került a köznyelvbe.

Csoport (1382?, 1536)

származékszó, melynek alapszava nem adatolható. Származékai a csoportos (1576), csoportosít (1775), csoportosul (1793) /A horvát-szerb copor és a román ciopor ('nyáj', 'sereg' jelentésben) a magyar szó átvételei/

Demokrácia (1612)

nemzetközi szó. ... A szó végső forrása a görög demokratia ('népuralom') ez a démosz (nép) és a kratosz (hatalom, erő) összetétele. A szócsalád következő tagjai szintén nemzetközi eredetűek: demokratikus (1790), demokrata (1791), demokratizmus (1791) – a francia terjesztette el a nagy francia forradalom idején. A magyarba a latin, illetve a német és a francia közvetítette.

Európai polgár (angol kifejezés, a szóösszetétel – european citizen – tagonként történt fordítása, ném.: europische bürger – l. a magyar polgár kifejezés)

– i szerep (european citizenship – nem pontos fordítása, mert az angol city-zen közösség, városközösség v. települési közösség értelemben)

– Az európai integrációs folyamatban tanult kifejezés. Használatát a köznyelvben az Európai Unióhoz történt csatlakozás erősítette fel (2004), hiszen a Maastricht-i Szerződésben a fogalom megjelenik úgy, mint a „nemzeti állampolgárságot” kiegészítő fogalom. Az EU akcióinak, pályázatainak egész sora kötődik ehhez a politikai fogalomhoz. Nagyon gazdag irodalma van, politikai, gazdasági, szociális és kulturális interpretációi ismertek. Az ifjúsági képzések területein, az EU Fiatalok Lendületben Programjában történnék kísérletek a különböző interpretációk átánítására. Korábbi alkalmazása az irodalomhoz és az esszé-irodalomhoz köthető. (Költői irodalomban olvasásra l. pl. Kosztolányi Dezső, Federico Garcia Lorca, Hamvas Béla, Babits Mihály, Konrád György)

² A félkövér betűvel jelzett szócikkek forrása (a szócikkek rövidítésével): Etimológiai szótár. Magyar szavak és toldalékok eredete. Főszerk.: Zalcz Gábor, Tinta Könyvkiadó, Bp. 2006.. A többi szócikket a www.youth-knowledge.net-en és más szakmai portálokon szereplő kifejezések magyarázata alapján – azok fordítása szerint - formáztuk. Ezeket a kifejezéseket dőlt betűkkel jelöljük, és ahol lehetséges, további forrásokat is megjelölünk. (a szerk.)

– A fiatalok számára a kívánatos cél – az európai ifjúsági munka számára feladat és küldetés, amelyek különböző minőségekben jelennek meg a különböző európai országokban, a pán-európai szervezetek által támogatott akciókban és kezdeményezésekben, képzésekben, illetve e képzésekben dolgozó képzők munkájában. A „European citizenship education program” egyes állomásairól részletesebben l.: <http://www.salto-youth.net/>, www.eu.int, www.coe.int/europeancitizenship

Etika (1623)

‘erkölcstan’: erkölcsi szabályok összessége. Latin jövevényszó... az **etikus** (‘erkölcsös’) melléknévre (1865) vö. latin ethicus ... Mindkét szó végső forrása a görög ... eredetileg filozófiai műszó

Fiatal (1302)

származékszó. Alapszava a fiú főnév fi változata, -tal végződése melléknévképző, mégpedig a –talan fosztóképző korábbi alakja. ... A címszó eredeti jelentése: ‘idősebb fa gyökereiről nőtt hajtás’. ... származékai: fiatalos (1585), fiatalodik (1792), fiatalít (1803)

Fiú (1138, 13. sz. eleje)

Ósi, finnugor kori szó /vogul, osztyák, zürjén, votják/ ‘valakinek a fia’ ... származékai: fiacska (1372 k.), fiadzik (1697), fiúcska (1794), fial (1888)

Gyermek (13. sz. eleje)

bizonytalan eredetű, esetleg jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időkből. ... Igen gazdag szócsalád alapja: gyermekség (1416), gyermekded (1416 u), gyermektelen (1559), gyermekes (1571), gyermekeskedik (1585), gyerkőc (1678). A gyermeteg (1847) a nyelvújítás korában keletkezett. A ma általánosabban használt gyerek alakváltozat létrejöttének módja tisztázatlan. A magyarra vezethető vissza a lengyel régi nyelvi gyermek ‘apród’

Ifjú (1320, 1372 u.)

összetett szó, melynek előtagja önállóan nem adatható. ... származékai: **ifjúság** (1372 u), ifjúdad (1416 k), ifjodik (1560 k), ifjonc (1786), ifjonti (1808). Az elsősorban a sport szaknyelvében élő ifi (1922) szintén az ifjú származéka ...

Ifjúsági

– *közösség (az ang. youth community nem teljesen azt jelenti, amit magyarul értünk az ifjúsági közösségen! youth NGO v. youth organization jelentése közelebb áll a magyar ifjúsági szervezet, ifjúsági nem-kormányzati szervezet jelentéshez, ez tükörfordítás és nemzetközi szó.)*

– *XX. századi újítás: a közösség fogalmának (l. ott) jelzős összekapcsolása generációs jellemzőkkel. A szókapcsolat adottnak tekinti az összetétel szavainak jelentését, és az összetétel nem változtatja meg az alapszavak eredeti jelenté-*

sét. Ezekből egy statikus állapot következne. Az ifjúsági közösség azonban nem állapot, hanem cél. Létrehozása, megteremtése, fenntartása, működtetése, a közösségi folyamatok pedagógiai célok szerinti értékelése és alakítása az ifjúsági munka fő tevékenységeinek egész sor területét fogja át. közösségfejlesztés, közösségépítés, közösség-segítés gyakori említések. A közösség belső viszonyainak leírására a csoport, csoportosulás fogalmakkal érintkező összetételeket is szoktunk alkalmazni: csoport-fejlődés, csoport belső viszonyai, csoport-folyamat, csoportok vezetése. A „közösség több, mint csoport.” vagy „A közösségi élet minőség, a csoportosulás egy adott állapot.” – szoktuk mondani.

Képez (1506)

származékszó, a kép 'forma, alak' főnév –z igeképzővel ellátott alakja. A képez elsőként 'képez, vél' jelentésben adatható, ma elsősorban a német 'bilden' 'alkot, képez, létesít, kiképez, kiművel' ige mintájára létrejött 'tanít', 'művel' jelentésben használatos (1807). Származékai: a **képző** (1636), képzet (1649), képződik (1669)

Közös (1372 u)

származékszó. A köz 'valamivel való kapcsolat, viszony', közös, együttes szó –s melléknévképzővel ellátott alakja. A bizalmas társalgási nyelvben használatos 'közös vagyon' főnévi jelentés (1803) a közös vagyon szó szerkezetéből jött létre. Származékai a közösül (1416), **közösség** (1456 k), közösködik (1519)

Község (1372)

származékszó. A köz főnév –ség névszóképzővel ellátott alakja. Eredeti jelentése 'közösség' volt, melyből jelentésszűküléssel alakult ki a napjainkban használatos 'önkormányzati joggal felruházott település' jelentés (1541 k?, 1559)

Leány (1055)

valószínűleg összetett szó. Előtagja ősi, ugor kori szó ... az összetétel utótagja azonos lehet az anya szó tövével ... Az összetétel legkésőbb az ősmagyar kor kezdeti szakaszában létrejött és mint összetétel viszonylag korán elhomályosodhatott. A tréfás használatú leányzó (1519) egy elavult leányoz, leányzik ('fiatal lánnyá serdül') igei származék (1806) főnevesült ige

Munka (1138 tn., 12. sz. vége)

szláv jövevényszó ... A szláv szavak valószínűleg indoeurópai eredetűek ... A magyar szó belseji jelenléte arra utal, hogy a kölcsönzése már a 10. sz. előtt lezajlott ... Ma a köznyelvben főleg 'tudatos, célszerű emberi tevékenység, dolgozás' jelentésben használatos (1372 u). Gyakori származékai a munkás (1138), munkálkodik (1414 u), munkálat (1529), munkásság (1673)

Nem-formális oktatás/nevelés/képzés

– nemzetközi szakszó tükörfordítása (ang.: non-formal education), amely a XX. – XXI. század fordulóján gyökeresedik meg a szakmai nyelvben

Több meghatározása is ismeretes. Alapvetően az iskolán kívüli tanulási alkalmakkal hozzuk kapcsolatba. Gyakran összetévesztjük az „informális” tanulóssal, amely „öntudatlan”, „öszönös”, „nem irányított” és „nem tervezett” tanulás.

– a nem-formális tanulás tervre épül – tervezett tanulási folyamat –, meghatározottak a céljai, a módszerei, és a tanulási folyamatban való részvétel önkéntes. [...] A nem-formális tanulási folyamat gyakran a csoportban tanulásra és a saját tapasztalatok mozgósítására, mások tapasztalataival történő összevetésére és összehasonlítására épül. Néhány meghatározása:

UNESCO:

„A nem-formális oktatás olyan, az oktatási rendszeren kívül szervezett és tervezett tanulási folyamat, amely a folyamatban résztvevők tanulási szükségletei alapján meghatározott tanulási célok szolgálatában áll.”

Európai Unió (Memorandum az egész életen át tartó tanulásról):

„A nem-formális tanulás a fő iskolai és képzési rendszereken kívül találja meg a helyét, és nem feltétlenül végződik hivatalos elismeréssel. A nem-formális tanulás a munkahelyen, a civil társadalomban, szervezeteinek és csoportjainak tevékenységeiben és tereiben valósul meg (például: ifjúsági szervezetek, szakszervezetek, politikai pártok). Szolgáltatások és intézmények szintén szervezhetik mint a formális oktatási rendszer kiegészítését (például a művészeti nevelés, zene és sport vagy a vizsgákra való személyes felkészítés folyamataiban).” (eredeti dokumentum: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>)

Európa Tanács, Ifjúsági és Sport Igazgatóság, Kormányközi Irányító Testület (CDEJ):

„A nem-formális oktatást / képzést / nevelést olyan tervezett programként határozhatjuk meg, amely a fiatalok személyes és szociális képzésére irányul, és készségek és képességek egész sorának fejlesztését tűzi ki célul az iskolai nevelésen kívül, de nem függetlenül az oktatási rendszer céljaitól. A folyamatban való részvétel önkéntes, a tervezett programokat az erre képzett képzők valósítják meg az önkéntes vagy a közszférában, és a folyamatot tudatosan követik és értékelik. A megszerzett képességek tanúsítvánnyal is elismerhetők. Alapvetően kapcsolódik a fiatal emberek munkapiaci foglalkoztathatóságához és az élethosszig tartó tanulási szükségleteihez, és magában foglalhatja mindazon, az ifjúsági ügyek kormányzati és nem kormányzati szereplők széles körét az ifjúsági ügyekben, akik felelősek a fiatalok szükségleteinek megválaszolásában.”

Európai Ifjúsági Fórum / Finn Országos Oktatási Bizottság:

„A nem-formális oktatást / nevelést olyan szervezett és szerveződő tanulási aktivitásként határoztuk meg, amely a formális oktatási rendszer szervezetein és módszerein kívül fejt ki hatásait. Ez a megközelítés figyelembe veszi a tanulási utakat és azokat a módokat, amelyeket a következő két feltételnek kell megfeleltetnünk. Az egyik a szervezet / szervező minőségével, a másik pedig az oktatási rendszerrel való kapcsolat természetével függ össze.”

Pályázat (ang. 'public tender')

Olyan célkitűzést támogató kötelezettségvállalás, amely egy közös cél mások által való megvalósítását támogatja, és ehhez versenyhelyzetet teremt, vagyis az nyeri el a támogatást, aki a közös cél elérésének a leghatékonyabb módjait ajánlja. A pályázat lehet nyilvános vagy meghívásos (zárt). A pályázat nyertesei (kedvezményezettek) lehetnek természetes vagy jogi személyek. A pályázat kötelezettségvállalója lehet állam- vagy közigazgatási szerv, intézmény, köz- vagy magánalapítvány, alap vagy alapprogram, sőt magánszemély is. Az államháztartáshoz kapcsolódó pályázatok általános szabályait a 217/1998. (XII.30.) Korm. Rendelet az államháztartás működési rendjéről tartalmazza. A nyilvános pályázati kiírásnak tartalmaznia kell(ene) a kötelezettségvállalás mértékét, a pályázók körének pontos megnevezését (a pályázatra jogosultak körét), a pályázat tartalmát (célját), feltételeit és a határidőket, valamint a pályázót, illetve a pályázatát terhelő kötelezettségeket és a vitás kérdésekben a jogorvoslati lehetőségeket.

Polgár (1229 tn., 1372 u)

német jövevényszó (purger, burger 'városlakó') ... A magyarban az átvett német szó szó- belsejei r mássalhangzója l hanggá változott ... származékai a polgárság (1519), polgári (1525)

Politika (1636)

latin jövevényszó ... A latin szó a görög politiké (tékhné) 'az államigazgatás művészeté' főnévre vezethető vissza. Szavunk kiterjedt szócsalád tagja. ... A ... politikus (1693) szó szintén görög eredetű ... Nyelvünkben élnek a szónak főnévi 'politikával foglalkozó közéleti személy' és melléknévi 'politikai, ravasz, fortélyos' (1770) jelentései is. A politizál ige (1724) német eredetű

Program (1770)

nemzetközi szó ... végső forrásuk a görög próγραμμα 'íráshirdetmény' főnév, amely a latinból került az európai nyelvekbe. A magyarba elsősorban a német közvetítette. Igeszármazéka a programoz (1958)

Projekt (project)

– jövevényszó, egyes források szerint Brunelleschi (ol. építész, progetto) alkotása, aki a firenzei Dóm kupolájának tervezésekor használta először ezt a kifejezést (XIII.sz.). A magyar nyelvbe angol közvetítéssel a XX. század 90-es éveiben került. A terv (l. ott) szinonimájaként használjuk. Alakváltozatai: projekt.(?) Olyan időhöz kötött cselekvés, vagy cselekvések sorozata, amelynek jellemzője, hogy írásban rögzíti a cselekvés célját és indokát, valamint az annak eléréséhez vezető utat és az azt szolgáló eszközöket. A projektterv tartalmazza azt, hogy mit akarunk elérni / min akarunk változtatni, azt, hogy mi az oka annak, hogy erre a következtetésre jutottunk. Tartalmazza a cél eléréséhez vezető utat, azt, hogy milyen eszközöket használunk a cél eléréséhez és azt, hogy mire (milyen személyzeti, tárgyi, technikai, dologi, infrastrukturális, pénzügyi és egyéb erőforrásokra) van szükségünk ehhez. Tartalmazza továbbá azt, hogy a projekt megvalósításához milyen személyi felelősségi, illetve együttműködési rendben és munka-

megosztásban tervezzük meg a folyamatot. A projekt terve magában foglalja a projekt időtartamát és azt, hogy „honnan tudjuk”, hogy elértük a célunkat, vagyis az értékelés különböző megoldásait. A projekt terve sok esetben nagyon hasonlít a pályázathoz, amelyet az ún. „projekt-támogatási pályázatokhoz” készítünk.

– Projektet készülnek az ipari termelés, a termékek kereskedelmi értékesítése, a társadalmi tájékoztatás vagy médiumok, a társadalmi fejlesztés, a közösségi munka területein. Az ifjúsági munkában a projekt az alapegység: olyan jellegzetes munkaforma, amelyet az ifjúsági közösségekben, egyesületi keretek és intézményi munkák során egyaránt alkalmazunk. Az ifjúsági projekteknek figyelemmel kell lenniük arra, hogy a fiatalok gyorsan szeretnének eredményeket elérni, ezért a projektek tervezésekor e szükségletre tekintettel gondosan kell megállapítanunk az eredmény mérésének módszereit, a határidőket (a fordulópontokat v. mérföldköveket).

Részvét (1808)

német mintára, tükörfordítással keletkezett összetétel (ném. Teilnahme) '**részvétel**, együttérzés, figyelem' ... nyelvújítás kori szó

Részvétel

– „a részvétel nem csupán cél, hanem egy megközelítés, amely az aktív polgári részvételt tűzi ki célul, amelynek jelentése „aktív szerep vállalása mind a személyes fejlődés és környezet, mind az európai együttműködések dimenzióiban”. (CDEJ, 2007). Ezt a megközelítést fogadta el az ún. Boukoba tanulmány, amelyet az EU tagországai is magukévá tettek (1998). A gyakorlati meghatározás az ebben a tanulmányban elfogadott, Golubovic által adott definíció (1982) szerint: „a hatással levés lehetősége az élet gazdasági és szociális aspektusaira a nagyobb közösségben”.

– „a részvétel jog és lehetőség a felelősség- és kötelezettségvállalásra”

Srác (1888)

jiddis eredetű jövevényszó, mely valószínűleg német közvetítéssel is nyelvünkbe kerülhetett ... a bizalmas nyelvhasználat szava

Szociális (1834)

nemzetközi szó (német, angol, francia) vö.: latin socialis 'társasági, társas, közös, kollektív' ... e szó családjába tartozik a szocialista (1839) és a szocializmus (1841) ... modern jelentésében a francia nyelvből terjedt el, a magyar szavak átadója főleg a német volt ...

Társ (1138 tn?, 1372 u)

jövevényszó, valószínűleg egy szláv nyelvből ... Nyelvünkben a szó régi voltát bizonyítja korai egyszótagúsága. Címszavunk számos származéka közül néhány nyelvújítás kori. Régi és újabb származékaira vö. társalkodik (1372 u), társaság (1372 u), társít (1474), társas (1519), társatlan (1743), társul (1783), **társadalom** 'csoport' (1786), 'az **emberi társadalom**' (1834), társalog (1834), társulat (1829)

Terv (1829)

származékszó, mely tudatos szóalkotással keletkezett. A terít, terjed igék tövéből hozták létre a nyelvújítás idején az akkor divatosná vált –v névszóképzővel. ... A szó megalkotásában szerepet játszhatott a latin 'planus' 'sík, egyenes, lapos' és az újkori latin planum 'terv' jelentéstani összefüggése

Város (1193)

származékszó, mely a vár főnévből keletkezett. ... A város eredetileg a várak körüli viszonylag sűrűn lakott településeket jelölte. Településtörténeti kultúrszóként több szomszédos nyelvbe is átkerült (szerb-horvát, szlovén, román)

PÉLDATÁR ÉS OLVASÓKÖNYV

Az ifjúsági munka forrásai

- 1) Az Európai Unió Ifjúság 2000-2006 (YOUTH) Programjának értékelése
Figyelje meg, hogy milyen összefüggésekben, szövegvagykörnyezetben tesz említést a szöveg az ifjúsági munkáról! (?) Listázza ki ezeket az említéseket (l. „ifjúsági munkás”)!

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 26.6.2008
COM(2008) 398 végleges

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

**Az Ifjúság közösségi cselekvési program (2000–2006) és az ifjúságpolitika
terén európai szintű tevékenységet folytató szervezeteket támogató
közösségi cselekvési program (2004–2006) záróértékelése**

1. BEVEZETÉS

2000-től 2006-ig az ifjúság érdekében folytatott közösségi fellépésnek két formája volt:

- az Ifjúság közösségi cselekvési program létrehozásáról szóló, 2000. április 13-i 1031/2000/EK európai parlamenti és tanácsi határozat³ alá tartozó projektek támogatása,

³ HLL 117., 2000.5.18., 1. o.

- hozzájárulás az európai ifjúsági civil szervezetek és az Európai Ifjúsági Fórum működési költségeihez. Ez a támogatás 2004-től 2006-ig az ifjúságpolitika terén európai szintű tevékenységet folytató szervezeteket támogató közösségi cselekvési program létrehozásáról szóló, 2004. április 21-i 790/2004/EK európai parlamenti és tanácsi határozaton⁴ alapult.

A két program záróértékelésének egybeesése és ezek 2007-től egy programba történő egyesítése miatt a Bizottság célszerűnek vélte, hogy egyetlen jelentést készítsen az értékelésekből levont következtetések és a Fialatok lendületben programra (2007–2013) vonatkozó ajánlások bemutatására.

Az értékelések a következő internetcímen tekinthetők meg: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/evalreports/index_en.htm#youthHeader

2. A PROGRAM CÉLJAI

2.1. Az Ifjúság program

Az Ifjúság program azt tűzte ki célul, hogy elősegítse a fiatalok aktív részvételét Európa építésében, megerősítse a fiatalok szolidaritásérzetét, bátorítsa a kezdeményező- és vállalkozószellemüket és kreativitásukat, és hogy erősítse az együttműködést az ifjúságpolitikai kérdésekben. A célok megvalósítása különböző alprogramok révén történt:

- Fialatok Európaért, amely ifjúsági csereprogramokat támogatott,
- Európai önkéntes szolgálat, amely lehetővé tette, hogy önkéntesek külföldön szolidaritási tevékenységben vegyenek részt,
- ifjúsági kezdeményezések, amelyek az újító és alkotó kezdeményezéseket támogatták, vagy a fiatalok társadalmi elkötelezettségét állították a középpontba,
- a tudásalapú Európára irányuló más közösségi fellépésekhez, különösen a Socrates és Leonardo programokhoz kapcsolódó tevékenységek,
- kísérő intézkedések, a programnak az a része, amely különféle támogató intézkedéseket finanszírozott, főleg az ifjúságpolitikai szereplők képzését és együttműködését.

A program, amely nagyszámú pénzügyi támogatást adott, és a kedvezményezettekkel való szoros együttműködésre készített, nagyrészt decentralizált irányítású volt a nemzeti ügynökségeken keresztül. Egyes nemzeti ügynökségek a saját országukban folytatott tevékenységük mellett támogatást nyújtottak a többi nemzeti ügynökségnek is, és így kialakult egy speciális szakterület; ez a funkció a SALTO (Support, Advanced Learning and Training Opportunities – magas szintű tanulási és képzési lehetőségek és támogatás) nevet kapta. A program továbbá támogattott olyan információs központokat, amelyek tájékoztatást adnak a fiatalok előtt európai szinten nyitva álló lehetőségekről (Eurodesk hálózat, mindegyik országban egy irodával).

A program egyes részei központosított európai szintű irányítást tételeztek fel. Ehhez a Bizottság 2006-ig egy technikai támogató irodát működtetett, amikor is meg-

⁴ HL L 138., 2004.4.30., 24. o.

alakult az Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynökség, amelynek egyik osztálya átvette e tevékenységek irányításának feladatát.

A 2000–2006 közötti időszakra rendelkezésre álló költségvetés (kötelezettségvállalási előirányzat, milliárd euró):

Unió költségvetés	624,2
További hozzájárulások (EFTA/EGT és tagjelölt országok)	90,6
Összesen	714,8
ebből: felhasznált összeg	701,4

A résztvevők becsült száma 2000–2006-ban (ezer)

Ifjúsági csereprogram	465,8
Európai önkéntes szolgálat	25,7
Ifjúságpolitikai kezdeményezések	153,4
Kísérő intézkedések	206,9
Összesen	851,8

2.2. Az ifjúságpolitika terén tevékenykedő szervezeteket támogató program

A program általános célja, hogy a működés pénzügyi támogatásával segítse a fiatalok nemzetközi civil szervezetei és az Európai Ifjúsági Fórum (közel 100 ifjúsági szervezet fóruma) tevékenységét. E tevékenységeknek különösen a fiataloknak a közéletben és a társadalomban való aktív szerepvállalásához, valamint az ifjúságpolitika területén az európai együttműködés fejlesztéséhez kell hozzájárulniuk.

A program irányítása teljes egészében központosított volt.

A 2004–2006 közötti időszakra rendelkezésre álló költségvetés (kötelezettségvállalási előirányzat, milliárd euró)

Unió költségvetés	12,9
További hozzájárulások (EFTA/EGT és tagjelölt országok)	0,2
Összesen	13,1
ebből: felhasznált összeg	12,9

A 2004–2006-ban adott pénzügyi támogatások száma

Az Európai Ifjúsági Fórum számára	3
Európai ifjúsági civil szervezetek számára	234

3. ÉRTÉKELÉS:

3.1. Eljárás

Az Ifjúság program záróértékelése a következők alapján történt:

- a tagállamok és más részt vevő országok értékelő jelentései,
- külső értékelő által készített jelentés, aki az említett nemzeti jelentések mellett rendelkezik – főleg a jelentősebb résztvevőknek címzett kérdőívekkel végzett – saját felmérése eredményeivel is. Ezt a külső értékelést az ECORYS végezte közbeszerzési eljárásban a Bizottsággal 2006-ban kötött keretszerződés alapján.

Az ifjúságpolitika terén tevékenykedő szervezetek támogatására irányuló program értékelése egy 2006-ban meghirdetett meghívásos pályázaton kiválasztott külső értékelő, a The Evaluation Partnership által készített jelentés alapján történt.

3.2. Módszerek

Az Ifjúság program külső értékelésére alkalmazott eljárás főleg a következőkből állt: dokumentumvizsgálat; mutatók meghatározása; interjúk; kérdőíves felmérés az interneten keresztül; tanulmányok országonként. Kiemelt szerepük volt a mintegy 2500 ifjúsági szervezettől, 900 részt vevő fiataltól és 450 társadalmi-oktatási szervezettől (ifjúsági munkások) visszaérkezett kérdőíveknek. A másik programot értékelő eljárásban dokumentumvizsgálatot, on-line kérdőíveket, munkacsoportokat, közvetlen interjúkat és rövid elektronikus kérdőíveket alkalmaztak.

3.3. Az értékelők megállapításai

A két program értékelése több szempontból nagyon pozitív eredményt adott. Az Ifjúság program jól illeszkedett az Európai Uniónak az ifjúság érdekében folytatott közös politikájába. A program találkozott a kedvezményezettek többségének igényeivel. A fiatalok számára a program eredményes volt a polgári öntudat – ideértve az európai öntudatot – szintjén, a szakmai irányultságot illetően, és hozzájárult a szolidaritásérzet növeléséhez; kevésbé volt azonban eredményes a hátrányosabb helyzetű fiatalok megszólításában. A program fontos pozitív eredményeket ért el az ifjúsági munkások tekintetében és közvetve pozitív hatásokat gyakorolt az ifjúsági szervezetekre. A másik program értékelői megjegyezték, hogy sikerült a kedvezményezettekkel jobban megismertetni az európai jövőképet és az európai intézményeket.

Az Ifjúság programhoz rendelkezésre álló eszközök megfelelőek voltak, noha egyes nemzeti jelentések felvetették ezek növelésének lehetőségét is. Az irányításhoz alkalmazott struktúrák általában véve megfelelőnek és eredményesnek tekinthetők. A fontosabb jobbítási ajánlások a SALTO-ra és az Eurodeskre, valamint a program végrehajtásának követéséhez használt általános eljárásokra vonatkoznak.

3.3.1. Az Ifjúság program illeszkedése és célszerűsége

Az Ifjúság program végrehajtása alatt kialakult az Unió ifjúságpolitikája, főleg az Új lendület Európa fiataljai számára című fehér könyv (2001)⁵ és az európai

⁵ COM(2001)681 végleges, 2001.11.21.

ifjúsági egyezmény (2005)⁶ alapján. Az értékelők hangsúlyozták, hogy az Ifjúság program jól illeszkedett ennek a szakpolitikának a céljaihoz.

A Socrates és Leonardo programokhoz való illeszkedést csak részlegesnek ítélték; az ezekkel a programokkal való együttműködést még fejleszteni kell.

Az Ifjúság programról megállapították, hogy nagyon jól illeszkedik a nemzeti ifjúságpolitikai eszközökhöz. A program találkozott a kedvezményezettek, főleg a fiatalok többségének igényeivel. Az ifjúsági munkások szintén nagyon értékesnek találták a programot; mindazonáltal hasznos lenne, ha az az ő igényeiket nagyobb rugalmassággal venné figyelembe.

3.3.2. Az Ifjúság program eredményessége

A program nagy sikernek tekinthető abban az értelemben, hogy javította a részt vevő fiatalok polgári öntudatát, főleg a felfogást, a kommunikációt és a szociális készségeket illetően.

A csereprogramban résztvevők 90%-a kijelentette, hogy toleránsabbá vált.

A program eredményes volt az európai öntudat növelése tekintetében.

Az aktív részvételt illetően: sok fiatal a program befejezése után is folytatta tevékenységét a helyi vagy nemzetközi szervezetekben, vagy éppen bekapcsolódott ilyen tevékenységekbe; ez nem mindig a programnak volt köszönhető, de a résztvevők mintegy harmada azt állította, hogy a program révén kapcsolódott be a nemzetközi tevékenységekbe.

A programban való részvétel hatással volt a fiatalok foglalkoztathatóságára, főleg az önkéntes fiatalok esetében. A részvétel befolyásolta a további tanulást illető választásokat.

Az önkéntesek 62%-a kijelentette, hogy a program befolyással volt a szakmai karrierjére.

A fiatalok állítása szerint a programban való részvételt követően nőtt a szolidaritásérzetük.

A program csak mérsékelten szólította meg a hátrányosabb helyzetű fiatalokat (21% a csereprogram, és 13% az európai önkéntes szolgálat esetében). A résztvevők általában felsőfokú tanulmányokat folytattak. A program eredményes volt a nemek közötti egyenlőség tekintetében.

Az ifjúsági munkások számára a program lehetővé tette, hogy megismerjék az interkulturális környezetet, és hogy új munkamódszerekkel kerüljenek kapcsolatba.

A programban részt vevő ifjúsági munkások 91%-a kijelentette, hogy más oktatásokhoz képest a program többletértéket nyújtott.

Az értékelők úgy vélik, hogy a kísérő intézkedések eredményesek voltak az ifjúsági munkások szakmai fejlődésének támogatásában: nagyobb részvétel az európai hálózatokban ... Mindazonáltal ha az ifjúsági munkások igényei nagyobb figyelmet kapnának, akkor a megszerzett ismeretek gyakorlati haszno-

sítása jobb lehetne. Az értékelők arra is felhívják a figyelmet, hogy nem állt az ifjúsági munkások rendelkezésére elegendő információ a program által nyújtott lehetőségekről.

Mindezekben túl voltak közvetett pozitív hatások is, mint például az önkénteseket fogadó szervezetek jobb nemzetközi orientációja.

3.3.3. Az Ifjúság program hasznossága és fenntarthatósága

A program hozzájárult az informális képzés erősítéséhez. Jobban befolyásolta a fiatalok körében a szakmai tapasztalatot, mint az ifjúságpolitikát: nem gyakorolt jelentős hatást a szakpolitikára (noha bizonyos hatás megfigyelhető volt az új tagállamokban) és úgy tűnik, nagyobb hatást gyakorolt az újító szemléletre.

Az európai önkéntes szolgálat egyik projektjében részt vevő ifjúsági szervezetek 79%-a úgy vélte, hogy a program elősegítette a jó módszerek cseréjét.

A megkérdezett szervezetek szerint a program hozzájárult a szervezetek között új nemzetközi kapcsolatok létrehozásához, ott is, ahol már léteztek ilyen kapcsolatok. A program képes volt hozzájárulni e hálózatok bővítéséhez és hosszú távú fennmaradásához.

Általában véve a program, néhány új tagállam kivételével, nem gyakorolt igazi befolyást a tagállamok adminisztratív struktúráira. Úgy tűnik, nem befolyásolta a mobilitás adminisztratív akadályainak csökkentését sem.

3.3.4. Az Ifjúság program eredményessége

Míg a program decentralizált részeihez rendelt források általában megfelelőnek tekinthetők, a nemzeti hatóságok és a nemzeti ügynökségek mintegy fele szerint növelni kellene az ifjúsági csereprogramokra szánt költségvetést és mintegy harmada szerint növelni kellene a kísérő intézkedések költségvetését. A külső értékelők szerint több forrást kellene biztosítani a nemzeti ügynökségek működéséhez, hogy fejleszthessék egyes tevékenységeiket, mint például a tanácsadást, ami fontos lenne ahhoz, hogy a pályázási eljárások ne nehezítsék a programban való részvételt.

Az irányítási struktúrák általában véve hatékonyak tekinthetők, de van még lehetőség a fejlődésre. Egyelőre túl korai lenne következtetéseket levonni a korábbi technikai támogató irodát 2006-tól felváltó végrehajtó ügynökség hatékonyságáról. Úgy tűnik, hogy a nemzeti ügynökségek igénybevétele jól működik, noha az általuk kezelendő forrásokat a Bizottság néha késedelmesen bocsátotta rendelkezésükre. A fontosabb megjegyzések a SALTO-ra és az Eurodeskre vonatkoznak. A SALTO-k megfelelő struktúráknak tekintethetők, és munkájuk fontossága egyértelmű; itt is van azonban még lehetőség a jobbításra. A legkritikusabb megjegyzések az Eurodesk szerepét és többletértékét illetően fogalmazódtak meg, amelyek tevékenységét az értékelők szerint szükséges lenne felülvizsgálni.

Indokolt lenne növelni a program láthatóságát, főleg a hátrányosabb helyzetű fiatalok eredményesebb megszólítása céljából.

Végül javítani kell a program végrehajtásának figyelemmel kísérését, ésszerű eljárások, eszközök és mutatók alapján.

3.3.5. A program hatásáról megfogalmazott vélemények konvergenciája

A nemzeti értékelések jól konvergálnak egymással és az európai szintű értékeléssel is, különösen ami a program hatását illeti. A nemzeti jelentések szerint a program egyértelműen hatással volt a fiatalok ismereteire, képességeire és fel fogására, ami alkalmas arra, hogy javítsa a foglalkoztathatóságukat és polgári öntudatukat; a hatások döntően egyéni szinten jelentkeztek. A jelentések mindenekelőtt a fiatalok informális képzéséhez való hozzájárulást említik.

- „Ebben a programban a legfontosabb elem az informális képzés. (...) a program által támogatott projektek célja a képzés, és nem tartalmatlan események szervezése. Az informális képzés mutatja, hogy a képzés intézményi kereteken kívül is, és az iskolákban is folyt.” (NO)
- „Az Ifjúság programban való részvétel (...) jól mutat az önéletrajzban és hasznos lehet a későbbi munkáltatóknál.” (DK)
- „Az Ifjúság programban való részvételt általában úgy tekintik, hogy az alap-képességek fejlesztése révén javítja a foglalkoztathatóságot.” (UK)

A jelentések hangsúlyozzák a polgári öntudat és az interkulturális párbeszéd fejlesztéséhez való hozzájárulást.

- „Mindegyik alprogram (...) hatásai kézzelfoghatóak és tartósak: növekedett a hajlandóság a társadalmi életben való részvételre, idegen nyelvek tanulására, külföldi (európai) országban történő munkavégzésre és más kultúrák megértésére. Egyúttal az idegenellenesség is csökkent.” (DE)
- „A résztvevők személyes kapcsolatai más országokból jövő egykorú fiatalokkal (...) többet jelentenek, mint az utazások vagy látogatások során szokásos találkozások, és intenzív élmények és tanulás új lehetőségeit hozzák létre.” (LU)

A jelentések kiemelték, hogy a programban való részvétel előnyei elsősorban egyéni szinten jelentkeztek.

- „A tanulás főleg a háttértudás és a mindennapi élethez szükséges készségek (...) szintjén jelentkezett, mint például barátságok kialakítása, nyelvtanulás, de olyan elvontabb kérdésekben is, mint például új kultúrák (...) megismerése, nagyobb nyitottság más kultúrák (...) és más emberek iránt, elvonatkoztatás a saját és mások helyzetétől stb.” (BE–NL)
- „... sok résztvevő esetében a program keretében szerzett élmények bizonyos mértékig megváltoztatták az életüket (önállóság, jobb önértékelés, új világszemlélet ...) vagy befolyásolták az egész életre kiható választásaikat is: részvétel a társadalmi életben, új tanulási vagy szakmai perspektívák ...” (BE–FR)
- Az ilyen tanulásban a mobilitás fontos szerepet játszik: „A csereprogram előtt a résztvevők közül sokan még sosem voltak Írországon kívül.” (IE)
- „A hátrányosabb helyzetű fiatalok közül sokan az ifjúsági csereprogram volt az első külföldi utazása.” (EE)

Gyakorlatilag minden jelentés megállapítja, hogy a programnak egyértelműen pozitív hatása volt az ifjúsági munkásokra és az ifjúsági szervezetekre:

- „A program lehetővé tette, hogy a szervezetek európai szinten szakszerűbben működjenek, ami egyúttal nagyon hasznos volt azoknak az ifjúságpolitikai szakembereknek is, akik a projektek keretében tájékoztatták, tanácsokkal látták el és elkísérték a fiatalokat.” (FR)
- „Az ifjúsági szervezetek számára különösen hasznos volt a nemzetközi kapcsolatok és a partneri viszonyok elmélyítése.” (AT)
- „A program (...) erősítette a felelős szervezetek által irányított tevékenységek európai dimenzióját, ösztönözte a csapatszellemet, és segítette a Közösség tevékenységeinek előítélet-mentes és szakszerű megítélését.” (SI)
- „Az Ifjúság program segíti a szervezeteket és javítja a róluk kialakult képet ... Az, hogy az Ifjúság program az Európai Unió programja, érezhetően hozzájárul tekintélyük növekedéséhez.” (PL)

A jelentések kiemelték, hogy a program ösztönözte a hálózatban végzett munkát:

- „A válaszadók 70 százaléka megerősítette, hogy az Ifjúság program nélkül sohasem kezdeményeztek volna európai együttműködést. (...) a szervezetek 40 százaléka elismeri, hogy az Ifjúság programban való részvétel az egyetlen európai tapasztalatuk.” (BE–NL)
- „Az ifjúsági munkások (...), valamint szervezeteik és csoportosulásaik funkcionális partnerkapcsolatokat hoznak létre majdnem minden olyan országban, amely részt vesz a programban.” (CZ)

A nemzeti szakpolitikára gyakorolt hatás inkább csak az új tagállamokban tapasztalható:

- „Az Ifjúság program (...) vitathatatlanul pozitív hatással volt a fiatalok felfogására és képességeire (...), és a nemzeti ifjúságpolitika és a jogalkotás fejlődésére is. (SK)
- „Az Ifjúság program mint közösségi tevékenység bőséges információt ad arról, hogyan kezelik az ifjúságpolitikát az EU más tagállamaiban.” (PL)

Az értékelések pozitívan említik a különféle programelemeket és ezek jellemzőit.

- „Az önkéntesek élményeinek és jobb önértékelésének, valamint a kibővült európai kapcsolati hálózatuknak valószínűleg hosszabb távú hatásai lesznek, mint például a csereprogramoknak. Nagyon valószínű azonban, hogy a csereprogram egyes résztvevői is szereztek olyan pozitív benyomásokat, amelyek feltehetően egész életükben el fogják őket kísérni.” (SE)

3.3.6. Az ifjúságpolitika terén tevékenykedő szervezetek támogatására irányuló program értékelésének fontosabb megállapításai

A program lehetővé tette, hogy a fiatalok jobban megismerjék az európai jövőképet és az európai intézményeket. Céljai jól tükrözték a civil szervezetek céljait és munkamódszereit. Szándéka nem csak a pénzügyi támogatás volt, hanem a kedvezményezettekről kialakuló kép és az irányítóképeség javítása is. Az az

előírás, hogy nagy kiterjedésű hálózattal kell rendelkezniük, arra készítette a civil szervezeteket, hogy tevékenységüket kiterjesszék saját országukon túlra is. A válaszadó kedvezményezettek több, mint 40%-a úgy véli, hogy az Unió segítségével nélkül megszűntek volna, ami arra utal, hogy a programot gyakran egyedüli finanszírozási lehetőségnek tekintették, noha nem zárható ki, hogy a kedvezményezettek ebben túloznak; lehet, hogy az elnyert pénzügyi támogatások helyettesítették a másként megszerezhető finanszírozást. A program a leginkább támogatásra szoruló kis méretű civil szervezeteket vonzotta. Bizonyos mértékig bátorította a civil szervezeteket és az Európai Ifjúsági Fórumot, hogy megkeressenek olyan fiatalokat, akik addig még nem voltak tagjai ilyen szervezetnek.

Az értékelők úgy vélik, hogy a pénzügyi támogatások hozzájárultak a civil szervezetek és az Európai Ifjúsági Fórum jó hírének és láthatóságának növeléséhez tagjaik és potenciális adományozóik szemében, de nem egyértelmű, hogy ez általában javította-e a róluk a fiatalok körében élő képet. A megkérdezett civil szervezetek 60%-a kijelentette, hogy nem kellett megváltoztatniuk a szervezetük célját vagy felépítését ahhoz, hogy részt vegyenek a programban – a program nem bővítette a tevékenységi körüket, de lehetővé tette, hogy ezeket a tevékenységeket szakszerűbben irányítsák. Az Európai Ifjúsági Fórum által kapott támogatás nem eredményezi feltétlenül azt, hogy a tagszervezetek több fiatal tudnának beszerezni vagy hatékonyabban tudnának finanszírozást találni. A pénzügyi támogatás nem vezetett feltétlenül oda, hogy a fiatalok növeljék személyes részvételüket az európai ügyekben, de bátorította az Európai Ifjúsági Fórum tagjait, hogy tájékozottabbak legyenek.

A felmérésben válaszoló személyek több mint 50%-a úgy vélte, hogy a pályázási eljárás bonyolult, de nem elviselhetetlen. Minőségi okokból nagyon kevés pályázat lett elutasítva, de sokat elutasítottak azért, mert nem felelt meg az adminisztratív előírásoknak. A résztvevők szeretnék többéves pénzügyi támogatást kapni. A program megerősítette a civil szervezeteket és az Európai Ifjúsági Fórumot, ami jól illeszkedik a Bizottság filozófiájához, amely szerint a civil társadalom részvételének növelésére irányuló stratégia középpontjában a civil szervezetek állnak.

4. FONTOSABB AJÁNLÁSOK – A BIZOTTSÁG ÉSZREVÉTELEI

4.1. A hátrányosabb helyzetű fiatalok bevonása

Stratégiát kell kidolgozni, hogy nagyobb számban lehessen megszólítani azokat a fiatalokat, akik csak alacsonyabb végzettséggel rendelkeznek. Ez történhet például olyan kommunikációs stratégiával is, amely a lehető legközvetlenebbül célozza meg a program összes lehetséges résztvevőjét.

A Bizottság kidolgozott egy stratégiát a hátrányosabb helyzetű fiatalok részvételének növelésére; az ő bevonásukat az érintett programelemeknél meghatározó kritériumnak kell tekinteni. A Bizottság javította e fiatalok részvételi arányának meghatározására szolgáló eszközöket is. Ezenkívül a Bizottság figyelembe fogja venni ezt az ajánlást a tájékoztatási stratégiájában.

4.2. A fiatalok nagyobb mértékű bevonása a projektek előkészítésébe

A fiatalokat gyakrabban be kell vonni a projektek előkészítésébe. A projektek előkészítéséről, szervezéséről és végrehajtásáról szóló célzott oktatások felajánlása segítene elérni ezt a célt.

A programútmutatóban szereplő tanácsok hangsúlyozzák a fiatalok bevonásának fontosságát. A finanszírozási szabályok néha felkínálják azt a lehetőséget, hogy a projektekben majdan részt vevő fiatalok rész vegyenek előkészítő látogatásokon.

4.3. Az ifjúsági munkások jobb támogatása

Ajánlott javítani a tanfolyamszervezők igényeinek értékelését, hogy célzottabb tanfolyamokat tudjanak felkínálni.

A Bizottság figyelembe veszi ezt az ajánlást a SALTO-k szerepének átgondolásakor és megvizsgálja, hogyan lehetne javítani az ifjúsági munkásokkal a képzések formájáról, tartalmáról, módszertanáról, megvalósításáról, nyomon követéséről és értékeléséről folytatandó konzultációt.

4.4. A pályázatírók támogatásának javítása

A nemzeti ügynökségeknek fontos szerepe van a segítségnyújtásban. Hasznos lenne meghatározni azokat a fontosabb akadályokat, amelyek felmerültek az egyes projektekre való pályázás során.

A Bizottság ismételten megerősítette a „támogató megközelítés” elvét, amely alapján a nemzeti ügynökségek segítséget nyújtottak a pályázatíróknak, hogy a program a lehető legtöbb fiatal számára elérhető legyen, és hogy elérje azt a célját, hogy nyisson a hátrányosabb helyzetű fiatalok felé. A Bizottság pontosította a programban való részvétel kritériumait és feltételeit. A nemzeti ügynökségekkel együtt megvizsgálja, hogyan lehet meghatározni azokat a legfontosabb nehézségeket, amelyekkel a pályázatírók még mindig szembetalálják magukat.

4.5. A civil szervezetek és az Európai Ifjúsági Fórum működési hatékonyságának növelése

A civil szervezetek és az Európai Ifjúsági Fórum tevékenységeiről szóló beszámolóknak a konkrét elemek mérésére és értékelésére kellene fektetniük a hangsúlyt. A civil szervezetek és az Európai Ifjúsági Fórum kialakíthatna mechanizmusokat a résztvevők elégedettségének mérésére. Ösztönözhetnék tagjaikat, hogy kapcsolatba kerüljenek olyan fiatalokkal, akiknek még nincs tapasztalatuk a politikában vagy a civil szervezetekben; az Európai Ifjúsági Fórum tagszervezetein keresztül definiálhatná a fiatalokkal való kommunikáció legjobb módszereit. A Bizottságnak továbbra is segítenie kellene a pályázatírókat a pályázásban, és ennek nagyobb nyilvánosságot kellene kapnia.

A Bizottság egyetért ezekkel az ajánlásokkal.

4.6. A végrehajtás nyomon követésének javítása

Fokozni kell a program végrehajtására vonatkozó adatok gyűjtésére eddig tett erőfeszítéseket. Javasolt egyetlen nyomon követő rendszerbe összefogni a központosított és a decentralizált programrészek adatainak gyűjtését.

A Bizottság stratégiát dolgoz ki a program folyamatos értékelésére, meghatározva a nyomon követéshez használandó mutatókat. Vállalta, hogy fejleszti a nemzeti ügynökségek rendelkezésére bocsátott számítástechnikai eszközöket, és amelyeket ezeknek használniuk kell. Ügyelni fog arra, hogy ebbe a rendszerbe bekerüljenek mind a nemzeti ügynökségektől származó, mind a központosított irányításra vonatkozó információk.

4.7. A program láthatóságának javítása

Ajánlott a program láthatóságának növelése, hogy bővüljön a részt vevő fiatalok köre, és hogy az ifjúsági munkások jobb tájékoztatást kapjanak a felkínált lehetőségekről. Nagyobb figyelmet kell fordítani a jó módszerek cseréjére, mert ez hozzájárul a jobb láthatósághoz is.

A Bizottság információs stratégiát dolgoz ki, amelynek célja a program és eredményeinek jobb ismertetése. Az első intézkedések már megvalósultak: a programot ismertető webhely fejlesztése; a pályázatírók kötelezettsége a láthatóság növelésére; mindenki számára hozzáférhető adatbázis bővítése a projektek eredményeiről szóló információkkal.

4.8. A nemzeti ügynökségek erőforrásainak fejlesztése

Néhány nemzeti ügynökségnek nincsenek meg az erőforrásai ahhoz, hogy megfelelő támogatást nyújtson a pályázatíróknak. Ezeket az erőforrásokat fejleszteni kellene.

A Bizottság, szem előtt tartva azt a célt, hogy a program adminisztratív költségei korlátozva legyenek, megvizsgálja ezen ajánlás megvalósításának lehetőségeit a 2009. évi költségvetés készítése során.

4.9. A nemzeti ügynökségeknek történő folyósítás felgyorsítása

Ajánlott, hogy a Bizottság késedelem nélkül folyósítsa a pénzeszközöket a nemzeti ügynökségek számára.

A Fiatalok lendületben program indításával bevezetett változások lerövidítik a nemzeti ügynökségeknek történő folyósítás eljárását. A Bizottság kötelezettséget vállalt arra, hogy a pénzeszközöket május előtt, az éves elbírálás első fázisában kiválasztott projektek indulásakor átutalja.

4.10. A SALTO-k tevékenységeinek vizsgálata

A SALTO-k általában megfelelő struktúráknak tekinthetők, de ajánlott néhány szempont felülvizsgálata velük kapcsolatban.

A Bizottság megvizsgálja, milyen változtatásokat lenne célszerű elvégezni.

4.11. Az Eurodeskek tevékenységeinek vizsgálata

Noha az Eurodeskek általában hatékony struktúráknak tekinthetők, kérdéses, hogy milyen többletértéket adnak a programhoz. Tevékenységük felülvizsgálata lehetővé tenné munkájuk célszerűségének megerősítését.

A Bizottság egyetért ezzel az ajánlással, megjegyezve azonban, hogy az Eurodeskek hasznosságát nem csak a programról adott tájékoztatásuk alapján kell megítélni.

5. A BIZOTTSÁG MEGÁLLAPÍTÁSAI

A Bizottság osztja az értékelők pozitív véleményét a két program végrehajtásáról. Meg van győződve arról, hogy ezek hatékonyan segítették a részt vevő fiatalok egyéni fejlődését, a kapott informális tanulási lehetőségeknek köszönhető foglalkoztathatóságát, és polgári öntudatuk és szolidaritásérzetük fejlődését; a Bizottság azt is szem előtt tartja, hogy ezek a programok pozitív hatással voltak azokra a közvetítőkre, akik fontos szerepet játszanak abban, hogy az ifjúságpolitika sikeres legyen, mint például az ifjúsági munkásokra és az ifjúsági szervezetekre.

Ezek az eredmények összhangban vannak azoknak az elemzéseknek a megállapításaival is, amelyek arra indították a Bizottságot, hogy a Fiatalok lendületben program keretében javasolja a korábbi programok legígéretesebb elemeinek továbbvitelét.

A megfogalmazott ajánlások, amelyeket a Bizottságnak szándékában áll megvalósítani, a jövőben tovább erősítik a Fiatalok lendületben program hatását.

WEBOGRÁFIA

- www.youth-knowledge.net
- www.youth-partnership.net/youth-partnership/research/socioeconomicscopeofwork.html
- www.infed.org/youthwork/b-yw.htm (angol – egyesült királysági – ifjúsági munka - Smith, M. K. (1999, 2002) 'Youth work: an introduction', the encyclopedia of informal education)
- www.lluk.org/3381.htm (Lifelong Learning UK: az angol – egyesült királysági – ifjúsági munka új sztenderdjei)
- www.praxis-jugendarbeit.de/jugendleiter-schulung/jugendallgemein.htm – (német ifjúsági munka)
- www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/YOUTH_WORK_AND_YOUTH_POLICY.pdf (finn ifjúsági munka)
- www.ifjusag.lap.hu
- www.adata.hu (a közösségfejlesztés magyarországi honlapja)
- www.oktbiztos.hu (az Oktatási Jogok Biztosának Hivatala)
- www.biirsz.hu/biirsz_rolunk_tagok.html (a Budapesti és környéki Ifjúsági Irodák Szövetsége)
- www.obessu.org (Organizing Bureau of European School Student Unions)
- www.nya.org.uk/information/100576/100581/freedownloads/ (Nemzeti Ifjúsági Iroda, Egyesült Királyság)
- www.okmasok.hu/ifjusagi-kozossegi-ter.html (Ifjúsági közösségi tér - Okkal-Más-Okkal Ifjúsági Egyesület)
- www.obuda.hu/feltolt/obuda_ujstag_2008-16.pdf (RING gyermek és ifjúsági közösségi tér Békásmegyeren, 8. o.)
- www.ekmk.eu/node/57 (Átrium ifjúsági közösségi tér – Egri Kulturális és Művészeti Központ)

Otthonosan itthon Települési ifjúsági munka

5. fejezet illusztrációi

Tisztelt Állampolgár!

Harmadik alkalommal rendezzük meg az **Állampolgári részvétel hetét** szeptember 24-30. között, itthon, Magyarországon és Közép-Kelet Európa 16 további országában. Az ÁRH kampányhét, a közép-kelet európai közösségi és civil hálózatok együttes és hangsúlyos megnyilatkozása annak érdekében, hogy az állampolgári részvétel problematikája erőteljesebben jelenjen meg az európai médiában, politikában és a civil társadalomban.

Magyarországon a szervezést a **Közösségfejlesztők Egyesülete**, a **Civil Kollégium Alapítvány**, a **Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózat**, a **Szövetség a Közösségi Részvétel Fejlesztéséért Egyesület** és a **Magyar Művelődési Intézet** vállalta.

Mint minden évben, idén is megkeressük az állampolgárokat néhány társadalmi részvétellel kapcsolatos kérdéssel. A szűrőpróba jellegű kérdőív kitöltésével kérjük, segítsen képet kapni a társadalmi részvétel néhány fontos területéről!

ÖN IS ADJON EGY RÉSZT AZ EGÉSZHEZ! KÖSZÖNJÜK!

Kérdéseink:

1. Végzett-e önkéntes munkát az utóbbi 12 hónapban a következő területeken? (többet is megjelölhet! Kérjük, tegyen X jelet a megfelelő cellákba!)

- A. Gyermekek- és ifjúsági oktatási intézmények, iskolák nem oktatási tevékenységében (pl. a szülői munkaközösség)
- B. Iskolától független gyermek- és ifjúsági tevékenység (települési gyermek és ifjúsági önkormányzat, gyermekvédelem, drogprevenció, stb.)
- C. Felnőttoktatás (ismeretterjesztés, előadás-sorozat tartása, stb.)
- D. Sportklub, egyesület (pl. szervezetként, oktatóként)
- E. Vallási, egyházi tevékenység (pl. karitászi tevékenység)
- F. Politika (politikai pártok, mozgalmak, helyi politikai élet)
- G. Egészségügyi és szociális csoportok (önsegítő csoportok, családlátogatás, idősgondozás, véradás, stb.)
- H. Idősek csoportja (pl. Nyugdíjasklub)
- I. Biztonsági- és mentő csoportok
- J. Környezet és élővilág védelmére szervezett csoportok
- K. Igazságosság és emberi jogok
- L. Helyi lakóközösségi csoportok (polgárőrség, lakásbérlet, érdekvédő csoportok)
- M. Más csoportok, klubok, egyletek
- N. Hobbi- és amatőr csoportok (művészeti, kulturális, szabadidő, helytörténeti, társaskör, stb.)
- O. Szakszervezet
- P. Most nem tudok erre válaszolni.
- R. Egyikben sem.

2. Amennyiben az elmúlt 12 hónapban részt vett a fenti tevékenységek közül bármelyikben, ezt milyen gyakran tette? (Ha többféle tevékenységet is végzett, a leggyakoribbra gondoljon!)

- 1 – hetente többször
- 2 – havonta egyszer-kétszer
- 3 – néhány havonta
- 4 – akció, alkalom esetén
- 5 – egyéb rendszerességgel, éspedig:

3. Részt vett-e az elmúlt 12 hónapban valamilyen egyesület, vagy alapítvány munkájában?

- 1 – igen, egy szervezetben
- 2 – igen, több szervezetben
- 3 – nem

4. Ha igen, milyen minőségben?

- 1 – tag, ill. önkéntes aktivista vagyok (funkció nélkül)
- 2 – alapító és/vagy vezetőségi tag, vezető vagyok

5. Az elmúlt 12 hónapban érdekei, véleménye kifejtése érdekében részt vett-e diákgyűlésen, falugyűlésen, közmeghallgatáson, képviselőtestületi ülésen, lakógyűlésen, valamilyen demonstráción, tüntetésen vagy javaslat, petíció benyújtásában?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 3 – nem emlékszem

6. Szavazott-e legutóbb az itt felsorolt választásokon?

	Igen	Nem	Még nem voltam választópolgár
Önkormányzati választás			
Országgyűlési választás			
EU parlamenti képviselő választás			

7. Végez-e jelenleg, vagy végzett-e/segített-e az elmúlt 12 hónapban az EU-ban nemzetközi ifjúsági vagy egyéb közösségi munkát? (építőtábor, nemzetközi önkéntes program, cserekapcsolatok, pl. testvérvárosok programjai, határon átnyúló együttműködés, nemzetközi projektek, stb.)

- 1 – igen
- 2 – nem

8. Részt vesz-e jelenleg valamely európai hálózatban, levelezőcsoportban?

- 1 – igen
- 2 – nem

9. Gondol-e arra, hogy a közeli vagy távoli jövőben valamelyik EU-országban vállaljon munkát?

- 1 – igen, a közeljövőben
- 2 – valamikor szeretnék
- 3 – még nem gondoltam erre
- 4 – biztos, hogy nem

10. Mennyire érzi erősnek saját odatartozását az alábbiakhoz? (Helyezze el véleményét az 1-től 10-ig terjedő skálán! Az 1-es azt jelenti, hogy nem érzi odatartozónak magát, a 10-es a nagyon erős odatartozást jelenti.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Szomszédságához										
Falujához vagy városához										
Kistérségéhez										
Megyéjéhez										
Régiójához										
Országához										
Az Európai Unióhoz										

11. Tervezi-e, hogy valamilyen közösségi vállalkozásban – nonprofit szervezetben vagy szövetkezetben – dolgozzon?

- 1 – igen
- 2 – nem

ADATOK

1. Nem: 1- férfi 2 – nő

2. Kor: -ben születtem (évszám)

3. Legmagasabb iskolai végzettség:

- 1 – kevesebb 8 osztálynál
- 2 – 8 osztály
- 3 – szakmunkás
- 4 – középfokú
- 5 – felsőfokú

4. Melyik településen él?

5. Mekkora ez a település? A településen élők száma:

- 1 – 1000 fő alatti
- 2 – 1-5 ezer fő közötti
- 3 – 5-10 ezer fő közötti
- 4 – 10-30 ezer fő közötti
- 5 – 30-50 ezer fő közötti
- 6 – 50-100 ezer fő közötti
- 7 – több mint 100 ezer fő
- 8 – Budapest

6. Melyik megyében található ez a település?

- 1 – Baranya
- 2 – Bács-Kiskun
- 3 – Borsod-Abaúj-Zemplén
- 4 – Békés
- 5 – Budapest
- 6 – Csongrád
- 7 – Győr-Sopron
- 8 – Pest
- 9 – Fejér
- 10 – Hajdú-Bihar
- 11 – Heves
- 12 – Jász-Nagykun-Szolnok
- 13 – Komárom-Esztergom
- 14 – Nógrád
- 15 – Somogy
- 16 – Szabolcs-Szatmár-Bereg
- 17 – Tolna
- 18 – Vas
- 19 – Veszprém
- 20 – Zala

KÖSZÖNJÜK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉT ÉS ÉRTÉKES VÁLASZAIT!

www.kozossegfejlesztes.hu

DEMOKRÁCIA LEHET MÁS A POLITIKA? LEHET MÁS A RÉSZVÉTEL? ¹

- **A foglalkozás célja:** Feltérképezze a fiatalok demokráciáról alkotott elképzeléseit, érzékenyítse őket a civil, társadalmi részvétellel és felhívja a figyelmüket a kritikus gondolkodásra társadalom – politika – állampolgár dimenzióban
- **Szükséges eszközök:** Csomagolópapír, papír, filctollak
- **Ajánlott életkor:** 16 éves kor és idősebb
- **Felvezetés** Bármilyen feszültségoldó, toleranciára sarkalló játék
- **Közös, egyéni olvasás:** Clayton Kennedy: Alulról építkező demokráciák

Mit gondoltok az alábbi fogalmakról az olvasottak tükrében?

Állampolgárság/állampolgáriság, Civil társadalom, Civil szervezetek, Demokrácia/demokratikus, Egyenlőség, Felelősségvállalás, Közösségi szolgálat, Közösségi tanulás, Önkéntesség, Részvétel.

1. verzió:

- *Kiscsoportos feldolgozás:* szétosztani a fogalmakat
- *Nagy csoportos beszélgetés:*
 - Milyen társadalmi problémákat, ügyeket tudsz megnevezni?
 - Téged ezek közül mi foglalkoztat? Miért?
 - Vannak-e egyéni, csoportos terveitek arra, hogy valamilyen társadalmi, közösségi problémát felkaroltok, mellé álltok?

2. verzió:

- *Nagy csoportos feldolgozás:*
 - Válassz ki egy-két fogalmat! *Javaslat: a civil társadalom és demokrácia fogalmak, mert ezek a legösszetettebb fogalmak*
- *Kiscsoportos beszélgetés:*
 - Milyen társadalmi problémákat, ügyeket tudsz megnevezni?
 - Téged ezek közül mi foglalkoztat? Miért?
 - Vannak-e egyéni, csoportos terveitek arra, hogy valamilyen társadalmi, közösségi problémát felkaroltok, mellé álltok?

¹ Ez a gyakorlat a www.i-dia.org/doksik/MAC_feldolgora_democracia.doc (Demokratikus Ifjúsáért Alapítvány) honlapon található

MELLÉKLETEK A FOGLALKOZÁS VEZETŐJÉNEK

1. FOGALMAK²

• **Állampolgárság/állampolgáriság - citizenship**

Állampolgár és az állampolgárság fogalma a státusz, valamint a szerep fogalmaknak feleltethető meg. Érinti a jogok és kötelezettségek kérdését is, valamint olyan fogalmakat mint az egyenlőség, a sokszínűség és a társadalmi igazságosság. Az állampolgárság nem egyenlő a szavazati joggal. Ki kell terjeszteni számos, az egyén által végzett tevékenységre, amelyek – helyi, nemzeti, regionális vagy nemzetközi szinten – befolyásolják a közösség életét és így szükségessé teszik egy olyan közélet létrehozását, amelynek keretén belül az egyének közösen cselekedhetnek.

• **Civil társadalom - civil society**

A civil kezdeményezések, szerveződések és mozgalmak együttese, amelynek működési lehetőségeit és formai sokszínűségét az elemi emberi jogok érvényesülését biztosító jogrendszer garantálja. A civil szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és az állampolgárok között. Létrehozza azon mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány és a piac a közösség által ellenőrizhető és befolyásolható.

A civil társadalom közkeletű felfogása szerint e fogalom alá tartoznak a polgári kezdeményezések mindazon formái, amelyekben a polgárok önkéntesen vesznek részt érdekeik és értékeik megjelenítése, védelme érdekében, és amely kezdeményezések az államtól elkülönülve, autonóm módon működnek. A fogalom további finomítása érdekében indokolt a harmadik, azaz nonprofit szektor kifejezés használata, mely azt veszi figyelembe, hogy a polgárok szervezetei hogyan illeszkednek a társadalom nagy intézményeihez, különösen az állam és a piac által létrehozott szervezetekhez.

Ennek megfelelően az új és régi demokráciák társadalmi és politikai változásai időről időre indokolttá teszik a civil társadalom, illetve a harmadik szektor szerepének újragondolását. (...) Gordon White, angol politológus négy pontban foglalta össze a civil társadalomnak a demokratizálás folyamatában betöltött szerepét.

1. A civil társadalom megváltoztathatja a hatalom egyensúlyát az állam és a társadalom között az utóbbi javára.
2. A civil társadalom ellenőrzi és felügyeli az államot a közélet erkölcsének, a politikai döntéseik indokoltságának nyilvános megítélése révén.
3. A civil társadalom fontos közvetítő szerepet játszhat az állam és a társadalom között.
4. A civil társadalom önmagában gyarapíthatja azon folyamatok, illetve intézmények számát, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a demokratikus intézmények és folyamatok legitim módon és kiszámíthatóan válaszoljanak az új kihívásokra.

² Az itt felsorolt és magyarázattal ellátott fogalmak a *Demokrácia és állampolgárság* c. tanulmánykötetből származnak. (Bp., 2005, DIA)

• **Civil szervezetek – civic organisations**

Napilapok írásai a szakszervezeteket és az egyházakat is kifejezetten ide sorolják, a gazdagabb fantáziájú publicisták itt említik a pártokat, politikusaink pedig gyakran még a kisebbségi önkormányzatokat is a civil szféra alkotóelemeinek vélik. A nonprofit törvény tervezete közhasznú szervezetekről szól, ezek körébe a pártok és a szakszervezetek kivételével a társadalmi szervezeteket, az alapítványokat, a közalapítványokat, a közhasznú társaságokat és a köztisztviselőket sorolja. Nem vitás, hogy az egyházak, a politikai pártok, az érdekképviselők nonprofit jellegű szervezetek. Nem tekintjük azonban ezeket egyértelműen civil szervezetnek.

• **Demokrácia/demokratikus – democracy/democratic**

Kollektív létforma egy adott közösségen belül. Egy demokráciában lényeges, hogy felmerülő problémák esetében az egyénnek lehetősége legyen választani a különböző megoldások között, illetve hogy a választását szabadon gyakorolhassa. (...) A demokratikus szó az emberi jogok alapelvein és értékein, az emberi méltóság tiszteletben tartásán, a pluralizmuson, a kulturális sokszínűségen és a jog elsőbbségén alapuló állampolgárságra utal. (DÁN)

• **Egyenlőség – equality**

Életkortól, biológiai vagy társadalmi nemtől, vallástól, etnikai hovatartozástól függetlenül, minden embert ugyanazok a jogok illetnek meg. (...) lehetőséget [kell] biztosítani az egyéneknek, hogy szembeszálljanak a kirekesztés minden formájával [szemben]. (DÁN)

• **Felelősségvállalás – responsibility**

(vagy más néven állampolgári felelősségtudat - civic responsibility) Feltételezi a reagálás képességét, azaz figyelembe vesszük többi embertársunkat és vállaljuk a felelősséget saját magunkért. A felelősségvállalást felfoghatjuk úgy is, mint választ a mai társadalmak individualizmusára és szétforgácsoltságára. A felelősségvállalás módot ad arra, hogy új morális alapokra helyezzük az együttélést, ugyanakkor nem helyes a felelősségvállalást - főleg pedagógiai szinten - a konformizmus szintjére süllyeszteni. A folyamatossággal jellemezhető felelősségvállalás fogalma makrotársadalmi szinten az állami hatalmi szervekre, mikrotársadalmi szinten pedig az egyénekre vonatkozik. Elismeri, hogy két véglet között nagyon sok egyéb szereplő is létezik. A felelősségvállalás a helyi és a globális szint közötti különbségre is rávilágít. Pl. nem részesíthetjük előnyben a helyi szinten való felelősségvállalást úgy, hogy közben figyelmen kívül hagyjuk a globális szintet és fordítva. Egy demokratikus közegben a felelősségvállalás a demokrácia gyakorlásához kapcsolódik. Ez az eljárás túlmegy azon az egyszerű tényen, hogy űrlapot helyezünk el egy szavazóurnában. A felelősségvállalás azt jelenti, hogy minden szinten részt veszünk a demokratikus folyamatokban, főleg pedig hogy vitázunk, harcolunk az előítéletek ellen, elítéljük az egyenlőtlenségeket és a társadalom kiteljesedésén munkálkodunk. Mint demokratikus eljárás, a felelősségvállalás nem más, mint képesség a többi ember elismerésére, akarat és megfelelő képesség arra, hogy a többi ember-

re, mint jogokkal rendelkező személyekre tekintünk. A felelősségvállaláshoz az is hozzátartozik, hogy mindenkiben elő kell segíteni annak a megértését, hogy saját tetteinkkel olyan feltételeket teremthetünk, amelyek mások személyiségének a kiteljesedéséhez járulhatnak hozzá. (DÁN)

• **Közösségi szolgálat – community service**

Általában a közösség tagjai (állampolgárok és csoportjaik) által kezdeményezett tevékenységekben való (önkéntességen alapuló) részvétel. A közösségi szolgálat során a közösség érdekei a mérvadóak, tehát itt a legfontosabb a segíteni és tenni akarás, a problémamegoldás, és nem pedig az, hogy az önkéntes mit profitál, mit tanul a tevékenységek végzése közben.

• **Közösségi tanulás – service learning**

A közösségi tevékenységből való tanulás olyan tanítási, tanulási módszer, amely formális oktatási intézményekben zajlik, a program illeszkedik az iskolai tantervbe és a tananyagba; továbbá a diákok a helyi közösségben végeznek munkát, és az itt szerzett tapasztalatok feldolgozásával szerzik meg új ismereteiket és készségeiket.

• **Önkéntesség – volunteerism**

Olyan tevékenység, amely személyes indíttatású, szabad, egyéni választáson alapul, anyagi érdekektől mentes, és mások javát szolgálja. Elősegíti, hogy az egyének és a közösségek részesei legyenek saját problémáik megoldásának, tehát egyidejűleg hasznos a támogatásra szorulóknak és az önkéntes tevékenységeket végzőknek.

• **Részvétel – participation**

Figyelmet fordítani arra, hogy minden egyén megtalálhassa a helyét a társadalomban és hogy egy adott szinten hozzájárulhasson a társadalom fejlődéséhez. A részvétel a demokratikus stabilitás egyik alapvető eleme, mivel – az egyének alapvető jogaira való tekintettel - bevonja őket a közösséget érintő döntési folyamatokba. (...) A közösségi életben a különböző szinteken való részvétel attól függ, mennyire akarunk és mennyire tudunk párbeszédet kialakítani egymással, más közösségekkel, egyénnel és intézményekkel. A részvételt nem annyira elméletben, mint inkább a gyakorlatban tudjuk elsajátítani. (...) A demokratikus állampolgárságra nevelés szerepe abban áll, hogy lehetőséget kínáljon a részvételre, kifejlessze a részvételre való képességet, és elhárítsa az ezt gátló akadályokat. (DÁN)

2. FORRÁSANYAG

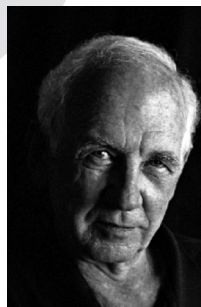
Alulról építkező demokráciák³

Az amerikai ifjúsági önkéntesség⁴ tengeren túli elterjesztése

Clayton Kennedy

Noha soha senki sem állította, hogy a demokratikus átalakulás könnyű feladat volna, az elmúlt években mégis újra nyilvánvalóvá vált ennek a témának a fontossága. Az új demokráciák fejlesztésére tett erőfeszítések bizonyos országokban érdektelenséget, apátiát váltottak ki, míg máshol a nyugati kapitalizmussal szembeni dühöt hívták elő az ott élőkben. Ezért Roger Landrum egy új ötlettel állt elő. Landrum hozta létre az AmeriCorps⁵ nevű szervezetet és más, nagy népszerűségnek örvendő iskolai önkéntes programokat⁶ (service learning). Landrum meggyőződése, hogy hasonló, az ifjúsági részvételt támogató mozgalmak elősegíthetik a formálódó demokráciák egészségesebb és demokratikus működését.

Landrum elképzelése szerint, nem az állampolgárok politikai aktivitását kell célba venni, hanem egy lépéssel korábban, a fiatalokkal kell kezdeni. Ez nem annyira újszerű gondolat. A kommunista rezsimek bukása után Amerika és a különböző nemzetközi szervezetek mind úgy próbálták életre kelteni az új demokráciákat, hogy az adott társadalom civil aktivitását igyekeztek megerősíteni. A „civil társadalom” ezeknek a törekvéseknek a központi fogalmává vált, és azokat a társadalmi önkéntes akciókat értették alatta, amelyek közös érdekek és értékek mentén szerveződtek. Ilyenek voltak az Amerikai Parent Teacher Asociationtól (Nemzeti Szülő Tanár Egyesület, amely az egyik legnagyobb gyermek-érdekvédelmi és szülőket segítő szervezet az USA-ban) és egyéb aktivista csoportoktól egészen a Robert Putnam által ismertté vált bowlingozó és madárfigyelő csapatokig/csoportokig⁷. Ezek mögött a kezdeményezések mögött mind az az elmélet húzódik meg, hogy a különböző társadalmi háttérrel rendelkező, de ugyanakkor valamilyen érdek/érdeklődés azonossága miatt egy szervezetbe/

Roger Landrum
a Youth Service America
és a Youth Service Inter-
national nevű szervezetek
alapítója.
Photo © Ginna Fleming

3 A tanulmány elérhető: <http://www.bard.edu/bgia/journal/vol5/32-35.pdf#search=%22pushing%20the%20youth%20service%22>

4 A címben szereplő youth service fogalmat ifjúsági önkéntesség, ifjúsági szolgálat kifejezésekkel fordítottuk. Azokat az ifjúsági akciókat jelöljük ezzel a fogalommal, amelyek a fiatalok tevékeny részvételével létrejövő programokat, akciókat, tevékenységeket jelölik és valamilyen társadalmi szükségletre válaszolnak. (Pl. egyetemisták korrepetálnak hátrányos helyzetű iskolásokat.)

5 Az AmeriCorps egy országos szervezeti keret az Egyesült Államokban, amelyben helyi, állami és országos hálózatok kapcsolódnak össze és ennek keretében több mint 70 000 amerikai végez önkéntes tevékenységet alapvetően oktatási, közbiztonsági, egészségügyi és környezetvédelmi feladatokban. (www.americorps.org)

6 A service learning kifejezést közösségi tanulásnak fordítjuk. Ez egy olyan tanulási/tanítási forma, amelyben a diákok, hallgatók közösségi, önkéntes tevékenységet végeznek, és a megszerzett tapasztalatokat tudományos és személyes szempontból elemzés alá vetik.

7 Robert Putnam: *Bowling Alone* c. könyvében az amerikai társadalom válságáról, a csökkenő társadalmi tőke jelenéséről és a megoldási lehetőségekről ír. A könyvről Csizmadia Zoltán készített recenziót, mely a Szociológiai Szemle 2002/3. számában jelent meg.

csoportba tömörült egyének aktivitása erősítheti a társadalom összetartó erejét. Ennek köszönhetően ugyanis nagyobb hajlandóságot mutatnak az egyéni érdekeken túlmutató feladatok elvégzésére, illetve különböző társadalmi ügyekben való részvételre és jobban bíznak a társadalomban. A társadalmi szervezetekben való részvétel során létrejövő „társadalmi tőke” az, amely alapvető fontosságú egy egészséges demokráciában. Ennek az elképzelésnek természetesen vannak kritikussai, de széles körben elfogadott az a nézet, miszerint a civil részvétel a politikai értelemben vett aktivitást is elősegíti. A civil részvétel ösztönzése nem egyszerű feladat. Különösen az egykori kommunista országok bizonyítják ezt a leginkább, ahol a társadalmi tőke fejlesztésére tett kísérletek ellenállásba ütköznek, mivel az önkéntességgel kapcsolatban negatív attitűdök alakultak ki a korábbi rendszerben. Itt óriási szerepe lehet az ifjúsági szolgálatoknak. „A világ sok országában teljesen újszerű lehet ez az intézményi keret, aminek a segítségével fiatalok milliói tehetnek szert hihetetlenül értékes tapasztalatokra, ami nemcsak a saját jövőjük alakításában játszhat szerepet, hanem ennek köszönhetően a civil társadalom mind országos, mind regionális szinten fejlődik.” – mondja Landrum. Mi biztosíthatná jobban egy társadalom jövőjét, ha nem az, hogy a fiataljai elkötelezetté válnak. A fiatal önkéntesek együtt tevékenykednének a hátrányosabb helyzetű fiatalokkal/fiatalokért ezzel is fejlesztve, fenntartva a társadalom egészét. Az ilyen integráló erejű megmozdulások minden bizonnyal növelnék a szavazati és demokratikus politikai részvételt.

A CIVIL RÉSZVÉTEL ÖSZTÖNZÉSE NEM EGYSZERŰ FELADAT. KÜLÖNÖSEN AZ EGYKORI KOMMUNISTA ORSZÁGOK BIZONYÍTJÁK EZT A LEGINKÁBB, AHOL A TÁRSADALMI TŐKE FEJLESZTÉSÉRE TETT KÍSÉRLETEK ELLENÁLLÁSBA ÜTKÖZNEK, MIVEL AZ ÖNKÉNTESSÉGGEL ÉS AZ IFJÚSÁGI RÉSZVÉTELLEL KAPCSOLATBAN NEGATÍV ATTITŰDÖK ALAKULTAK KI A KORÁBBI RENDSZERBEN.

Azonban a valóság egyelőre messze elmarad a Landrum által elképzelt nemzetközi összefogás víziójától. Egy ilyen széleskörű mozgalom hatalmas anyagi erőforrásokat igényelne mind a nagyról, mind a nemzetközi szervezetektől.

Ez elkeseredésre adhatna okot, ugyanakkor azok, akik két évtizeddel ezelőtt az Egyesült Államok ifjúsági önkéntes szolgálatának országos szintű intézményét létrehozták pontosan ezzel a problémával kellett, hogy szembesüljenek.

Ami Amerikában történt, és amit Landrum nemzetközi szinten sürget az egy többébből álló folyamat, amely alulról építkezik. A '80-as évek elején sikertelen kísérletek sora után ifjúsági szakemberek egy maroknyi csapata elérte, hogy változtassanak a régi, szövetségi szinten létrehozott és finanszírozott programok koncepcióján.

Rájöttek, hogy egy újfajta „mozgalmat” kell életre hívni, még mielőtt a politikusok és a nagy szervezetek rádöbbenének az ifjúsági önkéntes tevékenységben rejlő lehetőségekre, és támogatni nem kezdenék anyagilag. Ezért létrehozták az ifjúsági önkéntes szolgálatoknak alulról szerveződő rendszerét, ami helyi, elsősorban civil, nem állami kezdeményezésekre épült. A szakemberek a következő négy feladatot tűzték ki maguk elé:

- A legjobb közösségi tanulási és ifjúsági szervezeti modellek felkutatása,
- Ezeknek a szervezeteknek és szolgálatok vezetőinek az összehívása, azért, hogy egy szélesebb körű ifjúsági önkéntes szolgálat akciótervét dolgozzák ki közösen,
- Nyilvánosságra hozni és a program résztvevői körének kiszélesítése és nyilvánosságra hozatala, és végül
- Megkeresni A nagy adományozó szervezetek és politikai véleményformálók megkeresése és anyagi, erkölcsi támogatásuk elnyerése.

1986-ban a Ford Foundation támogatásával Landrum megalapította a Youth Service America (YSA) nevű szervezetet, hogy megvalósítsa ezeket a törekvéseket. A YSA létrehozott „egy vezetői kört, akik nemcsak a legtapasztaltabb gyakorlati szakemberek voltak, hanem képesek voltak kellőképpen széles látókörűen és hosszútávúan is gondolkodni.” Ezek a vezetők voltak felelősek azért, hogy megerősítsék a már jól bevált programokat és hogy azokat az egyéneket/ifjúsági vezetőket is támogassák, akiknek átütő és egyedi elképzeléseik voltak. Annak érdekében, hogy nagy nyilvánosságot kapjanak ezek a programok, létrehozták a Nemzeti Önkéntes Fialok Napját (National Youth Service Day) ami aztán a világon az egyik legnagyobb közösségi esemény lett⁸. Mindeközben Landrumék nagy szervezetektől és állami, szövetségi forrásokból további adományokat, támogatásokat gyűjtöttek. Azzal, hogy összekötötték a helyi ifjúsági, közösségi programokat és a közpolitikai elitet az Egyesült Államok mai, országos szintű ifjúsági önkéntes programjainak és az AmeriCorps-nak az alapját teremtették meg.

Nem elképzelhetetlen, hogy ez a folyamat nemzetközileg is meginduljon. Ugyanakkor van egy alapvető probléma, amin Landrum szerint, a szakértőknek túl kell lépniük, ez pedig az állam szerepének a kérdése. Amikor megpróbálnak egy programot országos szintűvé tenni, gyakran politikai versengés áldozatává válik az ifjúsági, önkéntes program és kontrollt akarnak gyakorolni felette politikai, ideológiai okokból. Az akció eredeti mozgatórugóit ez nemcsak hogy megváltoztatja, de kifejezetten választási kampányprogrammá képes minősíteni. Ez Amerikában is jelentős probléma. A politikusok és a kormányok az ifjúsági programoknak nemcsak a hitelességét, hanem az adminisztratív kontrollját is gyakorolni szeretnék. Az ellenzéki pártoknak pedig az a célja, hogy biztos kapcsolatrendszer alakítsanak ki felkészülve arra az időszakra, amikor majd hatalmon lesznek. Így rendkívül nehéz fejleszteni ezt a program hálózatot és megtartani azt a függetlenségét, ami még a '80-as években jellemezte az amerikai mozgalmat.

A nemzetközi szervezetek és a vállalati adományozók ezért bizonyos országokban kulcsfontosságúak az ifjúsági önkéntes hálózat felállításának korai fázisában. Mindezzel együtt persze alapvető cél, hogy a programok helyi támogatásúak legyenek. Nem valószínű, hogy állami pénzek nélkül a finanszírozás elképzelhető lenne sok országban. Landrum szerint ez csak akkor képzelhető el, ha az ifjúsági önkéntes mozgalom annyira megerősödik, hogy képes kivívni magának a független,

⁸ Magyarország 2005-ben csatlakozott ehhez a nemzetközi programhoz KÖZÖD – Önkéntes Fialok napja néven a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány szervezésében. www.kozod.hu

politikamentes rangot. A vezetők minden bizonnyal csak akkor támogatnák szívesen az ifjúsági önkéntesség területét, ha még a gyanúja sem merülne fel semmiféle kisajátító kísérletezgetésnek. Landrum maga is arra törekszik, hogy ez a mozgalom elérje ezt a státuszt és ezért 1997-ben egyik alapítója volt a Youth Service International (YSI - Nemzetközi Ifjúsági Önkéntesség) nevű szervezetnek. A YSI tulajdonképpen ugyanazt csinálja, mint a YSA, csak nem kizárólag amerikai, hanem nemzetközi területen, azaz egy olyan együttműködő hálózatot hoz létre, amely fiatalok helyi, önkéntes és közösségi kezdeményezéseit ösztönzi és támogatja. Erre még nem mindenhol érett meg az idő Landrum szerint.

A politikusok és az adományozó szervezetek mielőtt támogatnák az elképzelést, látni szeretnék előre, hogy milyen nemzetközi hatása lesz ezeknek az ifjúsági kezdeményezéseknek és valóban az ilyen jellegű nemzetközi összefogások még elég gyengék.

Sok ország az ifjúsági kezdeményezések kérdésében nacionalista álláspontot képvisel, és nem kívánnak nemzetközi együttműködésekbe bocsátkozni. Más országokban még annyira új az ifjúsági önkéntesség gondolat, és az ifjúsági vezetők el vannak foglalva a saját intézményrendszerüknek, hálózataiknak a továbbmentésével, hogy nem képesek ebben a hálózatban gondolkodni. Ennek ellenére sok kis, önkéntes program jön létre minden évben. Ahogy ezek a kis hatósugarú programok egyre inkább megerősödnek és láthatóak lesznek az adományoztók, forráselosztók előtt, annál könnyebb lesz a programok vezetőit meggyőzni arról, hogy mekkora lehetőség van abban, ha egy igazán széles körű, nemzetközi összefogás jön létre ifjúsági önkéntes szolgálat terén.

Jelenleg Landrumék azon dolgoznak, hogy minél több országban megvalósítsák az ifjúsági önkéntességet. Magyarország például létrehozta egy szervezetet, a Demokratikus Ifjúságért Alapítványt, amelynek célkitűzése, hogy a fiatalokat aktivitásra, önkéntességre sarkallja. Még korai lenne megbecsülni, hogy a formálódó magyarországi demokráciára mennyire hat fejlesztőleg ez a tevékenység, de minden bizonnyal jelentős lesz. Fiatalok ezrei a semmittevés helyett, a saját településükön önkéntes, közösségi programokat szerveznek és igyekeznek tevélegesen is formálni a helyi társadalmi életet. Máshogy fogalmazva, a jövő generáció ennek köszönhetően már úgy nő fel Magyarországon, hogy egészen különböző társadalmi háttérrel rendelkező fiataloknak van lehetőségük kapcsolatokat, barátságokat kötni. A jövő felelős beosztású embereinek társadalmi érzékenysége pedig minden bizonnyal erősebb lesz ettől.

Clayton Kennedy a Bard College hallgatója. A Bard Globalization and International Affairs Program (Bard Globalizáció és Nemzetközi kapcsolatok) tanzékén tanult és az International Partnership for Service-Learning and Leadership (Nemzetközi partnerség a közösségi tanulásért és vezetésért) gyakornoka.

Fordította: Szabó Eszter

PÉLDÁK

Archívum / Olvasóköny

- 1) AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1904/2006/EK HATÁROZATA (2006. december 12.) a 2007–2013-as időszakra az aktív európai polgárságot támogató „Európa a polgárokért” című program létrehozásáról
- 2) Európa Tanács Települési és Regionális Önkormányzatok Európai Kongresszusa: 59.sz.Ajánlás (1999): „Európa 2000 – a fiatalok részvétele: a fiatalok, mint polgárok szerepe” (Recommendation 59 (1999) on „Europe 2000 – youth participation: the role of young people as citizens”
- 3) Schengeni symposium
- 4) Partecipatív média... avagy a „digitális állampolgár” fogalmáról

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1904/2006/EK HATÁROZATA (2006. december 12.)

a 2007–2013-as időszakra az aktív európai polgárságot támogató „Európa a polgárokért” című program létrehozásáról

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA, tekintettel az Európai Közösséget létrehozó szerződésre, és különösen annak 151. és 308. cikkére, tekintettel az Európai Bizottság javaslatára, tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményére (1), tekintettel a Régiók Bizottságának véleményére (2), a Szerződés 251. cikkében megállapított eljárásnak megfelelően (3), mivel:

(1) A Szerződés létrehozza az uniós polgárságot, amely kiegészíti a megfelelő tagállam szerinti nemzeti állampolgárságot.

Az uniós polgárság fontos elem az európai integráció folyamatának erősítésében és védelmében.

(2) A szubszidiaritás elvének tiszteletben tartása mellett és a kohézió érdekében a Közösségnek támogatnia kell, hogy a polgárok teljes mértékben tudatában legyenek európai polgárságuknak, az azzal járó előnyöknek, jogoknak és kötelezettségeknek.

(3) Különösen fontos, hogy az európai polgárokat a 2005. június 16-17-i brüsszeli Európai Tanács által indított, Európa jövőjével kapcsolatos átgondolási időszak összefüggésében is teljes mértékben ráébresszék uniós polgárságukra.

Az „Európa a polgárokért” című programnak ezért úgy kell kiegészítenie az e tekintetben indított

kezdményezéseket, hogy nem eredményez átfedést azokkal.

(4) Annak érdekében, hogy a polgárok teljes mértékben támogassák az európai integrációt, az Európai Unió 2000. december 7-én kihirdetett alapjogi chartájának (4) teljes körű tiszteletben tartása mellett nagyobb hangsúlyt kell helyezni közös ér-

tékeikre, történelmükre és kultúrájukra, amelyek a szabadság, a demokrácia és az emberi jogok tiszteletben tartása, a kulturális sokféleség, a tolerancia és a szolidaritás elvein alapuló társadalomhoz tartozásuk központi elemei.

(5) Az aktív polgárság ösztönzése nemcsak a rasszizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia elleni harc erősítésének, hanem az összetartozás és a demokrácia erősítésének is kulcsfontosságú eleme.

(6) Az EU tájékoztatási és kommunikációs stratégiájának keretében biztosítani kell a programon keresztül támogatott tevékenységek széles körű terjesztését és azok jelentős hatását.

(7) Annak érdekében, hogy Európa közelebb kerüljön polgáraihoz, és hogy a polgárok maradéktalanul részt vehessenek egy egyre szorosabban összefonódó Európa építésében, meg kell szólítani minden állampolgárt és a részt vevő országokban jogszerűen letelepedett valamennyi személyt, és be kell vonni minden polgárt a közös európai eszményekhez tartozás érzését kialakító, nemzetek feletti csereprogramokba és az együttműködés keretében végzett tevékenységekbe.

(8) Az Európai Parlament egy 1988-ban elfogadott állásfoglalásában kívánatosnak ítélte a különböző tagállamok polgárai közötti kapcsolatteremtés érdekében tett jelentős törekvéseket, és megállapította, hogy ésszerű és kívánatos is a különböző tagállamok települései közötti testvérkapcsolatok fejlesztésének különleges uniós támogatása.

(9) Az Európai Tanács több alkalommal is elismerte annak szükségességét, hogy az Európai Uniót és annak intézményeit közelebb kell hozni a tagállamok polgáraihoz. Ösztönözte az Unió intézményeit, hogy az európai polgárok számára közös alapvető értékek hangsúlyozásával párhuzamosan folytassák és erősítsék a nyílt, átlátható és rendszeres párbeszédet a szervezett civil társadalommal, ezáltal támogatva a polgárok részvételét a közéletben és a döntéshozatalban.

(10) Az aktív európai polgárságot (a polgári részvételt) támogató közösségi cselekvési program létrehozásáról szóló, 2004. január 26-i 2004/100/EK tanácsi határozat (5) létrehozott egy, az aktív európai polgárságot (a polgári részvételt) támogató cselekvési programot, amely megerősítette a civil társadalmi szervezetekkel és a településekkel folytatott állandó párbeszéd kialakításának, valamint a polgárok aktív bevonása támogatásának szükségességét. L 378/32 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2006.12.27.

(1) HL C 28., 2006.2.3., 29. o.

(2) HL C 115., 2006.5.16., 81. o.

(3) Az Európai Parlament 2006. április 5-i véleménye (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé), a Tanács 2006. szeptember 25-i közös álláspontja (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé), az Európai Parlament 2006. október 25-i álláspontja (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé) és a Tanács 2006. december 11-i határozata.

(4) HL C 364., 2000.12.18., 1. o. (5) HL L 30., 2004.2.4., 6. o.

(11) A polgárok nemzetek feletti és több ágazatot átfogó dimenzióval rendelkező projektjei fontos eszközt jelentenek a polgárokkal való kapcsolattartásban, az európai tudatosság és az európai politikai integráció, valamint a társadalmi integráció és a kölcsönös megértés előmozdításában.

(12) A civil társadalmi szervezetek európai, nemzeti, regionális és helyi szinten fontos elemei a polgárok aktív társadalmi részvételének, és elősegítik a közelet minden területének megerősítését. Egyben közvetítő szerepet töltenek be Európa és polgárai között. Nemzetek feletti együttműködésüket ezért támogatni és ösztönözni kell.

(13) Az európai politikák kutatási szervezetei ötletekkel és gondolatokkal szolgálhatnak az európai szinten folytatott eszmecsere megélénkítéséhez. Ezért az információs és információcsere-hálózatok áttekinthető eljárások révén való kialakításával célszerű támogatni az európai intézmények és a polgárok közti összekötő kapocs szerepét betöltő azon tevékenységeket is, amelyek tükrözik ezek elkötelezettségét az európai identitás és polgárság kialakításában.

(14) Érdemes továbbá az Európai Unió által – a kultúra terén európai szintű tevékenységet folytató szervezeteket támogató közösségi cselekvési program létrehozásáról szóló, 2004. április 21-i 792/2004/EK európai parlamenti és tanácsi határozattal (1) összefüggésben – a deportálásokkal kapcsolatos főbb helyszínek és archívumok megóvása és az azokra történő megemlékezés céljából elkezdett tevékenységet is folytatni; így fenntartható a köztudatban a második világháború valamennyi dimenziója és annak tragikus következményei, előmozdítható az egyetemes emlékezés, ami egyben a múlt lezárásának és a jövő építésének az eszköze.

(15) A 2000. december 7–9-i nizzai Európai Tanács által elfogadott, sportról szóló nyilatkozat megállapította, hogy „a Közösség nem rendelkezik ugyan közvetlen hatáskörrel ezen a területen, mégis figyelembe kell vennie a Szerződés különböző rendelkezésein alapuló fellépése során a sportban rejlő szociális, pedagógiai és kulturális funkciókat.”

(16) Különös figyelmet kell szentelni annak, hogy valamennyi tagállam polgárai és civil társadalmi szervezetei kiegyensúlyozottan integrálódjanak a nemzetek feletti projektekbe és tevékenységekbe.

(17) A tagjelölt országok és az EGT-megállapodásban részes EFTA-államok – a velük kötött megállapodásoknak megfelelően – részt vehetnek a közösségi programokban.

(18) Az Európai Tanács 2003. június 19–20-i thesszaloniki ülésén elfogadta a „Cselekvési program a Nyugat-Balkánért: az európai integráció útján” című programot, amely meghívta a nyugat-balkáni országokat, hogy vegyenek részt a közösségi programokban és a Közösség ügynökségeinek munkájában; ezért a nyugat-balkáni országokat a közösségi programok potenciális részvevőinek kell tekinteni.

(19) A Bizottsággal és a tagállamokkal együttműködésben a programot rendszeresen nyomon kell követni és független módon értékelni kell, hogy lehetőség legyen az intézkedések megfelelő megvalósításához szükséges kiigazításokra.

(20) A program ellenőrzési és értékelési eljárásai során konkrét, mérhető, elérhető, releváns és jól időzített célok és mutatók mentén kell haladni.

(21) Alkalmazni kell a Közösség pénzügyi érdekeit védő, az Európai Közösségek általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendeletről szóló, 2002. jú-

nius 25-i 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendeletet (2) (a továbbiakban: a költségvetési rendelet) és az Európai Közösségek általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendeletről szóló, 1605/2002/EK, Euratom tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 2002. november 19-i 2342/2002/EK, Euratom bizottsági rendeletet (3), a költségvetési eszközök kiválasztása során figyelembe véve az egyszerűség és az összhang elvét, azoknak az eseteknek a korlátozott számát, amelyekben a Bizottság megtartja magának a végrehajtás és a lebonyolítás közvetlen felelősségét, valamint azt, hogy a források nagyságának és a felhasználásukkal járó adminisztratív terheknek arányban kell állniuk egymással.

(22) Megfelelő intézkedéseket kell továbbá tenni a szabálytalanságok és a csalások megelőzésére, valamint az elveszett, illetve tévesen kifizetett vagy használt pénzeszközök visszafizettetésére.

(23) A hatékony és eredményes pénzgazdálkodás alapelve szerint a program végrehajtását a program résztvevőinek odaítélt támogatásnak vagy a program irányítására nemzeti szinten létrehozott struktúrák közösségi támogatásának átalányösszeg szerinti finanszírozásán keresztül egyszerűsíteni lehet.

(24) Ez a határozat a program teljes időtartamára meghatároz egy olyan pénzügyi keretösszeget, amely az éves költségvetési eljárás során a költségvetési fegyelméről és a pénzgazdálkodás hatékonyságáról és eredményességéről szóló, az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság közötti 2006. május 17-i intézményközi megállapodás (4) 37. pontja szerinti elsődleges hivatkozási alapot jelenti a költségvetési hatóság számára.

2006.12.27. HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 378/33

(1) HL L 138., 2004.4.30., 40. o.

(2) HL L 248., 2002.9.16., 1. o.

(3) HL L 357., 2002.12.31., 1. o. A legutóbb az 1248/2006/EK, Euratom bizottsági rendelettel (HL L 227., 2006.8.19., 3. o.) módosított rendelet.

(4) HL C 139., 2006.6.14., 1. o.

(25) Mivel e határozat céljait tagállami szinten nem lehet kielégítően megvalósítani, és ezért – a program fellépéseinek és intézkedéseinek transznacionális és multilaterális természete miatt – ezek a célok közösségi szinten jobban megvalósíthatóak, a Közösség a Szerződés 5. cikkében megfogalmazott szubszidiaritás elvének megfelelően intézkedéseket fogadhat el. A fent említett cikkben meghatározott arányosság elvével összhangban ez a határozat nem lépi túl a fenti célok eléréséhez szükséges mértéket.

(26) Az ezen határozat végrehajtásához szükséges intézkedéseket a Bizottságra ruházott végrehajtási hatáskörök gyakorlására vonatkozó eljárások megállapításáról szóló,

1999. június 28-i 1999/468/EK tanácsi határozatnak (1) megfelelően kell elfogadni.

(27) A 2004/100/EK határozat alapján a 2006. december 31. előtt megkezdett fellépések nyomán követésére átmeneti intézkedéseket kell hozni,

A KÖVETKEZŐKÉPPEN HATÁROZOTT:

1. cikk: A program tartalma és terjedelme

(1) Ez a határozat létrehozza az „Európa a polgárokért” című programot (a továbbiakban: a program) a 2007. január 1-jétől 2013. december 31-ig terjedő időszakra.

(2) A program a következő általános célok megvalósításához járul hozzá:

- a) lehetővé teszi, hogy a polgárok érintkezésbe lépjenek egymással, és részt vegyenek egy mind szorosabban összefonódó, demokratikus és a világ felé orientálódó, kulturális sokféleségében egyesült és általa nemesebbé lett Európa felépítésében, és ezáltal fejlesszék az uniós polgárságot;
- b) egy közös értékeken, történelmen és kultúrán alapuló európai identitás kialakítása;
- c) azon tudat kialakítása, hogy az Európai Uniót annak valamennyi polgára egyformán magáénak vallhatja;
- d) az európai polgárok közötti tolerancia és kölcsönös megértés elősegítése, miközben tiszteletben tartja és támogatja a kulturális és nyelvi sokféleséget, és hozzájárul a kultúrák közötti párbeszédhez.

2. cikk: A program egyedi céljai

A program – nemzetek feletti szinten megvalósítandó – egyedi céljai a Szerződés alapvető céljaival összhangban a következők:

- a) találkozási lehetőséget nyújtani a helyi közösségek lakóinak szerte Európában, hogy kicserélhessék tapasztalataikat, nézeteiket és értékeiket, hogy tanulhassanak a történelemből és építhessék a jövőt;
- b) a civil társadalom európai szintű együttműködése révén támogatni az európai polgársággal és a demokráciával, a közös értékekkel, történelemmel és kultúrával kapcsolatos megmozdulásokat, eszmecseréket és gondolatokat;
- c) közelebb hozni Európát a polgárokhoz, az európai értékek és vívmányok népszerűsítése által, miközben a múlt emlékei sem merülnek feledésbe;
- d) ösztönözni valamennyi résztvevő ország polgárainak és civil társadalmi szervezeteinek együttműködését – hozzájárulva a kultúrák közötti párbeszédhez és rávilágítva mind Európa sokféleségére, mind egységére –, különös tekintettel azon tevékenységekre, amelyek célja az Európai Uniót 2004. április 30-án alkotó, és azt ezt követően csatlakozott tagállamok polgárai közötti szorosabb kapcsolatok kialakítása.

3. cikk: Fellépések

(1) A program céljainak megvalósítása a következő – a melléklet I. részében részletezett – fellépések támogatása révén történik:

- a) „Aktív polgárokat Európának”, amely a következőket foglalja magába:
 - testvérváros-program,
 - a polgárok projektjei és az azokat kísérő intézkedések;
- b) „Aktív civil társadalmat Európában”, amely a következőket foglalja magába:
 - strukturális támogatás az európai politikák kutatóintézeteinek („szellemi műhelyek”),
 - strukturális támogatás európai szintű civil társadalmi szervezeteknek,
 - civil társadalmi szervezetek által kezdeményezett projektek támogatása;

c) „Együtt Európáért”, amely a következőket foglalja magába:

- széles tömegeket vonzó események, többek között megemlékezések, díjátadások, művészeti rendezvények, összeurópai konferenciák,
- kutatások, felmérések és közvélemény-kutatások,
- a tájékoztatás és a terjesztés eszközei;

L 378/34 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2006.12.27.

(1) HL L 184., 1999.7.17., 23. o. A legutóbb a 2006/512/EK határozattal (HL L 200., 2006.7.22., 11. o.) módosított határozat.

d) „Aktív európai megemlékezés”, amely a következőt foglalja magában:

- az áldozatok deportálásához és a róluk szóló megemlékezésekhez kapcsolódó főbb helyszínek és archívumok megóvása.

(2) Mindegyik fellépésben prioritást kaphat valamennyi tagország polgárainak és civil társadalmi szervezeteinek kiegyensúlyozott integrációja, ahogyan azt a 2. cikk d) pontjában megfogalmazott egyedi cél előírja.

4. cikk: **A közösségi intézkedések formái**

(1) A közösségi intézkedések támogatások vagy közbeszerzési szerződések formájában valósulhatnak meg.

(2) A közösségi támogatások különféle formában nyújthatók, például működési vagy programtámogatásként, ösztöndíjként, illetve jutalomként.

(3) A közbeszerzési szerződések olyan szolgáltatások beszerzésére terjednek ki, mint például programok szervezése, tanulmányok és kutatások, tájékoztatási és terjesztési eszközök, nyomon követés és értékelés.

(4) Közösségi támogatásban csak azok részesülhetnek, akik megfelelnek a melléklet II. részében megfogalmazott feltételeknek.

5. cikk: **Részvétel a programban**

A programban a következő országok vehetnek részt (a továbbiakban: résztvevő országok):

a) a tagállamok;

b) az EGT-megállapodásban részes EFTA-államok, az EGT-megállapodás rendelkezéseinek megfelelően;

c) az előcsatlakozási támogatásban részesülő tagjelölt országok, azoknak az általános elveknek, illetve a közösségi programokban való részvételük azon általános feltételeinek megfelelően, amelyeket a velük kötött keretmegállapodások tartalmaznak;

d) a nyugat-balkáni országok, a közösségi programokban való részvételük általános elveiről szóló keret-megállapodások alapján velük létrehozandó szabályozásnak megfelelően.

6. cikk: **A program hozzáférhetősége**

A program nyitva áll mindazon érintettek előtt, akik támogatják az aktív európai polgárságot, különös tekintettel a helyi hatóságokra és szervezetekre, az európai politikák kutatóintézetekre (szellemi műhelyek), polgárok csoportjaira és egyéb civil társadalmi szervezetekre.

7. cikk: Együttműködés nemzetközi szervezetekkel

A program kiterjedhet a vonatkozó nemzetközi szervezetekkel – pl. Európa Tanács, UNESCO – az aktív európai polgárság terén folytatott közös és innovatív tevékenységekre; az együttműködés közös hozzájárulások alapján, valamint a költségvetési rendeletnek és az egyes intézetek vagy szervezetek különböző szabályainak megfelelően történik.

8. cikk: Végrehajtási intézkedések

(1) A Bizottság – a melléklet rendelkezéseinek megfelelően – meghozza a program végrehajtásához szükséges intézkedéseket.

(2) A 9. cikk (2) bekezdésében meghatározott eljárásnak megfelelően a következő intézkedéseket kell meghozni:

a) a program végrehajtásának szabályozása, beleértve az éves munkatervet, a kiválasztás kritériumait és a kiválasztási eljárást;

b) a program különböző kezdeményezései közötti általános egyensúly;

c) a program ellenőrzésének és értékelésének módjai;

d) a Közösség által nyújtott pénzügyi támogatás (összeg, időtartam, elosztás és kedvezményezett) az összes működési támogatás, az 1. fellépés szerinti többéves testvérváros megállapodások és a 3. fellépés szerinti, széles tömegeket vonzó események tekintetében.

(3) A program végrehajtásához szükséges összes egyéb intézkedést a 9. cikk (3) bekezdésében meghatározott eljárásnak megfelelően kell meghozni.

(4) A (2) bekezdésben említett eljárás részeként a Bizottság a mellékletben ismertetett minden egyes fellépés esetében iránymutatást dolgozhat ki, hogy az aktív európai polgársággal kapcsolatos prioritások változása esetén a programot annak megfelelően módosíthassa.

9. cikk: A bizottság

(1) A Bizottság munkáját egy bizottság segíti.

(2) Az e bekezdésre történő hivatkozás esetén az 1999/468/EK határozat 4. és 7. cikkét kell alkalmazni, tekintettel ugyanazon határozat 8. cikkének rendelkezéseire.

Az 1999/468/EK határozat 4. cikkének (3) bekezdésében megállapított határidő két hónap.

2006.12.27. HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 378/35

(3) Az e bekezdésre történő hivatkozás esetén az 1999/468/EK határozat 3. és 7. cikkét kell alkalmazni, tekintettel ugyanazon határozat 8. cikkének rendelkezéseire.

(4) A bizottság elfogadja eljárási szabályzatát.

10. cikk: Koherencia az egyéb közösségi és európai uniós eszközökkel

(1) A Bizottság biztosítja a koherenciát és a kiegészítő jelleget e program és a közösségi fellépés egyéb területein – különösen az oktatás, a szakképzés, a kultúra, az ifjúság, a sport, a környezet, az audiovizuális ágazat és a média, az alapvető jogok

és szabadságok, a társadalmi integráció, a nemek közötti egyenlőség, a megkülönböztetés, a rasszizmus és az idegengyűlölet valamennyi formájának leküzdése, a tudományos kutatás, az információs társadalom, valamint a Közösség külső fellépése területén (különösen az európai szomszédsági politika szintjén) – alkalmazott eszközök között.

(2) A program más közösségi és európai uniós eszközökkel közösen használhat forrásokat olyan fellépések megvalósítására, amelyek mind e program, mind az egyéb eszközök céljainak megfelelnek.

11. cikk: A pénzügyi keretösszeg

(1) A program megvalósítására rendelkezésre álló pénzügyi keretösszeg az 1. cikkben meghatározott időszakra 215 milliárd EUR.

(2) Az éves előirányzatokat a pénzügyi kereten belül a költségvetési hatóság engedélyezi.

12. cikk: Pénzügyi rendelkezések

(1) A pénzügyi támogatás jogi személyek számára történő kifizetések formájában valósul meg. A kezdeményezés és a kitűzött cél természetétől függően természetes személyek is részesülhetnek támogatásban.

(2) A Bizottság a program keretein belül megvalósított fellépésekért vagy projektekért díjat ítélhet meg természetes vagy jogi személyeknek.

(3) A 2342/2002/EK, Euratom rendelet 181. cikkének megfelelően és a kezdeményezés természetétől függően átalányfinanszírozás és/vagy egységre vetített ár-szabás engedélyezhető.

(4) Természetbeni társfinanszírozás engedélyezhető.

(5) A kedvezményezettek jellegzetességeire és a fellépések természetére figyelemmel a Bizottság felmentheti a kedvezményezetteket a javasolt intézkedés vagy munkaprogram végrehajtására

való szakmai alkalmasság, illetve az ahhoz szükséges minősítés igazolása alól.

(6) Kisebb támogatások esetében a kedvezményezett által szolgáltatandó információk mennyisége korlátozható.

(7) Meghatározott esetekben – mint pl. kisebb támogatások odaítélése esetén – a kedvezményezett felmenthető azon kötelezettség alól, hogy igazolja a tervezett projekt vagy munkaprogram kivitelezéséhez szükséges pénzügyi kapacitását.

(8) A 2342/2002/EK, Euratom rendelet 162. cikkében meghatározott általános európai érdeket szolgáló célt képviselő szervek számára a program keretein belül odaítélt működési támogatások hosszabbítás esetén nem csökkennek automatikusan.

13. cikk: A Közösség pénzügyi érdekeinek védelme

(1) A Bizottság gondoskodik arról, hogy az e határozat alapján finanszírozott fellépések megvalósításakor a Közösség pénzügyi érdekei ne sérüljenek; ehhez a csalást, korrupciót és bárminemű más illegális tevékenységet megakadályozó preventív intézkedéseket alkalmaz, eredményes ellenőrzéseket folytat, az indokolatlanul kifizetett összegeket visszafizetteti, és – amennyiben szabálytalanságokra

bukkan – hatásos, arányos és elrettentő szankciókat szab ki az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. december 18-i 2988/95/EK, Euratom (1) és a az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek csalással és egyéb szabálytalanságokkal szembeni védelmében a Bizottság által végzett helyszíni ellenőrzésekről és vizsgálatokról szóló, 1996. november 11-i 2185/96/EK, Euratom tanácsi rendelet

(2), valamint az Európai Csaláselleni Hivatal (OLAF) által lefolytatott vizsgálatokról, szóló 1999. május 25-i 1073/1999/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek (3) megfelelően.

(2) A program keretein belül finanszírozott közösségi fellépések esetében a 2988/95/EK, Euratom rendelet 1. cikkének (2) bekezdésében említett szabálytalanság a közösségi jog valamely rendelkezésének vagy valamely szerződéses kötelezettségnek egy gazdasági szereplő általi, annak cselekménye vagy mulasztása útján történő megsértése, amelynek eredményeként az Unió általános költségvetése vagy a Közösségek által kezelt költségvetések kárt szenvednek vagy szenvednének, indokolatlan kiadási tételek miatt.

L 378/36 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2006.12.27.

(1) HL L 312., 1995.12.23., 1. o.

(2) HL L 292., 1996.11.15., 2. o.

(3) HL L 136., 1999.5.31., 1. o.

(3) A Bizottság csökkenti, felfüggeszti, vagy visszafizeteti az egy adott kezdeményezésre odaítélt pénzügyi támogatás összegét, amennyiben szabálytalanságokra bukkann – beleértve ezen határozat rendelkezéseinek, vagy a szóban forgó pénzügyi támogatást odaítélő egyedi határozatnak, szerződésnek vagy megállapodásnak figyelmen kívül hagyását –, vagy ha tudomást szerez arról, hogy a Bizottság jóváhagyásának kérvényezése nélkül a kezdeményezésen olyan változtatást eszközöltek, amely a projekt természetével vagy megvalósításának feltételeivel ellentétes.

(4) Amennyiben a kedvezményezett nem tartja magát a határidőkhöz, vagy a kezdeményezés megvalósítása nem halad előre olyan mértékben, hogy az odaítélt pénzügyi támogatás egésze indokolt lenne, a Bizottság felkéri a kedvezményezettet, hogy meghatározott időn belül nyújtsa be észrevételeit. Amennyiben a kedvezményezett nem szolgál kielégítő válasszal, a Bizottság törölheti a hátralévő pénzügyi támogatást és követelheti a már kifizetett összegek visszafizetését.

(5) Bárminemű jogtalan kifizetést vissza kell fizetni a Bizottságnak. A késedelmes visszafizetésekre kamatot kell felszámítani a költségvetési rendeletben megállapított feltételek szerint.

14. cikk: Nyomon követés és értékelés

(1) A Bizottság gondoskodik a program rendszeres nyomon követéséről. A nyomon követési és értékelési folyamat eredményeit hasznosítani kell a program végrehajtásakor. Az ellenőrzés különösképpen magába foglalja a (3) bekezdés a) és c) pontjában megnevezett jelentések elkészítését.

A konkrét célok módosíthatók a Szerződés 251. cikkének megfelelően.

(2) A Bizottság gondoskodik a program rendszeres, külső és független értékeléséről, és rendszeresen tájékoztatja az Európai Parlamentet.

(3) A Bizottság benyújtja az Európai Parlamenthez, a Tanácshoz, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottsághoz, valamint a Régiók Bizottságához a következőket:

- a) az elért eredményekről és a program végrehajtásának minőségi és mennyiségi aspektusairól szóló időközi értékelő jelentés legkésőbb 2010. december 31-ig;
- b) a program folytatásáról szóló közleményt legkésőbb 2011. december 31-ig;
- c) az utólagos értékelésről készült jelentést legkésőbb 2015. december 31-ig.

15. cikk: Átmeneti rendelkezés

A 2004/100/EK határozat értelmében a 2006. december 31-e előtt megindult fellépések – megvalósításuk befejezéséig – az említett határozat hatálya alá tartoznak. A költségvetési rendelet 18. cikke értelmében a 2004/100/EK határozat szerint rosszul kifizetett összegek visszafizetéséből származó célhoz kötött bevételeknek megfelelő előirányzatok rendelkezésre bocsáthatók a program számára.

16. cikk: Hatálybalépés

Ez a határozat az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetését követő napon lép hatályba. Ez a határozat 2007. január 1-jétől alkalmazandó.

Kelt Strasbourgban, 2006. december 12-én.

az Európai Parlament részéről

az elnök

Josep BORRELL FONTELLES

a Tanács részéről

az elnök

Mauri PEKKARINEN

2006.12.27. HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 378/37

MELLÉKLET

I. A FELLÉPÉSEK ISMERTETÉSE

Kiegészítő információk a programhoz történő hozzáférésre vonatkozóan

A 6. cikkben említett civil társadalmi szervezetek magukba foglalnak többek között szakszervezeteket, az önkéntes munka és az amatőr sport terén tevékenykedő szervezeteket és oktatási intézményeket.

1. fellépés: Aktív polgárokat Európának

Ez a fellépés a programnak azon részét képezi, amely kifejezetten a polgároknak részvételi lehetőséget nyújtó tevékenységekre irányul. Ezek a tevékenységek az alábbi két intézkedési típusba taroznak:

Testvérváros-program

Ez az intézkedés olyan tevékenységeket céloz meg, amelyek európai polgárok testvérvárosi tevékenység keretein belül történő közvetlen cseréjével kapcsolatosak, vagy azt segítik. Ezek lehetnek egyszeri vagy próba projektek, de lehetnek intenzívebb szervezés alapján létrejövő strukturált, többéves és több résztvevős megállapodás formáját öltő projektek is, amelyek számos tevékenységet magukba foglalnak a polgárok számára szervezett találkozótól a testvérvárosi tevékenységek keretein belül szervezett, általános érdeklődésre számot tartó témákban rendezett egyedi konferenciákig vagy szemináriumokig, és a hozzájuk tartozó kiadványokig. Ez az intézkedés aktívan hozzájárul egymás megismerésének és kölcsönös megértésének fokozásához.

2007-re, 2008-ra és 2009-re strukturális támogatás nyújtható közvetlenül az Európai Települések és Régiók Tanácsának (CEMR), amely a testvérváros-programok területén tevékenykedő, általános európai jelentőségű célokat követő szervezet.

A polgárok projektjei és az azokat kísérő intézkedések

Ezen intézkedés keretein belül számos, nemzetek feletti és ágazatok közötti dimenzióval rendelkező, a polgárok közvetlen részvételét biztosító projekt nyer támogatást. A helyi szintű részvétel ösztönzését célzó projektek elsőbbséget élveznek. Az ilyen projektek a felismert igények kielégítésének lehetőségeit tárják fel innovatív megközelítések révén; terjedelmüket és tartalmukat a társadalmi események határozzák meg. Ösztönözni kell az új technológiák, különösen az információs társadalom technológiáinak használatát. Ezek a projektek különböző háttérrel rendelkező polgárok találkozását biztosítják, akik együtt cselekszenek, vagy európai témákról folytatnak eszmecsereket, és ezáltal elősegítik a kölcsönös megértést és tudatosítják az európai integráció folyamatát. A testvérváros-projektek és a polgárok projektjeinek javítására kísérő intézkedéseket kell kidolgozni, amelyek révén a polgárok kicserélhetik a náluk bevált gyakorlatot, összegyűjthetik a helyi és a regionális szinten érintettek – beleértve a hatóságok – tapasztalatait, és új készségeket fejleszthetnek ki pl. képzések révén. Tájékoztatásul: ez a fellépés a programra juttatott teljes költségvetés legalább 45 %-át kapja.

2. fellépés: Aktív civil társadalmat Európában

Strukturális támogatás az európai politikai kutatóintézeteknek

(„szellemi műhelyek”)

Az európai témákkal kapcsolatos új ötletekkel és gondolatokkal fellépő intézetek fontos intézményes partnerek, akik az EU intézményeinek független stratégiai, ágazatok feletti ajánlásokat tudnak tenni. Tevékenységükkel megélelnkíthetik a – mindenekelőtt az európai uniós polgársággal és az európai értékekkel és kultúrával kapcsolatos – eszmecsereket. Az intézkedés azon szervezetek intézményi kapacitásának fokozását célozza, amelyek reprezentatívak, valós hozzáadott európai értéket nyújtanak, fontos multiplifikációs hatással lehetnek, és végezetül együtt tudnak működni a program egyéb kedvezményezettjeivel. A transzeurópai hálózatok

fejlesztése nagy jelentőséggel bír ezen a területen. A támogatások odaítélése olyan többéves munkaprogram alapján történhet, amely témák és tevékenységek széles skáláját öleli fel. 2007-re, 2008-ra és 2009-re strukturális támogatás nyújtható közvetlenül a „Groupement d'études et de recherches Notre Europe” nevű egyesületnek és az „Institut für Europäische Politik”-nak, mint általános európai jelentőségű célokat követő szervezeteknek.

Strukturális támogatás európai szintű civil társadalmi szervezeteknek

A civil társadalmi szervezetek a társadalmi részvétel polgári, oktatási, kulturális és politikai tevékenységeinek fontos részét képezik. Szükség van rájuk és arra, hogy európai szinten működni és együttműködni tudjanak. Képesnek kell lenniük továbbá arra, hogy konzultációk révén részt vegyenek a politika kialakításában. Ez az intézkedés biztosítja számukra azt a cselekvőképességet és stabilitást, amely ahhoz szükséges, hogy ágazatközi és horizontális dimenzióban, nemzetek feletti katalizátorként működhessenek európai szinten tagjaik és a civil társadalom számára, és ezáltal hozzájáruljanak a program céljaihoz. A transzeurópai hálózatok és európai egyesületek fejlesztése nagy jelentőséggel bír ezen a munkaterületen. A támogatások odaítélése olyan többéves munkaprogram alapján történhet, amely témák és tevékenységek széles skáláját öleli fel.

L 378/38 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2006.12.27.

2007-re, 2008-ra és 2009-re strukturális támogatás nyújtható közvetlenül három olyan szervezetnek, amely általános európai jelentőségű célokat követ: az Európai Szociális Nem Kormányzati Szervezetek Platformjának, az Európai Mozgalomnak és a Menekültek és Száműzöttek Európai Tanácsának.

Civil társadalmi szervezetek által kezdeményezett projektek támogatása

A helyi, regionális, nemzeti szintű, vagy európai szintű civil társadalmi szervezetek bevonhatják a polgárokat vagy képviselhetik érdekeiket eszmecserék, kiadványok, állásfoglalások és egyéb konkrét transznacionális projektek révén.

Azáltal, hogy tevékenységük európai dimenziót kap, vagy arra épít, a civil társadalmi szervezetek fokozhatják cselekvőképességüket, és szélesebb közönséghez juthatnak el. A különböző tagállamok civil társadalmi szervezetei közötti

közvetlen együttműködés hozzájárul a különböző kultúrák és nézőpontok kölcsönös megértéséhez és a közös érdekek és értékek felismeréséhez. Bár ez egyedi projektek formájában is megvalósulhat, a hosszabb távú megközelítés tartósabb hatást eredményez, valamint hálózatok és kapcsolódási pontok kialakulását biztosítja.

Tájékoztatásul: ez a fellépés a programra juttatott teljes költségvetés közel 31 %-át kapja.

3. fellépés: Együtt Európáért

Széles tömegeket vonzó események

Ez az intézkedés olyan eseményeket támogat, amelyeket a Bizottság, adott esetben a tagállamokkal vagy más érintett partnerekkel együttműködésben szervez, és amelyek tekintélyes méretűek és hatókörűek, visszhangot váltanak ki az európai

népek körében, fokozzák bennük az egyazon közösséghez tartozás érzését, tudatosítják bennük az Európai Unió történetét, vívmányait és értékeit, bevonják őket a kultúrák közötti párbeszédbe és hozzájárulnak európai identitásuk fejlődéséhez. Ilyen események lehetnek többek között a történelmi eseményekről való megemlékezések, az európai vívmányok megünneplése, művészeti események, a meghatározott témákkal kapcsolatos tájékoztató rendezvények, összeurópai konferenciák és a jelentősebb teljesítményekre figyelmet felhívó díjak átadása. Ösztönözni kell az új technológiák, különösen az információs társadalom technológiáinak használatát.

Kutatások

A Bizottság kutatásokat, felméréseket és közvélemény-kutatásokat (Eurobarometer) végez, hogy világosabb képet alkothasson az európai szinten aktív polgárságról.

A tájékoztatás és a terjesztés eszközei

Tekintettel a polgárokra helyezett hangsúlyra és az aktív uniós polgárság területén megvalósítandó kezdeményezések széles skálájára, részletes tájékoztatásra van szükség a program különböző tevékenységeiről, egyéb, az uniós polgársággal kapcsolatos európai megmozdulásokról és más releváns kezdeményezésekről; ezek az információk egy internetes portál és más eszközök segítségével jutnak el az érdekeltekhez.

2007-re, 2008-ra és 2009-re strukturális támogatás nyújtható közvetlenül az „*Association Jean Monnet*”, a „*Centre européen Robert Schuman*”, valamint a nemzeti és európai szintű szövetséget alkotó „*Maisons de l'Europe*” szervezetnek, amelyek mindegyike általános európai jelentőségű célt követ.

Tájékoztatásul: ez a fellépés a programra juttatott teljes költségvetés közel 10 %-át kapja.

4. fellépés: Aktív Európai Emlékezés

E kezdeményezés keretében az alábbi típusú projektek támogathatók:

- a tömeges deportálásokhoz kapcsolódó főbb helyszínek és emlékhelyek megóvása, a náciizmus idején létesített volt koncentrációs táboroknak, továbbá más, a náciizmus alatti tömeges mártíromsághoz és emberirtáshoz kapcsolódó helyszíneknek, valamint azon archívumoknak a megőrzése, amelyek az ezen események dokumentálását szolgálják, illetve az áldozatok, csakúgy mint az embertelen körülmények között a holokauszt elől embertársaikat menekítő személyek tekintetében az emlékezetet ápolják;
- a sztálinizmushoz kapcsolódó tömeges emberirtások és tömeges deportálások áldozatai emlékének ápolása, csakúgy mint az ezen eseményekhez kapcsolódó emlékhelyek és az ezen események dokumentálását szolgáló archívumok megőrzése.

Ez a fellépés a programra juttatott teljes költségvetés közel 4 %-át kapja.

II. A PROGRAM LEBONYOLÍTÁSA

A program végrehajtásának vezérelvei az átláthatóság és a nyitottság számos szervezet és projekt felé. Ennek következtében a projektek és a tevékenységek kiválasztása alapvetően nyílt ajánlattételi eljárás útján történik. Ettől eltérni csak nagyon sajátos esetekben, és a 2342/2002/EK, Euratom rendelet 168. cikke (1) bekezdése c) és d) pontjának maradéktalanul eleget téve lehet.

2006.12.27. HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 378/39

A program kialakítja a többéves partnerprogramok elvét, amely programok kölcsönösen elfogadott célkitűzéseken alapulnak, és az eredmények elemzésére épülnek, hogy ezzel kölcsönös előnyöket biztosítsanak mind a civil társadalom, mind az Európai Unió számára. Az e program keretében kötött, egyszeri támogatásról szóló megállapodáson keresztül allokált finanszírozás maximális időtartama 3 év.

Egyes fellépések esetében végrehajtott ügynökségek, vagy – különösen az 1. fellépés esetében – nemzeti ügynökségek részvételével zajló, közvetett centralizált lebonyolításra lehet szükség.

Minden fellépés transznacionális alapon valósul meg. Így ösztönzi a polgárok és eszmék mobilitását az Európai Unióban.

A hálózatépítés aspektusai és a multiplikációs hatásokra való összpontosítás – beleértve az információs és kommunikációs technológiák használatát – fontos szerepet tölt be, és tükröződik mind a tevékenységek típusában, mind a részt vevő szervezetek széles skálájában. Ösztönzést kap a programban részt vevő érintettek különböző csoportjai közötti párbeszéd és kapcsolódási pontok kialakulása.

A program költségvetése kiterjedhet a program lebonyolításához és céljainak megvalósításához közvetlenül szükséges előkészítő, további felügyeleti, nyomon követési, könyvvizsgáló és értékelő tevékenységekre, nevezetesen kutatásokra, megbeszélésekre, információs és publikációs tevékenységre, az információcserét szolgáló információs technológiai hálózatokkal kapcsolatos kiadásokra, illetve bármi más adminisztratív vagy technikai segítségre történő kiadásra, amelyhez a Bizottság a program lebonyolítása érdekében folyamodik.

A program teljes adminisztratív költségeinek az adott programban előírt feladatokkal arányosnak kell lenniük, és – indikatív értéként – a programra juttatott teljes költségvetés közel 10 %-ának kell megfelelniük.

A Bizottság tájékoztató, publikációs és információterjesztési tevékenységeket is végezhet, ezáltal biztosítva a program által támogatott tevékenységek széles körű ismertségét és jelentős hatását.

III. PÉNZÜGYI ELLENŐRZÉSEK ÉS VIZSGÁLATOK

Az e határozat alapján kiválasztott projektek esetében egy mintavételes könyvvizsgáló rendszer kerül bevezetésre.

Az utolsó kifizetéstől számított öt éven át a támogatásban részesült kedvezményezett köteles a Bizottság számára hozzáférést biztosítani minden, a kiadásokat dokumentáló irathoz. A támogatásban részesült kedvezményezett gondoskodik arról, hogy a Bizottság hozzáférhessen az esetleges partnerek vagy tagok birtokában lévő iratokhoz is.

A Bizottság – közvetlenül saját alkalmazottai, vagy bármely más, általa kiválasztott minősített külső intézmény révén – könyvvizsgálatot folytathat arról, hogy a támogatás hogyan került felhasználásra. Ilyen vizsgálatokra a szerződés fennállásának teljes ideje alatt, illetve a zárkifizetés dátumát követő öt éven belül kerülhet sor. A könyvvizsgálat eredményeinek függvényében a Bizottság adott esetben visszafizetetésről határozhat. Biztosítani kell a Bizottság alkalmazottainak és a Bizottság által felhatalmazott külső személyeknek a kedvezményezett irodahelyiségeibe való akadálytalan bejutást és az akadálytalan hozzáférést mindazokhoz az információkhoz – beleértve az elektronikus formában tároltakat is –, amelyek a könyvvizsgálat lefolytatásához szükségesek.

A Számvevőszék és az Európai Csaláselleni Hivatal (OLAF) a Bizottságéval azonos jogokkal rendelkezik, különösen a hozzáférési jogok tekintetében.

L 378/40 HU Az Európai Unió Hivatalos Lapja 2006.12.27.

MÁSODIK RÉSZ (FORRÁS?)

A fiatalok részvételével kapcsolatos munka a megközelítések, szereplők és cselekvési szintek széles választékát foglalja magában. A Schengen Szimpózium csak egy volt a számos kezdeményezés közül ezen a területen, ez az oka annak, hogy az utánkövető szeminárium résztvevői általánosabb problémákkal is foglalkoztak a fiatalok részvételével kapcsolatban. Megvitatták a véleményeiket a részvétel szimpózium során feltárt megközelítéseit illetően, és áttekintették a különböző érintett csoportok szerepét a fiatalok bevonásának különböző területein. Továbbá megosztották nézeteiket szakpolitikai kérdések és kutatások kapcsán, és különböző perspektívákból megvizsgálták annak a lehetőségét, hogy hogyan lehet támogatni a fiatalok részvételét.

A részvétel megközelítései a szimpóziumon

1. Különböző nézőpontokból lehet megközelíteni a részvételt. A szimpózium szervezői úgy látják, hogy az esemény a következő megközelítésekre helyezte a hangsúlyt:

- A részvétel mint beilleszkedés a társadalom különböző folyamataiba.
- A részvétel mint hatalommegosztás a közhivatalok és a fiatalok között.
- A részvétel mibenlétének tanulása (szemben annak a megtanulásával, hogy hogyan kell részt venni; a Philippe Neveux által javasolt megközelítés)

2. A szimpózium alatt az érződött, hogy a résztvevők sok figyelmet szenteltek a demokratikus folyamatokban való részvételnek, annak ellenére, hogy az előkészítő dokumentumok az ifjúsági részvétel számos más aspektusával is foglalkoztak. E szűkebb megközelítés oka az lehetett, hogy a résztvevők és „input személyek” tapasztalata és háttere elsősorban erre a területre – a demokratikus és politikai folyamatokban való részvétellel – korlátozódik. Az is valószínűsíthető, hogy a résztvevők kiválasztásánál az ilyen háttérrel rendelkezők kaptak prioritást, annak ellenére, hogy egyre növekvő tendencia az ifjúsági részvétel nagyobb perspektívába helyezése (lásd például a Bizottság közleményét 2007. szeptemberéből).

3. Az ifjúsági részvétellel kapcsolatos egyik kihívás a sérülékeny csoportok bevonása, mint például a megváltozott cselekvőképességűek, vagy a gazdaságilag hátrányos helyzetűek csoportjai. Ugyanakkor ezzel a problémával a szimpózium csak nagyon korlátozott mértékben foglalkozott, annak ellenére, hogy két műhelymunka is ennek a kérdéskörnek a mélyebb feltárásával foglalkozott.
4. A szimpóziumon elhangzottak tartalmában nagy aránytalanság fedezhető fel a részvétel két oszlopát illetően: a jogok és kötelezettségek tekintetében. Sok érv született amellett, hogy miért kell jogokat adni a fiataloknak, miközben a kötelezettségek ügye háttérbe szorult. Emiatt felmerül az igény ennek az aránytalanságnak a helyreállítására és az ifjúsági részvétel kérdésének kiegyensúlyozott megközelítésére: az aktív állampolgárság gondolatához kötődő jogok és kötelezettségek egyforma súlyú kezelésére.
5. Nagy szükség van az ifjúsági részvétellel kapcsolatos kérdések megvitatására a legtágabban vett érintettek körében („grassroot level”) olyan témakörökben, mint a különböző szereplők feladatai és felelősségei, célok és módszerek, rendelkezésre álló erőforrások. Nem ismert, hogy ezek a megbeszélések milyen intenzitással zajlanak Európa-szerte, mivel nemzetközi szinten nincs erre vonatkozó elérhető információ. Néhány ifjúsági munkás úgy érzi, hogy ez az információhiány hátráltatja a jó gyakorlatok megosztását Európa különböző részei között.
6. Kérdéses a fiatalok közhatalmi intézményekben való képviselőtének demokrati- kus legitimitációja, mivel ez azon alapszik, hogy a fiatalok különböző szervezetek, intézmények, testületek tagjai. Statisztikai adatok (például az Eurobarometer által gyűjtöttek) világosan mutatják, hogy a fiatalok nagy része kívül marad az ilyen struktúrákon, ami azt eredményezi, hogy az ő érdekeik és nézeteik nincsenek képviselve a struktúrákon belül lévő fiatalokon keresztül. Ezt a problémát nem hagyhatják figyelmen kívül azok a döntéshozók, akik a fiatalok bevonására törekednek.
7. Mivel a részvétel hagyományos módjai hanyatlóban vannak, alapvető, hogy kialakítsuk a részvétel mibenlétének új értelmezését. A felnőttek a részvétel kérdésére a saját tapasztalataikon keresztül tekintenek (mely gyakran kapcsolatban van valamilyen szervezetben vagy mozgalomban való részvétellel), és gyakran kijelentik, hogy kihívást jelent a részvétel új formáival való munka, melyek olyan új fejleményekhez kötődnek, mint az Internet (pl. csetszobák, fórumok) vagy a civil akciók (pl. bojkottok, nem-formális csoportok stb.)
8. A részvétel új formáinak elősegítésével kapcsolatos tapasztalatok nagy különbségeket mutatnak a különböző csoportok, intézmények és szervezetek között. Némely kezdeményezésből siker lesz (pl. Viviane Reding EU biztos csetje fiatalokkal 2004-ben, fiatalok sms-akciója a 2007-es lengyel elnökválasztás előtt stb.), mások kevés eredményt hoznak (pl. online konzultáció fiatalokkal különböző szakpolitikai kérdésekben). Ugyanakkor nagyon kevés bizonyíték van arra vonatkozóan, hogy a hagyományos részvétel mely formái működnek és melyek nem.
9. Az ifjúsági részvétel nemzetközi szinten számos akadályba ütközik, mint például a nyelvi készségek vagy az európai struktúrák és eljárások hiányos ismerete. Ez továbbra is egy kérdéses terület marad, mivel nem sikerült hatékony módokat találni a kérdés megközelítésére.

10. A szimpózium résztvevőinek tapasztalatai megerősítik, hogy a fiatalok több érdeklődést mutatnak a részvételre konkrét projektekben, melyek a környezetvédelemmel vagy kultúrával kapcsolatosak, mint elméleti vitákban való részvételre, vagy vezetői/politikai posztok betöltésére (bizottságokban, tanácsokban való részvétel stb.). Ez a megfigyelés segíthet olyan hatékony módok meghatározásában, melyek elősegítik a különböző tevékenységekben való ifjúsági részvételt. A fiatalok részvétele elkezdődhet egy sport klubban vagy zenész csoportban, és utána elősegíthető, hogy kiterjedjen más területekre, például önkéntes munkára, közösségi tevékenységekre stb.
11. A fiatalok részvételének kulcsa a tulajdonlás. A fiatalok sokkal nagyobb motivációt éreznek a különböző cselekvésekben való részvételre, ha azt érzik, hogy a kezdeményezésekkel kapcsolatos különböző felmerülő kérdésekbe tényleges beleszólásuk van.
12. Sok fiatal első részvételi tapasztalata a helyi környezetéhez kötődik (helyi közösség, iskola, ifjúsági klub stb.), ezért az ifjúsági részvételnek a helyi szereplők – mint például az önkormányzatok, ifjúsági munkások és ifjúsági szervezetek – elsődleges feladatának kell lennie.
13. Európa-szerte különböző hagyományai vannak az ifjúsági munkának, és ebből következően különbözőképpen határozzák meg, hogy mit jelent az ifjúsági munka, és mit lehet ifjúsági részvételnek nevezni. Kiderült, hogy egyes országokban például a sporttal kapcsolatos tevékenységeket ifjúsági részvételi kezdeményezéseknek tekintik (pl. Németország), míg másokban ezeket nem tekintik tipikus ifjúsági részvételi projekteknek (pl. Luxembourg, Belgium). Ennek köszönhetően az Európa különböző részeiből érkező statisztikai adatok összehasonlítása nem lehetséges. Továbbá az ilyen különbségek hatással vannak arra, hogy az egyes országokban a fiatalok mely csoportjai vannak nagyobb hatással a politikaformálási folyamatokra.

Ifjúsági szervezetek és részvétel

1. Számos nemzetközi ifjúsági szervezet csak egy felső rétegét éri el a fiataloknak: magas színvonalú oktatásban részt vett, angolul beszélő, sok lehetőséggel rendelkező fiatalokat. Ez ismét azt a kérdést veti fel, hogy ezek a szervezetek mennyire tekinthetők alkalmasnak az Európában élő fiatalok többségének képviseletére.
2. Sok kritikus rámutat arra, hogy az ifjúsági szervezetek nem nyitottak minden fiatal felé. Ugyanakkor nem alaptalan az az érvelés, hogy a szervezetek azért alakulnak, hogy egy konkrét célt, társadalmi változást elérjenek, ezért célközönségük egy jól körülhatárolható csoport, mely osztozik a szervezet értékeiben, és melynek a tagjai hozzá tudnak járulni a célok eléréséhez. Ezért nem várható el, hogy egy szervezet nyitott legyen minden fiatal számára, hiszen nem minden fiatal osztja egy konkrét szervezet nézeteit és azonosul annak céljaival.
3. Számos szervezet kijelenti, hogy nyitott a fiatalok és a sérülékeny csoportok felé. A gyakorlatban ugyanakkor megfigyelhető, hogy a bekapcsolódás feltételei, amiket felkínálnak, és az elvárások, amiket támasztanak, valójában nem segíti elő a fiatalok részvételét. A szervezetek ezért kifejezik azt az igényüket, hogy

- tanácsadásra és know-how átadásra van szükségük abban, hogy hogyan alakíthatnak ki jobb feltételeket és infrastruktúrát a részvételre, vagy fiatalbarát szervezeti struktúrákat, melyek elősegítik a hasznos részvételt a szervezetben.
4. Megfigyelhető, hogy a bevándorló háttérrel rendelkező fiatalok csak korlátozott mértékben vesznek részt az ifjúsági szervezetek tevékenységében. Ez egyrésztől visszavezethető kulturális tényezőkre, másrésztől a részvételt segítő családi, iskolai vagy ifjúsági munkásoktól jövő támogatás hiányára. Ezért javaslat született tapasztalatcserék elindítására azoknak a nemzeti és helyi szintű szervezeteknek a körében, melyek sikeres módokat találtak a fiatal bevándorlók projektekbe és kezdeményezéseibe való bevonására, különös tekintettel azokra a szervezetekre, melyek projektjeiket a Te is más vagy – te sem vagy más kampány keretében valósították meg.
 5. Az ifjúsági szervezetek gyakran tudatosan figyelik az ifjúsági részvétel területén jelentkező újdonságokat (mivel a saját taglétszámuk csökkenőben van), és aktívan keresik a lehetőségeket a fiatalok bevonására. Némelyikük figyelemreméltó módokat talált a probléma jobb megközelítésére, úgyhogy a tapasztalatok megosztása e téren hasznos volna a többi szervezet számára.
 6. Az ifjúsági szervezetek továbbra is az egyik legfontosabb tényezőt jelentik az ifjúsági részvétel terén. Erősségük a tudás és tapasztalat előállítása és továbbadása, ők biztosítják a szükséges folyamatosságot a többi szereplővel való együttműködés során, különös tekintettel az önkormányzatokra.
 7. Számos dolog akadályozza az ifjúsági részvételt az ifjúsági szervezeteken belül. Az ifjúsági munkások gyakran rámutatnak, hogy a szervezeti felépítés nem elég rugalmas ahhoz, hogy reagálni tudjon a fiatalok igényeire. Egy másik akadály a nem megfelelő információáramlás, melynek köszönhetően nem jutnak el a fontos hírek az érdeklődő fiatalokhoz.
 8. Olyan eszközöket, mint például az ifjúsági igazolvány, jobban ki lehetne használni. Ezeket az igazolványokat nem csak arra kellene használni, hogy olcsóbb mozijegyet lehessen velük venni, hanem tágabb lehetőségeket kellene biztosítaniuk. Ezeket az igazolványokat ifjúsági vezetők és önkéntesek kaphatnák, melyekkel kifejezésre lehetne juttatni az elismerést irányukban.
 9. Bátorítani kellene az ifjúsági szervezeteket megbeszélések kezdeményezésére a következő témákban:
 - a, a saját szerepük az ifjúsági részvétel előremozdításában,
 - b, a nem-formális csoportokkal és szervezetbe nem tömörülő fiatalokkal való együttműködés lehetőségei,
 - c, mennyire nyitottak a hasznos részvétel irányában.

Közintézmények és a részvétel

1. Sok kezdeményezés célozza Európában az ifjúsági részvétel előmozdítását a fiatalok körében. Ugyanakkor nincs elég hangsúly fektetve az ifjúsági részvétel fontosságának terjesztésére más érintettek, például közintézmények között. Számukra ez egy új megközelítés, és ezért több támogatást igényelnek a tekintetben, hogy mi a részvétel, és hogyan segítsék azt elő.

2. A közintézmények sokat profitálhatnak a fiatal polgárok bevonásából, ezért ezek a szervek fontos szerepet játszhatnak helyi és nemzeti szinten. Fő felelősségük egyrészt az ifjúsági részvétel támogatása különböző folyamatokban (például azáltal, hogy keretet adnak a részvételre, vagy erőforrásokat biztosítanak), másrészt a fiatalokkal közösen részvételi projektek indítása és koordinálása.
3. Ha a közintézmények a fiatalokkal együtt indítanak és koordinálnak részvételre irányuló projekteket, figyelni kell arra, hogy a fiatalok magukénak érezhessék ezeket a projekteket, és legyen valódi beleszólásuk a tervezésbe, kivitelezésbe, kiértékelésbe és a projektet követő tevékenységekbe, ne csupán szimbolikus legyen a szerepük.
4. Az ifjúsági részvétel helyi vagy nemzeti szintű elősegítése során a különböző szereplők együttműködésére kell törekedni, és ezen a téren sok érdekes kezdeményezés is történt már. Egyik ezek közül a belgiumi Flamand Ifjúsági Minisztérium együttműködése ifjúsági szervezetekkel a változatosság és beilleszkedés témakörében. A minisztérium létrehozott egy platformot a tapasztalatok megosztására és közös projektek indítására. A minisztérium fenntartja a platformot, de nem gyakorol nyomást egyes ötletek vagy megoldások használatára vagy elvetésére. Ennek köszönhetően számos érdekes projekt valósult meg, például egy bevándorlók számára alapított cserkészcsapat.

Ifjúsági politika

1. Az ifjúsági politikaalkotás folyamata során biztosítani kell minden fiatal érdekének képviselését – beleértve a szervezetbe tömörülő és szervezetbe nem tömörülő fiatalokét is. Mivel a részvétel hagyományos módjai egyre kevésbé népszerűek a fiatalok körében, és a nem hagyományos módok egyre jobban terjednek, a fenti irányelv érvényesítése egyre nagyobb kihívást jelent.
2. Megfigyelhető, hogy a helyi szervezetek csak kis mértékben érdeklődnek a nemzeti szintű politikaformáló fórumokon való részvétel iránt. Bizonyos esetekben ennek oka csupán az ilyen lehetőségekről szóló információáramlás korlátozottsága. Sok esetben azonban ez tudatos döntés eredménye, ugyanis az erőforrások korlátozottsága, a know-how hiánya és az érdeklődés csekély volta miatt a helyi szervezetek inkább a helyi projektjeikre koncentrálnak, mint a szakpolitikai kérdésekkel való foglalkozásra.
3. Sok szakpolitikai dokumentum született nemzetközi, nemzeti és regionális szinten a fiatalokkal vagy a fiatalok részvételével kapcsolatban. Ez a bőség egyrészt az eszközök és ötletek sokaságát nyújtja a szakpolitikák megalkotóinak és gyakorlóinak konkrét kérdések megoldása tekintetében. Másrészt a sok dokumentum némileg akadályt is jelent, mivel komoly időt és jelentős tudást igényel a megfelelő dokumentum megtalálása, és annak a meghatározása, hogy az abban foglaltak hogyan használhatók a helyi vagy nemzeti környezetben. Ezért a létező dokumentumok összefoglalása hasznos lenne.
4. Vannak olyan, a részvétel kérdésével foglalkozó projektek és kezdeményezések, például a szimpóziumok, szemináriumok és tréningek, melyeknek célja a politikaalkotók véleményének formálása és a politikaformálási folyamatokra való ráha-

tás a fiatalok helyzetének javítása érdekében. Ugyanakkor nem világos, hogy konkrét projektekből leszúrt tanulságok hogyan építhetők be hatékonyan az ifjúsági politikákba azok különböző szintjein.

Ifjúságkutatás

1. Az ifjúságkutatók fontos szerepet játszanak az ifjúsági részvétel előmozdításában, ezért több lehetőséget kell teremteni a véleménycserére kutatók, fiatalok, ifjúsági munkások és közintézmények között. Az összes felsorolt érintett tud profitálni a többiek tapasztalataiból, és tudják egymást új megoldások és megközelítések keresésére ösztönözni.
2. Az ifjúságkutatások eredményeinek minden érintett számára könnyen hozzáférhetőnek kell lenniük, és megfelelő formában kell őket publikálni, különös hangsúllyal a gyakorlati hasznosíthatóságon. Az ifjúsági munka aktív szereplői és a közintézmények érdekeltek ezen eredmények használatában, de nehézségekbe ütköznek a különböző publikációk zsargonjának megértése során, és nehezen tudják az egyes konklúziókat a napi gyakorlatba átültetni.
3. Általános gyakorlattá kezd válni a jó gyakorlatok és a tapasztalatok megosztása a különböző partnerek között, amely ugyanakkor megmarad az információ-megosztás szintjén, és ritkán jut el a valódi tudásátadásig. Ezért a tudomány művelőinek nagyobb arányú bevonására lenne szükség az ilyen eseményeken annak érdekében, hogy
 - a megosztásra kerülő tapasztalatokat a kutatásukban használni tudják,
 - segítsék a résztvevőket, hogy pusztán információ-átadás helyett gyakorlati tapasztalatokra épülő tudást tudjanak átadni, mely más környezetben mások által is alkalmazható lesz,
 - részt vegyenek a tevékenységek eredményei által képviselt értékek megfogalmazásában.
4. Úgy tűnik, az ifjúságkutatás kevés elismerést kap a tágabb értelemben vett tudományos életben, hiszen ezen a kutatási területen elég kevés a rendelkezésre álló pénzügyi forrás. A támogatás mértékének alacsony volta visszavezethető arra, hogy a támogatások elosztásában szerepet vállaló politikaformálók nem látják az ifjúságkutatás fontosságát, és ezért nem kezelik azt kiemelt területként. Emiatt nagyobb láthatóságot kell biztosítani az ifjúságkutatási területnek, és hatékonyabban kell közvetíteni annak eredményeit a politikaformálók és más érintettek felé.

További szereplők

1. Az ifjúsági részvétel a családokban, iskolákban és helyi közösségekben kezdődik. Ennél fogva a szülők, tanárok, ifjúsági munkások, köztisztviselők és helyi politikusok bevonása alapvetően fontos.
2. Az iskolák kapcsolatban állnak az európai fiatalok nagy többségével. Ezért fontos, hogy ennek a csatornának a kihasználását új módszerekkel tegyük hatékonyabbá, különösen, mivel az ifjúsági részvétel mértéke eltérő a különböző iskolákban. Bizonyos helyeken a fiatalokat bevonják a döntési folyamatokba (pl. közösen

döntenek az iskola költségvetéséről az iskolavezetéssel, a tanárokkal és a szülőkkel), más helyeken a diáktanácsok továbbra is csak szimbolikus jelentőségűek, melyek az iskola jó hírnevét erősítik a külvilág felé, de valódi beleszólás nélkül.

3. Nemzetközi szervezetek, mint például az Európa Tanács vagy az Európai Unió fontos szerepet játszanak az ifjúsági részvétel előmozdításában, különösen a véleményformáló szerepük miatt. Ezen túl azonban fel kellene tártaniuk és terjeszteniük olyan koncepciókat és módszereket, melyek használhatóak a különböző szinteken: nemzetközileg, országosan, helyben (jó példa erre a Te is más vagy – te sem vagy más kampány).
4. A fent említett intézmények lenyűgöző mennyiségű tudást állítottak elő képzési tematikák, módszertanok, módszerek, publikációk formájában és más formákban is. Helyi szinten ugyanakkor ezek a források még mindig nem eléggé ismertek egyrészt nyelvi akadályok miatt, másrészt amiatt, hogy senki nem tud a létezésükről. Éppen ezért szükséges, hogy mind az Európa Tanács, mind az Európai Unió felülvizsgálja az eszközök és források terjesztésének jelenlegi gyakorlatát, és hatékonyabb eljárásokat dolgozzon ki.

Hogyan támogassuk az ifjúsági részvételt – javaslat

1. Különböző csoportoknak eltérő érdekeltségük van az ifjúsági részvétel terén. Ezért fontos, hogy mindezen csoportok számára releváns érveket fogalmazzunk meg az ifjúsági részvétel támogatása mellett.
2. A fiatalok és felnőttek viszonyában elmozdulásnak kell történnie. Ezért a fiatalokkal különböző szerepben foglalkozó felnőtteknek (pl. ifjúsági munkásoknak, tanároknak, koordinátoroknak, szülőknek) lehetőséget kell kapniuk a készségeik fejlesztésére az ifjúsági részvétellel való eredményesebb munkához (például azáltal, hogy részt vehetnek képzéseken, hálózatokban, támogató csoportokban, coaching-ban).
3. Partnerségek kialakítása és a különböző szereplők együttműködése szükséges az ifjúsági részvétel előmozdításához. Ezért szükség van több olyan kezdeményezésre, mely ezeket a szereplőket összehozza, és keretet teremt a párbeszédre a közös célok, gondok és lehetséges együttműködések tekintetében.
4. Különböző kezdeményezések és projektek különbözőképp kapcsolódnak az ifjúsági részvételhez – némelyikük segít a szükséges készségek és kompetenciák kifejlesztésében, mások tudást adnak, megint mások megteremtik a feltételeket és körülményeket a részvételhez. Viszont mindegyik erősíti az ifjúsági részvételt, ezért mindegyiknek megfelelő támogatást kell kapnia (azoknak is, amelyek – úgy tűnik – nincsenek közvetlen hatással a részvételre).
5. Az iskoláknak dolgozniuk kell a „részvétel kultúrájának” kialakításán. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy nem elég, ha a tanrendbe beillesztik a részvétel és aktív állampolgárság tanítását, hanem ki kell alakítaniuk a megfelelő készségeket is a döntéshozásban való részvételhez és projektek működtetéséhez. Sőt, az iskoláknak meg kell teremteniük a kereteket e készségek gyakorlására is, hogy ne fordulhasson elő az, hogy valaki a részvételről tanul anélkül, hogy lehetséges lenne a részvételre.

6. Olyan intézményeknek, melyek a részvétel hagyományos formáinak adnak terepet (pl. iskolák, ifjúsági klubok, szakkörök, ifjúsági tanácsok) nagyobb mértékben kell használniuk a nem-formális nevelés eszközeit, mivel ez a nevelési megközelítés elősegíti a bevonást, és segít az értelmes részvételhez szükséges készségek kialakításában.
7. Létre kell hozni egy portfóliót a részvételről (ahhoz hasonló, mint amilyen az Európai Portfólió ifjúsági vezetőknek és ifjúsági munkásoknak, melyet Schengenben indított útjára az Európa Tanács Ifjúsági és Sport Igazgatósága). A portfólió fő feladata az lenne, hogy segítsen megérteni az ifjúsági részvétel főbb aspektusait, és elősegítse a különböző szereplők megfelelő munkáját ezen a területen.
8. Számtalan forrásanyag, szöveg és értékelés áll rendelkezésre különböző szinteken az ifjúsági részvétellel kapcsolatban, de nincsen megfelelő keret vagy struktúra, amiben meg lehetne találni a releváns anyagokat, ami segítene a fordításukban és a konkrét helyzethez való alkalmazásukban. Néhány ifjúsági munkás véleménye szerint egy kommentárokkal ellátott bibliográfia megadná a szükséges segítséget.
9. A Partnership programnak [esetleg lánkjegyzetben kibontani? Pl. az Európa Tanács és az Európai Bizottság együttműködése – a lekt.] ki kellene dolgoznia egy modellértékű tréninget a részvételről, mely két fő érintett csoportot célozna meg: a fiatalokat és a felnőtteket.
10. Az Agenda 2020 rendelkezéseinek foglalkozniuk kellene az európai ifjúsági részvétellel, és fókuszálnia kellene a bevándorló környezetből érkező fiatalok helyzetére, mivel nekik speciális szükségleteik vannak a részvétel és bevonás kapcsán.

Összegzés

A nyomkövető szeminárium megbeszélései során a résztvevők számos kérdést megvitattak, melyek eredményeit a fenti beszámoló tartalmazza összesítve.

A Schengen Symposium szervezeti oldalával kapcsolatos következtetések az alábbiakban foglalhatók össze:

- Nagyobb együttműködésre van szükség az Európa Tanács és a Schengen Symposiumhoz hasonló események szervezői között a szükséges know-how átadásának céljából, a kapcsolódó eseményekkel való összefüggések tisztázásához és a legmegfelelőbb elméletek és megközelítésmódok kiválasztásához.
- A részvétellel kapcsolatos eseményeknek különböző dimenziókban kell tudniuk elősegíteni a részvételt (nem csupán a tartalmukban, de a módszertanban és a résztvevők kiválasztásában, és egyéb területeken is). Ezért nagyobb erővel kell törekedni arra, hogy hátrányos helyzetből induló fiatalok is minél inkább bevonódjanak.
- Meg kell vizsgálni, hogy a cselekvések milyen formában tudnak legjobban illeszkedni a célokhoz, az elvárt eredményekhez és a résztvevők tulajdonságaikhoz. A szervezőknek azt is figyelembe kell venniük, hogy a választott forma milyen mértékben lendíti előre a részvételt.

– A későbbi szimpóziumok és hasonló események előkészítésekor meg kell tervezni azt is, hogy az adott esemény eredményei hogyan hasznosíthatók, kik által és milyen körülmények között. Azt is meg kell vizsgálni, hogy ezek az eredmények elérhetőek-e figyelembe véve a tevékenységek formáját, a módszertant, a rendelkezésre álló erőforrásokat és a szakképzettséget.

Az ifjúsági részvétellel kapcsolatos fő konklúziók az alábbiakban foglalhatók össze:

- Számos eltérő elképzelés, elmélet, megközelítés létezik az ifjúsági részvétellel kapcsolatban. Ifjúsági szervezetek, közintézmények és más érintett csoportok bizonytalanok akkor, ha egy konkrét helyzetben a legrelevánsabbat meg kell találniuk, és iránymutatást keresnek, mely segíthet nekik kiválasztani a saját helyzetükben a részvétellel kapcsolatos leghatékonyabb megközelítésmódot.
- Bár az ifjúsági részvétel hagyományostól eltérő formái rohamos ütemben terjednek, továbbra is sok figyelmet kell fordítani a hagyományos formákra, mint amilyenek az ifjúsági tanácsok, a politikai részvétel, a szervezetek stb. Éppen ezért az ifjúsági részvétel előmozdításában szerepet vállalóknak jobban koncentrálniuk kellene új fejlesztésekre, melyek elősegítenék a részvétel fiatalokhoz legközelebb álló formáit.
- A fiatalok nagy érdeklődést mutatnak a sporttal, kultúrával és egyéb dolgokkal kapcsolatos projektekben, cselekvésekben való részvétel iránt. Ezért sok lehetőséget kell kínálni az ilyen típusú részvételre, mert ez elősegítheti a részvételt olyan egyéb területeken is, mint a döntéshozás, közösségfejlesztés stb.
- Az ifjúsági részvételben érintett szereplőknek (pl. fiatalok, közintézmények, szervezetek, nevelési intézmények, ifjúsági politikaalkotók, ifjúságkutatók, stb.) eltérő a szakértelmük, tapasztalatuk és elérhetőek az erőforrásaik. Ezért a partnerségeket, információcseréket elő kell segíteni és támogatni kell, felhasználva a rendelkezésre álló eszközöket, mint amilyen az Európai Ifjúságpolitikai Tudáscentrum, mely számos lehetőséget kínál az információ, tapasztalat és tudás megosztására.
- A fiataloknak lehetőséget kell adni a részvételre nem csupán a közéletben és a társadalmi létben, de más területeken is, mint például az iskolákban és a családokban. Ezért fontos a „részvétel kultúrájának” terjesztése, mely esélyt ad a fiataloknak arra, hogy különböző területeken gyakorlatban is megvalósítsák a részvételt, és ne csupán tanuljanak róla. Ebbe a folyamatba a felnőtteket is be kell vonni, és támogatást kell nekik adni készségek fejlesztésével és egyéb módokon.

Participatív média, digitális állampolgár, hírblog (forrás?)

Nicholas Negroponete, az MIT Media Lab megalapítója 1995-ben még leginkább azt tartotta valószínűnek, hogy egyfajta, általa „Daily Me”-nek nevezett rendszer a jövőben majd az alapján válogatja ki és „szabja testre” a híreket, hogy minket mi érdekel, és az még véletlenül sem jutott az eszébe, hogy esetleg a hír fogsasztója

– legalábbis bizonyos körülmények között – a hír létrehozójává is válhat. Vagyis, hogy a két kategória között olykor elmosódhatnak a különbségek.

Ehhez képest kevesebb mint tíz év múlva, 2003 elején, amikor a reformer Roh Moo-hyunt a világ legbekébelezettebb államának, vagyis annak a Dél-Koreának lett az elnöke, ahol a háztartások kétharmada internet-hozzáféréssel (még hozzá rendszert nagy sebességű internet-hozzáféréssel) rendelkezik, akkor az első interjút nem a három nagy, lényegében az egész nyomtatott sajtó piacát uraló lap egyikének adta, hanem egy ohmynews.com nevű hírszajtának. Ez amellett, hogy kulcsszerepet játszott a hatalomra kerülésében, nem hagyományos hírportál volt, ugyanis az alapító, Oh Yeon Ho abból indult ki, hogy „bármelyik állampolgár riporter lehet”, és megírhatja a véleményét. (Értsd: mindenki potenciális újságírónak tekinthető.)

Arra, hogy ez miként lehetséges, az amerikai Dan Gillmor, a „citizen journalism” (azaz kb. állampolgári újságírás) egyik szaktekinvélye azt válaszolja, hogy az internetnek és az internetet kiegészítő különféle felhasználói technológiáknak köszönhetően az eddigi „egy-az-egyhez” (mint amilyen a telefon) és az „egy-a-sokhoz” kommunikáció mellett (mint amilyen a hagyományos újságírás, ahol a cikkíró elmondja a véleményét, az olvasó pedig tudomásul veszi) mára megjelent a „sok-a-sokhoz” megközelítés is, ahol nem csupán a kiválasztott kevesek döntenek el, hogy mi a fontos és mi nem. Emögött a koncepció mögött az a kétségtelenül demokratikus meggyőződés húzódik meg, hogy „az olvasók (vagy a nézők vagy hallgatók) együttesen többet tudnak, mint a média professzionális művelői”, és ezért a bevonásuk jobb megoldást jelent, mint a hagyományos, egyirányú és adott esetben nagyon is elfogult újságírás. „Az olvasóim többet tudnak, mint én – állítja ismét csak Gillmor. Ez [azonban] nem fenyegetés, hanem lehetőség” a média számára és ha optimisták akarunk lenni, akkor eközben nem foglalkozunk azzal a lehetőséggel, mely szerint mindenki akár potenciális paparazzi is lehet.

Ezzel összhangban John Seely Brown, a Xerox kutatója egyenesen a „pro-sumerrek” megjelenéséről (ez kifejezés a „consumer” és a „producer” szavak összetételéből jött létre), illetve a „kétirányú újságírásról” beszél. Bill Kovach és Tom Rosenstein pedig az újságírás alapjairól szóló könyvükben arról, hogy a történelem folyamán eddig ahányszor jelentős társadalmi, gazdasági vagy technológiai változás zajlott le, az mindig hatással volt a hírriparra is.

Ez történt akár a távíró megjelenésekor, akár pedig az 1880-as években, amikor a papír árának radikális csökkenésével párhuzamosan minden korábbinál meghatározóbbá vált a kivándorlás. Meg az 1920-as években is: a rádió sikerét követően új, hírességekkel és hírességekről szóló pletykákkal foglalkozó „kultúra” alakult ki; az 1950-es években pedig a hidegháború és a televízió formálta át a területet. Legújabbán pedig a web, a weblapok könnyű szerkesztését lehetővé tevő blog technológia és a leginkább már kamerával is felszerelt mobilokat birtokló felhasználók játszanak kulcsszerepet, és ezek a változások alkalmasint még nagyobbak, mint a korábbiak. Ezúttal ugyanis az egész struktúra is módosul, és míg a hagyományos hírközlés esetében a sorrend a „szürd meg és utána tedd közzé” volt, véli Clay Shirky

médiaszakértő, most a „tedd közzé, utána pedig szűrd meg” válik szabállyá, és nem kizárólag a médiakonglomerátumok döntenek el, hogy mi a fontos, és mi nem az. Sőt, olykor éppen ellenkezőleg.

2002-ben például a republikánus Trent Lott a szintén republikánus Strom Thurmond századik születésnapján arról beszélt, hogy ha az 1948-as amerikai elnökválasztáson a szegregacionista, a „fajok elkülönítésén” alapuló politika győz, akkor ma jobban mennének a dolgok. A hagyományos, nagy média: a televíziók és újságok kezdetben legfeljebb ímmel-ámmal foglalkoztak ezzel az igencsak megkérdőjelezhető kijelentéssel (de leginkább még úgy sem), és csupán azért lett belőle végül olyan ügy, amibe aztán Lott is belebukott, mert a weblogok írói újra és újra visszatértek rá. Gillmor ugyan azt állítja, hogy ez volt az első eset, amikor az állampolgári részvételen alapuló, participatív média közvetlenül is beleszólt a dolgok alakulásába – de azért ha ragaszkodni akarunk az igazsághoz, akkor meg kell említenünk, hogy ennek ez esetnek volt előfutára is.

Például az Intel processzorának lebegőpontos számítási hibájával 1994-ben előbb a USENET hírcsoportok kezdtek foglalkozni, és a hivatalos média csak később figyelt fel rá. Az újabb példák között pedig ott találjuk a SARS-t, ami 2002 novemberében Guangdong tartományban bukkant fel, és miután a kínai kormány igyekezett agyonhallgatni, a vele kapcsolatos első információk 2003 februárjában SMS-en keresztül jutottak el a külvilághoz. És ad absurdum ide sorolhatjuk az interneten felbukkanó magyar ügynöklistákat is: néhány évvel ezelőtt legfeljebb azzal próbálkozhattunk volna, hogy elküldjük őket valamelyik lapnak, az pedig eldöntötte volna, hogy mit tesz velük.

Mostanra viszont alapvetően megváltozott a helyzet, és a University of Georgia sportéletével kapcsolatos webszájtot fenntartó Steve Patterson arról panaszkodik, hogy „nem mehetsz sehová és nem csinálhatsz semmit anélkül, hogy ne számítanál arra, hogy látni fogják – ma már ugyanis mindenki riporter”, és egyáltalán nem véletlen, hogy egy online vitafórumon már hét perccel azelőtt a Columbia űrrepülőgéppel kapcsolatos problémákról lehetett olvasni, hogy az Associated Press egyáltalán foglalkozni kezdett volna vele.

Ezen a ponton mintha érdemes lenne eltűnődni azon, hogy az állampolgári újságírás, aminek a létrejöttét az új technológiák tették lehetővé, nem jelent-e egyfélő megoldást a hagyományos „nagy média” különböző problémáira az érdektelenségtől a befolyásoltságig, másfelől pedig ennek megfelelően nem jobb és hatékonyabb-e.

A szabad szoftver egyik legismertebb képviselője, Eric S. Raymond a Linux operációs rendszerrel kapcsolatban fogalmazza meg az ún. „Linus törvényt”, mely szerint „ha eléggé sokan keresik, akkor minden hiba komolytalanná válik”, mivel ha lehetővé tesszük, hogy a felhasználók hozzáférjenek a forráskódhoz, akkor előbb-utóbb

mindent kijavítanak. Raymond szerint ez a módszer – mármint az, hogy mindenki számára minden információt hozzáférhetővé teszünk – azért működik, mert itt is érvényesül a Delfi-effektus: az, hogy „hasonló képzettségű és tudású (vagy éppen hasonlóan laikus) megfigyelőkből álló embertömeg 'átlagos véleménye' sokkal megbízhatóbb előrejelző, mint egy véletlenül kiválasztott megfigyelő.” Ami elsöre mintha azt sugallná, hogy az állampolgár újságírás – lényegében a több szem többet lát alapon – „jobb” a hagyományosnál, de az efféle általánosításokkal mindig óvatosan kell bánni, mert a Linux-kernel meg egy hírszajt szerkesztése nem állítható közvetlenül párhuzamba egymással. Ugyanis – miként ismét csak Raymond hívja fel rá a figyelmet – az előbbiben értelemszerűen kizárólag olyanok vesznek részt, akik értenek is a témához (és akik nem értenek hozzá, azok értelemszerűen nem igazán tudnak hozzájárulni). Azaz: egyáltalán nem valamiféle véletlenszerűen kiválasztott tömeggel van dolgunk.

Ahhoz viszont, hogy valaki közzé tegyen egy megfigyelést vagy hírt, látszólag nem szükséges különösebb előképzettség, tehát a citizen újságírás esetében rendszert nincsen is semmiféle előszűrés. Márpedig az emberek – bármennyire is vonzónak tűnne is a számunkra a mindenki (vagy legalábbis sokak) önkéntes részvételén alapuló médiarendszer kiépítése – átlagosan rossz és megbízhatatlan megfigyelők. A genfi pszichológus Edouard Claparede egy mostanra klasszikussá vált kísérletében a 20. század elején arra kért meg valakit, hogy álarcosan rontson be az egyetemi előadására, és zavarja meg; utána pedig arra kérte a hallgatóit, hogy írják le, milyen volt a támadó – és azok nagy része rosszul válaszolt. A rendező például világosbarna-fehér sálát viselt, de a „megfigyelők” vörösre emlékeztek, mivel úgy vélték, hogy az illető csakis forradalmár lehet.

Az evolúcióbiológus Richard Dawkins egyenesen úgy fogalmaz, hogy „az esküdtbíróság valószínűleg az egyik legrosszabb jó gondolat, ami valaha is létezett”, ugyanis semmi sem garantálja, hogy jól fog dönteni.

Hogy egy pillanatra ismét visszakanyarodjunk a szabad szoftver meg a hibakeresés analógiájához: Raymond is azt mondja, hogy forráskódot nem ismerő felhasználó visszajelzései általában semmit sem érnek. Nem véletlen, hogy a Google News egy idő után törölte az általa használt források közül az Indymédiát, ahol lényegében bárki közzétehet híreket, és ami – ennek megfelelően – mindennek számít, csak megbízhatónak nem.

Hasonló gondok vannak persze a „nyílt forráskódú információ” egyik legismertebb képviselőjével, a Wikipédiával is: ez egy olyan, nagyon tág keretek között bárki által írható és szerkeszthető internetes enciklopédia, ami elvileg azért kellene, hogy megbízható forrásnak számítsa, mert előbb-utóbb majd csak akad valaki, aki észreveszi és kijavítja a hibát. Amivel az a legnagyobb probléma, hogy a szócikkek végül majd nem az adott témával kapcsolatos tényeket, hanem azt fogják tartalmazni, amit a nagy többség ténynek tart. És ez a kettő nem szükségképpen esik egybe.

Robert McHenry, az Encyclopedia Britannica volt szerkesztője szerint a Wikipedia fenntartói, „valamiféle nem definiált kvázi-darwini folyamattól” várják, hogy az kiválassza a „legrátermettebb” (és legpontosabb információkat tartalmazó) verziókat, de igencsak nehéz elhinni, hogy a valóságban létezik ilyesmi.

Ráadásul az, hogy „bárki lehet szócikkíró” vagy éppen citizenújságíró, egyben mint-ha azt is sugallná, hogy ezekhez a tevékenységekhez semmiféle előképzettség nem kell, és amennyiben ezt nem fogadjuk el (mint ahogy én például nem), akkor több dolgot is tehetünk.

Először is: egyetérthetünk John C. Dvorak számítógépes szakíróval, aki azt állítja, hogy idő kérdése csupán, és a szabályozottság teljes hiánya, illetve az ezzel járó problémák miatt, mint amilyen a spammelésben is megnyilvánuló, ellenőrizetlen információ is, a wiki koncepciója egyszerűen el fog tűnni.

Elképzelhető viszont egy olyan forgatókönyv is, mely szerint az elvárásaink fognak megváltozni a Wikipediával kapcsolatban, és a jövőben úgy gondoljuk majd, hogy a hatalmas mennyiségű információhoz való hozzáférésének az az ára, hogy az „adatok” inkább csak afféle hozzátétőleges kiindulási pontnak tekinthetőek: amennyiben Alexander Hamiltonról azt olvassuk a Wikipédiában, hogy 1755-ben született (miként McHenry is ezt hozza fel példaként), akkor az azért több mint valószínű, hogy ha nem is éppen akkor, de valamikor a 18. sz. közepén történt a dolog – aki pedig pontosabb információkat akar, az nézzen máshol utána (és tudja meg onnét, hogy maga Hamilton is hol 1755-re, hol pedig 1757-re tette a születését). Tulajdonképpen nem meglepő, hogy az Encyclopedia Britannica meg a Wikipedia szerkesztésénél használt, eltérő módszerek eltérő eredményhez vezetnek, és amennyiben nem akarjuk az egyikkel a másikat kiváltani, és nem akarjuk a szakirodalmat a Wikipediával meg a gyors és felületes, nagyjából olyan szintű tájékozódással kiváltani, mint amelyet egy bulvárlap színes „tudományos” melléklete biztosít, akkor nincs is semmi baj. Csak éppen soha nem szabad összekeverni ezeket a kategóriákat.

A Shayne Bownam – Chris Willis szerzőpáros a jövő participáción alapuló médiájáról írva arra hívja fel a figyelmet, hogy az a kijelentés, mely szerint az internetnek csupán 2 százaléka tartalmaz használható információt, a többi pedig szemét, már csak azért is félrevezető, mert „a releváns két százalék mindenki számára más”, és a különböző emberek számára különböző dolgok számítanak fontosnak. Horribile dictu még az sem kizárt, hogy a többséget nem nagyon érdekli, hogy mennyire pontos az a bizonyos Hamilton-életrajz, mivel többet számít, hogy gyorsan és szabadon hozzáférhető információkról van szó. De azért egy ilyen megoldás jelentőségét sem szabad túlbecsülni.

És valószínűleg hasonló a helyzet a participatív médiával, az állampolgári újságírással meg a többi ilyesmivel is: ugyanúgy, mint ahogy a nyílt forráskódú szoftver minden vélt és valós előnye mellett sem szorította ki a hagyományos, bérkódolók

munkáján alapuló, zárt forráskódú szoftvert, várhatóan ez sem lesz képes felváltani a hagyományos médiát. Ezt figyelembe véve nagyon is világos, hogy egy 2005-ös próbaper folyamán az amerikai James Kleinberg bírót miért nem volt hajlandó kiterjeszteni ugyanazt a védelmet a bloggerekre is, mint amik az „igazi” újságírókat illetik meg, ha arra akarják kényszeríteni őket, hogy adják ki informátoraikat. Azért, mert mindent egybevetve a blogger nem újságíró – mint ahogy a participatív média sem azonos a hagyományos médiával.

Először is a médiakritikus Christopher Lasch erősen sarkítva az állítja, hogy „amire a demokráciának szüksége van, az a nyilvános vita, nem pedig az információ”, és a futrológus Watt Wacker is azt hangsúlyozza, hogy sok esetben nem is annyira az az érdekes, hogy mi a „hír” vagy az úgynevezett „tény”, hanem az, hogy mások mit gondolnak róla – és éppen ez az, amit a participatív médiának köszönhetően megtudhatunk. Emellett persze elképzelhetőek olyan helyzetek is, amikor a nem professzionális újságíróktól származó információk is létfontosságúak lehetnek – és közben még az a veszély sem igazán áll fenn, hogy rosszul fogunk emlékezni a sál színére. Amikor ezen cikk írása idején a Katrina nevű hurrikán végigsöpört New Orleanson, akkor a programozó Jonathan Mendez sürgősen létrehozott egy olyan, mindenki által szabadon szerkeszthető wikit, amiben az érintettek teheték közzé megfigyeléseiket például arról, hogy egy adott helyen van-e áram, vagy kidőltek-e a fák. Az ilyesmivel egészen biztosan nem lenne képes a hagyományos média foglalkozni – és valószínűleg nem is a feladata.

Emellett pedig ott van az úgynevezett „nyílt forráskódú újságírás” is, ami a hagyományos megoldást kombinálja a jobb esetben valóban hozzáértő olvasók bevonásával – összhangban azzal a fentebb már említett elvvel, mely szerint ez utóbbiak (olykor) valóban többet tudnak. 1999-ben a Jane’s Intelligence Review a Slashdot nevű, kollaboratív hírszájton tette közzé egy, a cyberterrorizmussal foglalkozó cikke első vázlatát, majd pedig a hozzászólásokat figyelembe véve teljesen átdolgozta, és így egy egy minőségileg jobb írás született.

Ami azt illeti, az ohmynews.com is hasonló megoldást követ, itt ugyanis mintegy ötven hivatásos újságíró ellenőri folyamatosan, hogy helyesek-e az „állampolgári újságírók” által beküldött írások adatai, hogy élvezhető-e a stílusuk, és így tovább. Raymond a nyílt forráskódról írva emellett akart érvelni, hogy mivel az önkéntes-ségen és munkamegosztáson alapuló módszer jó, ezért az így létrejövő szoftverek törvényszerűen jobbak a hagyományosnál; a helyzet azonban az, hogy abból, hogy bizonyos körülmények között működik egy megoldás, nem következik szükségképpen, hogy egy másik megoldás működésképtelen lenne (vagy adott esetben akár csak rosszabb). Jó néhány megbízható, zárt forráskódú program is létezik.

És hasonlóképpen: mint ahogy az Apache webszerver sikere sem jelentette azt, hogy a személyi számítógépeken a Linux vált az uralkodó operációs rendszerré (noha mind a kettő nyílt forráskódú), ugyanúgy bármennyire is hatékony tud len-

ni a Katrina hurrikánnal kapcsolatos wiki, ebből nem következik, hogy a Wikipedia feleslegessé fogja tenni a hagyományos enciklopédiákat. Mindent egybevetve tehát nem nehéz arra a következtetésre jutni, hogy a participatív média sem megszüntetni, hanem inkább kiegészíteni fogja a hagyományosat. Még akkor is, ha a 2006-os magyar választásokon várhatóan már komoly szerepet fog játszani, és a hagyományos média is éppen eleget foglalkozik majd vele.

dr. Galántai Zoltán

A szerző jövőkutató, egyetemi docens a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karának Innovációmenedzsment és Technikatörténet Tanszékén.

WEBOGRÁFIA

- www.iyfn.net/uploads/what_works_in_youth_par.pdf (International Youth Foundation / összehasonlító tanulmány arról, hogy mi működik az ifjúsági részvétel elősegítése érdekében, angolul)
- www.childfriendlycities.org („Gyermekbarát település”, UNICEF)
- www.unicef.org/voy/speakout/speakout_537.html (Hallasd a hangod! UNICEF)
- www.fhi.org/NR/rdonlyres/eep5ao45npdcfw7aibxxy4hpha4fne3gj5kezna5l5vjh35c3amgt7cipjonq2oj4hlt dxk4p4kuvl/Section11enyt.pdf (Kézikönyv az ifjúsági részvételről, angolul)
- www.participationworks.org.uk
- www.icicp.org (Innovations in Civic Participation – kb. Újítások az (állam)polgári részvétel területén – ötletek és lehetőségek a cselekvésre, angolul)
- www.rc34youth.org (International Bulletin of Youth Research – kb. Nemzetközi ifjúságkutatási közlöny, angolul)
- www.arh.kozossegfejlesztes.hu (Állampolgári Részvétel Hete)
- www.eletteregyeselet.hu (Élettér Közösség- és Településfejlesztő Egyesület)
- www.pafi.hu/_Kozossegi_Adattar/PAROLAAR.NSF/b84c8c861998671e8525670c00815721/51cb5dd689c044fec12573f700339034?OpenDocument (Kamaszparlament)
- www.c3.hu/~orhegy (Órhegy Egyesület)

Otthonosan itthon Települési ifjúsági munka

- az otthonosság megközelítései

A Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat 1995 óta működik együtt az ifjúsági szakma szereplőivel, így az elmúlt időszakban sok tapasztalatra tett szert az ifjúságsegítői munka elméleti és gyakorlati megközelítéseiben. 2007-ben indítottuk el azt a konzultációs folyamatot, amely keretében számos gyakorló szakemberrel együttműködve vizsgáltuk annak lehetőségét, hogy a helyi, illetve településhez köthető ifjúsági munka sztenderdjeit és kontextusát elméleti és gyakorlati megközelítésben is leírjuk. Hamar kiderült, hogy ez a vállalkozás egy összetett folyamat, amely során számos más társadalmi, politikai, kulturális, gazdasági és államigazgatási kihívással szembesülünk. Ennek ellenére meggyőződésünk, hogy egy ilyen folyamatnak komoly szerepe van egyrészt abban, hogy a fiatalok és közösségeikbe történő társadalmi befektetés fontosságára felhívjuk a figyelmet és ennek a befektető munkának, azaz az ifjúságsegítői munkának a szakmai alapjait meghatározzuk. Sok kérdésben – szerepek, felelősség, hatáskörök és célok tekintetében – még viták vannak, illetve sok esetben ugyanazt a célt, vagy elméletet más szavakkal írják le azok, akik részt vesznek az elméletalkotó munkában. Egy dologban minden szakember egyetért: a felnövekvő generációba sokkal többet kell befektetni, mint azt az elmúlt 20 évben tette a magyar társadalom, mivel ez az egyetlen valódi lehetőség a magyar közönségnek, nemzetnek felemelkedésére.

A Mobilitás, mint az ifjúsági munka módszertani állami intézménye, ezzel a kiadvánnyal és más e tárgyban készülő kiadvánnyal, is ezt a társadalmi és szakmai egyeztetést kívánja elmélyíteni és kiszélesíteni.

Földi László

MOBILITÁS

ÁLLAMI FÜGGŐKÖZTARTÉSI INTÉZMÉNY
ÁFSZ

EUROPAI UNIÓ
Ifjúsági Lehetőségek Programja

Ifjúság

GYIA
Gyermek és Ifjúsági
Alapítvány

eurodesk

